

"KUULIN METSÄN TARINAN"
Kulttuurisesti ymmärretyn metsän merkitykset
kuudesluokkalaisten *Olipa kerran metsä* -
kirjoituksissa

Reetta Karhunkorva
Folkloristiikan pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos,
etnologia
Helmikuu 2005

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Reetta Henriikka Karhunkorva	
Työn nimi – Title "Kuulin metsän tarinan". Kulttuurisesti ymmärretyn metsän merkitykset kuudesluokkalaisten <i>Olipa kerran metsä</i> -kirjoituksissa.	
Oppiaine – Subject Folkloristiikka	Työn laji – Level Pro gradu
Aika – Month and year Helmikuu 2005	Sivumäärä – Number of pages 135
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkielmassa selvitetään metsän saamia merkityksiä suomalaisten kuudesluokkalaisten, 12-13-vuotiaiden kirjoituksissa. Merkityksiä tarkastellaan laajempia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia taustoja vasten. Tutkimusaineiston muodostaa Luonto-Liiton ja <i>Sieppo</i>-lehden yhdessä WWF:n kanssa järjestämä <i>Olipa kerran metsä</i> -kirjoituskilpailu vuodelta 1997. Kirjoituskilpailu oli valtakunnallinen ja siihen osallistui yli 2000 7-13-vuotiasta lasta ympäri Suomea. Tämä tutkimus on rajattu koskemaan 156 kuudesluokkalaisten käsinkirjoittamaa kirjoituttua.</p> <p>Lasten metsäkirjoitukset ovat tutkimusaineistona heterogeeninen ryhmä. Lapset ovat kirjoittaneet runoja, eläinsatuja, perinteisiä satuhahmoja sisältäviä satuja, kauhutarinoita, seikkailukertomuksia ja luonnonsuojelullisia kertomuksia, mielipidekirjoituksia ja asia-aineita sekä omakohtaisia kokemukskertomuksia ja realistisia kuvauksia. Kirjoitukset vaihtelevat pituudeltaan muutaman lauseen mittaisista useita sivuja käsittäviin kirjoitelmiin. Kirjoittajien kielellisissä kyvyissä on myös suuria eroja. Aineiston analysoinnissa on käytetty menetelmänä laadullisessa tutkimuksessa yleistä teemoittelemista, joka periaatteiltaan muistuttaa perinnelajianalyysia. Teemoittelun avulla kuudesluokkalaisten metsäkirjoituksista löytyi toisistaan suuresti poikkeavia metsän merkityksiä.</p> <p>Lasten kirjoittamat omakohtaiset metsäkertomukset ja realistiset kuvaukset osoittavat, että osalle aikamme lapsista metsä kuuluu luonnollisena osana arkeen. Lähimetsässä leikitään ja rakennetaan majoja, mutta sinne vetäytyään myös oleilemaan yksin. Metsä on varhaisnuoren kehittyvälle identiteetille tärkeä. Metsä on myös paikka, jonne kuvitellaan satumaisia tapahtumia ja satumaisia olentoja. Siellä seikkailevat kansanperinteestäkin tutut hahmot. Yhteiskunnan arvojen vihertyminen, koulujen ja muiden tahojen harjoittama ympäristökasvatus sekä kulttuurimme liikuttavat eläintarinat ilmenevät lasten luonnonsuojelullisissa metsäkertomuksissa. Kirjoituksissa otetaan suorasti tai epäsuorasti kantaa metsien puolesta niiden tuhoamista vastaan. Lapset asettavat metsän ja sitä tuhoavan ihmisen jyrkästi vastakkain. Ihmisen toimista joutuvat kärsimään metsän eläimet ja puut tai metsä itse. Vain muutamassa luonnonsuojelukertomuksessa metsän tuhoaminen kuvataan metsästä nauttivan ihmisen kannalta valitettavana asiana.</p> <p>Osaa lapsista suomalainen ja omakohtaisesti koettu metsä ei ole kiinnostanut riittävästi. He ovat kirjoittaneet itselleen tärkeistä televisiosarjoista, tietokonepeleistä, elokuvista, sarjakuvista ja kirjoista. Nämä vaikutteet on sijoitettu pääasiassa vieraaseen ja eksoottiseen metsään sekä yhdistetty populaarikulttuurista tuttuun tapaan kuvata sademetsä tai viidakko länsimaisen ihmisen jännittävien seikkailujen kenttänä.</p>	
Asiasanat – Keywords Metsä, merkitykset, kertomukset, kirjoitukset, kuudesluokkalaisten, teema, omakohtainen, luonnonsuojelu, satuelennot, populaarikulttuuri	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muuta tietoa – Additional information	

Osoitan kiitokseni Metsämiesten Säätiölle, joka tuki 800 € apurahalla tämän tutkielman tekemistä.

Kiitokset kuuluvat myös Luonto-Liitolle, *Siepolle* ja Marjo Soulannolle, jotka mahdollistivat käsillä olevan tutkimuksen lahjoittamalla *Olipa kerran metsä* - kirjoituskilpailuaineiston kokonaisuudessaan käyttööni.

SISÄLLYSLUETTELO:

I. METSÄSTÄ JA METSÄNREUNASTA	1
II. TUTKIMUSAINEISTONA KIRJOITUSKILPAILU	5
Luonto-Liiton <i>Olipa kerran metsä</i> -kirjoituskilpailu	5
Aineiston rajaus	6
Kirjoitetut aineistot folkloristiikan tutkimuskohteina	9
Kirjoittajina lapset	12
Fiktiiviset tekstit	15
Kertomuksia, kuvauksia ja runoja	17
Työkaluna teema	20
Kirjoittajien taustasta	23
III. KULTTUURISESTI YMMÄRRETTY METSÄ	29
Luonto merkitysverkostona	32
Metsä kansallisena symbolina	34
IV. METSÄN MONET MERKITYKSET	39
Metsä leikki- ja mielipaikkana	39
Lapsuuden majanrakennusmetsä	40
Lähimetsässä	43
Ihannemetsä	47
Yksin metsässä	48
Metsä sotatantereena	51
Metsän hyödyntäminen	53
Pelottava ja synkkä metsä	55
Antimetsä	55
Eksyksissä	57
Metsä satujen tyyssijana	61
Satumetsän toinen todellisuus	62
Itsenäisyystaisteluita taikametsässä	65

Opettavaiset metsäolennot	66
V. METSÄN PUOLESTA SEN TUHOAMISTA VASTAAN	68
Uusi vihreä maailmakuva	68
Metsän tunneperäinen arviointi	70
Itseisarvoinen metsä	73
Olipa kerran eräs metsä	73
Ihminen uhkaa metsän eläimiä ja puita	76
Inhimilliset eläimet ja puut	81
Ihminen metsän puolustajana	85
Lapset ympäristökasvatuksen kohteina	88
VI. MEDIAKULTTUURI METSÄSSÄ	96
Intertekstuaalisia viittauksia	99
Populaarikulttuurin metsäkuvia	103
Ongelmallinen sademetsä ja sen asukkaat	105
Metsäkirjoitukset medialorena	109
VII. MISTÄ LAPSET KIRJOITTIVAT?	115
LÄHTEET	119
LIITTEET	
Liite 1. <i>Olipa kerran metsä</i> -kirjoituskilpailuun osallistuneiden jakautuminen alueittain	
Liite 2. <i>Olipa kerran metsä</i> -kirjoituskilpailuun osallistuneiden paikkakunnat	
Liite 3. Luonto-Liiton / <i>Siepon</i> kirjoituskilpailuviesti	
Liite 4. Kuudesluokkalaisten kirjoituksia toisistaan erottavia tekijöitä	

I. METSÄSTÄ JA METSÄNREUNASTA

Tutkimukseni aiheena ovat metsän saamat merkitykset suomalaisten peruskoulun kuudesluokkalaisten, 12–13-vuotiaiden koululaisten metsäkirjoituksissa. Tutkimusaineiston muodostaa Luonto-Liiton ja siihen kuuluvan lasten ja nuorten luontolehti *Siepon* yhdessä WWF:n kanssa vuonna 1997 järjestämä *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailu. Kirjoituskilpailuun osallistui yli 2000 7–13-vuotiasta lasta ympäri Suomea, joista 156 kuudesluokkalaisten metsäkirjoitus kuuluu tutkimukseni piiriin.

Suomalaisuudesta ja suomalaisesta identiteetistä puhuttaessa viitataan yleensä luontoon ja erityisesti metsiin. Puhutaan ”metsäsuomalaisista” ja siitä, kuinka urbanisoituneet suomalaiset haluavat edelleen palata luonnon hiljaisuuteen; metsässä järven äärellä sijaitseville mökeilleen. Monet harrastavat metsissä marjastamista, sienestämistä, eräretkeilyä ja vaeltamista. Suomalainen taide, muotoilu ja arkkitehtuuri saavat aiheensa ja ottavat materiaalinsa usein metsästä. Onpa Suomessa metsälle omistettuja museoitakin, esimerkiksi Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus Lusto. Metsillä on ollut roolinsa entisaikojen ihmisten elannon ja uskomusten lähteenä, mistä todisteena metsiin liittyvää vanhaa kansanperinnettä on tallennettu paljon mm. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon.

Huolimatta siitä, että kyllästyttävyyteen asti suomalaisuuteen liitetään ”metsäläisyys”, on suhdettamme metsiin tutkittu tieteellisesti vielä melko vähän. Aihepiiriin liittyvä tutkimus on oikeastaan vasta pääsemässä käyntiin. Erityisesti lapset ovat jääneet paitsioon, vaikka juuri heidän käsityksensä ja asenteidensa tutkiminen olisi tärkeätä; ovathan he tulevaisuuden metsänhoitajia, luontoaktivisteja, marjastajia ja vaeltajia sekä metsureita, mökkeilijöitä ja metsänomistajia – vai ovatko? Mikä on urbanisoituneen ja yhä enemmän television, tietokoneiden ja muun viihde-elektroniikan parissa viihtyvän nuorison suhde metsäluontoon? Miten 1800-luvulla kansalliseksi symboliksemme nostettu metsä koetaan ja miten yhteiskunnassamme käytävä ”metsäkeskustelu” sekä metsiin liittyvä vanha uskomusperinne vaikuttavat näihin tulevaisuuden metsänkävijöihin?

Tutkimukseni innoittajana ja lähtökohtana toimi Ritva Kovalaisen ja Sanni Sepon *Puiden kansa* -valokuvanäyttely Joensuun taidemuseossa vuonna 2000. Näyttely oli osa Kovalai-

sen ja Sepon *Puiden kansa* -tuotantoa, joka sisälsi ympäri Suomea kiertäneen valokuvanäyttelyn lisäksi *Puiden kansa* -kirjan (Kovalainen ja Seppo 1998), *Koivuntuohirunoja* -antologian (Järvenpää-Summanen 1997) sekä *Polkuja juurille* -opetusmateriaalikansion (Karjalainen-Rimppi, Kovalainen ja Seppo 1997).

Tuotannon tavoitteeksi Kovalainen ja Seppo olivat asettaneet "metsäidentiteettimme" perustan selvittämisen. Kokoavana teemana oli metsiin liittyvä henkinen perinne; näin metsää ja puita lähestyttiin suomalaisen kansanperinteen valossa. Kovalainen ja Seppo halusivat näyttelyllään korostaa metsien henkisiä arvoja taloudellisten näkökohtien vastapainona. Näyttelyn yhteydessä järjestin museoharjoittelijan roolissa lapsille ja nuorille metsä-aiheisia työpajoja. Koululaisten innostus metsää kohtaan oli kiinnostavaa ja varsinkin majojen rakentaminen näytti olevan lapsille merkityksellistä toimintaa.

Osaltaan tutkimusaiheen valintaan vaikutti oma taustani ja läheinen suhteeni metsään. Kasvoin kirjaimellisesti metsän keskellä, sillä lapsuudenkotini on rintamamiestila, jonka isovanhempani aikanaan raivasivat kylmään korpeen. Lapsuuteeni kuuluivat esimerkiksi nuotio- ja eväsretket, marjastaminen, majojen rakentaminen ja muut leikit metsässä sekä metsänistutustalkoot. Leikit metsässä siirtyivät myös päiväkirjaani, jonne 11-vuotiaana kuvailin rakentamani majan yksityiskohtaisesti ja jonka kohtaloa syysmyrskyissä surin.

Metsäsuhteeni eräs ulottuvuus on se, että isäni toimi koko työuransa metsätalouden palveluksessa ja edelleen hän on metsänomistaja. Näin olen kasvanut perheessä, jossa metsien taloudellinen hyödyntäminen on ollut arkipäivää. Huolimatta metsäisestä taustastani olen asunut kaupunkiympäristössä jo vuosia, eikä metsä enää kuulu jokapäiväiseen kokemukseeni. Tapanani on kuitenkin hakeutua ”pyhiinvaellukselle” johonkin syrjäiseen pikkumetsään kaupunkiolosuhteissakin ja saatan puhua itsestäni ”mettässä kasvaneena”. Metsästä on tullut osa identiteettiäni irtauduttuani sen välittömästä läheisyydestä.

Metsä, kuten mikä tahansa ihmisen ympäristöön kuuluva paikka on monimerkityksellinen. Metsän merkitysisältö on riippuvainen tarkastelijan näkökulmasta; ymmärrämme ympäristömme kontekstisidonnaisesti. Metsän tai ylipäätään ympäristön ymmärtäminen kuvattuna, tulkittuna tai teoretisoituna on sidoksissa aina myös kielellisiin käytäntöihin: kieli näyttää ympäristön meille. (Karjalainen 2004, 49.)

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, mitä metsä merkitsee suomalaisille lapsille. Millainen kuva - tai pikemminkin, millaisia kuvia metsästä muodostuu lasten metsäkerronnan ja -kirjoitusten kautta? Millainen metsä on lapsista kuvaamisen arvoinen; millainen metsä on kiinnostava, kiehtova? Katson Satu Apon viitoittamalla tavalla, että tekstin tuottajan näkökulma ilmenee teksteissä ennen kaikkea siinä, kenen kannalta tapahtumat kerrotaan sekä ketkä on valittu toimijoiden ja kokijoiden rooliin. Kun halutaan selvittää kertomusten sisältämiä merkityksiä, on kiinnitettävä huomiota juuri päähenkilön tai -hahmon ja näkökulman valintaan. Se, ketä koskeva kertomus on kyseessä tai kenen ja keiden kannalta tapahtumat kerrotaan, kertoo myös kertojasta jotain. (Apo 1990, 73.) Sen vuoksi onkin oleellista kiinnittää huomiota siihen, kenen näkökulmasta lapset ovat kirjoituksensa kirjoittaneet. Kuka on päähenkilön roolissa, kuka tai ketkä menevät metsään, keitä ja mitä metsässä on? Onko ihminen kirjoituksissa mukana? Millaisessa roolissa hän toimii? Ovatko eläimet, puut, kasvit tai itse metsä pääroolissa? On tärkeätä tarkastella myös sitä, mitä metsässä tapahtuu. Onko metsä täynnä vaaroja ja vaikeuksia vai onko se mukava leikki- paikka tai elämää pursuava eläinten koti? Vaikka suuressa osassa kirjoituksista metsän merkitykset ilmenevät epäsuorasti, on aiheellista kysyä, otetaanko kirjoituksilla kantaa tai sisältyykö niihin jokin opetus. Metsän saamiin merkityksiin vaikuttaa lisäksi se, kertooko kirjoittaja omista metsäkokemuksistaan tai omasta suhteestaan metsäluontoon vai onko kyseessä fiktiivinen kertomus. Sisältääkö kirjoitus satuolentoja vai sijoittuvatko tapahtumat reaali maailmaan? Onko metsä toissijaisessa vai ensisijaisessa asemassa muuhun kerrontaan nähden?

Kaupungistuneessa Suomessa välimatkat luontoon ovat kasvaneet pitkiksi. Elämme voimakkaasti mediavälitteisessä yhteiskunnassa. Väitetään, että nykylapset rakentavat maailmankuvaansa yhä vähemmän välittömän elinympäristönsä varaan. Miten tällainen kehitys näkyy lasten metsäkirjoituksissa?

Koska kyseessä on aihealue, jota ei ainakaan vastaavalla tavalla - lasten kirjoittamista kertomuksista, kuvauksista, runoista ja mielipidekirjoituksista - ole tutkittu, on tavoitteenani luoda läpileikkaus niihin merkityksiin, joita metsä lasten kirjoituksissa saa. Nämä merkitykset pyrin asettamaan laajempiin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. Tarkastelen metsän merkityksiä kontekstisidonnaisesti.

Tutkimukseni koostuu seitsemästä luvusta. Luvussa 2. esittelen tutkimusaineistoni, määrittelen sen ominaislaadun sekä pohdin sen tutkittavuutta. Luon myös katsauksen kirjoittajien taustoihin ja kerron tutkimusmenetelmäni. Luku 3. sisältää katsauksen kulttuurisesti ymmärrettyyn metsään niin kulttuurintutkimuksen kuin humanistisen maantieteen kannalta. Tarkastelen metsää myös kansallisena symbolina. Tavoitteena on esitellä niitä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia konteksteja, jotka vaikuttavat lasten tapaan kuvata metsä. Luvuissa 4.-6. analysoin metsän lasten kirjoituksissa saamia merkityksiä eri näkökulmista. Kukin luku muodostaa itsenäisen kokonaisuutensa, jota voi tarkastella sellaisenaan ilman muita lukuja. Tämä johtuu siitä, että metsä merkitsee kuudesluokkalaisille toisistaan suuresti poikkeavia asioita. Sen vuoksi joka luvussa on oma lähestymistapansa ja teoreettinen näkökulmansa.

II. TUTKIMUSAINEISTONA KIRJOITUSKILPAILU

LUONTO-LIITON *OLIPA KERRAN METSÄ* -KIRJOITUSKILPAILU

Vuonna 1997 Luonto-Liitto ja sen julkaisema luontolehti *Sieppo* järjestivät yhteistyössä WWF:n kanssa metsäaiheisen *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailun ja tuottivat metsäaiheisen teemanumeron *Sieppoon*. Luonto-Liitto on vuonna 1943 perustettu valtakunnallinen lasten ja nuorten luonnonharrastus- ja ympäristösuojelujärjestö. Liiton tavoitteena on yhteiskunnallinen vaikuttaminen luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnon itseisarvon tunnustamisen puolesta. Internetsivujensa mukaan se tarjoaa ”tietoa, elämyksiä ja toimintaa sekä luo mahdollisuuksia ympäristöpoliittiseen vaikuttamiseen”. (www1.) Luonto-Liiton lapsille suunnattu 14-vuotias *Sieppo*-lehti puolestaan toimii ympäristökasvatuksen välineenä ja keskustelufoorumina, jossa ympäristökasvatuksen uudet virtaukset voivat tulla esiin (Soulanto 2003).

Luonto-Liitossa metsä on ollut ”sydämen asia” jo kauan (Soulanto 2003). Liitolla on esimerkiksi oma metsiin keskittynyt Metsä-ryhmä, joka perustettiin vuonna 1993. Luonto-Liiton keskeistä toiminta-aluetta oli 1980-luvun lopulta 1990-luvun puoleenväliin saakka nimenomaan metsäaktivismi. Kun 1990-luvun alussa liiton muu toiminta oli lamassa, oltiin silti metsäsasioissa aktiivisia. Aktiivisen metsätoiminnan myötä Luonto-Liiton nimi yhdistettiin 1990-luvun alkupuoliskolla voimakkaasti metsiensuojeluun ja metsäammattilaisten keskuudessa liitto tunnettiin hyvin. (Heimonen ja Kaaro 1999, 188–191, 207.) Kaikki luontoliittolaiset eivät olleet metsäaktivistien harjoittaman suoran toiminnan kannalla, sillä perinteisesti Luonto-Liitto on edustanut rauhanomaista ympäristökasvatusta luonnonharrastamisen sekä luontokerhojen ja -piirien muodossa. Metsäaktivismiin sanotaan aiheuttaneen liitossa suoranaisten identiteettikriisin. (Heimonen ja Kaaro 1999, 207, 212.) Tätä taustaa vasten *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailu edustaa perinteistä, rauhanomaista ympäristöajattelua ja -kasvatusta, mutta liittyy kuitenkin Luonto-Liitossa juuri 1990-luvulla tärkeäksi koettuun alueeseen, metsään.

Kirjoituskilpailun tavoitteena oli *Sieppo*-lehden toimittajan Marjo Soulannon mukaan provosoida sekä lapset että opettajat pohtimaan niin metsä- kuin luontosuhdettaan. Kilpailusta

tiedotettiin Keskon tuella *Siippo*-lehdessä, WWF:n uutisissa ja Luokanopettajaliitossa. (Soulanto 2003.) Luonto-Liittoon lähetettyjen kirjoitusten runsaasta määrästä voi päätellä kirjoituskilpailun saaneen kouluissa ja opettajissa hyvän vastaanoton. Kirjoituskilpailu on nähty hyväksi kanavaksi toteuttaa koulujen erääksi kasvatustavoitteeksi asetettua ympäristökasvatusta.

Aineiston rajaus

Saadessani kirjoituskilpailuaineiston kokonaisuudessaan käyttööni tammikuussa 2003 Marjo Soulannolta, Luonto-Liitto ei ollut kirjoitusaineistoa järjestänyt tai luetteloinut mitenkään eikä aineiston luovuttajalla ollut tarkkaa käsitystä kirjoitusten lukumäärästä. Soulannon mukaan osa kirjoituksista on kadonnut ja osa on joutunut roskien sekaan. Ensimmäinen tehtäväni olikin saada jonkinlainen yleiskuva aineistosta. *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailuaineisto käsittää 2168 kirjoitusta eri puolilta Suomea. Lähettäjänä on pääasiassa jonkun ala-asteen luokka tai kokonainen ala-aste. Muutamit yksittäiset lapset ovat lähettäneet itse kirjoitettuja metsäkirjoituksensa koulun ulkopuolelta. Iältään lapset ovat 7–13-vuotiaita.

Sisällöllisesti yli 2000 kirjoitelman aineisto on heterogeeninen. Lapset ovat kirjoittaneet mm. runoja, satuja, omakohtaisia kertomuksia, seikkailukertomuksia, sota- ja metsästysjuttuja sekä luonnonsuojeluun liittyviä kirjoituksia. Kirjoitusten pituus vaihtelee parista lauseesta useita sivuja käsittäviin monipolvisia tapahtumia sisältäviin kertomuksiin. Kuten liitteessä 1. sijaitsevasta kuvioista 1. voi havaita, lähettäjiä on lähes joka puolelta Suomea. Paikkakunnista suurimpia yksittäisiä lähettäjiä ovat Helsinki, Lahti, Vantaa ja Laihia sekä Pirkkala ja Karunki (Ks. liite 2.). Kirjoituksia on lähetetty kattavasti koko Suomesta, vain Ahvenanmaan koululaisilta ei kirjoituksia ole.

Karkeasti arvioiden noin puolet kirjoituksista on kirjoitettu tietokoneella tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäen, toinen puoli käsin lyijykynällä tavalliselle koulun A4-kokoiselle ruutupaperikonseptille tai A5-kokoiselle kaunokirjoitusvihkon sivulle. Käsialat vaihtelevat joka suuntaan harottavista harakanvarpaista säntilliseen kaunokirjoitukseen. Joidenkin kirjoitusten ohessa on oppilaan piirroksia kirjoitukseen liittyen. Myös Luonto-Liiton kolmihenkinen kilpailuraati on tehnyt omia merkintöjään kuulakärkikynällä kirjoitusten oheen, kuten kuvasta 1. voi havaita. Merkinnöissä saatetaan arvioida kirjoitusta esimerkiksi haus-

kaksi, kivaksi tai oudoksi. Jos kirjoitus on miellyttänyt tuomaristoa, on kirjoitukseen kirjoitettu "hyvä" tai "ok".

Kuva 1. Kirjoituksen *Metsän taikaa* (K126) ensimmäinen sivu.

?
 Metsän taikaa
 Lunta on jo maassa. Kärselen
 metsää. Onnava hyppi puiden
 oksilla. Minua hymyilyttää. Tun-
 tuu siltä kuin olisin yksin tässä
 suuressa maailmassa. Taivas on
 pumertava. Se on minusta kau-
 kein aurinkonlasku minkä-
 den koskaan näkynyt. Menen
 kivelle, joka on metsässä.
 Sinne menen aina, kun mi-
 nulla on murheita. Metsä,
 minun paras hiljainen paik-
 kani. Sen muistan aina.
 Mietin olko minulla sitten-
 kaan murheita. Eivätkä mi-
 nulla ollut. Metsä vain veti
 minut puoleensa. Ihmeellistä.
 Nyt muistin. Metsäkin on
 minun ystäväni. Äkkiä näen

Kainis JM
 SATUM
 K126

Koneella kirjoitetut rajasin tutkimuksen ulkopuolelle, sillä ne vaikuttivat ainakin pinnallisesti tarkasteltuina muokatummilta ja kieliopillisesti virheettömämmiltä kuin käsinkirjoitetut. Tähän viittaa myös erään opettajan oppilaidensa kirjoitusten mukana lähettämä saatekirje: "Aikapulan takia emme ehtineet tietokoneella kierrättää töitä enää sitä viimeistä korjauskertaa, joten tuotokset eivät ole saaneet viimeistä silausta" (SK6). Tutkijan näkökulmasta on parempi, etteivät lasten kirjoitukset ole saaneet tätä opettajan kaipaamaa "viimeistä silausta". Näin aineistoni joukossa on paljon kieliopillisesti puutteellisia ja kerronnanaltaan fragmentaarisia kirjoituksia, sillä osalla oppilaista on esimerkiksi erilaisia lukihäiriöitä, kuten eräs opettaja huomauttaakin: "Joukossa on monenlaista tekstiä ja kirjoittajaa lukihäiriöisistä lähtien" (SK12). Tämä monenlaisuus on mielestäni tutkimukseni kannalta rikkaus, ei haitta. Alkuperäisessä muodossaan kirjoitukset kertovat lasten ajattelusta aidoimmillaan, enkä siksi ole siteerauksissakaan korjannut niiden kieliasua.

Tutkimusaineiston lopulliseen rajautumiseen vaikutti tutkimustehtävässä asettamani kysymys: mitä metsä suomalaislapsille merkitsee? Tämän vuoksi en halunnut valita suppeata aihepiiriä, yhtä kertomustyyppiä, yhtä teemaa tai vain muutamaa paikkakuntaa tutkimuskohteeksi, sillä kiinnostukseni kohteena on lasten metsäkerronta ylipäätään. Halusin tutkia useita kirjoituksista nousevia teemoja. Päädyin lopulta kuudesluokkalaisten käsinkirjoitetuihin kirjoituksiin, joita on 156 kappaletta. Rajaamani aineisto on 2168 kirjoituksesta noin 7,2 %, joten suhteellisen suuresta määrästä on silti kyse. Näin johtopäätökseni lasten metsälle antamista merkityksistä eivät ole aivan sattumanvaraisia. Tavoitteenani on metsän saamien eri merkitysten läpileikkaus, joka saa perustelunsa siitä, ettei vastaavaa tutkimusta lasten metsäkerronnasta ole aiemmin tehty. On oleellista aluksi saada yleiskuva niistä erilaisista merkityksistä, joita metsä saa. Kun tätä on mahdotonta tutkia koko 2168 kirjoituksen aineistosta yhdessä pro gradu -tutkielmassa, toteutuu tavoite parhaiten rajaamalla tutkimus yhteen kokonaiseen ikäryhmään, 12–13-vuotiaisiin kuudesluokkalaisiin.

Kuudesluokkalaiset ovat iältään 12–13 -vuotiaita. He kirjoittavat riittävän pitkiä tekstejä ja pystyvät ilmaisemaan itseään jo huomattavasti paremmin kuin nuorimmat kirjoituskilpailuun osallistuneet lapset. Kirjoittajien iän mukainen aineiston rajaaminen saa tukea lasten kehityspsykologiasta, sillä 12–13 -vuotiaat ovat lapsuuden ja nuoruuden välivaiheessa. Heitä kutsutaankin usein esimurrosikäisiksi, esipuberteetilapsiksi tai varhaisnuoriksi. Kehityspsykologian mukaan lapsi saavuttaa 12–13 -vuoden iässä ajattelussaan muodollisen (formaalisen) ajattelun vaiheen ja hänen ajattelunsa alkaa vapautua "konkreettisuuden kah-

leista" (Piaget 1988, 107). Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että ajattelu alkaa itsenäistyä ja kypsyä; ajattelusta tulee käsitteellisesti kirkkaampaa. Ajatteluun kohdistuu entistä enemmän vaatimuksia, jolloin se myös kurinalaistuu. Lapsi ajattelee selkeästi ja järkevästi; hänen ajatteluaan voidaan kuvata "älyllisesti näppäräksi". Tämän vuoksi lapsi saattaa antaa itsestään "pikkuvanhan" vaikutelman, vaikka ajattelu ei olekaan vielä sillä tavoin rationaalista kuin varsinaisessa nuoruudessa ja myöhemmin aikuisuudessa. Tässä kehitysvaiheessa lapset ajattelevat vielä yleensä hyvin ihanteellisesti. He voivat kokea esimerkiksi oikeudenmukaisuuden vaatimuksen ehdottomaksi ja luonnolliseksi. 12–13 -vuotias saattaa osallistua mielellään pohdiskeluihin aikuisten kanssa. Hänessä on "maailmallelähden" tuntua ja hän on kuin ottanut ensiaskeleensa aikuistumisen tiellä. Itsenäistyvään sisäiseen maailmaan kuuluu myös se, että 12–13 -vuotias saattaa vetäytyä omaan maailmaansa pohtimaan asioita. (Huttunen 1992, 93–94.)

Käytännössä tämä 12–13 -vuotiaiden ajattelun kehitysvaihe ilmenee aineistossani esimerkiksi niin, että kun kuudesluokkalaiset kirjoittavat mielipidekirjoituksia sademetsien suojelemisesta, he pystyvät perustelemaan luonnonsuojelun varsin rationaalisin perustein. Lapset kykenevät myös muistelemaan itselleen useita vuosia sitten sattuneita tapahtumia ja näin kertomaan esimerkiksi varhaisemman lapsuutensa majanrakennusmetsästä ja sen merkityksestä itselleen. Ikävaiheelle ominainen tarve vetäytyä omaan rauhaan pohdiskelemaan ilmenee sekin lasten metsäkerronnassa. Ihanteellinen ajattelu nousee esiin esimerkiksi luontoa puolustavissa kirjoituksissa metsän esittämisenä paratiisimaisena paikkana ja sitä uhkaavan ihmisen mustavalkoisessa kuvaamisessa pelkästään pahaksi.

KIRJOITETUT AINEISTOT FOLKLORISTIIKAN TUTKIMUSKOHTENA

Folkloristiikassa on perinteisesti lähdetty liikkeelle siitä, että tutkitaan kulttuuri-ilmiöitä, jotka ilmenevät ihmisten välisessä suorassa ja kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Vain puhuminen, laulaminen, liikkuminen, elehtiminen ja rituaalisten toimintojen suorittaminen kelpaavat "ulkoiseksi folklorekäyttämiseksi" tämän näkemyksen mukaan. (Apo 1995, 178.) Kuitenkin suullisen perinteen kantaja on nykyisin yhä enenevässä määrin myös *kirjoittava* ihminen ja kertoja, *homo scribens & narrans* (Suojanen 1999, 49). Antropologiassa kirjoituskulttuuri löydettiin jo 1970-luvulla, jolloin tajuttiin, että suuri osa "varhaiskantaisina" tai suullisina pidetyistä yhteisöistä olikin itse asiassa kirjoittamista eri tavoin

käytäviä yhteisöjä. Toisaalta kolmannen maailman yhteisöt olivat sekä luku- ja kirjoitustaitoistumassa että sulkeutumassa länsimaalaisilta tutkijoilta. Huomio kääntyi omaan länsimaiseen kulttuuriin ja ihmisiin, jotka ovat kirjoitustaitoisia ja -haluisia. (Apo 1993, 14.) Monelle suomalaiselle on luonnollista kertoa myös kirjoittamalla. Yhdeksi folkloristiikan tutkimuskohteeksi onkin noussut kansanomaisen kirjoittaminen, *popular writing*. (Apo 1995, 179, 184.)

Kirjoittamalla tuotettuja aineistoja on tutkittu folkloristiikassa paljon. Alan metodioppaissa ei vain juuri ole mainittu muita kirjallisia aineistonhankintatapoja kuin lomakekysely. Helsingin yliopiston folkloristiikan professori Satu Apo ihmettelikin 1990-luvun puolivälissä, miksei paljon käytetty teemakirjoittaminen ole saanut aikaisemmin huomiota. Temaattista kirjoittamista tuotetaan esimerkiksi kilpakeruissa tai kyselyissä. Vapaimmin kirjoittajat saavat kirjoittaa elämäkertojen keruussa. (Apo 1995, 173–174.) Termin teemakirjoittaminen Satu Apo on johtanut analogian avulla teemahaastattelusta. Temaattisessa kirjoittamisessa kertoja osallistuu aktiivisesti ja sitoutuneesti tutkimusprosessiin tuottamalla laveasti tietoa kohteesta, jonka tutkija on määritellyt kilpakeruuviestissä. Temaattinen kirjoittaminen on halpa aineistonkeruumenetelmä. Kirjoittamalla kertominen tuo esiin myös kertojan omat, tutkijan melko vähän vaikuttamat tiedolliset jäsennostavat tutkimuskohteesta. Arkaluontoisista asioista voi olla huomattavasti helpompi kirjoittaa kuin puhua. On myös olemassa suljettuja yhteisöjä, kuten vankilat, joita on vaikeata lähestyä muutoin kuin kirjoituspöytäkirjoilla. Lisäksi laajoja maantieteellisiä alueita koskevat tutkimushankkeet on helppo toteuttaa teemakirjoituskeruun kautta. (Apo 1993, 12–13.)

Jyrki Pöysä tutki teoksessaan Jätjän synty (1997) Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkiston yhdessä Postisäästöpankin kanssa järjestämään Jätkä-kilpakeruuta, joka toteutettiin vuodenvaihteessa 1968–1969. Kyseessä oli ensimmäinen ammattikuntaperinteeseen liittyvä kilpakeruu Kansanrunousarkistossa. Tätä ennen kirjallista kansanperinteen keruuta oli harrastettu paljonkin. Kuten Apo mainitsee, oli erityisesti 1930-luku kirjallisen keruun ”sankariaikaa”, jolloin kerättiin paljon tiettyä genreä edustavaa folklorea (Apo 1995, 174). Pöysä pohtii oman aineistonsa ominaislaadun määrittelyn vaikeutta ja kuvaa aineistoaan lomakekyselyihin verrattuna esseistisemmäksi, monimuotoisemmaksi, yllätyksellisemmäksi ja fragmentarisemmäksi. Pöysä katsoo Apon termin teemakirjoittaminen kuvaavan tällaisen aineiston rakentumista keruun järjestäjien antaman teeman ympärille. Pöysän aineistolle ominaista on kirjoittajien sitoutuminen dokumentaariseen kuvaustapaan.

Vastauksissa olennaista on niiden sisältämä informaatioarvo ja tätä kautta aineisto liittyy Pöysän mukaan suullisen historian tutkimukseen. Tärkeää on tunnistaa ja nimetä sellaisia keruuasetelman piirteitä, joiden avulla aineiston ominaislaatu voidaan ymmärtää. (Pöysä 1997, 34–35.) Pöysä käykin esimerkiksi keruuviestin retoriikkaa tarkasti läpi ja pohtii kirjoittajien syitä osallistua kilpakeruuseen.

Pöysän määritelmän mukaisesti *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailu on teemakirjoitusaineisto, sillä se rakentuu kirjoituskilpailun järjestäjien, Luonto-Liiton ja *Siepon*, määrittelymään teeman eli metsän ympärille. Aineistolleni ominainen, monista muista kirjoittaen tuotetuista aineistoista ja Pöysän määritelmästä erottava tekijä sen sijaan on se, että kirjoittajat *eivät* sitoudu dokumentaariseen kuvaustapaan eivätkä he kirjoita tieteellistä tutkimusta varten. Suurin osa heistä on kirjoittanut fiktiivisen kertomuksen metsästä muuhun kuin tutkimukselliseen tarkoitukseen tähtäävää kirjoituskilpailua varten.

Kirjoitetut aineistot ovat herättäneet alan metodioppaissa usein kritiikkiä. Esimerkiksi Martti Grönfors suhtautuu teoksessaan *Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät* (1982) epäillen kirjoittajien syihin osallistua kilpakeruusiin:

Kun tällaisia vetoomuksia lähetetään yleisölle, niihin usein liitetään houkuttuksena palkintoja. Tämä voi aiheuttaa sen, että vetoomukseen vastanneet värittävät kertomuksiaan palkinnon toivossa (Grönfors 1982, 126).

Olipa kerran metsä -kirjoituskilpailun kohdalla kilpailuviestissä (Ks. liite 3.) mainitaan palkkioksi ensin ”hienoimpien” kirjoitusten julkaiseminen taiteilijan kuvittamassa *Sieppo*-lehdessä ja vasta myöhemmin mainitaan ”kivat” palkinnot, joita ovat Luonto-Liiton kesäleirille pääseminen, kiikarit, *Siepon* vuosikerta, luontoaiheinen collegepaita ja ”lippis” sekä 20 pientä yllätyspalkintoa. Soulanto arveli itse, että harva lapsista osallistui kyseisten palkintojen toivossa (Soulanto 2003). Parhaimpien kirjoitusten pääseminen taiteilijan kuvittamaan lehteen on todennäköisesti innoittanut osaa lapsista pyrkimään kaunokirjallisesti korkeatasoiseen suoritukseen.

Kirjoitettujen aineistojen ongelmaksi on nähty myös se, ettei tutkija pysty vaikuttamaan informanttinsa valintaan juuri lainkaan, jolloin kertojiksi saattavat valikoitua vain ne, jotka ovat halukkaita kertomaan. Kirjoitushaluiset eivät välttämättä kerro kaikkein ”toduudellisinta tietoa” tutkittavana olevasta ilmiöstä. Kirjoittaen tuotetun aineiston hankaluu-

deksi on näin koettu sen edustavuus ja luotettavuus. (Apo 1993, 12.) Oman aineistoni kohdalla voidaan kysyä, edustaako se suomalaisia kuudesluokkalaisia ja onko kirjoittajiksi valikoitunut vain sellaisia lapsia, jotka haluavat ja osaavat kirjoittaa metsästä. Vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä: otos kuudesluokkalaisista on edustava, sillä kyseessä on valtakunnallinen kirjoituskilpailu, johon osallistuivat lapset ympäri Suomea. Jälkimmäiseen kysymykseen puolestaan voin vastata kielteisesti, sillä kirjoittajiksi eivät ole valikoituneet vain parhaat ja halukkaimmat kirjoittajat. Opettajat eivät ole karsineet pois sellaisten oppilaiden kirjoituksia, joilla on esimerkiksi lukihäiriöitä tai jotka eivät ole halunneet kirjoittaa metsästä.

Edustavuuden ja luotettavuuden sijaan ongelmaksi tutkimuksessa koitui se, miten suhtautua kirjoituksiin, jotka eivät liity metsään. Niitä ei voi jättää täysin huomiotta, sillä silloin kuva metsän saamista merkityksistä vääristyisi metsän kannalta positiiviseen suuntaan; ikään kuin kaikki kuudesluokkalaiset olisivat kiinnostuneita metsästä ja suhtautuisivat siihen myönteisesti. Pyrin tuomaan tällaiset kirjoitukset esiin, mutta en paneudu niihin pitkällisesti, sillä ne ohjaavat joka tapauksessa huomiota pois varsinaisesta tutkimustehtävästäni. Totuudellisen tiedon kriteeri puolestaan on tutkimukseni kannalta merkityksetön sikäli, että lasten fiktiiviset kertomukset sisältävät yhtä lailla metsän kulttuurisia merkityksiä kuin omakohtaiset kertomukset tai realistiset kuvaukset.

Kirjoittajina lapset

Tutkimusaineistoni eroaa monista muista kirjoittamalla tuotetuista folkloristiikan tutkimusaineistoista siinä, että kirjoittajat ovat lapsia. Lapsuus ei viime vuosiin saakka ole ollut kovinkaan tärkeä tutkimuskohde suomalaisessa perinne- tai yhteiskuntatieteissä. Lapsuus on ollut pikemminkin psykologian ja kasvatustieteen aluetta. Lapsuuden tutkimus on liittynyt yleensä enkulturaation kysymyksiin ja lapsuus on ymmärretty vaiheena, jolloin valmistaudutaan tulevaan ja omaksutaan kulttuurisia sääntöjä, tapoja sekä normeja. Se perinnetieteellinen tutkimus, jossa tätä aihepiiriä on sivuttu, on käsitellyt lapsuutta lähinnä aikuisten vallankäytön näkökulmasta. (Korkiakangas 1996, 41–42.)

Folkloristiikassa lastenperinne luetaan nykyperinteeseen kuuluvaksi. Lastenperinnettä eli lasten loruja ja leikkejä on suomalaisessa perinteentutkimuksessa tutkittu 1960-luvun loppupuolelta saakka, josta lähtien lasten leikitapoja ja suullista folklorea koskeva tutkimus

jatkuu katkeamattomana tähän päivään saakka. Vain Elsa Enäjärvi-Haavion leikkitutkimus vuodelta 1936 edustaa varhaisempaa lasten leikkiperinteen tutkimusta folkloristiikassa maassamme. (Pöysä 1994, 228–229.) Perinteentutkimuksen uranuurtaja lastenperinteen tutkimuksessa on itseoikeutetusti Leea Virtanen, jonka tutkimukset kartoittavat kattavasti suomalaista lastenperinnettä (Ks. Virtanen 1970, 1972, 1984).

Leea Virtanen koki lasten haastattelemisen lastenperinteen keruumenetelmänä hitaana ja hankalana. Hänen mielestään lasten erittelykyky on heikompi kuin aikuisten ja tieto on monesti "lypsettävä" heistä. (Virtanen 1984, 5.) Samaan seikkaan törmäsin aloitellessani lasten metsäkerrontaa koskevan tutkimusaineiston keruuta kahdessa keskisuomalaisessa päiväkodissa. Sain havaita, kuinka vaikeata lapsia on saada kertomaan metsästä spontaanisti ja oma-aloitteisesti, varsinkin tilanteessa, jossa vieras aikuinen poikkeaa hätäisesti tunniksi tai pariiksi tivaamaan kokemuksia ja ajatuksia metsästä. ”Taasko metsätäti tulee?” tai ”Taasko pitää puhua metsästä?”, kysyivät lapset jo toisella haastattelukerralla keuruulaisessa Mannilan päiväkodissa. Vaatisi kokopäiväistä pitkäaikaista oleskelua päiväkodissa ja todellista tutustumista lapsiin ja heidän arkeensa, jotta jotain vakavasti otettavaa voisi sanoa heidän suhteestaan metsään. Osittain tämän vuoksi päädyin kirjoittamalla tuotetun aineiston pariin ja päätin myös tutkia hieman vanhempia lapsia.

Myös Virtanen päätyi käyttämään päämateriaalinaan lasten ja nuorten kirjoittamia vapaa- muotoisia kuvauksia. Lähtölaukauksena hänen tutkimuksilleen voidaan pitää Helsingin yliopiston kansanrunoustieteen laitoksen vuonna 1969 järjestämää lastenperinteen kilpakeruuta. Suurkeräys toteutettiin kouluissa ja siihen osallistui peräti yli 30 000 lähinnä 10–18 -vuotiaista kirjoittajaa. (Virtanen 1984, 5.)

Lastenperinteen tutkijoiden eräänä keskeisimpänä kysymyksenä on ollut joukkotiedotusvälineiden ja yhteiskunnan modernisoitumisen vaikutukset lastenperinteeseen. Näihin vaikutuksiin on suullista perinnettä korostavassa folkloristiikassa suhtauduttu perinteisesti kielteisesti, mutta kuten Jyrki Pöysä huomauttaa, lastenperinteen kohdalla perinteen suullisen välittymisen korostaminen ei ole järkevää. Lastenperinteessä ilmenee erityisen selvästi nykyperinteen ja populaarikulttuurin kietoutuminen toisiinsa. (Pöysä 1994, 230–231; Julkunen 1989.) Kuudesluokkalaisten metsäkirjoituksissa joukkotiedotusvälineiden vaikutus näkyy erityisesti populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa kirjoituksissa, joiden lähtö-

kohta on jossakin suosituksessa elokuvassa, televisiosarjassa, kirjassa, tietokonepelissä tai sarjakuvassa. (K21-K42 ja K45).

Lasten kirjoituksia on hyödynnetty lähinnä leikkien ja suullisen perinteen tutkimuksessa. Leikit ja lorut ovat olleet huomion kohteina, mutta lasten kirjoittamista aineistoista voidaan tutkia muitakin seikkoja. Sen sijaan lasten kirjoittamia fiktiivisiä kertomuksia ei ole käytetty aiemmin folkloristiikassa tutkimusaineistona.

Muilla tieteenaloilla 11–12-vuotiaiden ainekirjoituksia on käytetty tutkimusaineistona. Muun muassa Helena Hurme (1986) on tutkinut psykologian alaan kuuluvassa selvityksessään kaksitoistavuotiaiden isoäitikäisyyksiä näiden koulussa kirjoittamien aineiden perusteella. Hurmeen mukaan ainekirjoitusten tyyppisillä vapailla kuvauksilla tavoitetaan paremmin tutkittavan joukon tapa hahmottaa ja kategorisoida tutkittava kohde kuin esimerkiksi valmiita lomakkeita käyttämällä. (Hurme 1986, 1.) Hurme kuitenkin huomauttaa, että lasten erilaiset kielelliset kyvyt sekä tyttöjen ja poikien erot näkyvät selvästi tällaisissa vapaissa kuvauksissa. Ainekirjoituksia on käytetty harvoin tutkimusaineistona, sillä ne ovat monessa mielessä tutkimuksellisesti ongelmallisia. Mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sitä pinnallisempi ja lyhyempi on kirjoitus. (Hurme 1986, 2.) Ikä on metsäkirjoitustenkin kohdalla merkittävä tekijä kirjoitusten tutkittavuuden kannalta. Kuten Hurmekin toteaa, 11–12-vuotiaat lapset kykenevät jo ilmaisemaan itseään kielellisesti (Hurme 1986, 3). Myös motivaatiotekijät vaikuttavat kirjoituksiin. Hurme viittaa motivaatiotekijöillä nimenomaan kouluympäristöön kirjoitustilanteen motivoijana. (Hurme 1986, 2.)

Etnologeista esimerkiksi Pirjo Korkiakangas on kirjoittanut peruskoululaisilla aineita eri sukupolvien lapsuuden muistoja ja lapsuuskäsityksiä käsitellyttä tutkimustaan varten. Koululaiset eivät ole tutkimuksen pääkohteena ja heidän kirjoittamansa aineet ovat yksi neljästä eri tavoin ja eri aikoina kerätyistä aineistoista. Myös Korkiakangas sai havaita, että peruskouluikäisten kirjoitusten taso vaihtelee suuresti kirjoittajan iän mukaan. (Korkiakangas 1996, 58.) Minna Mäkinen käytti aineistonaan teemapiirustusten lisäksi teemakirjoituksia etnologian pro gradu -tutkielmassaan (1996) tutkiessaan lempääläisten nuorten koti-seutukäsityksiä. Tutkimuskohteet olivat iältään 10–11-, 14–15- sekä 18–19-vuotiaita. Mäkinen pohti kouluympäristön vaikutuksia tutkittaviin, sillä teemakirjoittaminen tapahtui koulussa. Mäkisen mukaan koulun työtävät ja koulumiljöö vaikuttivat selvästi oppilaiden mielipiteisiin ja tapaan ilmaista itseään. Mäkinen oli itse paikalla antamassa tehtävänantoa,

joten samalla hän pystyi havainnoimaan tutkittaviensa työskentelyä: ”oppilaan oli selvästi vaikea mukautua epäkoulumaiseen ilmaisuun.” (Mäkinen 1996, 16.) Toisaalta kouluympäristö vaikutti myös niin, että oppilaat osoittivat innokkuuttaan osallistua tutkimukseen, sillä eivät halunneet osoittaa haluttomuutta opettajan valvoessa vieressä. Lasten metsäkirjoitusten joukossa on kuitenkin kirjoituksia, jotka on kirjoitettu selvästi vastustaen koko kirjoitustilannetta. Nämä kirjoitukset ovat sävyltään kyynisiä ja ironisia.

Muuta kuin tieteellistä tarkoitusta varten kirjoitettu aineisto asettaa tutkimukselle tiettyjä vaatimuksia. Tässä tapauksessa aineisto on tuotettu tutkijan vaikuttamatta siihen millään tavalla. Kirjoittajat eivät kirjoittaessaan tienneet mahdollisuudesta, että heidän kirjoituksiinsa tullaan käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin kirjoituskilpailuun osallistumiseen. Vuoropuhelu ”kentän” ja tutkijan välillä on yksipuolista ja yksisuuntaista. Koska en ole voinut kysyä kirjoituskilpailuun osallistuneilta lapsilta lupaa heidän kirjoitusten käyttämiseen tutkimuksessa, en mainitse heidän nimiään. Lähdeviitteessä viitataan kirjoitukseen (K) tai opettajan saatekirjeeseen (SK) ja sen numeroon (K1-K156 tai SK1-9). Lähdeluettelosta löytyy kustakin kirjoituksesta tarkemmat tiedot: kirjoittajan sukupuoli, paikkakunta, koulu sekä kirjoituksen otsikko ja pituus. Kirjoitukset tullaan arkistoimaan Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksella sijaitsevaan Keski-Suomen Muistiarkistoon (KSMA-JYEL).

Vaikka lapsilta ei ole kysytty lupaa käyttää heidän kirjoituksiaan tutkimuksessa, he eivät ole kirjoittaneet kirjoituksiaan vain itseään varten vaan ovat mahdollisesti huomioineet tavallista laajemman yleisönsä. Tavallaan lapset käyvät vuoropuhelua toistensa kanssa kirjoittaessaan yhteisestä aiheesta. Luonto-Liiton ja *Siepon* sekä nyt tutkijan toimesta kirjoitukset on saatettu yhteen yhdeksi kokonaisuudeksi, ”metsäkirjoituksiksi”. Vaikka kirjoittajat eivät ole suoranaudessa vuorovaikutuksessa toisiinsa, kuuluvat he samaan ryhmään, sillä he kuuluvat samaan ikäryhmään ja ovat peruskoululaisia.

Fiktiiviset tekstit

Aineistoni eräs tärkeä ominaispiirre on se, että lapset eivät sitoudu totuudellisuuden kriteeriin tai ”dokumentaariseen” tyyliin. Luonto-Liiton kilpailuviesti (Ks. liite 3.) suorastaan kehottaa käyttämään mielikuvitusta ja fantasioimaan metsästä fiktiivisiä kertomuksia. Suurin osa lasten metsäkirjoituksista onkin mielikuvituksen tuottamaa fantasiaa; omakohtaiset

kertomukset ja realistiset kuvaukset ovat selvässä vähemmistössä. Lähimpänä oman aineistoni ominaislaatuja ovat Henna Mikkolan (2002) ja Kirsi Laurénin (2003) tutkimuksissaan käyttämät kirjoituskilpailuaineistot, vaikkakin heidän kirjoittajansa ovat nuoria tai aikuisia. Kumpikin kirjoituskilpailu on tuotettu muuta kuin tieteellistä tutkimusta varten. Lisäksi Mikkolan *Sukupolveni unta* -aineisto koostuu pääasiassa fiktiivisistä kertomuksista. Myös Laurénin *Suotarinat* -aineistoon sisältyy mielikuvituksellisia kirjoituksia, mutta lissensiaatintyössään (2003) hän on jättänyt ne vähemmälle huomiolle ja keskittynyt suokokemuksista kertoviin kirjoituksiin.

Mikkola pohtii oman aineistonsa tutkittavuuden ja määrittelemisen ongelmia. Kirjallisuusantropologista viitekehystä käyttäen Mikkola tulkitsee fiktiivisten kertomusten kertovan jotakin siitä kulttuurista, jossa kertomukset on tuotettu. Hän itsekin huomauttaa, ettei tässä ajatuksessa sinänsä ole mitään mullistavaa. Folkloristit havaitsivat jo varhain satuja tutkiessaan, että satujen maailma sisältää fantasiaelementtiensä ohella viitteitä yhteiskunnallisesta todellisuudesta. (Mikkola 2002, 17.) Mikkola pyrkii osaltaan vastaamaan siihen kritiikkiin, jota on kohdistettu kirjoitettujen aineistojen "totuudellisuuteen". Fiktiivisten kertomusten kohdalla tämän kritiikin luulisi osuvan kaikkein parhaiten kohdalleen, ovathan ne "keksittyjä", fiktiota. Mikkola osoittaa tutkimuksessaan juuri sen, ettei näin ole. Fiktiiviset kertomukset sisältävä yhtäläillä kulttuurisia merkityksiä kuin dokumentaariseen tyyliin sitoutuvat kirjoituksetkin. Erityisen hyvin tämä ilmenee omassa aineistossani: metsä voi saada jopa hyvin samankaltaisia kulttuurisia merkityksiä niin fiktiivisessä kertomuksessa kuin omakohtaisessa kokemukskertomuksessa.

Totuudellisuuden ongelma katoaa, kun fiktio, kertomus tai kirjoitus käsitetään "tekstiksi". Teksti on käsitteenä moniulotteinen ja kulttuurintutkimuksessa sillä voidaan viitata lähes mihin tahansa "kommunikatiiviseen artefaktiin" eli ihmisen tuottamaan kanssakäymisen välineeseen. (Lehtonen 1996, 106.) Teksti voi näin ollen olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta, kuvia tai musiikkia. Tekstiä luonnehtii sen kolme ominaispiirrettä: sen sisältämät merkit ovat fyysisiä ja materiaalisia, merkkien välillä on formaalisia suhteita ja niillä on semanttinen merkityssisältönsä. Tekstit eivät merkityksellisyydessään ole "luonnollisia" vaan tuotettuja, mistä muistuttavat niiden materiaalisuus ja formaalisuus. Oman aineistoni kohdalla tekstit ovat kirjoitusten muodossa. Ne koostuvat lyijykynällä ruutupaperille lasten tuottamista kirjaimista, sanoista ja lauseista, jotka viittaavat itsensä ulkopuoliseen "semanttiseen merkityssisältöön", yleensä eri tavoin kuvattuun ja tuotettuun metsään. Ajatus

tekstistä tuotettuna korostaa sitä, ettei teksti ole todellisuuden jäljittelyä vaan sen tekstuaalista tuottamista. (Lehtonen 1996, 108.)

Tekstien sisältämällä merkeillä puolestaan voi olla kahdenlaisia merkityksiä: kirjaimellisia, *denotatiivisia* ja laajempia, *konnotatiivisia* merkityksiä. Konnotaatiolla ranskalainen kirjallisuudentutkija ja semiologi Roland Barthes kuvasi sitä vuorovaikutusta, joka syntyy, kun merkki kohtaa käyttäjiensä tuntemukset ja kulttuuriset arvot. Tällä Barthes tarkoitti, että konnotatiiviset merkitykset riippuvat yhtä paljon tulkitsijasta kuin itse kohteesta tai merkistä ja voivat näin olla subjektiivisia ja tunneperäisiä. (Fiske 2000, 113–114.) Konnotaatiot ovat siis niitä kulttuurisia merkityksiä, joita merkkeihin ja myös laajempiin merkityksellisiin yksikköihin, kuten metsäkirjoituksiin, liitetään. Tekstit sisältävät kulttuurisia merkityksiä riippumatta siitä, ovatko ne fiktiivisiä vai dokumentaarisia. Näin fiktiiviset metsäkertomukset ovat tutkimukseni kannalta yhtä oleellisia kuin "dokumentaariset", omakohtaiset kertomukset.

Kertomuksia, kuvauksia ja runoja

Aineistoni monenlaisuus teki sen ominaislaadun määrittelemisestä hankalaa ja aiheutti alkuvaiheessa myös sekavuutta tutkimuksen käytännön toteuttamisessa. Alusta asti oli kuitenkin selvää, etten ole kiinnostunut kertomusten rakenteiden analysoimisesta, sillä kiinnostukseni kohteena ovat metsän kirjoituksissa saamat merkitykset. Kirjoitusten lajittelu kertomustyyppeihin ja niiden rakenteiden tutkiminen olisi oma tutkimuksensa ja vaatisi erilaisen kysymyksenasettelun. Läheskään kaikki metsäkirjoitukset eivät edes täytä kertomukselle asetettuja kriteereitä.

Luonto-Liiton / *Siepon* kirjoituskilpailuviestin (Liite 3.) tavoitteena oli Marjo Soulannon mukaan innostaa ja provosoida vastaajia pohtimaan omaa suhdettaan metsään ja luontoon yleensä. Viestissä pyydettiin kirjoittamaan ”metsäjuttu” ja annettiin esimerkkejä erilaisista metsistä, joista lapsi voi juttunsa kirjoittaa: ”Mikä tahansa metsä sopii aiheeksi: lähimetsä, ikimetsä, sademetsä, satumetsä...”. Vastauksissa onkin viestin innoittamana paljon sademetsä- ja satumetsäaiheisia kirjoituksia, ja myös lähi- sekä ikimetsästä on kirjoitettu. Tärkeintä viestin mukaan on, että kirjoitus on ”hauska, kaunis, jännittävä, sinun oma metsäjuttusi”. Kenties kilpailuviestissäkin esille tuoduista kaunokirjallisista tavoitteista johtuu, ettei aineistossa ole kovinkaan paljon lasten omakohtaisia kokemuskertomuksia metsästä,

jotka sisällöllisesti olisivat vastanneet paremmin Soulannon ilmituomaa tavoitetta saada lapset pohtimaan omaa metsäsuhdettaan. Suurin osa kuudesluokkalaisista on innostunut kehotuksesta kirjoittaa hauska, kaunis ja jännittävä ”metsäjuttu” ja sijoittanut kirjoituksensa fiktiiviseen maailmaan, kertomuksen muotoon ja antanut mielikuvituksensa lentää. Fiktiivisten kertomusten kirjoittaminen näyttää olevan lapsille luontevampi tapa lähestyä aihetta kuin asia-aineen kirjoittaminen.

Lasten kirjoittamat fiktiiviset kertomukset jakautuvat monenlaisiin kertomuksiin: lapset ovat kirjoittaneet eläinsatuja, erilaisia perinteisiä satuhahmoja sisältäviä satuja, populaarikulttuurista vaikutteita saaneita seikkailukertomuksia sekä kauhutarinoita (Ks. lähdeluettelo). Yhteistä niille on, että ne sijoittuvat selkeästi fiktiiviseen maailmaan sisältäen erilaisia mielikuvitushahmoja. Satuhahmoja sisältävissä kertomuksissa niitä ovat kansanperinteestä tutut hahmot, kuten tontut, peikot, tietäjät, menninkäiset, metsänhenget, keijut ja maahiset sekä henkiolennot, noidat, kummitukset ja aaveet. Myös ihmesatujen henkilö-hahmot, kuten kuninkaas, kuningattaret ja kreivit, rengit ja ilkeät isännät sekä köyhät tytöt ja tavalliset pojat esiintyvät lasten kirjoituksissa. Kertomusten pääosassa voi olla satuhahmojen lisäksi myös ihminen. Tällöin hän kohtaa metsässä mielikuvitusolentoja ja / tai hänelle tapahtuu jotakin satumaista. Kertomus voidaan kirjoittaa myös kertojan suulla, minämuodossa. Näissä tapauksissa kertomuksen minä ei ole sama henkilö kuin kirjoittaja, toisin sanoen kyse ei ole omakohtaisesta kerronnasta, jossa kirjoittaja kertoo omista kokemuksistaan. Populaarikulttuuriteemaan kuuluvissa kertomuksissa seikkailee perinteisten satuolentojen sijaan populaarikulttuurista tuttuja hahmoja, kuten Aku Ankka, ufot ja Tarzan.

Myös tapahtumat ovat mielikuvituksellisia. Satuhahmoja sisältävissä kertomuksissa metsästä saattaa päästä toiseen todellisuuteen, rinnakkaiseen maailmaan, jossa puut ja eläimet puhuvat tai metsä on täynnä henkiä. Kauhutarinoissa metsässä tapahtuu aavemaisia asioita: siellä voi kummitella tai metsä on kirottu. Satumaista maailmaa korostaa kirjoituksissa pääsääntöisesti esiintyvä kaavamainen sadun aloitus, sillä suuri osa niistä alkaa lauseella Olipa kerran, Elipä kerran tai Eräänä päivänä. Osa alkaa myös epämääräistä paikkaa ja aikaa korostavalla tavalla, esimerkiksi "Oli aamu", "Varhain eräänä aamuna" ja "Tämä tarina tapahtui hyvin kauan sitten...". Tapahtumapaikkana toimiva metsä jää usein taustakulissin asemaan, sillä se kuvaillaan hyvin viitteellisesti jos lainkaan.

Vaikka Luonto-Liiton kilpailuviestissä hyvin voimakkaasti ohjattiin lapsia sadun maailmaan ja kertomusmuotoiseen kirjoittamiseen, eivät kaikki kuudesluokkalaisten kirjoitukset ole satuja eivätkä perinteisessä mielessä kertomuksia, sillä aineiston joukossa on myös kuvauksia, asia-aineita ja runoja. Kertovan tekstin tunnuspiirteenä pidetään sitä, että se kertoo tapahtumista ajassa, kun taas kuvailevan tekstityypin ominaispiirre on, että se kuvailee ilmiötä tilassa (Siikala 1984, 28). Tämän määritelmän mukaan kuudesluokkalaisten metsäkirjoituksista osa on selvästi kuvailevia tekstejä. Tällaisia ovat esimerkiksi ähtäriläisen Inhan aseman koulun oppilaiden *Minun metsäni* -kirjoitukset (K121-123) sekä järvenpääläistyön (K130a) ja lahtelaispojan (K128) kuvaukset omista lähimetsistään, joissa kuvaillaan kirjoittajien lähimetsiä. Kuten Anna-Leena Siikala Lautamattiin vedoten toteaa, kertomuksissa voidaan vaihdella edellä mainittuja tekstityyppejä (Siikala 1984, 28). Esimerkiksi inhalaisten kuvauksiin sisältyy myös kertovia osuuksia kuvailun lisäksi. Kuvailun sekaan on sijoitettu "pienoiskertomuksia", joissa kirjoittaja kertoo kuvaamassaan metsässä tapahtuneista kokemuksista.

Metsää realistisesti kuvailevat kirjoitukset sitoutuvat kirjoittajaa ympäröivään todellisuuteen, vaikka eivät olekaan varsinaisesti kokemus- tai muistelukertomuksia. Esimerkiksi lahtelainen poika kertoo kirjoituksensa *Olipa kerran lähimetsä* (K128) ensimmäisessä lauseessa: "Lähimetsällä tarkoitan mökkimme läheistä metsää". Lauseessa hän antaa eksaktin paikan määrityksen, eikä kirjoitusta voi erehtyä pitämään fiktiivisenä. Kaikissa kuvailevissa kirjoituksissa sitoutuminen todellisuuteen ei ole aivan näin suoraa vaan se hahmottuu lukijalle erilaisten vihjeiden kautta. Järvenpääläisen tytön kirjoituksessa *Metsä* (K130a) se on vielä aika suoraviivaista, sillä hän mainitsee kirjoituksensa johdannossa toisessa lauseessa kulkevasa "joskus (yleensä) kouluun metsän läpi - -". Tästä lukija ymmärtää metsän sijaitsevan lähellä kirjoittajan kotia. Inhan aseman koulun oppilaat kuvaavat kirjoituksissaan lähimetsänsä olemusta eri vuodenaikoina sekä kertovat, mitä milloinkin metsässä voi tehdä. Kirjoitukset ovat minämuotoisia ja perustuvat selvästi omiin kokemuksiin. Niissä ei kuitenkaan kerrota suoraan kuvailun kohteena olevan metsän sijaintia, sillä kuvailu on yleisluontoisempaa tyyliin "Kesällä metsässä voi uida lammessa...". Kuitenkin esimerkiksi kirjoituksessa *Minun metsäni!* (K121) mainitaan yksittäinen paikannimi: "Me myös kävimme Ohra koskella, se oli tosi hieno paikka." Lause sitoo kirjoituksen ähtäriläiseen todellisuuteen, sillä Ohra-koivu on todellisuudessa paikallinen virkistysalue.

Kuudesluokkalaiset ovat kirjoittaneet myös omakohtaisia kokemuskertomuksia, jotka tunnistaa omakohtaisiksi mm. kertomuksen aloitustavasta: "Muistan kun...". Kertomukset on kirjoitettu yleensä minämuodossa, mutta muutaman kerran myös monikon ensimmäisessä muodossa. Joissakin kirjoituksissa mainitaan isä, äiti ja sisarukset, yhdessä kirjoituksessa serkut ja yhdessä pappa. Ikätovereiden seura saattaa käydä epäsuorasti ilmi, kun kirjoittaja kertoo me-muodossa, muttei tarkenna, keistä on kysymys. Tällöin ei ole täyttä varmuutta, ovatko kyseessä kaverit, serkut tai sisarukset. Osa kirjoituksista on sidottu hyvin konkreettisesti kirjoittajaa ympäröivään todellisuuteen. Omiin kokemuksiin pohjautuva kertomus voi alkaa tarkalla ajan määreellä: "Viime syksynä kun metsästys alkoi, minä ja pappa ajoimme autolla metsätietä" (K113). Kyseessä on rovaniemeläispojan kirjoituksen erittäin informatiivinen ensimmäinen lause, jossa tapahtuma-ajan lisäksi selviää mitä tapahtuu, keille ja missä. Kirjoitus voi alkaa myös paikan määrittelyllä. Erityisesti rovaniemeläiset pojat antavat kirjoituksissaan tarkkoja paikan määreitä: "Täällä Rovaniemellä, Lapin pääkaupungissa oli kerran eräs metsä josta kerron nyt" (K118), "Asun täällä Rovaniemen Rantavitikalla. Matkaa kaupungin keskustaan on noin 2,5 km." (K116), "Rovaniemen lähellä valtatie 4 varrella kääntyy tie vennivaaran soranotto paikalle." (K114). Kirjoittajilla on mielessään tietty maantieteellinen sijainti, jonka he hyvin tuntevat. Metsä, jota he aikovat kuvailla, on heille tuttu.

Luonto-Liitossa julkaistussa kilpailuviestissä ehdotettiin metsäkirjoituksen yhdeksi muodoksi runoa. Ehdotus on saanut kuudesluokkalaisissa kovin vähän vastakaikua, sillä koko aineistossani runoja on yhteensä vain kuusi. Kaikki runoilijat ovat tyttöjä. Viisi heistä on Kannelmäen ala-asteelta Helsingistä ja yksi puolestaan Järvenpäästä.

TYÖKALUNA TEEMA

Tutkimukseni on luonteeltaan tekstikeskeinen erotuksena folkloristiikassa 1960-luvulta lähtien suosituksi tulleesta antropologisesta folkloristiikasta, jossa kiinnostuksen kohteena on ennen kaikkea folkloren konteksti, esiintymisympäristö. Folklore nähdään yhteisöllisenä viestintäprosessina, jolloin ollaan kiinnostuneita suullisen perinteen tuottamisesta, esittämisestä ja vastaanottamisesta. (Lehtipuro 1980, 7-8; Suojanen 1999, 70.) Päinvastoin kuin antropologisessa folkloristiikassa omassa tutkimuksessani en tutki esimerkiksi sitä, kuinka ja missä tilanteessa lapset ovat kirjoituksensa tuottaneet vaan sitä, millaisia merki-

tyksiä teksteistä itsestään nousee. Kirjoittamalla tuotettu aineisto ja kysymyksenasetteluni edellyttävät tällaista lähestymistapaa.

Perinnelajianalyysi on eräs tekstikeskeiselle folkloristiikalle tunnusomainen menetelmä ja sille ominaisen aineistojen luokittelun sanotaan olevan folkloristiikan ominta aluetta. Perinnelajianalyysin hallitseva metodi on aineistojen luokitus, perinnelajijärjestelmien vertailu, lajien keskinäisen vuorovaikutuksen tutkiminen sekä itse lajikäsitteiden analyysi. Perinnelajianalyttinen menetelmä on tae siitä, ettei esimerkiksi kertomusperinteen lajeja käytetä täysin mielivaltaisesti niiden ominaispiirteitä huomioimatta. (Honko 1980, 22–23.) Perinnelajianalyysin keskeinen havainto on se, ettei suullinen perinne ole informaatioarvoltaan ja luonteeltaan yhtenäistä massaa. Siitä voidaan eri kriteerien nojalla erottaa kulttuuriselta merkitykseltään erilaisia perinteenlajeja, genrejä. Esimerkiksi satujen merkitykset ovat erilaisia kuin vaikkapa memoraattien. Keskeisenä pohdinnan kohteena perinnelajianalyysissä on ollut se, ovatko perinnelajit tutkijoiden luomia luokkia vai ovatko ne olemassa myös kertojiansa todellisuudessa. Yleensä katsotaan, että nämä ideaaliset ja reaaliset luokat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tutkija kehittää ja muokkaa luokituksiaan aineistoonsa perustuvien empiiristen havaintojen perusteella. On myös huomattava, että lajiluokitukset ovat yleensä epätarkkoja ja suurpiirteisiä, sillä ns. puhtaita lajeja ei ole olemassa. (Honko 1981, 67–72, 78, 83.)

Omaa tutkimusmenetelmääni kutsun teemoittelemiseksi, joka periaatteiltaan muistuttaa perinnelajianalyysia. Jotta laajaan aineistoon sai jonkinlaisen otteen, oli luontevaa kiinnittää aluksi huomiota kirjoitusten välisiin eroihin ja yhtäläisyyksiin sekä jaotella kirjoituksia erilaisiin ryhmiin. Teemojen hahmottaminen aineistosta on laadullisen tutkimuksen yleisimpiä menetelmiä, jonka ongelmaksi on nähty se, että tutkimuksesta muodostuu helposti aineiston referointiin perustuva sitaattikokoelma. Onnistuakseen teemoittelu vaatiiikin teorian ja empirian välistä vuoropuhelua, aineiston ja teorian yhdistämistä toisiinsa. (Eskola ja Suoranta 1998, 175–176, 180). Yksinkertaisimmillaan teemalla tarkoitetaan sitä, mistä teksti syvimmillään kertoo; sitä mistä tekstissä on kyse. Teema voidaan ymmärtää tekstin keskeiseksi, johtavaksi ja syvimmäksi ajatukseksi: sen pää- tai perusajatukseksi tai pääideaksi. Kuten perinnelajianalyysissä, myös teeman kohdalla voidaan kysyä, sijaitseeko se tekstissä itsessään vai tuottaako lukija sen tekstiä tulkitessaan. (Suomela 2001, 141–142).

Kuudesluokkalaisten metsäkirjoitusten tulkintaprosessi alkoi heti ensimmäisellä silmäilyllä ja lukukerralla, jolloin jo havainnoin kirjoitusten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Toisella lukukerralla keskityin kirjoitusten tarkempaan erittelyyn ja kirjoitin jokaisesta metsäkirjoituksesta lyhyen juonitiivistelmän tarkistaakseni samalla tekemääni alustavaa teemoittelua. Tiivistelmissä kiinnitin huomiota tapahtuma-aikaan ja -paikkaan, päähahmoihin, näkökulmaan, tapahtumien kulkuun ja kirjoittajan esittämiin kommentteihin sekä kirjoituksen muotoon. Tavoitteenani ei kuitenkaan ollut luokitella kirjoituksia kertomuslajeihin. Luokittelun päämääränä oli ymmärtää kirjoituksia paremmin ja löytää niistä lasten metsälle antamia merkityksiä. Teemojen hahmottaminen kirjoituksista toimi työväliseinä metsän saamien merkitysten tutkimiselle. Teemoittelin kuudesluokkalaisten metsäkirjoitukset aiheidensa perusteella yhdeksään teemaan (Ks. lähdeluettelo), joista tämän tutkimuksen kannalta oleellisimmat ovat *Luonnonsuojelu*, *Populaarikulttuuri*, *Satumetsä*, *Omaakohtainen kokemus / realistinen kuvaus* ja *Kauhu* sekä viimeisenä hiukan hajanaisempina kokonaisuutena *Retkellä metsässä / eksyminen / ei saa mennä metsään / olikin unta*. Kuten viimeksi mainitusta ryhmästä voi havaita, teemat eivät ole tarkkarajaisia ja katson, että ne ovat keinotekoisia tutkimusta varten luomiani apuväliseitä. Tutkimuksen edetessä jotkut kirjoituksista siirtyivät teemasta toiseen. Näin kävi esimerkiksi alun perin eläinsatuihin sijoittamilleni kertomuksille *Pisara pieni metsäauris* (K86) ja *Urhea Kukka* (K89), jotka tarkemmalla lukemisella paljastuivat luonnonsuojelullisen näkökulman omaaviksi kertomuksiksi.

Osa kirjoituksista ei sijoittunut mihinkään teemaan, koska niillä ei ollut toisintoja, ”variantteja”. Tällainen on esimerkiksi ylihärmäläisen pojan sotakertomus *Sota Suomen metsissä* (K132), joka on ainoa laatuaan. Olen silti sen analysoinut tutkimuksessani (Ks. sivu 52), sillä se kertoi kiinnostavasti pojan tavasta merkityksellistää metsä. Sen sijaan jotkut kokonaiset teemat jäivät vähälle huomiolle tutkimuksessa. Näin kävi esimerkiksi *Eläinsadut* -teemalle, sillä näiden kirjoitusten avulla olisin voinut tutkia lähinnä lasten tapaa kuvata metsän eläimiä. Nämä eläinsaduiksi luokittamani kertomukset kertovat tavallisesti metsän eläinten harmittomasta elämästä, keskittyen yleensä kuvaamaan esimerkiksi jonkun eläimen kunniaksi järjestettäviä juhlia.

Kaikki kuudesluokkalaiset eivät olleet riittävän kiinnostuneita metsästä kirjoittaakseen siitä. Näin ollen viisi kirjoituksista ei millään etäiselläkään tavalla liittynyt metsään. (K147, K150-K155.)

Teema ei muodostu vain yksittäisestä piirteestä. Jos kirjoituksessa mainitaan joku populaarikulttuuriin selvästi kuuluva yksittäinen hahmo, ei kirjoitus sen perusteella välttämättä sijoitu populaarikulttuuriteemaan. Tärkeämpää kuin yksittäiset piirteet on se, millainen kirjoitus on kokonaisuutena. Esimerkiksi populaarikulttuuriteemaan kuuluvat kirjoitukset käsittävät yksittäisten hahmojen lisäksi myös muun muassa populaarikulttuurista omaksutun tapahtumien kulun. Luonnonsuojeluteemassa kirjoitusten tärkeimmäksi ja näkyvimmäksi sisällöksi muodostuu metsään ja sen asukkaisiin kohdistuva uhka sekä selvä kannanotto metsän tai sen asukkaiden puolesta. Myös joissakin populaarikulttuuriteemaan kuuluvissa kirjoituksissa saattaa metsään kohdistua uhka, mutta kerronnan kannalta kyseessä on sivuseikka ja huomio on enemmänkin esimerkiksi päähahmon toiminnassa eikä kirjoitukseen sisälly selvää kannanottoa metsien puolesta.

Teemoja erottavia ja yhdistäviä tekijöitä olen hahmotellut liitteen 4. osoittamalla tavalla. Kirjoituksia erottaa toisistaan muun muassa se, missä roolissa metsä niissä on. Esimerkiksi populaarikulttuuriteemassa metsä toimii taustakulissina jännittäville populaarikulttuurista omaksutuille seikkailuille, kun taas erityisesti luonnonsuojeluteemaan kuuluvissa kirjoituksissa metsä on pääroolissa. Eräs keskeinen kirjoituksia toisistaan erottava tekijä on niiden näkökulma: kerrotaanko tapahtumat metsän tai luonnon vai ihmisen näkökulmasta. Osa kirjoituksista sisältää suoria tai epäsuoria kannanottoa, osassa kirjoituksista tällaisia kommentteja ei esiinny lainkaan. Lisäksi kirjoitukset erottuvat toisistaan fiktiivisyyden ja realistisuuden asteikolla.

KIRJOITTAJIEN TAUSTASTA

Tavoitteenani ei ole tarkastella metsän merkityksiä suhteessa kirjoittajien asuinpaikkakuntaan tai sukupuoleen. Tällaiseen kysymyksenasetteluun ei rajaamani aineisto mielestäni kykene vastaamaan. Ymmärtääkseni kirjoituksia paremmin luon kuitenkin lyhyen katsauksen näihin kahteen taustatekijään: paikkakuntaan ja sukupuoleen.

Aineistooni on valikoitunut kuudesluokkalaisten kirjoituksia 37 paikkakunnalta. Näistä eniten kirjoituksia on Pohjanmaalta Ylihärmästä (11,5 %), seuraavaksi Helsingistä (n. 11 %) sekä kolmantena Pohjois-Suomesta Rovaniemeltä ja Karungista kummastakin noin 10 prosenttia, kuten seuraavalla sivulla sijaitsevasta taulukosta 1. voi havaita.

Taulukko 1. Kuudesluokkalaisten metsäkirjoitusten jakautuminen paikkakunnittain (K1-K156).

Paikkakunta	Määrä	%
1. AHMOVAARA	7	4,5
2. HELSINKI	17	10,9
3. HUITTINEN	1	0,6
4. HÄMEENLINNA	1	0,6
5. II	8	5,1
6. ILOMANTSI	1	0,6
7. INHA	8	5,1
8. JOUTSENO	1	0,6
9. JYVÄSKYLÄ	6	3,8
10. JÄRVENPÄÄ	1	0,6
11. KAARINA	2	1,3
12. KALAJOKI	5	3,2
13. KARKKILA	2	1,3
14. KARUNKI	16	10,2
15. KAUHAJOKI	2	1,3
16. KELLOKOSKI	1	0,6
17. KUHMOINEN	5	3,2
18. LAHTI	10	6,4
19. LEPPÄVIRRAT	1	0,6
20. LUND (RUOTSI)	1	0,6
21. MARRASKOSKI	1	0,6
22. NOKIA	2	1,3
23. NURMES	1	0,6
24. PIRKKALA	1	0,6
25. RASIVAARA	1	0,6
26. RAUTAVAARA	2	1,3
27. ROVANIEMI	16	10,2
28. SONKAJÄRVI	2	1,3
29. SONKAKOSKI	5	1,3
30. TAMMISAARI	1	0,6
31. TUUSNIEMI	1	0,6
32. VANHA-ULVILA	1	0,6
33. VANTAA	1	0,6
34. VEKARAJÄRVI	1	0,6
35. YLIHÄRMÄ	18	11,5
36. YLIKANNUS	3	1,9
37. YLIVIESKA	3	1,9
EI TIETOA	3	1,9
YHTEENSÄ	156	100%

Aineistossani on useita kirjoituksia myös Lahdesta, Ahmovaarasta, Iistä ja Inhasta. Tavalista on kuitenkin, että aineistooni on valikoitunut vain yksi tai korkeintaan kolme kirjoitusta samalta paikkakunnalta. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö samalta paikkakunnalta ja samasta koulusta olisi osallistuttu Luonto-Liiton kirjoituskilpailuun useammankin oppilaan

voimin, mutta muut kirjoittajat ovat alemmilla luokilla tai kirjoitukset on kirjoitettu tietokoneella, jolloin ne ovat rajautuneet tutkimukseni ulkopuolelle. Tämän puolesta puhuu se, että niiltä paikkakunnilta, joista aineistossani on useita kirjoituksia, kirjoitukset on lähetetty kouluittain ja luokittain: esimerkiksi Rovaniemeltä kaikki kirjoitukset on lähetetty Rantavittikan ala-asteelta. Kuudesluokkalaisten kirjoituksia on lähes joka puolelta Suomea. Edustettuina ovat niin suuret kaupungit kuin pienet syrjäkylätkin.

Suurimmassa osassa lähetyksistä ei ole juuri muita kontekstittietoja mukana kuin koulun nimi, osoite ja paikkakunta sekä lapsen nimi ja ikä tai luokka. Joissakin tapauksissa opettaja on laittanut oppilaidensa kirjoitusten mukaan saatekirjeen, jossa hän parhaimmassa tapauksessa selvittää, millaisen tehtävänannon antoi oppilailleen, millä tunnilla kirjoitustehtävä kirjoitettiin ja kuinka lapset tehtävään suhtautuivat. Esimerkiksi tammisaarelaisen Hakarinteen koulun kuudesluokkalaisten kirjoituskilpailuun osallistumista oli edeltänyt "metsäaiheinen opiskelujakso" (SK5). Jotkut opettajat eivät ole antaneet muuta ohjeistusta oppilailleen kuin Luonto-Liiton oman tehtävänannon: "Luin oppilaille teidän kilpailuohjeenne, enkä sen enempää puuttunut sisältöihin." (SK6). Joissakin lähetekirjeissä mainitaan esimerkiksi, että "Lapset kirjoittivat mielellään" (SK1) tai "Oppilaat innostuivat asiasta - -" (SK2) ja "Oppilaat innostui - -" (SK3). Jotkut opettajista kertovat suoraan, että kirjoituskilpailu sopi hyvin koulun ohjelmaan, kuten opettaja Sääksjärven ala-asteella: "Aihe sattui sopivasti metsäteemaamme" (SK7).

Opettaja Rovaniemen lähetyviltä puolestaan kuvaa seikkaperäisesti oppilaiden elinympäristöä ja luo samalla perusteellista kontekstia 5. ja 6. -luokkalaisten oppilaidensa kirjoituksille:

Kiitos kivasta lehden näytenumerosta. Se sopi erittäin hyvin luokkamme syksyn ohjelmaan. Olemme nimittäin tutustuneet metsään, täällä metsän keskellä kun elämme. Oppilaat halusivat ehdottomasti osallistua kirjoituskilpailuunne. Elämme ja käymme koulua täällä napapiirillä. Koulumme sijaitsee noin 20 km Rovaniemeltä Kuusamoon päin. Koulussamme on 42 oppilasta ja kolme opettajaa. Luokan takana virtaa Suomen suurin joki, Kemijoki. Keväisin ja syksyisin saamme ihailta muuttolintujen elämää aivan läheltä. Kurjet ja joutsenet, telkistä ja heinäisorsista puhumattakaan ovat tulleet tutuiksi. Näimmepä merimetsojakin tänä syksynä lähellä koulun rantaa. (SK4.)

Tämä Oikaraisen ala-asteen opettaja osoittaa arvostavansa Luonto-Liiton ja *Siepon* ympäristökasvatukseen tähtäävää työtä kirjoittaessaan saatekirjeensä päätteeksi: "Hyvää jatkoa teille tärkeässä työssänne hyvän lehden parissa".

Koulu- ja luokkaympäristö luo kirjoituksille yhden selkeän kontekstin, jolla on vaikutuksensa teksteihin. Esimerkiksi puolet aineistooni kuuluvista helsinkiläisistä Kannelmäen ala-asteen oppilaista on kirjoittanut samasta aihepiiristä, metsää uhkaavasta tuhosta tai vaarasta. Rovaniemeltä Rantavitikan ala-asteelta ja Ähtäristä Inhan aseman koulusta puolestaan on lähetetty paljon omakohtaisia kokemuskertomuksia tai realistisia kuvauksia metsästä. Rovaniemeltä on lähetetty myös useita luonnonsuojelullisesti virittyneitä kirjoituksia. Opettajien antamalla tehtävänannolla tai sillä oppitunnilla, jolla kirjoitukset on kirjoitettu on ollut todennäköisesti jopa suurempi vaikutuksensa kirjoitusten sisältöihin kuin asuinpaikkakunnan maantieteellisellä sijainnilla. Tähän viittaa se, että ähtäriläisen Inhan aseman koulun oppilaiden realistiset metsäkirjoitukset on otsikoitu miltei poikkeuksetta samalla tavoin: "Minun metsäni" (K121-K123 ja K129). Samoin tähän viittaa se, että rovaniemeläiskirjoittajat kertovat kaikki metsästä, joka syystä tai toisesta on tuhottu (K113-K118).

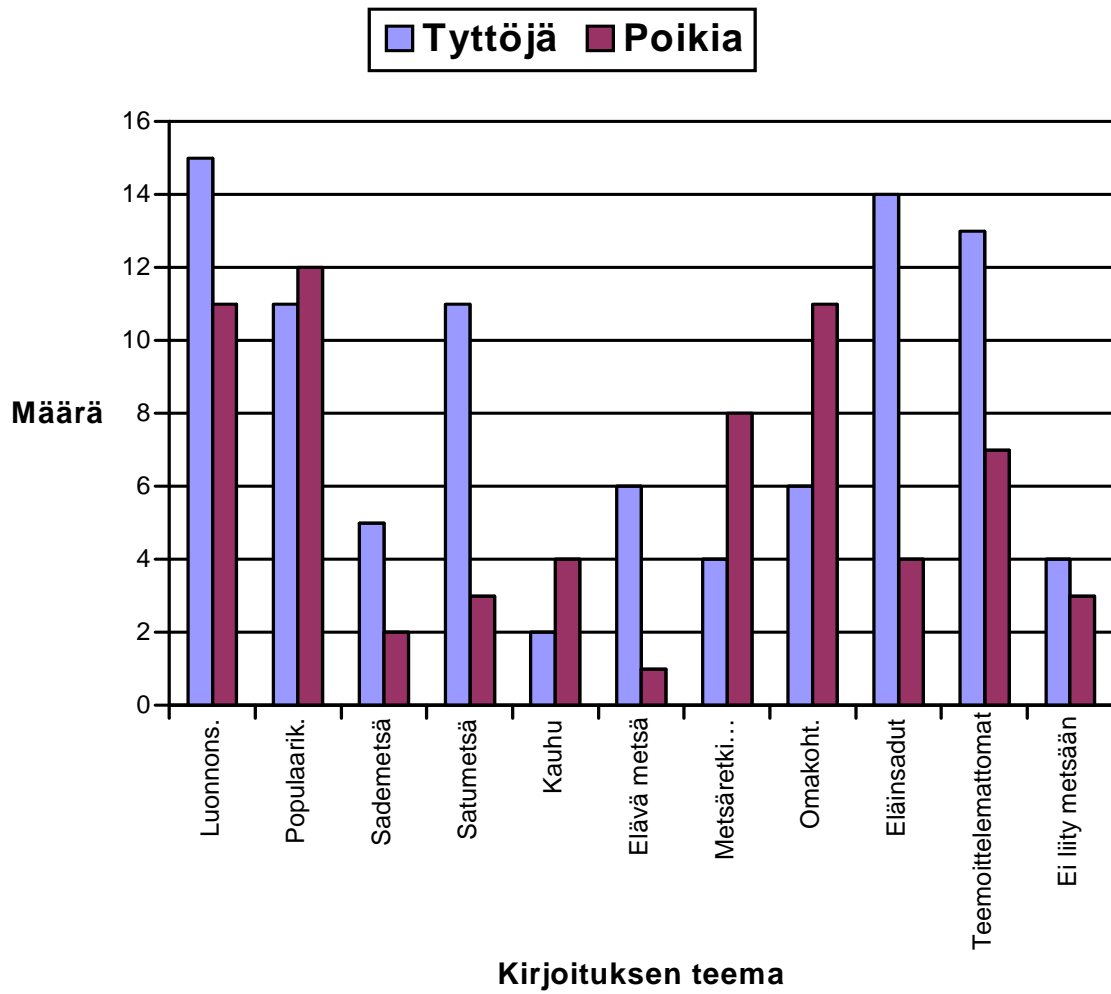
Koulujen kirjoituksille luomat taustat voivat erota toisistaan suuresti. Tämän tajuaa hyvin, kun vertaa esimerkiksi pääkaupungissamme sijaitsevaa Kannelmäen ala-astetta Kolin kansallismaisemien läheisyydessä sijaitsevaan Juuan sivukylän Ahmovaaran Tuopangoen kyläkouluun, josta lähimpään kaupunkiin on matkaa vähintään 40 kilometriä. Koulujen ja luokkien koossa sekä fyysisessä ympäristössä on suuria eroja. Lukuvuonna 2002–2003 Kannelmäen ala-asteella oli oppilaita 516 (www2). Sen sijaan Tuopangoen koulussa oli esimerkiksi vuonna 2000 oppilaita vain 22 (www3). Oppilasmäärä on tuskin ollut juuri sen suurempi vuonna 1997. Kannelmäen ala-astetta esittelevällä internetsivulla mainitaan koulun viereisen puiston tarjoavan runsaasti mahdollisuuksia opetuksen elävöittämiseen. Puistosta puhutaan sivulla koulua ympäröivänä luontona. (www2.) Tuopangoen koulun internetsivuilla taas todetaan, että luonto avautuu heti koulun ovelta ja sivuilla onkin esimerkiksi kuvia koulun patikkaretkestä Kolille (www3). Kummallekin koululle yhteistä on, että ne haluavat esittelysivuillaan korostaa koulujensa yhteyttä ympäröivään – joskin toisistaan suuresti eroavaan – luontoon. Tässä ilmenee kouluille opetussuunnitelmassakin asetettu ympäristökasvatuksen tavoite.

Huolimatta eroista ympäröivässä luonnossa koulu ja asuinpaikkakunta eivät suuremmin erota helsinkiläisiä kirjoittajia ahmovaaralaisista kirjoittajista. Tarkalleen puolet helsinkiläisistä on kirjoittanut luonnonsuojelullisesta näkökulmasta. Kolme heistä on saanut aiheensa populaarikulttuurista, kaksi kirjoittajista kertoo sademetsästä, yksi runossaan satu-

maista metsää ja viimeinen kertoo fiktiivisestä metsäretkestä. Tuoparjoen koulun oppilaat ovat hekin kirjoittaneet vaihtelevista aiheista: kaksi luonnonsuojelullisesta näkökulmasta, kaksi populaarikulttuurista ja loput kolme eläinaiheisen sadun. Tässä pienessä vertailussa ilmenee aineistolleni tyypillinen maantieteellisten vertailujen tekemisen vaikeus: eri paikkakunnilta lähettyjen kirjoitusten määrässä on suuria vaihteluita: joltakin paikkakunnalta on lähetetty pitkälti yli toistakymmentä kirjoitusta kun taas toiselta vain muutama. Toisaalta samalta paikkakunnalta lähetetyt kirjoitukset voivat olla kukin eri näkökulmasta kirjoitettu eikä suurta yhdenmukaisuutta ole havaittavissa.

Kirjoittajien sukupuolesta voidaan todeta, että reilusti yli puolet kirjoittajista eli 92 on tyttöjä (59 %). Poikia kirjoittajista on 64 eli 41 prosenttia. Kuten oheisesta kuviosta 3. voi havaita, aihepiireittäin tarkasteltuna tytöt ovat suosineet poikia enemmän eläinaiheisia satuja, joita ovat kirjoittaneet 14 kappaletta, kun pojat ovat kirjoittaneet niitä vain neljä. Samoin tytöt ovat kirjoittaneet huomattavasti enemmän erilaisia satuhahmoja sisältäviä kirjoituksia kuin pojat: tyttöjen käsialaa niistä on 11, poikien vain kolme. Pojat puolestaan ovat kirjoittaneet enemmän omakohtaisia metsäkirjoituksia kuin tytöt: 11 niistä on poikien kirjoittamia ja kuusi tyttöjen. Populaarikulttuurista aiheensa ammentavat kirjoitukset jakautuvat lähes tasan puolet tyttöjen kirjoittamiin (11 kpl) ja poikien kirjoittamiin (12 kpl). Myös luonnonsuojelullisia kirjoituksia ovat pojat ja tytöt kirjoittaneet lähes yhtä paljon, sillä niistä 15 on tyttöjen ja 11 poikien kirjoittamaa. Sukupuolen mukaisen vertailun esteenä ovat samat seikat kuin maantieteellisten vertailujen tekemisen tiellä: rajaamani aineisto ei sellaisenaan vastaa kysymykseen, kuinka sukupuoli vaikuttaa metsän merkityksellistämiseen. Vaikka pojat ovat kirjoittaneet enemmän omakohtaisia kirjoituksia, ei voida aineistoni perusteella tehdä johtopäätöstä, että heillä olisi enemmän omakohtaisia kokemuksia metsästä kuin tytöillä.

Kuvio 3. Kirjoittajien sukupuolen jakautuminen kirjoitusten teemojen mukaisesti (K1-K156).

III. KULTTUURISESTI YMMÄRRETTY METSÄ

Viime vuosina kulttuurisesti ymmärretty, tulkittu ja tutkittu luonto on noussut esiin. Niin humanistisessa maantieteessä kuin kulttuurintutkimuksessakin on alettu kiinnittää huomiota tapaan, jolla ihmiset kokevat ja merkityksellistävät luontoa. Osansa tästä tulkintavasta on saanut myös kansallinen symbolimme metsä. Monitieteellinen lähestymistapa aiheeseen on yleinen: metsää tarkastellaan monen eri tieteenalan ja -tekijän yhteisvoimin. Varhaisimpana esimerkkinä tällaisesta monen tahon yhteisponnistuksesta on vuonna 1986 järjestetyn monitieteellisen seminaarin *Metsä suomalaisten elämässä* tuloksena julkaistu samanniminen oma metsäaiheinen numero *Silva Fennica* -aikakauskirjassa (Reunala ja Virtanen 1987). Julkaisussa metsästä kirjoitetaan mm. historian, kirjallisuuden, taiteen, filosofian ja perinteentutkimuksen näkökulmista. Folkloristiikan kannalta metsää tarkastellaan monipuolisesti *Metsä ja metsänviljaa* nimisessä Kalevala-seuran vuosikirjassa 73, joka sekä on usean tutkijan sekä opiskelijan artikkeleista koostuva eri näkökulmia metsään sisältävä teos (Laaksonen ja Mettomäki 1994). Kansainvälisen ympäristöestetiikan metsäaiheisen konferenssin pohjalta toimitettiin vuonna 2003 teos *Metsään mieleni*, jossa siinäkin metsää lähestytään monitieteisesti ja -alaisesti, mutta kuitenkin niin, että ympäristöesteettinen näkökulma metsiin hieman painottuu. Tähän vaikuttaa jo se, että teos on kuvitettu Sanni Sepon ja Ritva Kovalaisen valokuvaamilla näyttäville metsäkuvilla. (Sepänmaa, Heikkilä-Palo, Kaukio 2003.)

Kansanperinteen heijastamasta metsäsuhteesta ovat kirjoittaneet lyhyitä artikkeleita monet tutkijat (Ks. esim. Apo 1997; Virtanen L. 1994; Krogerus 1987), mutta erityisesti siihen ovat perehtyneet Lotte Tarkka ja Pekka Virtanen. Vienankarjalaisessa kansanrunoudessa ilmenevän metsän Lotte Tarkka tulkitsee kulttuuristen symbolien metsäksi, joka runouden kautta "kesytetään" luonnontilasta paikaksi merkityksellistämällä se. Tässä prosessissa luonnonmaisemasta tulee kulttuurinen, merkityksellinen, asuttava ja eletävä paikka. Personoituna toimijana metsä esiintyy mm. loitsuissa, joissa sitä puhutellaan tarkoitushakuisesti, mutta epiikassa ja lyriikassa se saa tyytyä maiseman ja näyttämön osaan. Runot kertovat myös metsän synnystä sekä metsän hyödyntämistapojen alusta. Kerronnallisessa traditiossa metsäretket ovat keskeisimpiä juonikuvioiden aiheita. Samoin metsävisiot ovat oleellinen osa runojen kuvastoa; metsä on eräs metaforien lähde. (Tarkka 1998, 92.)

Tarkka kritisoi aiempien folkloristien tapaa tulkita kansanrunoudessa ilmenevää metsä- ja luontosuhdetta. Hänen mukaansa kansanrunouden kerääjät ja karelianistit katsoivat kansanrunojen ilmentävän hyvin suoraviivaisesti laulajiensa vieraantumatonta luontosuhdetta: "aarnioluontoa" asutti "aarniokansa". Myös myöhemmin kansanrunoudessa ilmenevää luontosuhdetta on tulkittu ongelmattomana. Näin esimerkiksi lyriikan luontovertaukset ovat ilmaisseet sulautumista luontoon ja metsästysloitsut puolestaan ovat kertoneet harmonisesta sopeutumisesta elämään luonnon kanssa. Kansanperinteen luontosuhdetta on tutkittu yleensä perinteenlajeittain, jolloin kunkin lajin funktion on katsottu vaikuttavan luonnon saamiin merkityksiin. Tarkka itse hyödyntää mm. humanistista maantiedettä tulkittessaan kansanrunouden metsäkuvia. Hän katsoo, ettei metsä ole maisemanakaan neutraali tausta, sillä se on aina ihmisen luokittelusysteemissään merkitsemä kulttuurinen kategoria. Näin ollen metsän kuvaus ei kerro ainoastaan suhteesta metsään tai luontoon vaan metsän kautta ihminen paikantaa oman sijansa maailmassaan ja myös suhteessaan tuonpuoleiseen. Tarkka asettaa metsämielikuvaston laajempaa maailmankuvaa vasten. (Tarkka 1994, 56–57.)

Pekka Virtasen mukaan kansanperinne on esimerkillisessä asemassa luontosuhteen tulkitsijana ja vanhassa kansanrunoudessa ilmenee metsäsuhde, joka poikkeaa suuresti omastamme. Kansanperinteen suhde metsään on moniulotteinen sikäli, ettei metsä merkinnyt entisaikojen ihmisille yksiulotteisesti hyvää tai pahaa eikä metsä ollut vain "tarvikepuu-keskus" tai maisema. Metsää kunnioitettiin ja arvostettiin, mikä ilmeni erityisesti suhteessa karhuun. Arvostukseen ja kunnioitukseen sekoittui myös pelkoa; metsä oli arvoituksellinen ja uhkaava. Lisäksi metsä koettiin pyhäksi paikaksi, jossa sijaittivat esimerkiksi pyhät lehdot eli hiidet sekä kalmistot. Virtanen katsoo eri perinnelajien ilmentävän kansanperinteen metsäsuhteen eri aspekteja: loitsut, taiat ja uskomustarinat painottavat metsän "yliluonnollista" puolta kun taas kalevalamittaiset lyyriset laulut kertovat maallisemmasta metsäsuhteesta. (Virtanen 1987b, 22–26.) Kuten Tarkka, myös Virtanen on havainnut, että metsä toimii kertovassa kansanrunoudessa usein tapahtumapaikkana ja sen kuvaus ei tässä taustakulissin merkityksessä ole erityisen runsasta vaan tulee esiin "nopeina ja kevyinä piirtoina". Sen sijaan lyriikassa Virtasen mukaan luonto ei jää vain taustalle, sillä siinä metsä toimii erilaisten tunteiden ja mielialojen ilmaisijana ja vertauskuvana. (Virtanen 1987a, 454–455.) Lyyrisissä runoissa metsä toimii myös kotiseuturakkauden ilmaisijana, kun oman seudun metsän kauneutta ylistetään. (Virtanen 1987a, 457.)

Useissa opinnäytetöissä kulttuurintutkimuksen eri aloilta on lähestytty metsäsuhdettamme 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Riikka Saarimaan uskontotieteen pro gradu -tutkielma metsänhoitajien metsäkäsityksistä (1993) aloittaa metsäsuhdettamme sivuavien opinnäytetöiden sarjan. Kognitiivisen antropologian viitoittamalla tiellä Saarimaa selvitti metsänhoitajia haastatteleamalla näiden kulttuurisia malleja metsästä. Selvisi, että metsän taloudelliseen hyödyntämiseen perustuvan ammattimallin lisäksi metsänhoitajilla oli toinen, henkilökohtaisempi ja tunteenomaisempi malli metsästä. Etnologian pro gradussaan Kennet Lundström tutki haastatteluaineistoon nojautuen metsän merkityksiä symbolisen antropologian hengessä ja tuli siihen johtopäätökseen, että metsä on suomalaisille ns. avainsymboli (Lundström 1998). Metsän merkityksellisyys juontaa Lundströmin mukaan juurensa lapsuudesta, sillä aiemmin eräs lasten oleellisimmista leikkipaikoista oli nimenomaan metsä. Tämän vuoksi metsä on ollut avainasemassa suomalaisten identiteetin kannalta. Marja Hännisen folkloristiikan pro gradu vuodelta 2003 on tuorein metsäaiheinen opinnäytetyö. Tutkielmassaan Hänninen selvitti suomalaisten metsäsuhdetta muisteltujen henkilökohtaisten kertomusten kautta. (Hänninen 2003.)

Perinteentutkija Kirsi Laurénin artikkelit (2001; 2002) ja lisensiaatintutkielma suomalaisten suokokemuksista (2003) sivuavat omaa tutkielmaani luontoon liittyvän tematiikkansa vuoksi ja siksi, että myös Laurénin lähtökohtana on kirjoituskilpailuaineisto. Laurénin aineistosta nousivat suolla koetut lapsuusmuistot voimakkaasti esiin, vaikka *Suotarinat* -kirjoituskilpailuun osallistui vain vähän lapsia. Kirjoittajista kaikki eivät sitoutuneet dokumentaariseen tapaan, sillä osa heistä kirjoitti keksittyjä tarinoita suosta. Monet kertoivat lapsuutensa fiktiivisistä, kansanuskostakin tutuista olennoista suolla.

Lasten ja nuorten luontosuhdetta on sivuttu lähinnä ympäristökasvatuksessa (esim. Aho 1987), ympäristöpsykologiassa (esim. Hart 1979; Horelli 1982; Korpela 1996) ja liikuntatieteessä (Pantzar 1998). Kulttuuritieteissä lasten metsä- ja luontosuhde on jäänyt varsin vähälle huomiolle. Kuitenkin niin Laurén lisensiaatintyössään kuin Saarimaa, Lundström ja Hänninen tutkielmissaan sivuavat informanttiansa muistojen kautta lapsuuden suhdetta luontoon. Näiden tutkimusten perusteella voidaan todeta, että lapsuuden luontosuhteella on merkittävä asema sekä ihmisen identiteetin että luontosuhteen muovautumiselle.

LUONTO MERKITYSVERKOSTONA

Tietosanakirja määrittelee metsän pääasiassa puista muodostuvaksi monikerroksiseksi kasvivyhdyskunnaksi. Metsiä voidaan luokitella eri tyyppeihin ns. maanpeitekasvien mukaan. Suomessa käytössä olevan metsätyyppiluokituksen mukaan maamme metsät jaetaan karukokankaisiin, kuiviin, kuivahkoihin, tuoreisiin ja lehtomaisiin kankaisiin sekä lehtoihin. Tämä metsätyyppiluokitus on metsien "hyvyysluokituksen" perusta ja samalla koko suomalaisen metsätalouden perusta. (Tirri et al 2001, 448.) Yksinkertaisimmillaan metsää voidaan kuvata puulajin perusteella, jolloin Suomen katsotaan kuuluvan kangasmetsävyöhykkeeseen (Kuusipalo 1996, 19). Metsiä voidaan lajitella myös eri ilmastoalueiden olosuhteiden mukaan, sillä erityisesti lämpötila vaikuttaa maapallon erilaisten metsien olemassaoloon. Kun Suomen metsät kuuluvat pääasiassa *boreaaliseen havumetsäalueeseen*, voivat metsät olla tropiikissa esimerkiksi ns. *mangrovemetsiä* (Tirri et al 2001, 448.)

Metsä on ihmiselle muutakin kuin vain pelkkää puuta tai muuta kasvillisuutta. Ympäristöpsykologian näkökulmasta katsottuna ympäristö koetaan monella eri tavalla. Fyysisen ympäristön mieltämisen lisäksi ihminen kokee ympäristönsä esimerkiksi tunnesisältöinä, sosiaalisina ja toiminnallisina sisältöinä sekä kulttuurisina merkityksinä. (Aura, Horelli, Korpela 1997, 121.)

Humanistinen maantiede puolestaan näkee ympäristön kontekstuaalisena ja läpeensä inhimillisenä merkitysverkostona. Ympäristö on ihmiselle aina jollain tavalla merkityksellinen ja merkityksiä voi olla useita samanaikaisesti. Ymmärryksemme ympäristöstä on sidoksissa aina taustatekijöihin, joita ovat muiden muassa aika, paikka, ikä, sukupuoli ja koulutus. Lisäksi tulkitsemme ympäristöä kielemme välityksellä. (Karjalainen 2004, 49.) Kielen ohella ympäristöä tulkitaan jatkuvasti myös kokemusten ja tietojen avulla. Tämän vuoksi ympäristöä voidaan pitää sekä havainto- että kokemisjärjestelmänä. Ympäristön kokeminen ei perustu pelkästään välittömiin aistimuksiin, sillä kulttuurisena ja sosiaalisena olentona ihminen sitoo aistimansa merkitysverkostoihin. Siksi ympäristö on sekä aistimellinen että kulttuurinen: kun suomalainen katsoo järvi- ja metsämaisemaa, hänen välittömään aistimukseensa voi sekoittua kulttuurista tietoa "suomalaisesta kansallismaisemasta". Näin välitön aistihavainto ei ole tyhjä, sillä siinä on mukana kulttuurista tietoa. Havaittu ympäristö on alusta alkaen inhimillistä merkitystodellisuutta. Ympäristö on myös henkilökohtainen tila, muistojen ja odotusten leimaama paikka. (Karjalainen 2004, 52–55.)

Humanistisessa maantieteessä ollaan kiinnostuneita paikkoihin liittyvistä merkityksistä. Oleellisia käsitteitä ympäristösuhteen jäsentämisessä ovat tila ja paikka. Ihminen kiinnittyy paikkaan elämismaailmansa kautta. Paikasta tulee subjektiivisesti koettu tila, kun sekä henkilökohtaiset kokemukset että toiminta liittävät hänet siihen. Tila ei sijaitse vain ihmisen ulkopuolella vaan on osa ihmisen kokemusmaailmaa, minkä vuoksi voimme tuntee kuulumamme johonkin paikkaan tai jostakin paikasta voi tulla kuin osa itseä. (Haarni et al 1997, 16–17.)

Tilan ja paikan ohella myös identiteetin käsite on tärkeä ihmisen ympäristösuhteen tarkastelussa. Sen lisäksi, että paikalla itsellään voi olla oma identiteettinsä, paikan identiteetti, myös ihmisellä voi olla alueellinen identiteetti. Alueellinen identiteetti liittyy ihmisen tilaan, josta jälleen tulee paikka. Paikkaan kuulumisen tunne on subjektiivinen kokemus, mutta alueellisen identiteetin muodostumiseen vaikuttavat "jaetut", yhteiset kokemukset ja näkemykset paikan luonteesta ja erityispiirteistä. Kollektiivisen kokemuksen paikasta voi tuottaa paitsi tietyllä alueella asuvien yhteinen historia, myös esimerkiksi median tai taiteen muodostamat mielikuvat kyseisestä paikasta. Voidaan puhua mielenmaisemista, joissa yksilölliset ja yhteisölliset käsitykset paikasta kohtaavat. (Haarni et al 1997, 17–18.)

Humanistinen maantiede on tulkinnut ihmisen ja ympäristön suhdetta taideaineistojen, kuten maisemamaalausten avulla. (Haarni et al 1997, 20.) Erityisesti maiseman käsitteeseen on liittynyt arvoja ja merkityksiä, joiden avulla on luotu kansallista tai paikallista identiteettiä (Raivo 1997, 193). Tässä merkityksessä puhutaankin esimerkiksi kansallismaisemasta, perinnemaisemasta tai suomalaisesta ihannemaisemasta, jolloin yleensä tarkoitetaan korkealta nähtyä järvi- ja metsänäkymää (Raivo 1997, 193; Lukkarinen 2004, 39). Taidehistorian tutkija Ville Lukkarisen mukaan suomalainen maisemakuvasto on ollut yksi tehokkaimmista suomalaisuuden rakentajista (Lukkarinen 2004, 39). Kulttuurisessa maantieteessä tutkimuskohteena oleva kulttuurin tuote ymmärretään tekstinä, joka on sidoksissa paitsi kontekstiinsa, myös muihin kulttuurin tuotteisiin, muihin teksteihin. Maiseman tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, että se voi olla paitsi konkreettinen fyysinen kokemus, myös maalaus, runo, kirjallinen kuvaus tai muu vastaava kulttuurisesti tuotettu teksti. Tässä ominaisuudessaan se on aina jonkun tai joidenkin maisemaa; jonkun tapa nähdä. (Raivo 1997, 200–202.)

Ympäristösuhteen analysoinnissa käytettiin aiemmin juuri korkeakulttuurin tuotteita ja populaarikulttuuri jätettiin huomiotta. Sittemmin on tajuttu, kuinka suuri merkitys medioilla on ympäristömielikuviin ja on alettu ymmärtää myös populaari- ja mediakulttuurin merkitys ympäristösuhteen muokkaajina. (Haarni et al 1997, 20.) Nykyisin visuaalisuuden merkitys on korostunut todellisuuden hahmottamisessa. Se näkyy esimerkiksi visuaalisen kulttuurin ja teknologian suosiossa: mediatarjonta on kasvanut räjähdysmäisesti. Median välittämät, ympäristöön liittyvät mielikuvat ja niiden tuottamat kollektiiviset identiteetit vaikuttavat osaltaan ihmisen ja hänen ympäristönsä suhteeseen. Näin ympäristösuhteeseen vaikuttavat subjektiivisten kokemusten lisäksi kulttuurin tuottamat tilalliset representaatiot: syntyä sekä aistittuja että metaforisia mielenmaisemia. (Tani 1997, 213–214.)

Edelliseen nojaten tulkitsemme kulttuurisesti ymmärretyn metsän inhimillisten merkitysten kyllästäväksi paikaksi. Metsä on sekä yhteisöllisesti jaettu "mielenmaisema" että yksilöllisesti koettu henkilökohtainen paikka. Se on erilaisten kulttuuristen representaatioiden kohde, joita ovat tuottaneet ja tuottavat esimerkiksi maalaustaide, kirjallisuus ja populaarikulttuuri sekä yhteiskunnassamme käytävä "metsäkeskustelu".

METSÄ KANSALLISENA SYMBOLINA

Suomalaisten metsäsuhteen tarkastelu johtaa pohdiskelijan äkkiäarvaamatta metsään. Suosiolla, vetelä täällä, eikä metsää puilta näy. Aiheesta on vaikeata saada napakkaa otetta, sillä ympäröivästä kliseistä ”suomalaisten läheisestä metsäsuhteesta” on miltei mahdotonta välttyä. On tietysti kiistatonta, että metsällä viljoineen on ollut kansakuntamme vaiheissa merkittävä osansa. Metsästä on saatu elanto ja erilaisia raaka-aineita ammoisista ajoista saakka. Metsien merkittävydestä kertoo osaltaan niiden rooli entisaikojen ihmisten uskomusten lähteenä. Myös 1800-luvun loppupuolella alkanut elintasomme kohoaminen perustui suurelta osin metsän arvonnousuun sekä metsä- ja paperiteollisuuden syntyyn. Suomi on kirjaimellisesti seissyt puujaloilla. Tätä ei kiistä kai kukaan, mutta mikä tekee suhteemme metsiin erityislaatuisiksi?

Välittömän aineellisen merkityksen pienentyttyä ja samoin jokapäiväisten luontokokemusten vähentyttyä metsästä on muodostunut mm. tärkeä virkistymispaikka ja esteettisten elämysten lähde. Suomalaiset ovat myös Euroopan metsästävin kansa, sillä väestöstämme

kuusi prosenttia kuuluu rekisteröityneisiin metsästäjiin (www4). Lisäksi lukematon kaupungistunutkin suomalainen on metsänomistaja. Kenties olennaista kuitenkin on, että haluamme tieteen tahtoen korostaa metsäistä taustaamme.

Tällainen kehitys, jossa metsästä on tullut eräs identiteettimme merkittävä tai kansallinen symboli, on palautettavissa kansallisvaltiomme rakennusaikoihin 1800-luvulle. Nimenomaan kansallisromantiikka ja kansallinen herääminen nostivat suomalaisen maiseman – ja metsän – esiin. Ensimmäiset suomalaisen maiseman löytäjät olivat J.L. Runeberg ja Zacharias Topelius, joita seurasivat taidemaalarit 1860-luvulta lähtien. Kansallisesta maisemasta tuli perusta, johon isänmaalliset tunteet kohdistettiin. (Reitala 1987, 436.) Luonto auttoi selvittämään, mitä Suomi ja suomalaisuus oikeastaan olivat. Luonnonolosuhteiden katsottiin nimittäin vaikuttavan ”kansanluonteeseen” ja muovaavan sitä. (Suutala 1986, 237.)

Suomi tuhansien järvien ja silmäkantamattomiin ulottuvan vihreän kullan maana on nykyisten matkailumainosten korulause, mutta Suomi-kuvaa rakennettaessa asia ei ollut mitenkään itsestään selvä. Katse käännettiin aluksi länsirannikolle. Suomen liittäminen Venäjän suuriruhtinaskuntaan vuonna 1809 merkitsi käännekohtaa myös suomalaisen maiseman metsästyksessä ja siirsi huomion rannikolta sisämaahan sekä Itä-Suomeen. Järvi- ja metsämaisema alkoi vakiintua kansallismaisemana. (Suutala 1986, 256.)

Metsän lopullinen läpimurto kansallisena symbolina tapahtui vasta 1800-luvun lopulla. Tuolloin metsät olivat hyvin yleinen teema suomalaisessa maisemamaalauksessa. Jopa niin yleinen, että niitä kuvaavat teokset lopulta vakioivat tietyt maisematyypit, joiden kautta katsojat nykyisinkin tunnistavat ja katsovat luonnonmaisemia. Jostakin maisemasta saatetaan hyvinkin sanoa, että se on kuin Pekka Halosen maalauksesta. (Vuorikoski 1994, 6.) Tässä mielessä ei ole kaukaa haettava, kun Sara Hildénin taidemuseon johtaja Timo Vuorikoski väittää, että metsästä on muodostunut suomalaisille ”totaalinen kansallinen institutio” (Vuorikoski 1994, 4). Mielenkiintoista on, että Sara Hildénin taidemuseossa vuonna 1994 esillä olleen näyttelyn *Katso metsää: kuvia ja kokemuksia* eräänä lähtökohtana oli ulkomaiden suomalaisen metsäteollisuuden kohdistama kritiikki (Vuorikoski 1994, 4). Kansallinen symbolimme oli uhattuna.

Kansallisromantikot omaksuivat varhain metsien suojelijan roolin: esimerkiksi Akseli Gallen-Kallela ilmaisi närkeystään ”metsänhakkaajia” kohtaan, joita kuvaili ”tunteettomiksi

teurastajiksi” ja metsänhakkuita puolestaan ”raakalaisnäytelmiksi”. Syypäiksi hän nimesi tukkiyhtiöt, sillä ne olivat herättäneet ihmisissä rahanhimon. Kansallistaiteilijamme näki metsän kansanrunouden kautta, jota taas tulkitsi puhtaasti romanttisessa hengessä. Tällaisen näkemyksen mukaan suomalaisille on luonteenomaista läheinen suhde luontoon ja luonnon personifioiminen. Taiteilijan mielestä alkuperäiseen suomalaiseen metsäsuhteeseen puiden kaataminen ei sovi. (Gallen-Kallela 1955, 107–110.) Kenties Gallen-Kallelan ja muiden romantikkojen näkemyksissä on kyseessä samantapainen ilmiö, jonka Yrjö Sepänmaa on havainnut nykyihmisten suhteessa metsään: esteettinen suhtautuminen metsäluontoon on tyypillistä niille, jotka ovat itse asiassa ympäristöstä vieraantuneet (Sepänmaa 1981, 216). Mitä läheisemmässä suhteessa ihminen elää luonnon kanssa, sitä vähemmän hän kiinnittää siihen erityishuomiota (Suutala 1986, 259).

Suhteemme metsään on kokenut perusteellisen muutoksen. Jos metsällä oli aiemmin ihmiseen nähden ylivalta, on tilanne nyt kääntynyt päinvastaiseksi: ihminen teknologioineen on valjastanut metsän palvelukseensa. Aiemmin metsä saatettiin kokea pikemminkin vaaralliseksi ja pelottavaksi. Tässä ominaisuudessa se on herättänyt ihmisissä kielteisiä tunteita, joista kertovat monet metsään liittyvät mielikuvat ja sanonnat. Metsä on saattanut tarkoittaa syrjäistä, jälkijättöistä ”takapajulaa” ja sen asukkaisiin on näin voinut tarttua kehitysmättömyyden leima. Jos jostakusta sanotaan, että hän on ”mettittynyt”, ei sitä edelleenkään sanota kehuna. Yleinen sanonta ”mennä metsään” on sekin kuvaava: sillä ilmaistaan pieleen menemistä. (Vilppula 1996, 292–294.)

Metsäkliseiden keskellä Leea Virtasen näkemys (Virtanen 1994) on virkistävä poikkeus, sillä hän esittää harvinaislaatuisen kriittisen näkökulman kirjoittaessaan suomalaisten suhteesta metsään. Virtasen mukaan joskus muutos aiemman ja nykyisen ajattelun välillä on niin suuri, ettemme voi lainkaan ymmärtää, miten entisaikojen ihmiset ovat kokeneet asiat. Virtanen väittää, että juuri näin on käynyt suhteessamme metsään. 1800-luvulla metsästä pyrittiin pois eikä päinvastoin. Vapaaehtoisesti metsässä ei haluttu asua, sillä se merkitsi ihmisille monia vaaroja ja vaikeuksia. Miellyttävämpänä elinympäristönä pidettiin kylää ja viljavia puuttomia aukeita. Puita kaadettiin surutta, sillä niillä ei katsottu olevan sen kummempaa arvoa. (Virtanen 1994, 135.)

Kuvaavaa on, kuinka kansallismaisemaamme romantiikan hengessä valokuvannut I.K. Inha muutti suhtautumistaan metsään, jota aiemmin oli katsellut ”kansanrunon silmillä”.

Nähdessään, kuinka syrjäseutujen köyhät ja surkeat raivaajat joutuivat kamppailemaan luonnonoloissa, hän ymmärsi kansan kammon metsää kohtaan. (Inha 1988, 132.) Ne, jotka todella joutuivat elämään metsän armoilla, eivät nähneet siinä mitään kovin romanttista. Leea Virtanen viittaa myös ruotsalaistutkija Orvar Löfgrenin tutkimukseen ruotsalaisten metsäsuhteesta (Löfgren 1992), jonka kehityskaari muistuttaa suuresti omaamme. Löfgrenin mukaan ruotsalaisiakin vaivasi aiemmin ”metsäviha”, mutta romantiikan myötä rakkaudesta ruotsalaiseen luontoon tuli lopulta luokkarajat ylittävä tunne. Maisema kansallistui. (Virtanen 1994, 139.)

Oman aikamme metsäkäsitykset ilmenevät siinä kiihkeässä poliittisessa keskustelussa, jonka aihe kansallinen symbolimme edelleen on. Taloudelliset, esteettiset ja ympäristönsuojelulliset näkökulmat käyvät keskenään kamppailua mm. lehtien mielipidepalstoilla. Tehometsätalous nähdään niin metsiensuojelun kuin ”metsien estetiikan” uhkana (Kauppinen 2004). Metsäpolitiikka ei jää vain keskustelun tasolle, sillä puihin itsensä ketteillä kytkeneet luonnonsuojelijat ovat myös nykyajan metsäsuhteen ilmentymä. Riikka Saarimaa sivuaa suomalaista ”metsäkeskustelua” artikkelissaan metsänhoitajien metsäsuhteesta (Saarimaa 1994, 142). Hän jakaa metsäkeskustelun kahtia: metsäammattilaisten keskenään käymään sekä sen lisäksi edellä mainittujen ja muiden metsänkäsittelystä kiinnostuneiden väliseen vuoropuheluun. Viimeksi mainittu joukko on tarkemmin määrittelemätön ja näin ollen voi periaatteessa käsittää kenet hyvänsä. Tosiasiassa keskustelijat kuuluvat yleensä aiemmin mainittujen intressiryhmien piiriin: taloudellisten, esteettisten, poliittisten ja ympäristönsuojelullisten.

Saarimaan käyttämä termi ”metsäkeskustelu” on melkoisen neutraali kuvailemaan metsiin liittyvää polemiikkaa Suomessa. Puhutaankin ”metsäkysymyksestä” tai vielä jyrkemmin ”metsäkiistoista” (Ks. Lehtinen 1991), joissa yleensä vastakkain asettuvat luonnonsuojelijat metsäteollisuuden ja metsätalouden kanssa. Vielä 1980-luvulla luonnonsuojelijoiden rinnalla metsähallitusta ja metsäteollisuutta vastaan kävivät ”tavalliset” ihmiset Suomen metsämaakunnissa ja -kylissä. Huomattava muutos tapahtui 1990-luvulla, jolloin luonnonsuojelusta tuli näillä samoilla alueilla suoranainen kirosana. Metsiensuojelu alettiin nähdä uhkana talousmetsille ja näin ollen omalle elinkeinolle sekä toimeentulolle. Aarniometsäkartoitukset ja -suojelu on käsitetty niin, ettei näihin metsiin enää suojelupäätöksen jälkeen ole asiaa. Suojelupäätöksen katsotaan tarkoittavan hoitamattomuutta ja näin ollen metsätu-

holaisten armoille jättämistä. Paikallinen näkökulma poikkeaa suuresti luonnonsuojelijoiden näkökulmasta. (Lehtinen 1994, 152.)

Tällainen rintamalinjojen muutos heijastelee muutosta suomalaisen luonnonsuojelun painopisteissä. Samalla se kertoo suomalaisten metsäkäsityksistä. Entistä enemmän on alettu painottaa luonnon itseisarvoa suojelun lähtökohtana. Kampanjoiminen uhanalaisten lajien pelastamiseksi on kuitenkin maakunnissa koettu "kaupunkilaisena". Myös ympäristöministeriön toiminta koetaan etelän ja ulkopuolisten pakkotahtiseksi sanelupolitiikaksi. (Lehtinen 1994, 157.) Ei-luonnontieteellisen koulutuksen saaneelle ihmiselle luonto ei avaudu lajistoryhmittäisenä ja eriasteisia uhanalaisia eläin- tai eliölajeja sisältävänä systeeminä. Hänelle luonto saattaa avautua pikemminkin toimeentulon lähteenä tai arkisena jokapäiväiseen elämänpiiriin kuuluvana osana ympäristöä. Sellaisena osana, jota ihminen on aina muokannut. Kun luonnonsuojelija haluaa suojella viimeisiä erämaita, katsoo metsäkylän asukas suojelevansa metsää käyttämällä sitä. Molemmat ovat mielestään metsän asialla. Kyseessä on vain kaksi täysin erilaista näkemystä luonnonsuojelusta – ja metsästä. (Lehtinen 1994, 159.) Myös luonnontieteellinen näkemys metsäluonnosta on lopulta vain yksi käsitys muiden joukossa: käsitys luonnosta oman dynamiikkansa omaavana järjestelmänä. (Lehtinen 1994, 160.) Metsäkäsityksemme tai -suhteemme on aina sidoksissa aikaan ja paikkaan liittyviin kulttuuripiirteisiin.

IV. METSÄN MONET MERKITYKSET

METSÄ LEIKKI- JA MIELIPAikkANA

Metsää lasten leikkipaikkana pro gradu -tutkielmassaan sivunnut Kennet Lundström toteaa käyttämäänsä haastatteluaineistoon nojautuen, että metsä on ollut suomalaislapsille merkittävä leikkipaikka (Lundström 1999, 86). Aikaisemmin agraarisessa yhteiskunnassa metsä sijaitsi lasten elinympäristön yhteydessä, joten metsään pääsi pujahtamaan helposti. Aina lapset eivät työnteon vuoksi ehtineet leikkiä metsässä, sillä maatalousyhteiskunnassa lapset osallistuivat työnteeseen ja sovittivat leikkinsä sen lomaan. Metsä ei välttämättä edes ollut sovelias paikka lasten leikeille mm. siellä tehdyn metsätyön vuoksi.

Leikkeihin metsässä kuuluivat esimerkiksi puissa kiipeily ja linnunpesien hajottaminen. Metsässä rakennettiin pieniä kulkuneuvoja ja karja-aitauksia. Kotia leikittiin rakentamalla kivistä, kävyistä ja sammaleesta talo, piha, eläimet ja huonekalut. Sota-aikana metsässä rakennettiin korsuja tai muutoin leikittiin sotaa. Leikittiin erilaisia ammatteja, kuten kauppiasta, tullimestä tai opettajaa. Saatettiin leikkiä myös rosvoja, koiraa ja jänistä sekä tonttuja. Leikkeihin metsässä kuuluivat myös uiminen ja onkiminen. Retket ja pelkkä vaeltelu metsässä olivat tavallaan nekin leikkimistä. Retkillä tehtiin nuotio, jossa paistettiin silakoita ja perunoita. Kuten nykyisinkin, eräs tärkeä metsäleikki oli majojen rakentaminen. (Lundström 1999, 83–84.)

Metsä eläimeen saattoi tuntua lapsista pelottavalta ja oudolta paikalta. Yleistä oli pelätä eksyväänsä metsään. Vanhemmat eivät aina pyrkineet vähentämään metsän aiheuttamaa pelkoa, päinvastoin lapsia peloteltiin kaikenlaisilla metsänolentoilla, jotta nämä varoisivat eksymistä. Poluilla pysymisen tärkeyttä korostettiin. Vanhempien pelottelut eivät toimineet välttämättä toivotulla tavalla, sillä puheet metsänotuksista ja -peikoista saattoivat aiheuttaa sen, että lapset viihtyivät metsässä entistä paremmin. Näin lapset kokivat metsässä erilaisia tunteita. Lundströmin mukaan metsä on tärkeä paikka ihmisen identiteetille ja sillä on merkittävä sija hänen muistoissaan. Muistot oman kodin läheisyydessä sijainneesta metsästä voivat olla perustavanlaatuisia koko elämälle. (Lundström 1999, 84.) Lundström tulkitsee siis metsän ympäristöpsykologisesti. Ympäristöpsykologiassa puhutaan paikoista,

jotka ovat tärkeitä ihmisen identiteetin eheyden kokemisen tai minän rakentamisen kannalta. Tällaisia paikkoja ovat monesti ns. rauhaan vetäytymisen paikat, joista osa tutkimusten mukaan sijaitsee nimenomaan luonnossa. (Korpela 1996, 309.)

Kuudesluokkalaisille suomalaislapsille metsä merkitsee monia, osittain toisilleen vastakkaisia tai päällekkäisiä asioita. Osalle lapsista metsä on tärkeä leikkipaikka ikätovereiden, sisarusten tai serkkujen kanssa. Jotkut puolestaan vetäytyvät metsään yksin mietiskelläseen rauhassa. On myös lapsia, jotka käyvät metsässä marjastamassa ja metsästävässä. Kaikki eivät kerro välittömistä kokemuksistaan metsässä eivätkä todellisista metsistä, mutta silti he tuottavat teksteissään metsälle merkityksiä. Fiktiivisissä kertomuksissa metsä näyttäytyy esimerkiksi pelottavana eksymispaikkana. Eksoottinen sademetsä puolestaan merkitsee lapsille kokonaista vaarojen ja ongelmien kenttää, jota ihminen pyrkii hallitsemaan teknologiallaan. Metsä merkitsee 12–13 -vuotiaille mielikuvituksen valtakuntaa: sinne kuvitellaan erilaisia satuhahmoja ja satumaisia tapahtumia.

Lapsuuden majanrakennusmetsä

Kolme rovaniemeläispoikaa kirjoittaa kenties samasta varhaisemman lapsuutensa metsästä (K115-K117). Kaksi heistä alkaa muistelu- tai kokemuskertomuksensa lähes samalla tavalla: "Muistan kun olin 5-vuotias tein kaverini kanssa majan pieneen metsään." (K115), "Muistan kun olin noin viisi vuotta, niin kodin lähellä oli pieni metsä." (K117). Kolmas kertoo myöskin varhaisemman lapsuutensa metsästä, joka sijaitsi "meidän taloa vastapäätä" (K116). Tässä kirjoituksessa annetaan tarkka sijainti kodille ja samalla varhaislapsuuden metsälle, sillä kirjoittaja kertoo kotinsa sijaitsevan 2,5 kilometrin päässä Rovaniemen keskustasta. Yhdelle kirjoittajista metsä on ollut tärkeä majanrakennuspaikka (K115), toiselle pieneen lapsuuden metsään rakennettiin majojen lisäksi salapaikkoja ja leikittiin "kaikkeaa mahdollista" (K117). Kolmas kirjoittaja mainitsee lisäksi, että "Metsässä oli hyvä olla piilosta ja muitakin ulkoleikkejä. Siellä oli monen lapsen maja. -- Metsä oli ihanteellinen paikka vesisodille." (K116).

Mukavan leikkipaikan kohtalo on jokaisessa kertomuksessa suurin piirtein sama:

Kun seuraavana päivänä tulimme majalle sinne oli ilmestynyt työmiesten perä kärryjä ja kontteja ja muutama puu kaadettu. Kun tulimme kolmantena päivänä

ei majaa ollutkaan enää eikä ollut metsääkään enää. (K115.)

Vuonna 1991 tien laidalle alkoi ilmestyä kaivinkoneita ja traktoreita. Viikon kuluttua metsää ei sitten enää ollutkaan. (K116.)

Mutta sitten eräänä aurinkoisena päivänä metsään tuli miehiä joilla oli leikkuukoneet mukana. He olivat tulleet harventamaan metsää. Surina kuului koko päivä kun vanhat kuolleet puunkäppänät kaatuivat pienten taimien ympäriltä. Sen jälkeen se ei ollutkaan enää se sama vanha kiva metsä. Kaikki majat olivat rikki. (K117.)

Kirjoittajista kaksi käyttää muistelukertomuksissaan poikkeuksellisen tarkkoja ajanmääreitä metsän hävityksen yhteydessä; toisessa näistä mainitaan jopa vuosi (K116). Tapaus on jäänyt lähtemättömästi lasten mieleen eikä ihme, sillä monelle aikuisellekin tuttujen maisemien hävittäminen on suoranainen järkytys¹. Sen sijaan enemmän fiktiivistä kertomusta muistuttaa kuvaus, jossa metsää alettiin hävittää "eräänä aurinkoisena päivänä" (K117). Yhdelle kirjoittajista tapahtunut majan hävitys on ollut kovinkin dramaattinen kokemus "...meiltä tuli melkein itku sen jälkeen" (K115), toinen taas kommentoi kaihoisasti, että "enää en sitä metsää niin kaipaa kuin ennen" (K117) ja kolmas ei kommentoi ihanteellisen vesisotapaikan hävittämistä lainkaan (K116). Metsää ei vain enää ollut.

Kenties metsää kaihoisasti kaipaava kirjoittaja on vasta nyt aikuisena lopulta päässyt yli lapsuuden leikkimetsän hävittämisestä. Tähän viittaa Heljä Pantzarin tutkimus lasten ja nuorten luontosuhteesta: "Lapset pitävät metsää myös itsestänselvyytenä ja oman leikkimetsän hävittäminen koetaan tapahtumahetkellä erittäin negatiivisena ja se painaa jälkeensä mieltä pitkään" (Pantzar 1998, 77–78). Eräs Pantzarin informantti kertoo, että vasta oikeastaan aikuisena on tottunut katsomaan entistä leikkimetsäänsä, joka lapsuudessa hävitettiin. Ympäristöpsykologian näkökulmasta tuttu ympäristö on turvallinen ja ulkopuoliset äkilliset muutokset aiheuttavat turvattomuuden tunnetta (Reunala 1994, 171). Tätä näkökulmaa vasten ei ole yllättävää, että rovaniemeläispojat edelleen muistavat lähimetsänsä tuhoamisen ja yksi pojista lähes itki.

¹ Leena Lakio kuvailee tuntemuksiaan, kun hänen miehensä lapsuudenkodin maisemassa oli suoritettu laajoja avohakkuita: " - - maiseman ja elinympäristön muutos on järkyttävä. - - Näky on tyrmistyttävä ja tulee olemaan sitä vuosia. Aukko on väärä sana kuvaamaan uutta kuumaisemaa. Lenkkipolku ja marjamaat ovat kadonneet hakkuun jälkeisen rojun alle - -." (Lakio 2004.)

Edellä kuvattujen kertomusten näkökulma on kirjoittajien itsensä, metsässä leikkineiden lasten. Itse metsää ei kuvailla oikeastaan lainkaan. Sitä muistellaan vain oivallisena leikki-paikkana, eikä kerrota millaisia puita tai muita kasveja siellä oli tai mitä eläimiä siellä kenties asusteli. Kirjoittajien olisikin luonnollisesti vaikeata kuvailla seitsemän vuoden taikaista metsää yksityiskohtaisesti, sillä he leikkivät siellä vain viisivuotiaina pikkupoikina. Vaikka metsä raivataankin talon, harvennuksen tai nimeltä mainitsemattoman syyn vuoksi, ei näkökulma ole varsinaisesti luonnonsuojelullinen. Näkökulmaltaan luonnonsuojelullisissa kuudesluokkalaisten kertomuksissa metsän hävittämisen aiheuttama uhka kohdistuu itse metsään, sen puihin tai siellä asuviin eläimiin ja tapahtumat nähdään niiden kannalta haitallisina.

Näissä kolmessa rovaniemeläispojan kertomuksessa metsä kuvaillaan pieneksi ja yhdessä kirjoituksessa lisäksi tiheäksi. Puut mainitaan majojen rakennuspaikkoina ja siinä yhteydessä, kun metsää tullaan kaatamaan: "kuolleet vanhat puun käppänät kaatuivat pienten taimien ympäriltä" (K117). Metsä, jota pojat kuvaavat, on pienikokoinen lähimetsä, joka sijaitsee oman kodin välittömässä läheisyydessä, kuten kirjoituksissa mainitaankin. Yhden pojan mukaan metsän vieressä sijaitsi myös leikkikenttä, joka teki metsästä vielä hauskemman.

Tällainen vähintään muutamasta puusta koostuva leikkikentän tai oman kodin läheisyydessä sijaitseva "pikkumetsä" löytyy monen taajamassa ja myös kaupungissa asuvan suomalaislapsen läheisyydestä maaseudun lapsista puhumattakaan. Riippumatta siitä, asuvatko lapset kaupungissa vai maalla, he näyttävät aina löytävän jonkinlaisen pikkumetsän, jossa touhuta (Pantzar 1998, 134). Onkin mielenkiintoista lukea, mitä tällainen metsä on merkinnyt siellä leikkineille lapsille. Selvästi se on ollut toiminnallinen leikkien ja seikkailujen paikka, jossa lapset ovat temmeltäneet keskenään ilman aikuisia. Yksi kirjoittajista mainitsee, kuinka jotkut lapsista rakensivat jopa ansoja majojensa suojaksi (K116) ja toisessa kirjoituksessa kuvaavasti kerrotaan, että ainoa joka ei niin kovasti pitänyt leikeistä metsässä, oli kirjoittajan äiti, joka pelkäsi lapsensa satuttavan itsensä rakentaessaan majaa korkeaan puuhun (K117).

Kun lapsilta ja nuorilta itseltään on kyselty millaisessa ympäristössä he viihtyvät tai millainen heidän mielestään on hyvä ympäristö, vastauksissa on korostunut vapaan luonnontilaisen alueen merkitys. Lasten mukanaolo asuinalueiden suunnittelussa on nostanut esiin

luonnonläheisyyden ja esimerkiksi lähimetsikön säilyttämisen tärkeyden seikkailu-, rakentelu- ja piilopaikkana. Luonto tarjoaa lapselle vapauden, seikkailun, esteettisen kokemuksen ja omiin oloihin vetäytymisen mahdollisuuksia. Lapset myös kiintyvät mielipaikkoihinsa syvästi ja niihin voi liittyä hyvin voimakkaita tunteita. (Aura, Horelli, Korpela 1997, 73, 77, 96.) Tästä kertovat myös kuudesluokkalaisten kirjoitukset lapsuutensa majanrakennusmetsiköistä: metsän tuhoaminen muistetaan edelleen useita vuosia jälkeenpäinkin. Vaikka omaa lähimetsää ei olisi (vielä) tuhottu, jotkut kirjoittajat ilmaisevat pelkoaan siitä, että heidän "ihannemetsänsä" kenties kaadetaan joskus: "Nautin päivittäin luonnosta koska tiedän että tämä ei voi jatkua ikuisesti, mutta toivoisin että tämä jatkuisi ikuisesti" (K122). Pikkumetsän merkitys lapsille on suurempi kuin aikuiset saattavat arvata. Jo muutaman puun käsittävä pieni alue oman kotitalon nurkalla on lapselle vapaan oleilun, seikkailujen ja hauskojen leikkien metsä.

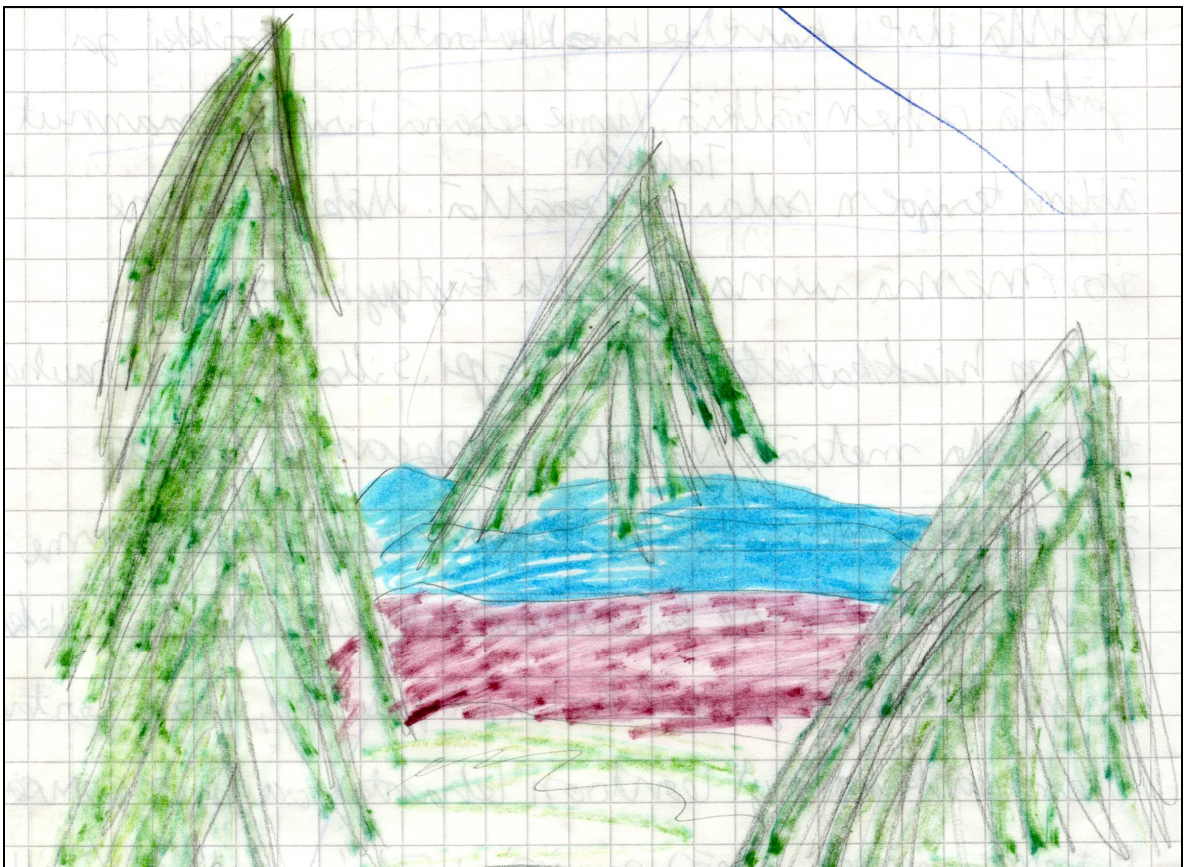
Lähimetsässä

Lahtelainen poika ja järvenpääläinen tyttö kertovat hekin lähimetsästä, mutta sellaisesta, joka kirjoitushetkellä edelleen kuului heidän lähiympäristöönsä. Lahtelaisen pojan kuvaus onkin otsikoitu nimellä *Olipa kerran lähimetsä* (K128). Tämä lähimetsä sijaitsee pojan perheen mökin lähellä. Metsä näyttyy monenlaisen tekemisen paikkana. Kirjoittaja kertoo heti kirjoituksensa aluksi, että "kesällä siellä on mukava leikkiä serkkujen kanssa". Poika on myös tehnyt havaintoja alueen eläimistöä: "Välillä ilves kävelee hiekkalaatikon poikki ja jättää siihen jälkiä. Viime syksynä hirvi oli maannut äitini terijoen salavan taimen päällä". Poika tietää, että metsässä on myös karhuja ja valkohäntäpeuroja. Monesti hän on säikähtänyt lentoon lehahtavaa lintuparvea ja joskus hän tarkkailee serkkujensa kanssa muurahaisten ahertelua. Näiden yksityiskohtien kautta lukija vakuuttuu, että kirjoittaja tosiaan kertoo todellisesta lähimetsästään.

Monenlaiset kesäiset puuhut täyttävät lähimetsän. Uimareissu puolen kilometrin päässä sijaitsevalle uimarannalle on tehtävä metsän kautta. Silloin poika voi "rauhassa tarkkailla metsää". Välillä hän ilmeisesti serkkuineen poikkea metsään leikkimään: rakentamaan majoja, availemaan puroja ja tekemään kaarnaveneitä. Metsästä voi myös hakea risun ja veistää siitä keihään. Näin metsä on myös kädentaitoja vaativa ja kehittävä paikka. Metsässä ei välttämättä aina tarvitse edes tehdä mitään, sillä siellä on "mukava samoilla" tai vain istuskella sammalmättäällä ja syödä ketunleipiä. Lopuksi kirjoittaja antaa vielä esteet-

tisen arvion lähimetsästään: "Metsä on kaunis, kun on talvi, mutta siellä on vaikea liikkua". Poika perheineen hakee joka talvi joulukuusen lähimetsästä. Metsä on pojalle niin rauhoittava istuskelu- ja samoilupaikka kuin yhteisöllinen leikkipaikka serkkujen kanssa ja joulukuusenhakupaikka perheen kanssa. Metsä on luonnollinen ja arkinen lapsen elämänpiiriin kuuluva osa. Vaikka kirjoittaja on kaupunkilaislapsi - asuunhan hän Lahdessa - näyttäytyy suomalaislapsen suhde luontoon läheisenä. Kirjoitus on kuin todiste kaupungistuneen, mutta lomillaan luonnonhelmaan mökeille vetäytyvän kansan luonnonrakkaudesta.

Kuva 2. Lahtelaispojan lähimetsä (K128).

Järvenpääläinen tyttö puolestaan yhdistää kirjoituksessaan *Metsä* (K130a) omakohtaisesti kokemaansa lähimetsään realistisuuden lisäksi myös satumaisia ja ihanteellisia piirteitä. Aluksi hän antaa metsälleen useita erilaisia nimiä, jotka kuvaavat sen ominaisuuksia: "Olipa kerran metsä, havumetsä, lehtimetsä, kivimetsä, puometsä, siis minun lähimetsäni eli melko suuri sekametsä kotini lähellä". Sen lisäksi, että metsä sijaitsee hänen kotinsa ympärillä, hän kulkee yleensä sen läpi kouluun. Kun lahtelaispojan lähimetsä sijaitsi mökin ympäristössä, on järvenpääläistyön metsä osa hänen jokapäiväistä arkeaan.

Tyttö kuvailee hyvin tarkasti lähimetsäänsä. Hän tuntee sen selvästikin läpikotaisin, sillä sen eri osilla on niiden ominaisuuksia kuvaavat nimet, kuten hän yllä lainatussa kirjoituksen ensimmäisessä lauseessa kertoi osuvasti. Metsässä on paljon puroja ja kallioita sekä "ihania kiipeilypuita ja -kiviä". Sieltä löytyy runsaasti eri puulajeja:

Metsässä on yksi osa jossa kasvaa vain nuorta koivikkoa ja vattupöheikköä siinä on ollut ennen pelto luulen ma. Metsässä on myös kallioinen osa jossa kasvaa mäntyä ja vähän kuusia.

-- siellä on kuusta ja katajaa, mäntyä ja pihlajaa, koivua ja vaahteraa --. (K130a.)

Samoin metsässä on runsaasti erilaisia marjoja. Jo ensimmäisessä sitaatissa mainituksi tulivat vadelmat, mutta näiden ohella metsässä on myös puolukoita ja mustikoita. Sieniäkin metsässä on paljon. Eläimistä mainituksi tulevat erilaiset linnut, kuten punatulkku, varis, harakka, palokärki ja tilhi. Tyttö on nähnyt metsässä lisäksi oravia, jäniksiä, sammakoita ja muurahaisia. Hän osoittaa tuntevansa monia lintu- ja eläinlajeja.

Eläinten ja luonnon tarkkailun ohella metsä on tytölle oivallinen leikkipaikka. Hän kiipeilee puissa ja kivien päällä sekä erityisesti rakentelee majoja. Lisäksi metsä on hänelle mielikuvituspaikka:

Metsän keijut ja muu pikkuväki asuvat kelopuiden koloissa ja vattupöheiköissä. Metsän suuret puut suojaavat pieniä orava- ja lintulapsia ja pienet metsätontut hoitavat sairaita eläimiä.

Tyttö kuvailee romanttisessa hengessä kirjoituksensa lopuksi, kuinka "Puut kertovat huminallaan tarinaa menneistä ajoista, ja eläimistä, niiden sankareista ja sankarittarista". Tämä lause toimii lähtökohtana luonnonsuojelullisesti virittyneelle runolle (130b), joka seuraa heti omakohtaisen kertomuksen jälkeen.

Kirjoittajan mieltä eniten kiehtova paikka lähimetsässä on aarniometsää muistuttava alue idässä päin. Tytöstä on "ihana kuvitella, että kukaan ei ole käynyt siellä ennen minua. Kaikkiällä metsässä ei ole edes polkuja, joten kuvittelevinen on helppoa". Kiinnostava on sitaatissa ilmenevä seikka: tyttö viihtyy metsässä yksin. Vaikka lähimetsä on kirjoittajalle nimenomaan leikkipaikka, kirjoituksesta voi lukea rivien välistä, että hän leikkii siellä yksin. Hän ei ainakaan mainitse leikkitovereita tai sisaruksia. Muut lapset ovat kirjoittajalle pikemminkin kiusaksi, sillä hänen rakentamansa majat rikotaan usein "tahallaan tai vahin-

gossa". Tämänkin vuoksi tyttö viihtyy metsän "aarniopuolella" paremmin, sillä "rikkojat eivät ikinä jaksakaan vaivautua sinne saakka".

Kirjoituksesta piirtyy esiin rikas ja monipuolinen kuva kirjoittajan suhteesta kotiaan ympäröivään metsään. Kanssakäyminen lähimetsän kanssa on jokapäiväistä. Tyttö leikkii siellä, mutta sen lisäksi hän tarkkailee metsän eläimiä. Metsä innoittaa häntä kuvittelemaan sinne keijuja, tonttuja ja muuta "pikkuväkeä" sekä kuuntelemaan puiden humisemia tarinoita. Metsässä hän viihtyy yksin, kun taas niin rovaniemeläispojat kuin lahtelainen poikakin touhusivat metsässä yleensä kavereidensa tai sukulaistensa kanssa.

Kuva 3. Järvenpääläistyön metsä (K130).

Ihannemetsä

Hiukan toisenlaisia omakohtaisia tai realistisia metsäkirjoituksia ovat kolmen ähtäriläisen tytön kirjoitukset. Nämä Inhan aseman koulun oppilaat kuvailevat yksityiskohtaisen tarkasti ja runsaasti kuvailevia adjektiiveja käyttäen metsää eri vuodenaikoina kertoen samalla mitä milloinkin metsässä voi nähdä ja tehdä (K121-K123). Verraten pitkät kirjoitukset on otsikoitu nimellä "Minun metsäni". Ne eivät kerro yksittäisistä, tietyistä metsäkokemuksista tai muistoista vaan pikemminkin perustuvat jatkuvaan luonnon tarkkailuun ja kanssakäymiseen metsän kanssa. Toisaalta ei voi välttyä vaikutelmalta, että kirjoittajat esittelevät tietojaan metsästä, sillä he mainitsevat esimerkiksi useita eläin-, puu- tai sienilajeja ja eri vuodenaikojen tuntomerkit ovat nekin hyvin tiedossa. Ei voi myöskään välttyä ajatukselta, että ennen kirjoittamista on yhdessä opettajan kanssa mietitty, mistä oppilaat voisivat kirjoittaa ja on pohdittu metsän olemusta. Kaikki kolme kirjoittajaa ovat tyttöjä.

Kirjoituksissa on käytetty paljon myönteisiä adjektiiveja metsästä, kuten kaunis, raikas, mahtava ja jylhä. Yksi kirjoittajista asettaa puulajit kauneusjärjestykseen ja antaa niistä jokaisesta kuvailevan luonnehdinnan: "koivu on kaunis hento puu, mänty on tukeva puu ja kuusi on tumma jämäkkä puu" (K121). Metsästä tehdään konkreettisia aistihavaintoja, kuten miltä metsä ja sen puut tuoksuvat, miltä syksyiset lehdet tai lumen peittämä metsä näyttää sekä miltä esimerkiksi kesäisen metsän pehmeä sammal tuntuu. Tyttöillä on metsässä paljon tekemistä: marjojen ja sienten keräämistä, isän, äidin ja siskojen kanssa retkien tekemistä, eläinten jälkien seurailua, lintujen laulun kuuntelua, lehtien keräämistä ja kuivattamista, kiipeilemistä, hiihtämistä, hyppimistä ja temmeltämistä sekä majan rakentamista. Yksi tytöistä toteaaakin, että metsässä voi kokea joka päivä "jotain uutta ja kiinnostavaa" (K122).

Kirjoittajat kertovat suoraan pitävänsä metsästä ja ilmaisevat myönteistä suhdettaan luontoon useissa kohdissa. Esimerkiksi yllä mainittu kirjoittaja kertoo pitävänsä olostaan "Tuorekangasmetsässä" ja nauttivansa luonnosta päivittäin, samoin kuin lintujen ja metsän äänistä (K122). Vaikka hän toivoisi sen jatkuvan ikuisesti, hän kirjoittaa tietävänsä, ettei "tämä voi jatkua ikuisesti". Hän viittaa pelkoonsa, että "jonain päivänä sinne tulee metsäkoneet ja tuhoavat minun *ihannemetsäni*" (kurs. minun). Metsää uhkaa vaara, mutta uhka kohdistuu itse asiassa kirjoittajaan, joka pelkää menettävänsä ihannemetsänsä. Uhkaa ei kuvailla varsinaisesti metsän itsensä tai sen asukkaiden kannalta.

Toinen kirjoittaja kommentoi kirjoituksensa lopussa suoraan, että metsä merkitsee hänelle paljon, sillä "siellä saa *tehdä* kaikenlaista, saa *tarvittavaa* ja siellä saa *olla*" (kurs. minun) (K121). Nämä seikat kertovat kirjoittajan ihmiskeskeisestä näkökulmasta metsään ja varsinkin keskimmäinen, "tarvittavan" saaminen metsästä, vaikuttaa *utilistiselta*¹. Sen sijaan viimeinen kommentti, "metsässä saa olla", on mielenkiintoinen. Pelkästään metsässä oleilu on kirjoittajalle merkittävää. Tästä aiheesta ovatkin kirjoittaneet myös kaksi muuta inhalaista kirjoittajaa (K124 ja K129), samoin kuin lahtelaispoika aiemmin kuvaillussa kertomuksessaan *Olipa kerran lähimetsä* (K128).

Hyvin toiminnallisen kuvan omasta ihannemetsästään antaa sonkakoskelainen poika lyhyessä kirjoituksessaan *Olipa kerran metsä* (K119). Aluksi hän kertoo hiukan yksityiskohtia metsästä, jossa on "esimerkiksi puita, sammalta, eläimiä ja hyönteisiä". Tärkeintä - pojan mielestä "parasta" - metsässä on kuitenkin se, mitä hän voi siellä tehdä. Metsässä voi nimittäin tehdä majoja ja motocross -reittejä, ajaa talvella moottorikelkalla, hiihtää ja laskea "stiikalla". Pojan mielestä "metsä on paras".

Yksin metsässä

Yksinäisyys on eräs aihe, josta lapset metsäkirjoituksissaan kertovat. Esimerkiksi aiemmin mainittu järvenpääläistyttö viihtyy kirjoituksensa (K130a) perusteella metsässä ennen kaikkea yksin, sillä toiset lapset aiheuttavat hänelle lähinnä harmia rikkomalla tytön rakentamia majoja. Sen vuoksi hän pitää eniten lähimetsänsä "aarniopoolesta", jonne muut eivät eksy. Yksin metsässä vietetyllä ajalla voi olla kuitenkin muita merkityksiä kuin häiritseviltä ikätovereilta piilottelu: metsä voi tarjota yksinäiselle lohtua tai se voi olla rauhoittava miehistekelypaikka.

Lyhyessä kirjoituksessaan *Metsä on hauska paikka* (K124) inhalainen tyttö ehdottaa yksinäiselle metsään menemistä: "Jos olet yksinäinen eikä sinulla ole mitään tekemistä, voit mennä metsään". Aluksi hän mainitsee, että siellä on paljon tekemistä, kuten majanrakennusta ja marjojen sekä sienien poimimista. Kirjoittajan mielestä metsässä on kuitenkin

¹ Filosofin Juhani Pietarinen on hahmotellut neljä erilaista suhtautumistapaa metsään: utilistinen, humanistinen, mystinen ja primitivistinen. Näistä ensin mainittu tarkoittaa puhdasta hyötyajattelua suhteessa metsään. (Pietarinen 1987, 323-331.)

myös ystäviä, joita ei vain heti huomaa: "- - ystäviä voivat olla puut, linnut, jotkut kasvit tai vaikkapa muurahaispesä".

Inhalaisen pojan kirjoituksessa *Minun metsäni* (K129) metsä näyttäytyy nimenomaan ja pelkästään paikkana, jonne voi mennä rauhoittumaan tai jonne voi mennä, jos on yksinäinen: "Metsä. Minun rauhoittava paikkani jonne voin mennä puhumaan vaikka linnuille - -." Kirjoittaja ei hae metsästä mitään konkreettista, kuten marjoja tai sieniä eikä hän mene metsään tehdäkseen siellä mitään erityistä. Pelkkä metsän olemassaolo tuottaa hänelle mielihyvää: "Metsässä ei tarvi olla kauan, mutta sekin selvittää ajatuksia". Rauhoittavana mietiskelypaikkana metsä näyttäytyy muillekin kuudesluokkalaisille kuin inhalaiselle pojalle. Kertoessaan lähimetsästään lahtelaispoika mainitsee välillä vain istuskelevansa sammalmättäällä syömässä ketunleipiä (K113).

Rovaniemeläinen tyttö puolestaan kuvailee fiktiivisessä kirjoituksessaan *Olipa kerran metsä...* (K11) mietiskelypaikkaa metsässä: "Sen metsän keskellä oli lampi jota ympäröi kuuset ja kun käveli lähemmäs näki lammen vieressä kaatuneen kuusen, jonka päällä oli hyvä istua". Kirjoittaja käyttää aistihavaintoja kuvatessaan, miltä metsässä tuntuu mietiskellä: "Jos istui puun päällä ihan hiljaa kuuli kun linnut lauloivat, ja jos hyvin kävi saattoi nähdä kun eläimet kävivät juomassa lammesta". Harmoninen suhde metsään ja sen eläimiin saa surullisen lopun, kun metsä kaadetaan ja lampi täytetään sementillä. Paikalle rakennetaan asuinalue ja autotie: "Kaikkein parhain mietiskelypaikka oli tuhottu". Myös lohduksen hakeminen murheisiin on syynä metsään hakeutumiselle: "Menen kivelle, joka on metsässä. Sinne menen aina, kun minulla on murheita. Metsä, minun paras hiljainen paikkani". (K126.)

Kirjoittajat ovat osittain samoilla linjoilla vanhan itäsuomalaisen kansanlyriikan kanssa, jossa metsän puoleen kääntyminen, suoranainen pako luontoon, on yleinen runokaava. Nämä runot viestivät yksinäisen, hyljeksityn ja hylätyksi tulleen ihmisen kokemasta lohdusta metsässä tämän puhuessa siellä puille, linnuille tai tuulelle. Metsässä yksinäinenkään ei enää ole yksin vaan hän kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta luonnon kanssa. (Timonen 1984, 259–261.) Lasten kirjoituksista sen sijaan puuttuu kokonaan kansanlyriikan metsäsuhteen synkkä puoli: kielikuvat ovat kolkkoja laulajaminän joutuessa yksin metsän armoille (Timonen 1984, 260). Kuudesluokkalaisten kokema yksinäisyys ei ole ilmeisesti hylätyksi ja hyljeksityksi joutuneen yksinäisyyttä. Ennemminkin lapset hakeutuvat tietoi-

sesti rauhoittumaan ja mietiskelemään mukavaan - tai kuten rovaniemeläistyttö asian ilmaisee "kaikein parhaaseen" - mietiskelypaikkaan tai sammalmättäälle. Syynä voi olla vain se, ettei mitään muuta tekemistä satu juuri sillä hetkellä olemaan. Yksinäisyys metsässä näyttäytyy lapsille vain hetkellisenä asiointilana: "Jos olet yksinäinen eikä sinulla ole muuta paikkaa voit mennä metsään".

Rasivaaralainen tyttö on ainoa, joka kirjoituksen fiktiivisen minän suulla suoraan mainitsee metsään menemisen syyksi murheet (K126). Hänkin tosin pyörittää sanansa: "Mietin oliko minulla sittenkään murheita. Eihän minulla ollut". Metsä vetää kirjoituksen minää puoleensa ilman murheitakin, sillä metsä on "- - minun hiljainen paras paikkani" ja kirjoituksen minän ystävä. Vaikka kirjoituksen minä on metsässä yksin, hän ei koe sitä mitenkään ahdistavana asiana. Päinvastoin hän tarkkailee luontoa hymynkare suupielissään ja yksinäisyys näyttäytyy suurenmoisena tunteena: "Lunta on maassa. Katselen metsää. Orava hyppii puiden oksilla. Minua hymyilyttää. Tuntuu siltä kuin olisin yksin tässä suuressa maailmassa". Myös järvenpääläistyttölle yksinäisyyden tunne lähimetsänsä "aarniopuolella" on miellyttävä: "- - on ainakin ihana kuvitella, että kukaan ei ole käynyt siellä ennen minua. Kaikkiällä metsässä ei ole edes polkuja, joten kuvitteleminen on helppoa". (K130a.)

Suomalaiset ovat tottuneet menemään metsään selvittääkseen omia ajatuksiaan tai hakeakseen lohtua murheisiinsa (Siltala 1987, 412). Käsitys metsästä turvallisena ja suojelevana rauhoittumispaikkana on kulttuurissamme jaettu ja yleinen. Tähän viittaa suomalaisille tehty kyselytutkimus, jossa selvitettiin metsän herättämiä mielikuvia ihmisissä sekä erityisesti ns. äidillisen symboliikan ja metsän yhteyttä. (Reunala 1994, 171–172.) Kyselytutkimuksen vastauksissa metsää kuvataan kohtu- ja syliadjektiiveilla. Näin ollen metsä on mm. miellyttävä, rauhallinen, suojaista, pehmeä, lämmin ja hiljainen. Metsä herättää meissä turvallisuuden tunnetta ja koemme metsän suojelevana sekä rauhoittavana. (Reunala 1994, 173.) Muistuttaessaan äidin kohtua tai syyliä metsä elävöittää ihmisen syvimpiä, tiedostamattomia toiveita. Tätä tietoa vasten on ymmärrettävää, miksi metsätalouteen kohdistunut arvostelu on niin tunneperäistä: metsätalous on vähentänyt metsän suojelevia ominaisuuksia. (Reunala 1994, 175.) Myös rovaniemeläinen tyttö on fiktiivisen kertomuksensa perusteella ymmärtänyt tämän: kun metsälampi täytetään sementillä ja paikalle rakennetaan asuinalue ja autotie, ihminen menettää samalla turvallisen rauhoittumispaikan luonnon keskellä. Tapahtunutta tyttö kommentoi suoraan kirjoittamalla, että "kaikein paras mietiskelypaikka oli tuhottu". (K11.)

Kirsi Laurén on havainnut tutkimuksissaan suokertomuksista, että lapsuuden ja nuoruuden suo koetaan ystävänä, joka ei petä ja jonka kanssa voi keskustella. Jos lapsi tai nuori ei saa muilta ihmisiltä hyväksyntää, hän voi päätyä hakemaan sitä luonnosta. Yksin suolla hän on vapaa rooli-odotuksista ja hän voi olla oma itsensä. (Laurén 2001, 119, 121.) Ympäristöpsykologisissa tutkimuksissa nuorten mielipaikoista on selvinnyt, että mielipaikoista osa on kuudesluokkalaisten kuvausten kaltaisia paikkoja, joihin halutaan tietoisesti vetäytyä oleilemaan yksin. Monet tällaisista mielipaikoista sijaitsevat luonnossa päinvastoin kuin mielipaikat, joissa viihdytään muiden kanssa yhdessä. Myös oma huone voi olla vastaanvainen omaan rauhaan vetäytymisen alue. (Aura, Horelli, Korpela 1997, 94–97.) Tässä merkityksessä yksinolo on olotila, jota tavoitellaan tietoisesti, jotta päästäisiin muiden huomion ulottumattomiin. Yksinolo mahdollistaa omiin ajatuksiinsa keskittymisen. Lasten ja nuorten kannalta yksinolossa olennaista on, että siihen liittyy itsenäisyyden tunne, joka on minäkokemuksen kannalta tärkeä. (Aura, Horelli, Korpela 1997, 135.) Kuudesluokkalaisten kirjoitusten perusteella metsä tarjoaa osalle 12–13 -vuotiaista tällaisen minäkokemukselle tärkeän paikan, johon halutessaan voi vetäytyä oleilemaan yksin. Näin metsä toimii oman minän rakennuspaikkana ja on identiteetille tärkeä paikka, kuten Kennet Lundströmin omassa tutkimuksessaan viittasi.

Metsä sotatantereena

Tämän luvun alussa mainituista rovaniemeläispojista yksi kuvasi lähimetsäänsä ihanteellisenä vesisotaleikkipaikkana, mutta muuten kuudesluokkalaiset eivät kerro metsässä käymistään sotaleikeistä. Sotaleikit ovat pojille tyypillisiä leikkejä, toteaa henkilökohtaisista metsäkertomuksista pro gradu -tutkielmansa tehnyt Marja Hänninen (2003, 56). Hänen aineistossaan muutama kirjoittaja muistelee lapsuuden "pum-leikkejä" metsässä ja eräs heistä mainitsee, että juuri ne olivat tärkeitä metsäleikkejä. Näissä sotaleikeissä oli todellisuus pohja siinä mielessä, että niissä vastakkain olivat venäläiset ja suomalaiset. (Hänninen 2003, 56.) Ilmeisesti sotaleikit ovat olleet erityisen suosittuja juuri sota-aikana, sillä omassa tutkimuksessaan Kennet Lundström havaitsi niiden kuuluneen informanttiansa lapsuuden metsäleikkeihin sota-aikana. Ne olivat nk. rakennusleikkejä (konstruktionsleikkar), joissa rakennettiin korsuja ja taisteluhautoja. Lundström katsoo, että tällaisten leikkien avulla sota-ajan lapset käsittelivät ympärillään tapahtuvia pelottavia ja uhkaavia asioita. (Lundström 1998, 22–23.)

Sotaleikit ovat kenties edelleen osa nykylasten leikkejä metsässä, mutta omassa aineistosani vain kaksi poikaa käsittelee kirjoituksessaan sotaa. Kumpikaan ei kerro sotaleikeistä. Toisessa niistä rovaniemeläispoika kertoo Rovaniemellä sijainneesta metsästä, jossa sotilaat juoksivat sota-aikana (K118). Todisteena tästä metsästä löytyy edelleen sota-aikaisia vallihautoja ja puumajoja. Metsässä loikkivat ennen myös jänikset ja siellä ovat "muutkin eläimet kävelleet". Metsän kohtalo on sama kuin muissakin rovaniemeläisten kirjoituksissa: metsä on raivattu pois ja sen tilalla on nykyisin kerrostalo-alue. Kirjoitus on toteava eikä siinä oteta kantaa sotaan eikä oikeastaan metsän hävittämiseenkään. Poika vastaa omaan kysymykseensä löytyykö metsästä enää siellä loikkineita ja kävelleitä eläimiä: "Ei. - - Ja syynä on se, että se on kerrostaloalue nyt".

Ylihärmäläinen poika sen sijaan on innostunut kirjoittamaan pitkän ja hengeltään isänmaallisen kertomuksen *Sota Suomen metsissä* (K132): "Sota oli alkanut. Joka perheestä lähti isät suojelemaan Suomen kauniita metsiä". Kertomuksessa suomalaiset taistelevat venäläisiä vastaan, joiden pommikoneet "tuhosivat pala palalta Suomen metsiä". Pääosassa ei kuitenkaan ole metsä vaan sota ja Suomen selviytyminen siitä. Metsä asettuu sodan taustalle. Kirjoitus sisältää paljon kiinnostavia yksityiskohtia:

Oli jouluaatto, sinä päivänä oli käynyt ankara taisto. Seuraavana aamuna venäläiset olivat päässeet vallihautaan ja tappanut tai ottanut vangiksi meidän vartiat.

Sitten tuli rauhallista pommikoneiden äänet kuuluivat kaukaa. Miehiä päästettiin kotiin viikoksi. Viikko oli rauhallinen koska stalin täytti vuosia.

Viisi kuukautta sota kesti vielä ja sota loppui. Suomi sai pidettyä suuren maan aiheet ja sai pitää omat kauniit metsät.

Kertomus on kaiken kaikkiaan isänmaallisuudessaan ja sota-aiheessaan poikkeuksellinen kuudesluokkalaisten kirjoitusten joukossa. Pojan mielessä on ollut ehkä juuri luettu kirja tai katsottu elokuva viime sodistamme ja hän on sijoittanut tapahtumat metsäiseen ympäristöön. Hänen mieleensä on voinut jopa jäädä taistelukohtauksia, joissa taistellaan metsässä ja joissa puut pirstoutuvat pommien räjähdellessä.

Poika ei ole ainut, joka yhdistää metsän maanpuolustuksemme historiaan. Poliittisen antropologian tai geopolitiikan näkökulmasta katsottuna metsät ovat toimineet Suomessa aina sotien näyttämöinä sekä tarjonneet suojan ja piilopaikan sotatoimien keskellä. 1930-luvulla alettiin kehittää Suomen metsäiseen ja soiseen maastoon soveltuvaa puolustustaktiikkaa.

Toisessa maailmansodassa suomalaisten taito liikkua metsäisessä maastossa korvasikin aseistuksen ja miesvahvuuden puutteita: tärkeä osa puolustusjärjestelmää oli metsäsissisodan käynti. (Raumolin 1987, 347.) Samaan tematiikkaan viittaa myös Hannes Sihvo kirjoittaessaan metsän merkityksistä Suomelle: sodan metsä oli Suomelle pelastus. Suomalaisten taitava metsäsodankäynti ei jäänyt viholliselta huomaamatta, sillä puna-armeijassa osattiin pelätä metsässä aaveiden lailla hiihtäviä suomalaissotilaita. (Sihvo 2003, 151.)

Rovaniemeläispojan näkökulma on sikäli kiintoisa, että hänen sotilaansa eivät suinkaan lymyile aaveiden lailla sissi-iskuja tehden metsässä vaan hän asettaa kertomuksensa sotilaat puolustamaan "Suomen kauniita metsiä". Näin metsät näyttäytyvät osana kansallista identiteettiä, joiden puolesta taistellaan ja jotka Suomi saa pitää rauhan tultua.

METSÄN HYÖDYNTÄMINEN

Rovaniemeläisten poikien luokkatoveri, neljäs Rantavitikan ala-asteen oppilas muistelee metsää, jo edesmennyttä "synkkää metsää". Kyseessä ei kuitenkaan ole lapsuuden majojenrakentelumetsä tai leikkipaikka vaan metsä, jonka paikalla nykyisin on soramonttu. Montussa jyrisee joka päivä "isoja työ koneita". Poika antaa entiselle metsälle tarkan maantieteellisen sijainnin heti kirjoituksensa ensimmäisessä lauseessa: "Rovaniemen lähellä valtatie 4 varrelta kääntyy tie vennivaaran soran otto paikalle". Asiasta ei voi erehtyä; kyseessä on paikka, jonka kirjoittaja hyvin tuntee. Soramonttuun on jäänyt paikka, jossa edelleen on pojan kuvauksen mukaan "tiheä metsä, joka on mikä paras marjapaikka". Rovaniemen kaupunki päätti kuitenkin peittää kuopan, mitä poika kommentoi kirjoituksensa viimeisessä lauseessa: "ja siinä meni hyvä marjapaikka". (K114.) Kirjoittajalle merkittävä metsä ei vaikuta kovin kummoiselta: pieni metsäntapainen soramontussa työkoneiden jylissä vieressä. Kenties poika on käynyt metsässä marjastamassa vanhempiansa, sisarustensa tai isovanhempiensa kanssa ja siksi se on hänelle merkittävä paikka. Joka tapauksessa kirjoituksen näkökulma on tässä ihmisen, marjastajan näkökulma.

Seuraavassa rovaniemeläispojan kirjoituksessa kuvataan jälleen metsää, joka sittemmin raivattiin pois (K113). Pojan kuvailema metsä oli nimenomaan "lintumetsä", sillä siellä metsästäjät kävivät metsästävässä lintuja. Kertomus on yksi niistä harvoista, joissa kuvataan metsästämistä. Muutamassa luonnonsuojeluteemaan kuuluvassa kirjoituksessa si-

vutaan metsästämistä kielteisessä mielessä metsästäjän uhatessa metsän eläimiä. Rovaniemeläispojan kirjoituksessa tapahtumat ajoittuvat "viime syksyyn", metsästyskauden alkuun. Poika lähtee isoisänsä kanssa metsälle. Paikalle saavuttuaan he huomaavat, että "metsiä oli kaadettu tosi paljon". Juuri se metsä, johon poika isoisänsä kanssa oli menossa metsälle, on kaadettujen joukossa. Kyseessä on metsä, joka "oli ennen metsästäjien suosima lintupaikka jossa asusti paljon eläimiä". Metsästäjät olivat kutsuneet aluetta myös "säätöpilkaksi, koska sitä ei hakattu koskaan". Lopussa poika kommentoi metsän kaatamista: "Vanhat ihmiset eivät näe sitä enää täydessä kukoistuksessa".

Kirjoituksessa metsää kuvaillaan hieman enemmän kuin muissa rovaniemeläispoikien omakohtaisissa kertomuksissa. Metsällä on nimet, jotka liittyvät sen käyttötarkoitukseen: "lintumetsä" ja "säätöpilkka". Metsän nimeäminen siellä metsästettävän riistan mukaan on vanha tapa: on puhuttu mm. orava- ja jänismetsistä (Vilppula 1996, 290). Kirjoittajalle lintumetsällä olo vaikuttaa olevan tuttua puuhaa. Kertomus on kirjoitettu metsästäjien ja viimeisen lauseen perusteella nimenomaan pojan isoisän näkökulmasta. Eläimet tulevat kirjoituksessa mainituksi, mutta koska kyseessä on metsästyskertomus, ne mainitaan lähinnä mahdollisena hyvänä saaliina. Kirjoittaja suhtautuu metsään utilistisesti.

Myös räakkyläläinen poika kertoo kirjoituksessaan "Aamulenkillä" (K112) metsästysreisusta. Realistinen kuvaus on kirjoitettu me-muodossa: "Lähdimme metsään aamulenkillä ja otimme pyssyn ja koirat mukaan". Kirjoittaja ei kuitenkaan paljasta keitä tai kuka muu aamulenkillä on mukana. Hän tietää, mistä kertoo, sillä mainitsee piisamin sekä supikoiran että minkin loukut. Pojalla on selvästi mielessään tietty metsä, sillä hän kertoo minkin loukun sijaitsevan "yhden ison ojan varressa". Samoin hän tietää, että metsässä on suo. Tämän suon reunassa koirat alkoivat kyseisellä aamulenkillä haukkua. Koirat seuraavat vainuaan niin, että kirjoittaja seurueineen jää jälkeen, joten heidän on haettava auto, jotta saavat koirat kiinni. Jälleen poika paikantaa tapahtumat johonkin tiettyyn paikkaan, sillä hän kertoo, että he ajoivat autolla "Löttölään" ja lisäksi, että koirien ääni häipyi "kuivatusalueelle" päin. Koirat saatiin lopulta kiinni ja poika seurueineen lähti kotiin. Kertomuksesta voi rivien välistä lukea jokapäiväisyyden tuntua: pojalle kertomuksensa kaltainen aamulenkki taitaa olla aivan arkipäiväistä. Metsä sinänsä ei mitään erityishuomiota saa ja sen asukkaista maininnan saavat vain muutamat saaliseläimet, joista piisamia ja minkkiä yritetään saada loukkuun.

PELOTTAVA JA SYNKKÄ METSÄ

Vaikka omakohtaisissa kertomuksissa metsää kohtaan ei tunneta pelkoa, metsän olemus saa toki synkkiäkin sävyjä kuudesluokkalaisten metsäkerronnassa. Mielikuvitusahmoja sisältävistä fiktiivisissä kertomuksissa metsässä kummittelee tai siellä on muuten jotakin synkkää ja pelottavaa. Näissä kertomuksissa metsä voi olla jo alun alkaenkin outo, pelottava ja synkkä.

Metsään saatetaan myös eksyä, jolloin tuttu ja turvallinen marjametsä tai kodin lähellä sijaitseva lähimetsä muuttuu eksyttäväksi ja jopa painajaismaiseksi. Eksoottisessa sademetsässä tai viidakossa puolestaan ihminen ei tunnu lasten kertomusten perusteella pärjäävän lainkaan. Koko metsä näyttäytyy ongelmallisena vaarojen kenttänä, jossa myös ihmiset kohtelevat toisiaan kaltoin. Selvitäkseen eksoottisessa metsässä ihminen tarvitsee avukseen nykYTEknologiaa, kuten matkapuhelimia, helikoptereita tai tietokoneita. Hän vaikuttaa etäänntyneen luonnosta kovin kauas.

Antimetsä

Osassa kertomuksista metsä muuttuu alun idyllisestä metsästä vastakohtakseen. Esimerkiksi jyväsyläläispojan kertomuksessa "valtavan kaunis" metsä muuttuu kertomuksen päähahmon, enkelin, eksymisen jälkeen synkäksi, pelottavaksi ja aavemaiseksi. Metsä muuttuu vastakohtakseen. (K51.) Neljässä muussa fiktiivisessä kirjoituksessa kuvaillaan hieman vastaavanlaista antimetsää. Kolmessa näistä aiheena ovat aaveet ja kauhu. Kuumoislaisen pojan kertomuksessa *Yö kummitusmetsässä* (K64) on selkeä johdanto, jossa kertomuksen tapahtumapaikkana toimiva metsä maalataan synkin värein:

Metsä oli synkkä ja pimeä, eikä linnutkaan laulaneet. Näin vain kuolleita lintuja, jotka retkottivat maassa. Metsä oli aivan tyhjä. En nähnyt eteeni, koska korkeat kuuset varjostivat joka paikkaan.

Avaimena antimetsä -tulkinnalleni toimii sivulause "-- eikä linnutkaan laulaneet". Poika korostaa tässä, ettei hänen kuvaamansa metsä ole "normaali", sillä siellä eivät edes linnut laula. Kuudesluokkalaisten metsäkerronnassa korostetaan usein metsää elämää pursuavana paikkana. Esimerkiksi kertomuksen *Olipa kerran metsä...* (K62) johdannossa kirjoittaja kuvaa, kuinka metsässä "- - kaikki kasvaa mielin määrin. Puut venyivät pituutta ja pak-

suutta, linnut lauloivat, metsälampi loiskutteli iloisesti". Monesti kirjoitukset sisältävät suorastaan luetteloita siellä asuvista eläimistä, näin esimerkiksi luonnonsuojelu- ja oma-kohtaisissa kertomuksissa. Tätä taustaa vasten kuhmoislaisten pojan kuvaama kummitusmetsä näyttäytyy normaalin elämää kuhisevan metsän vastakohtana. Kertomuksessa metsä on alusta loppuun saakka tällainen synkkä kauhujen metsä, jossa kaiken lisäksi huhuttiin "hullun psykopaatin" liikkuvan. Sen sijaan ylihärmäläistyön kertomuksessa *Synkkä metsä* (K67) metsä on aluksi kaunis: "Olipa kerran kreivi joka asusti yksin kauniissa metsässä joen varrella". Kuoltuaan kreivi kiroaa metsän suojellakseen rikkauksiaan. Metsä muuttuu anti-metsäksi:

Kaikki puut kuolivat, joki kuivui, eläimet lähtivät pois, linnut eivät enää laulaneet eivätkä perhoset lennelleet. Metsästä tuli usvainen ja vain lepakot lentelivät ja hämähäkit kutoivat verkkojaan.

Tässä kertomuksessa metsä on toissijaisessa asemassa muuhun kerrontaan nähden. Kertomus paljastuu ihmesatua muistuttavaksi saduksi köyhästä tytöstä, joka löytää kuolleen kreivin haudan synkästä metsästä. Tyttö vie kreivin haudalle kukkia, ja kreivi palkitsee hänet lahjoittamalla hänelle varjelemansa aarteet ja tekemällä näin hänet köyhän perheensä kera rikkaiksi. Lisäksi tytöstä ja kuolleesta kreivistä - siis aaveesta - tulee hyviä ystäviä.

Myös kertomuksessa *Olipa kerran metsä...* (K66) rovaniemeläinen poika kirjoittaa aave-maisesta metsästä: "Olipa kerran metsä jota sanottiin kauhujen metsäksi. Se oli synkkä ja pelottavan näköinen". Synkkään miljööseen sopii se, että siellä on vain vähän eläimiä ja nekin ovat pelottavia petoeläimiä: susia ja karhuja. Eniten tässä kauhujen metsässä on "karmivia" aaveita. Tähän päättyykin kirjoituksessa metsän kuvaus, loppuosa lyhyestä kertomuksesta koskettelee aaveita ja näiden asuinpaikkaa, kummitustenlinnaa.

Kertomukseen *Metsän henki* (K53) on sen kirjoittaja, kaarinalainen tyttö, rakentanut metsän selvän muuttumisen vastakohtakseen. Kirjoituksen alussa metsästä annetaan idyllinen kuva:

Olipa kerran pieni kylä, jossa oli suuren suuri metsä jota kutsuttiin Lähdemetsäksi. Metsässä oli aina elämää. Oravat hyppivät, linnut visersivät ja puut tanssivat tuulen tahdissa.

Normaalitilassa metsä on eläväinen paikka eläimiseen ja puineen. Kaikki metsässä ei kuitenkaan ole hyvin ja tämän havaitsemiseen tarvitaan kaksi peikkoa, Nasal ja Pihla, jotka saapuvat metsään "Taikametsän maasta". Peikkojen astellessa syvemmälle metsään, nämä saavat havaita, kuinka metsä muuttuu vastakohtakseen:

Nyt kyllä metsä ei näyttänyt enää iloiselta. Oravat pysyivät koloissaan, linnut olivat jähmettyneet ja puut eivät tanssineet enää yhtä kauniisti kuin ennen vaan ne suorastaan myrskyivät rajun tuulen tahdissa. Oli synkkää, koleaa ja Pihla ja Nasal tunsivat olonsa yksinäiseksi.

Metsän muuttuminen synkäksi johtuu siitä, että metsän lähde on kuivunut ja metsänhenki on kadonnut. Metsän on saatava metsänhenkensä takaisin palautuakseen normaalitilaan. Kertomuksen sankarit Nasal ja Pihla löytävät tehtävänsä kyllästyneen metsänhengen, joka lopulta suostuu palauttamaan metsän jälleen elämää pursuilevaksi paikaksi.

Eksyksissä

Kauhukertomusten ja antimetsäkuvausten lisäksi metsä on pelottava erilaisissa eksymiskertomuksissa. Kahdessa sävyltään realistisessa, kenties osittain omakohtaisessa kertomuksessa kuvataan minämuodossa marjaretkä metsään, jotka kumpikin päätyvät eksymiseen. Kertomuksessa *Mustikkametsä* (K100) ylihärmäläinen poika on mustikkametsällä: "Olin kerran mustikkametsässä siellä oli paljon mustikoita". Kertojaa pelottaa välillä, sillä hän kuulee jotakin outoa rapinaa. Poika kulkee mustikoiden perässä yhä syvemmälle metsään, jolloin hän lopulta eksyy: "Menin syvälle metsään enkä enää muistanut mistä päin olin tullut". Silloin hän näkee hirviä ja pelästyneenä pakenee niitä puuhun, jonne yksi hirvistä hänet ajaa. Hirvi lähtee pois ja kertoja kapuaa puusta alas. Hän ei löydä mistään asutusta, mutta onneksi hänellä on kompassi mukana, jonka avulla hän osaa suunnistaa kotiin. Kertomuksen alku vaikuttaa hyvinkin uskottavalta: marjassa ollessaan moni saattaa harhautua liian syvälle metsään ja tuttukin paikka muuttuu helposti oudoksi. Pojan selviytyminen hirven hyökkäyksestä ja eksymisestä omin voimin korostaa pojan taitavuutta ja oma-aloitteisuutta: hän ei jää pelastettavaksi vaan toimii itse.

Karunkilaispoika on puolestaan puolukassa kavereidensa kanssa kertomuksessaan *Puolukkaretki* (K101). Mukaan otetaan eväät ja jopa vaihtovaatteet. Marjametsää poika kuvaa "synkäksi", mutta se on kuitenkin tuttu, sillä kaverukset ovat olleet puolukassa samassa

paikassa myös "eilen". Siellä on runsaasti marjoja ja kaverukset keräävät peräti kolme viiden litran ämpäriä täyteen. Moisen aherruksen jälkeen hämärä on ehtinyt jo laskeutua, mutta kertoja näkee etäämpänä vielä mättään, jossa on runsaasti puolukoita. Kerättyään ne, hän huomaa, että kaverit ovat hävinneet ja hän on jäänyt yksin metsään. Kertoja kyhää järven rantaan nuotion, kalastelee tovin ja lopulta istuu nuotiolle. Metsästä kuuluu askelia, ja kertoja kuvittelee karhun lähestyvän:

Minä pissasin nuotioon että se sammuisi ja niinhän se sammuikin. Menin maahan makoilemaan mahalleen että jos se olisikin karhu niin tekeentyisin kuolleeksi mutta isä ja pojathan ne sieltä tulivat ja kysyivät että miksi sinä makoilet mahallaan ja kädet pään päällä?

Isä neuvoo, kuinka metsästä löytää eksytyään pois asettumalla vasen käsi aurinkoon päin. Lisäksi hän toteaa, ettei kyseisessä metsässä ole juurikaan karhuja. Tässäkään kertomuksessa poika ei eksytyään jää avuttomaksi vaan toimii: hän kyhää nuotion ja kalastaa. Luullessaan karhun hyökkäävän, hän ei suinkaan juokse karkuun vaan sammuttaa nuotion ja heittäytyy maahan kuollutta leikkien. Ohje on tuttu monelle metsässä liikkujalle, niin myös kirjoittajalle.

Eksymistä käsitellään myös useassa selkeästi fiktiivisessä kertomuksessa. Esimerkiksi lahtelaistytön kauhuaineisia sisältävä kertomuksessa *Olipa kerran metsä...* (K110) kertoja harhailee yöllä kotinsa läheisessä metsässä, muttei löydä kotiin. Kertomus alkaa sadun epämääräistä aikaa ja paikkaa korostavalla lauseella: "Kerran kauan, kauan sitten, eräänä sysimustan synkkänä yönä lehdet rahisivat tiheässä aarnimetsässä...". Näin metsästä annetaan heti pelkoa herättävä vaikutelma. Kertomus on kirjoitettu minämuodossa ja metsä sijoittuu kertomuksen minän kodin lähelle. Kertoja on ollut ulkona kauan ja väsyneenä luulee lähtevänsä kotiaan kohti. Kotinsa sijasta hän löytää ränsistyneen talon, jossa tuli roihuaa takassa, mutta ketään ei näy missään. Ovet ja lattia vain narisevat. Myöhemmin kertoja näkee siellä ikivanhan naisen, jonka padassa kiehuu epäilyttävän pahanhajuinen soppa. Kuohuvan ja porisevan keitoksen sekaan nainen heittää kärpässieniä, sammakoita, kastematoja sekä "ynnä muuta iljettävää". Kyseessä on siis ilmiselvä noita-akka, jota kertoja pakenee metsään. Metsässä hän eksyy ja joutuu vielä karhunkin takaa-ajamaksi. Lisäksi alkaa ukkostaa ja salamoida. Puu kaatuu kertojan päälle ja salamat iskevät hänen lähelleen. Lopulta kertoja herää omasta sängystään herätyskellon pirinään: kyseessä olikin painajaisuni.

Kertomuksessa metsä on synkkä ja pelottava painajaisten paikka. Kirjoittaja on kasannut tarinaansa useita painajaisunen aiheita: eksyminen pimeään ja outoon metsään, nariseva kummitustalo, noita, takaa-ajo, karhun hyökkäys, ukkosmyrsky ja vielä kaatuvan puun alle jääminen. Painajaismaisuuutta korostaa se, että metsän pitäisi olla kertomuksen minälle tuttu, sijaitsehan se hänen kotinsa lähetyvillä. Kaikki on kuitenkin outoa ja vierasta.

Eksyminen metsässä on suomalaisille sekä jaettu että yksilöllinen kokemus, toteaa Seppo Knuutila artikkelissaan eksymisestä (Knuutila 2003, 148). Knuutilan mukaan eksymiskokemukset noudattavat tiettyä "skriptiä", jonka mukaan aluksi kaikki metsässä on hyvin: metsä on tuttu, rauhoittava ja antelias riippuen siitä, missä tarkoituksessa metsään on menty. Tilanne kuitenkin muuttuu yhtäkkiä: kun marjastaja nostaa päätään, lapsi katsahtaa ympärilleen tai ajatuksiinsa vaipunut havahtuu, on metsä muuttunutkin vieraaksi. Kuten yllä kuvaamassani lahtelaistytön fiktiivisessä kertomuksessa, tuttu ja turvallinen on muuttunut oudoksi ja pelottavaksi.

Kiinnostava on Knuutilan tekemä havainto suomalaisten eksymiskertomuksista, jonka mukaan miesten ja naisten eksymiskokemukset eroavat toisistaan. Miehet pyrkivät eksyneenäkin hallitsemaan metsää tiedoillaan ja taidoillaan, kun taas naisten kokemuksissa ei niinkään korostu sankarillinen selviytyminen vaan erilaisten tunteiden läpikäyminen eksyessä. (Knuutila 2003, 146–147.) Kahden kuudesluokkalaisen pojan eksymiskertomukset viittaavat samaan ilmiöön. Kumpikaan pojista ei jää toimeettomaksi eksytyttyään vaan he käyttävät tietojaan ja taitojaan selviytyäkseen: toinen heistä ymmärtää ja osaa kiivetä puuhun hirveä pakoon ja lisäksi hänellä on mukanaan kompassi, jonka avulla suunnistaa kotiin.

Toinen pojista puolestaan osaa tehdä nuotion ja kalastaa. Kuvitellun karhun uhatessa hän älyää sammuttaa nuotion ja leikkiä kuollutta. Kirjoituksessa tulee esiin myös isän rooli metsätietojen ja -taitojen kartuttajana: isä neuvoo, kuinka eksyneenä löytää metsästä pois ja kertoo vielä isällisesti, ettei kyseisessä metsässä ole karhuja. Ilmeisesti isillä on yleisemminkin tällainen rooli, sillä Marja Hännisen tutkielmassa hänen informanttinsa kertoivat omien isiensä perehdyttäneen lapsuudessaan heitä metsästyksen saloihin sekä opettaneen tuntemaan metsäluontoa ja tekemään metsätöitä (Hänninen 2003, 48). Sen sijaan äidit opastivat metsän antimien keruuseen sekä tarve-esineiden valmistamiseen ja olivat "metsäisiä sanataitureita" (Hänninen 2003, 49). Äidin kanssa luonnossa liikkuu jyväskyläläisen

tytön kertomuksessa *Rämeseikkailu* (K120) kertomuksen fiktiivisen minä, Tuulia -niminen tyttö. Äiti pyytää Tuuliaa kanssaan suolle: "- Lähtisitkö kanssani läheiselle suolle katsomaan montako kurkipariskuntaa oli saapunut kevääksi". Kertomuksen minän läheiseen luontosuhteeseen kuuluvat kuitenkin olennaisesti molemmat vanhemmat: "Äiti lintu hullu ja isä metsänvahti ei lapsestakaan voi tulla kun luonnonsuojelija joka inhoaa aitoja turkiksia". Samalla kirjoittaja antaa nuorten luontoaktivismille varsin uskottavan selityksen: vanhempien vaikutuksen.

Joissakin fiktiivisissä eksymiskertomuksissa metsään eksytään kielloista ja varoituksista huolimatta:

Olipa kerran tyttö, jonka nimi oli Liisa ja hän asui isänsä ja äitinsä kanssa metsänlaidalla. Liisa oli usein pihalla, mutta syvälle metsään hän ei saanut mennä. (K105.)

Eräänä päivänä Liisa kuitenkin ajautuu metsään seuratessaan sinne loikkivaa jänistä. Seurauksena on eksyminen: "Lopulta Liisa huomasi olevansa keskellä synkkää metsää. Liisa rupesi itkemään ja hän itki ja itki - - ". Liisa on kuitenkin neuvokas tyttö. Itkettyään aikansa, hän tajuaa, ettei "itkeminen mitään auttanut." Rauhoituttuaan hän tunnistaakin tutun suuren kiven ja toisenkin sekä kannon ja kuusen, jonka juurella oli isänsä kanssa levännyt sieniretkellä. Metsän tarjoamia tuttuja vihjeitä noudattamalla Liisa löytää tuotapikaa takaisin kotiin. Näin hän onnistuu saamaan takaisin yhteyden tuttuun metsään, joka eksymisen aiheuttaman hätäannuksen vuoksi oli muuttunut oudoksi. Myös kertomuksessa *Metsä* (K107) Minna -niminen tyttö asuu äitinsä kanssa metsän laidassa. Äiti on kieltänyt Minnaa menemästä metsään, sillä "äiti pelkäsi että Minna voisi eksyä sinne - -." Kuten Liisa, myös Minna ajautuu vahingossa metsään kerätessään kukkia: "Minna keräsi ja keräsi ja samalla hän meni syvemmälle metsään. Pian hän huomasi olevansa eksyksissä". Minna ei selviydy metsästä omin neuvoin pois. Hänen pelastukseksi koituu puhuva poni nimeltä Metsä. Poni paljastuu metsänhengeksi, joka auttaa viattomia ihmisiä. Metsänhengen saattamana Minna pääsee takaisin kotiin.

Kertomuksia Liisasta ja Minnasta voi tarkastella Knuutilan viitoittamalla tiellä. Hän soveltaa suomalaisten eksymiskokemusten tulkintaan Juri Lotmanin autokommunikaatiomallia. Eksymisessä on tästä näkökulmasta kyse siitä, että ihminen menettää yllättäen kontaktin ympäristöönsä ja pyrkii palauttamaan kadottamansa yhteyden. (Knuutila 2003,

142.) Rauhoituttuaan eksymisen aiheuttamasta paniikista, Liisa pystyy saavuttamaan yhteyden tuttuun metsään omin neuvoin. Käy ilmi, että Liisa on liikkunut metsässä nimenomaan isänsä kanssa, sillä hän tunnistaa kuusen, jonka juurella he olivat isän kanssa sieniretkellä levänneet. Tässä hän lähenee aiemmin kuvattuja poikia, jotka eivät jääneet avuttomina odottamaan pelastamista, vaan ryhtyivät heti toimiin. Sen sijaan Minna tarvitsee metsän personifikaatiota, ponin ilmiänessä liikkuvaa metsänhenkeä avukseen löytääkseen takaisin kotiin. Lisäksi Liisan ja Minnan eksymiskokemusten viesti on opettavainen: metsään ei kannata mennä, äitiä ja isää pitää totella. Kirjoittajat ovat samoilla linjoilla kuin Kennet Lundströmin kuvaamat maalaisyhteiskunnan kasvattajat, jotka pelottelivat lapsiaan metsään eksymisellä ja metsänpeittoon joutumisella (Lundström 1999, 84).

METSÄ SATUJEN TYYSSIJANA

Lapsuuden luontosuhteeseen kuuluu mielikuvitus. Tämän havaitsi Marja Hänninen tutkissaan aikuisten henkilökohtaisia metsäkertomuksia. Hännisen informantit kertoivat muun ohella myös lapsuutensa suhteesta metsään. Lapsuusmuistojen metsä oli mielikuvituksen värittävä "satumaa", jonne lapset kuvittelivat monenlaisia mielikuvitusolentoja, kuten "mörrejä" ja peikkoja. Metsässä ylipäätään oli jotain salaperäistä, ehkä jopa hiukan pelottavaa. Lapsille oli tyypillistä myös elollistaa luonto: puille juteltiin ja niitä halailtiin. (Hänninen 2003, 50–53.) Samoin lapsuuden suokokemuksiin kuuluu mielikuvituksen käyttö. Tämän havaitsi Kirsi Laurén tutkiessaan suomalaisten suokertomuksia. Kertojien joukossa ei juurikaan ollut lapsia, mutta sen sijaan lapsuuden suo nousi voimakkaasti esiin aikuisten muistelemana. Lapsuuden suokokemukset luovat perustan, jolle myöhemmät suokokemukset rakentuvat (Laurén 2003, 99). Lapsen kokema suo on mielikuvituksellisuudessaan ja sadunhoiteisuudessaan aikuisuuden suosta suuresti poikkeava paikka. Se on kiehtova ja salaperäinen. Lapsuuden ja nuoruuden suokokemuksissa nousevat esiin myös kansanuskoon liittyvät ainekset, sillä haltiat, keijukaiset, kummitukset sekä peikot asuvat suolla ja siellä välkkyvät myös virvatulet. Samoin kuin metsä elollistetaan lapsuudessa, myös suo personoidaan. Se on ystävällinen, joka ei petä ja jonka kanssa voi keskustella. (Laurén 2001, 119–122.) Kulkiessaan suolla yksin lapsi toivoo ja kuvittelee kohtaavansa siellä uskomusolentoja, kuten haltioita ja keijukaisia. Suolle saatetaan hakeutua varta vasten näiden yliluonnollisten olentojen vuoksi. (Laurén 2003, 138–139.)

Sadunhohteisuus sävyttää vahvasti kuudesluokkalaisten metsäkertomuksia. Lasten kirjoituksissa seikkailee monenlaisia satuolentoja; myös kansanomaisesta uskomusmaailmasta tutut haltiat, peikot, keijut, tontut ja kummitukset. Lyhytkin tutustuminen suomalaiseen satukirjallisuuteen osoittaa, että metsällä on keskeinen asema lapsille suunnatuissa saduissa, niin klassisissa kuin uudemmissakin. Äidinkielen didaktiikan lehtori Marja Suojala toteaa artikkelissaan taidesadusta, että suomalaisen sadun vahva miljöö on kotimainen luonto ja nimenomaan metsä. Valtaosa vielä 1980- ja 1990-luvulla kirjoitetuista saduista sijoittuu luontoon eikä kaupunkiympäristöön. Suomalainen satukirjallisuus on syvästi sidoksissa luontoon ja elämistöön. (Suojala 2001, 46, 48, 52.) Satujen merkitykseen lapsuuden luontosuhteessa viittaa myös Riikka Saarimaan tutkimus metsänhoitajien metsäkäsityksistä. Saarimaan mukaan metsänhoitajien metsäkäsitysten eräänä rakennusaineena ovat lapsuudessa kuullut ja luetut sadut, tarinat ja laulut metsän haltioista, hengistä, tontuista ja peikoista. Näiden satujen, tarinoiden ja laulujen perusteella metsä näyttäytyy "myyttisenä ja salaperäisenä" paikkana. (Saarimaa 1993, 110.) Samoin Kirsi Laurén katsoo, että kertomusten suon salaperäisyys ja tarunhoitoisuus luodaan ensin kuultujen tarinoiden ja sen jälkeen oman mielikuvituksen avulla (Laurén 2003, 139).

Satumetsän toinen todellisuus

Joissakin lasten kirjoittamissa fiktiivisissä kertomuksissa metsä on kuin toinen todellisuus. Kun lapsi astelee metsään, alkavat puut ja kivet puhua hänelle tai hän kohtaa siellä mielikuvitusolentoja. Metsän salaperäinen puoli näyttäytyy vain juuri kertomuksen minälle tai päähenkilölle ja satumaisuus jää hänen ja metsän yhteiseksi salaisuudeksi, josta ei muille kerrota. Mielenkiintoisia ovat ne muutamat kirjoitukset, joissa päähenkilö joutuu valitsemaan taikametsän ja ihmisten maailman väliltä. Eräissä kirjoituksessa lapset jopa karkaaivat kotoaan ja jäivät ikuisesti asumaan taikametsään.

Vain yhdessä omakohtaisessa kirjoituksessa kerrotaan lähimetsän mielikuvituspuolesta. Tämä jo aiemmin käsitelty järvenpääläistyön *Metsä* (K130a) on omakohtainen kertomus kirjoittajan lähimetsästä. Tytön metsäsuhteeseen kuuluu majojen rakentelua, metsäluonnon tarkkailua ja omaan rauhaan vetäytymistä. Eräs olennainen osa tytön metsäsuhdetta on kuvittelu: tyttö kuvittelee metsään keijuja, tonttuja ja muuta "pikkuväkeä". Puihin hän suhtautuu myös mielikuvituksen värittämästi ja elollistaen ne: hän kuuntelee, kuinka puut kertovat huminallaan tarinoita.

Rasivaaralaisen tytön kertomuksessa *Metsän taikaa* (K126) on aluksi vahva realistisuuden ja omakohtaisuuden tuntu, kun kirjoituksen minä kuvailee preesensissä ympäröivää luontoa: "Lunta on jo maassa. Katselen metsää. Orava hyppii puiden oksilla. Minua hymyilyttää. Tuntuu kuin olisin yksin tässä suuressa maailmassa". Kuten aiemmin olen jo todennut, kirjoituksen minä nauttii olostaan metsässä yksin, vaikka toisaalta hän ensin kertoo menevänsä sinne silloin, kun hänellä on murheita. Metsä on kirjoituksen minän ystävä, joka vetää häntä puoleensa. Jo kirjoituksen otsikko vihjaa, että metsä on tämän lisäksi paljon muutakin: se on salaperäinen ja sadunhohtoinen paikka. Kirjoituksen minä huomaa kuusen vieressä "kimaltavan viivan", joka paljastuu keijun siiveksi. Kirjoituksen minä tietää, että keijuja on vain saduissa, mutta pian hän kuulee äänen: " - Olet keijujen metsässä. Tämä metsä on taiottu, mutta jos kerrot muille, taika raukeaa". Kirjoituksen minän on ensin vaikeaa uskoa ääntä todeksi: "Säikähdin. Olinko kuvitellut, vai oliko se totta. Keiju puhui minulle. En voi uskoa. Metsä, joka on ystäväni, on taiottu". Kun hän on rynnätä kertomaan muille kuulemastaan ja näkemästään, keiju kertoo taian raukeavan ja koko metsän häviävän, jos muut saavat kuulla metsän taiaista. Kertoja ei halua menettää ystäväänsä, metsää, joten metsän taika jää keijujen ja hänen salaisuudeksi: "Meidän salaisuus on metsän taikaa!".

Kokonaan toisena todellisuutena metsä näyttäytyy iiläisen tytön fiktiivisessä kertomuksessa *Satumetsä* (K60), jossa kertomuksen päähenkilö, Liisa-niminen seitsemänvuotias pikkutyttö lähtee retkelle metsään. Metsässä kivet ja puut alkavat puhua Liisalle:

Aikansa käveltyään hänelle tuli kuuma. Liisa istuutui suurelle harmaalle kivelle.
 - Kuka olet sinä, joka luvatta istut minun kaljuni päälle? - Minä vain Liisa. Asun metsän laidalla.

Kivi kertoo Liisalle, ettei metsällä ole rajoja. Metsä muuttuu koko ajan ja on täynnä henkiä. Ennen kuin Liisa jatkaa syvemmälle salaperäiseen metsään, kivi sanoo arvoituksellisesti: "- - jatka matkaa ja katsele ympärille, metsässä on enemmän kuin arvaatkaan". Aluksi Liisa ei havaitse mitään erikoista, mutta päättää sitten testata kiven sanoja. Hän kiipeää tammen oksalle ja pyytää sitä juttelemaan kanssaan, jolloin "Tammen rosoiseen runkoon muodostuivat kasvot. Ääni tuli omituisina kuiskauksina tammen lehtien seasta". Tammi todellakin alkaa puhua ja paljastaa metsän todellisen luonteen Liisalle. Kyseessä on tavallisen metsän "rinnakkaismaailma", "sama paikka toisessa ulottuvuudessa". Retkelle

lähtiessään Liisa on astunut sisään eräänlaisesta portista, joka aukeaa vain kerran sadassa vuodessa. Näin hän on päässyt salaperäiseen "rinnakkaismetsään", joka on täynnä henkiä ja jossa kivet ja puut puhuvat. Liisa päätyy vielä keijujen kuljettamana pilvilinnaan, jolloin alhaalla metsässä maahiset jäävät ihmettelemään Liisan maahan jäänyttä takkia. Liisan lähtiessä metsästä kotiin, tammi antaa hänelle vuorikristallista tehdyn avaimen mukaansa. Sen avulla Liisa pääsee rinnakkaismetsään aina niin halutessaan. Retkensä jälkeen hän ihmettelee kotona, oliko koko reissu unta, mutta "todisteena Liisalla oli kaulallaan kirkas vuorikristalliavain".

Toisenlaiseen todellisuuteen pääsee myös Kalle-niminen poika leppävirtalaispojan kertomuksessa *Satumetsä* (K68). Kertomus alkaa arkisesti: Kallella ei ole mitään tekemistä, joten hän lähtee pelaamaan "vinkkistä" kavereidensa kanssa metsään. Sitä ennen he poikkeavat Kallen parhaan kaverin kesämökille, jossa tämän isoäiti "vanhaan tapansa" kertoo tarinan pienestä prinsistä, joka eksyi kadonneiden satumetsään. Tämä metakertomus onkin profetia sitä seuraaville satumaisille tapahtumille. Pimeällä metsäpolulla Kalle tippuu rotkoon taskulampun sammuttua. Aamulla hän herää ihmeellisessä metsässä. Ensimmäiseksi hän kohtaa puhuvan pikkulinnun, jolta tiedustelee poispääsyä oudosta metsästä. Lintu kehottaa kysymään asiaa haltialta, jolta ei kuitenkaan neuvoja heru. Lopulta häntä vastaan astelee leijona, joka tokaisee Kallelle arvoituksellisesti: "Sinä haiset ihan äidiltäsi ja isältäsi". Jäätyään ilman neuvoja poika päätyy asumaan erään rengin luokse ränsistyneeseen taloon. Kertomuksen huipennus seuraa, kun kolmen vuoden kuluttua kaikki metsän asukkaat kutsutaan juhlaan kuninkaanlinnaan. Paljastuu, että Kalle onkin prinssi Manuel III, kuninkaan ja kuningattaren poika.

Kalle jää asumaan satumetsään ja -maailmaan eikä enää palaa "normaalitilaan", toisin kuin esimerkiksi Liisa, joka palasi toisesta todellisuudesta takaisin kotiin. Liisalle jäi kuitenkin mahdollisuus käyttää vuorikristalliavainta ja näin halutessaan mennä takaisin rinnakkaismetsään. Minämuotoisessa kirjoituksessa *Metsän taikaa* (K126) metsän satumaisuus puolestaan jää kertojan ja metsän salaisuudeksi, heitä yhdistäväksi tekijäksi, josta ei muille kerrota.

Itsenäisyystaisteluita taikametsässä

Eräässä kirjoituksessa kertomuksen minä joutuu päättämään jääkö ikuisiksi ajoiksi asumaan satumaiseen lähimetsäänsä vai jatkaako elämäänsä ihmisten maailmassa, sillä metsä on valinnut hänet metsänhaltijaksi:

- - olemme valinneet Sinut metsänhaltijaksi ja tehtäväsi on jäädä asumaan luoksemme. Elät kuin pieni lintu, mutta et milloinkaan, Metsä puhui nyt hyvin hitaasti, et milloinkaan voi palata ihmisten maailmaan - -. (K127.)

Kertomuksen minä on vaikean päätöksen edessä, sillä metsä on hänelle "oma, rakas lähimetsä". Vaikka hän rakastaa metsää, hän päättää valita ihmisten maailman, sillä "- - siellä oli kotini, sinne kuulun". Metsä hyväksyy päätöksen ja kirjoituksen minä lupaa rakastaa ja suojella metsää aina, vaikka valitseekin ihmisten maailman. Kaikki eläimet alkavat tanssia hänen ympärillään ja myös puut, tuuli ja purokin yhtyvät "karkeloon". (K127.)

Ylikannuslaisen tytön kertomuksessa *Taikametsä* (K143) lapset tekevät toisenlaisen valinnan: he jäävät ikuisiksi ajoiksi asumaan taikametsään. Syynä tähän on heidän vanhempinsa kielteinen suhtautuminen metsään, sillä he eivät anna lasten uskoa siellä asuviin satuolentoihin. Lapset nimittäin tietävät, että metsässä asuu monenlaisia satuolentoja, kuten noitita, menninkäisiä, haltioita ja yksisarvisia hevosia. Kieltoja vastaan kapinoiden he karkaavat metsään ja jäävät asumaan sinne. Kun vanhemmat etsivät lapsiaan metsästä, he löytävät lapsensa iloisina ja nauravaisina ratsastamassa yksisarvisen hevosen selässä. Satuolennot ajavat aikuiset tiehensä eivätkä nämä näe lapsiaan enää koskaan.

Kertomuksessa *Ennin oma taikametsä* (K142) Enni-niminen viisivuotias pikkutyttö saa suorastaan pakkomielteen lähteä etsimään oman kotinsa läheisestä metsästä satuolentoja. Kielloista huolimatta Enni karkaa eräänä yönä salaa lähimetsään ja löytää kuin löytääkin sieltä kaipaamansa satumaailman. Puut alkavat puhua hänelle ja paikalle saapuu myös keijuja. Puut kertovat Ennille, että keijut pitävät metsässä huolta kasveista. Metsässä asuu lisäksi myös pahoja peikkoja. Puut nimeävät metsän Ennin kunniaksi Ennimetsäksi. Kun Enni päättää palata kotiinsa, hänet saattaa sinne Enni-keiju: "- - nimittäin Enni oli saanut oman keijun". Peikot hyökkäävät heidän kimppuunsa, mutta taianomainen sammal nostaa heidät ilmaan ja he pelastuvat. Enni nukahtaa ja herää vasta kotonaan epäillen, oliko kaikki

ollut unta. Epäilykset hälvenevät, kun hän huomaa paperilapun, jolle Enni-keiju on kirjoittanut "Myöhästyit aamupuurolta!".

Vaikka 1970-luvulla suosituksi noussut satujen psykoanalyttinen tulkinta (Bettelheim 1987) onkin saanut osakseen ankaraa kritiikkiä (Apo 2001, 23), se tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman kolmeen edellä kuvaamaani kertomukseen. Psykoanalyttisen tulkinnan mukaan sadut auttavat lasta läpikäymään vaikeita kehitysvaiheita, joiden avulla hän muuttuu riippuvaisesta pikkulapsesta itsenäiseksi ihmiseksi (Bettelheim 1987, 19). Kuudesluokkalaiset kirjoittajat ovat 12–13 -vuotiaita. He ovat "varhaisnuoria" tai "esimurrosiässä"; murrosiän kynnyksellä aloittamassa itsenäistymiseen tähtäävää prosessiaan (Rödström 1992, 23; Huttunen 1996, 93). Näistä näkökohdista käsin metsään meneminen on ensimmäisessä kertomuksessa (K127) kuin oman, itsenäisen elämän aloittamista. Punnittuaan vaihtoehtoja kertomuksen minä palaa kuitenkin "ihmisten maailmaan" eli tulkintani mukaan vanhempien luokse, kotiin. Seuraavaan kertomukseen (K143) on rakennettu radikaalimpi itsenäisyystaistelu: lapset kapinoivat vanhempien kieltoja vastaan ja karkaavat asumaan metsään, eivätkä enää koskaan palaa vanhempiensa luokse. Kolmannessa kertomuksessa (K142) on maltillisempi loppu. Vaikka Enni kielloista huolimatta karkaa metsään, hän palaa sieltä kotiin, tosin hiukan vastentahtoisesti: "Hän oli surullinen ja iloinen. Mutta olihan Enninkin joskus palattava kotiin". Toisaalta Enni karkasi metsään vanhemmiltaan salaa, joten he eivät edes saa tietää Ennin kapinasta. Metsäretki oli oman tahdon salainen ilmaus ja heive-ronen ensiaskel kohti itsenäistä elämää.

Opettavaiset metsänolennot

Joissakin kertomuksissa satuolennot toimivat opastajina ja opettajina metsään asteleville lapsille. Kertomuksessa *Metsänhenki* (K56) on opettavainen sävy. Metsään menemisen syy on Kalle-nimisen pojan koulusta saama tehtävä. Hänen on kerättävä siellä erilaisia sieniä, mutta tehtävä on Kallen mielestä "mälsä". Potkiskellessaan metsässä tylsistyneenä sieniä hänen eteensä ilmestyy yhtäkkiä "karvainen ja likainen ja puoliksi läpinäkyvä" mies, joka ilmoittaa Kallelle: " - Olen metsänhenki ja tulini opettaa sinua metsästä. Seuraa minua". Monet eri eläimet lähtevät seuraamaan Kallea ja Metsänhenkeä. Kyseessä on ensimmäinen opetus metsästä: " - Metsässä on paljon eläimiä, Henki selitti". Henki opastaa Kallen hyvän sieniapajan luokse ja niin Kalle saa kerättyä tatteja, rouskuja ja kääpiä. Samalla hän oppii erilaisten sienien nimiä. Seuraavaksi Kalle saa oppitunnun luonnonsuojelusta: Kun hän on

rikkoa löytämänsä tyhjän pullon kiveen, Henki keskeyttää hänet huudahtaen " - Älä riko sitä! Se ei maadu ja siitä on haittaa. Ota se ja vie se kotimatalla pullonkeräysastiaan". Retkellään Kalle oppi mielestään paljon metsästä ja seuraavana päivänä koulussa Kallella "oli luokan parhain sieni kokoelma. Ja paras tieto sienistä."

Satuolennon opastuksella metsä muuttuu tylsältä paikasta mielenkiintoiseksi ja lisäksi Kalle menestyy metsänhengen ansiosta seuraavana päivänä hyvin koulussa. Retki metsään oli myös tietopainotteinen, sillä Kalle oppi perustietoja luonnonsuojelusta: lasipulloja ei saa rikkoa luontoon vaan ne pitää kierrättää. Alkukangertelun jälkeen Kalle oppii näkemään metsän mielenkiintoisena ja suojelun arvoisena paikkana.

Kertomuksessa *Metsän eläimet* (K55) Vilma-tyttö haluaa oppia puhumaan eläinten kieltä. Hän lähtee salaa metsään etsiäkseen käsiinsä metsänpeikon, joka opettaisi hänet ymmärtämään eläimiä. Vilma joutuu metsässä eksyksiin, mutta silloin puun takaa ilmestyy "pieni pörröpäinen peikko", joka opettaa kuin opettaakin hänet ymmärtämään eläinten kieltä. Opitunnin päätteeksi Vilma kokeilee uutta kielitaitoaan karhuun, "metsän kuninkaaseen": "Vilma meni rupattelemaan karhulle, se tapahtui ihan luonnostaan. Vilma todella puhui karhulle." Sillä välin peikko on kadonnut, mutta Vilma löytää metsästä pois kysellen matkan varrella olevilta eläimiltä neuvoja.

Kertomuksessa tytöllä on alun perinkin myönteinen suhde metsään: hän etsii tieteen tahtoen yhteyttä metsän eläimiin ja siellä asuviin satuolentoihin. Metsänpeikko toimii välittäjänä ihmisten maailman ja metsän välillä opettaen Vilman kommunikoimaan luonnon kanssa. Opittuaan hallitsemaan eläinten kielen, Vilma ei ole pulassa eksytyäänkään. Uuden kielitaitonsa ansiosta hän selviytyy metsästä takaisin ihmisten maailmaan.

V. METSÄN PUOLESTA SEN TUHOAMISTA VASTAAN

UUSI VIHREÄ MAAILMANKUVA

Lapsilla ja nuorilla ei välttämättä enää ole välittömiä kokemuksia metsästä. Kaupungistuneessa Suomessa välimatkat luontoon ovat kasvaneet pitkiksi. Lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan ensin päiväkodeissa ja sitten kouluissa sekä television, videoiden, tietokoneiden ja lelujen parissa. Osaltaan kuudesluokkalaisten kirjoitukset viestivät tästä. Aineistooni sisältyy runsaasti kirjoituksia, jotka eivät liity metsään. Kirjoittajia on monesti kiinnostanut metsää enemmän joku televisiosarja, elokuva, kirja, sarjakuva tai tietokonepeli. Suhde luontoon ja samalla metsään on välittynyt: luonnosta saadaan tietoa esimerkiksi kouluopetuksessa, luontokerhoissa tai luontokouluissa sekä tiedotusvälineistä (Lundström 1999, 86). Osalle nuorista luonto voi olla vieras paikka ja jotkut saattavat jopa pelätä luontoretelle lähtöä (Pantzar 1998, 1-2). Kuitenkin tutkimusten mukaan yleisellä, abstraktilla tasolla juuri nuoret asettavat ympäristönsuojelun kaikkien muiden arvojen edelle (Uusitalo 1992, 61).

Rinnakkain edellä mainittujen ilmiöiden kanssa nuorten maailmankuvassa tapahtui muutos 1990-luvulla, jolloin myös aineistooni kuuluvat kirjoitukset on kirjoitettu. Vain kaksi vuotta ennen Luonto-Liiton järjestämää kirjoituskilpailua julkisuuteen nousivat "kettutyöt", helsinkiläiset Mia ja Minna, jotka "vapauttivat" kettuja pohjanmaalaisista turkistarhoista keväällä 1995 (Helve 1996, 74). Kyseessä oli uuden radikaalin eläinaktiivisuuden "sodanjulistus", joka sai julkisuudessa runsaasti huomiota. Radikaali eläinaktiivisuus on myös pysynyt tiedotusvälineiden huomion kohteena sodanjulistuksestaan lähtien. (Juppi 2002, 2-3). Vuonna 1996 Helena Helve kirjoitti nuorten maailmankuvassa tapahtuneista muutoksista. Hänen mukaansa 1990-luvun nuorilta puuttui selkeä arvomaailma, joka perustuisi johonkin tiettyyn ideologiaan. Yhden ideologian sijasta nuorten ajattelussa oli havaittavissa piirteitä monista erilaisista maailmankuvista. Toisaalta nuorilla oli keskenään hyvin erilaisia maailmankuvia: osa nuorista oli arvomaailmaltaan traditionalisteja, osa humanisteja ja osa individualisteja. He eivät olleet enää kiinnostuneita politiikasta eivätkä liioin uskonnoista. Suurin osa 1990-luvun nuorista oli ideologisesti kodittomia. Sen sijaan ympäristönsuojelu ja eläinten oikeudet kiinnostivat. (Helve 1996, 76.) Tässä Helve näki uuden maail-

mankuvan piirteitä. Uutta "postmaterialistista" maailmankuvaa hän luonnehti vihreäksi tai ekologiseksi maailmankuvaksi, joka pohjautuu *ekosentrismiin* ja *environmentalismiin*. Uudenlaisessa maailmankuvassa ihmisen ja luonnon välinen suhde määritellään uudelleen: luonto ei ole vain väline ihmisen hyvään. Luonnolla ja eläimillä on itseisarvonsa. Ihmisellä ei ole etuoikeutta luontoon ja sen eliöihin: hänen tulisi luopua liian keskeisestä asemastaan maapallolla. Eläimillä on oikeus omaan elämään ja niille luontaiseen käyttäytymiseen. (Helve 1996, 79.) Eläimet nähdään tasaveroisina olentoina, joilla on oikeus *eläinoikeuksiin*; hyvään ja arvokkaaseen eläimen elämään ilman kärsimystä. Helve ei ole havainnoissaan yksin, sillä monissa eurooppalaisissa nuorten arvotutkimuksissa suunta on sama: ympäristökysymykset nousivat 1990-luvulla nuoria eniten kiinnostaviksi asioiksi (Helve 1996, 86).

Ajatus uudesta, vihreästä maailmankuvasta on kiinnostava kuudesluokkalaisten metsäkirjoitusten kannalta. Läpi koko aineiston kiinnittyy huomio siihen, että kuudesluokkalaiset tuntevat luonnonsuojeludiskurssin hyvin. Riippumatta siitä, onko kyseessä fiktiivinen seikkailukertomus, satu vai omakohtainen kokemuskertomus tai realistinen metsäkuvaus, 12-vuotiaat kirjoittajat ottavat kantaa metsien puolesta niiden tuhoamista vastaan. He tuntevat ja osaavat käyttää sellaisia lauseita kuin "Metsän ekologinen tasapaino oli pelastettu", "Sademetsät ovat maapallon keuhkot" tai "Sademetsät ovat häipyvä luonnonvara". He ottavat suoraan kantaa metsien kaatamiseen: "Minun mielestäni on tyhmää hakata sademetsiä - -" (K13) tai esittävät kommenttinsa epäsuoremmin, esimerkiksi kertomuksen päähahmon kautta, kuten rovaniemeläistytön kirjoituksessa Pipsa-nimisen peikon suulla: " - Miten ihminen voi olla niin tyhmä, että haluaa tuhota kaikkien rakastaman ikimetsän, hän ajatteli" (K12).

Jopa muutamissa populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa kertomuksissa päädytään ottamaan kantaa metsien suojelun puolesta, vaikka metsä näissä kirjoituksissa on täysin toissijaisessa asemassa muuhun kerrontaan nähden. Luonnonsuojelullisia kommentteja on näissä käytetty keinona sitoa oma kertomus paremmin kirjoituskilpailun tehtävänannon mukaisesti metsään. Näin esimerkiksi pitkässä ja monipolvisessa seikkailukertomuksessa *Olipa kerran metsä...* (K28), jossa metsä on asetettu mielikuvituksen tapahtumien taustaksi. Kertomuksessa FBI-agentti Scott retkikuntansa kera joutuu taistelemaan sademetsässä niin dinosauruksia kuin ufojakin vastaan. Siksi lukija yllättyykin, kun kertomus päättyy avaruusolioiden ja Scottin käymän lopputaistelun jälkeen lauseeseen "Metsän

ekologinen tasapaino oli pelastettu ja ehkä koko maailman tasapaino". Poika on itsekin ymmärtänyt kirjoituksensa menneen ohi aiheen ja hän on kirjoituksensa lopussa pyrkinyt korjaamaan tilannetta.

Kieliopillisesti puutteellinen ja kerronnaltaan fragmentaarinen karunkilaisen pojan kirjoitus *Duke Nuke ja luonto* (K37) ei myöskään kerro metsästä varsinaisesti mitään. Minämuodossa kirjoitetun kertomuksen tapahtumat vaikuttavat lukijasta järjettömiltä, ellei kertojasta vertaa sen erääseen lähteeseen, vuonna 1996 valmistuneeseen tietokonepeliin *Duke Nukem 3D complete version*. Pelin toiminnan taustalla ovat tapahtumat tulevaisuuden Los Angelesissa ja ammuskelu sekä muu väkivalta on keskeistä, mihin pelin nimikin viittaa: "Duke, ydinräjäytä ne". Kirjoituksen lähtökohta on väkivallassa ja toiminnassa: kun Duke tippuu lentokoneesta kuuseen, on hänen ensireaktionsa maankamaralla potkia sammalta. Sattumoisin hänellä on pistooli aseenaan metsään tippuessaan. Ase on tarpeen, sillä samalta potkaistuaan Duke huomaa kiven päällä oleskelevan avaruusolion. Myös tämä juonne on omaksuttu tietokonepelistä, sillä pelissä vihamieliset avaruuden muukalaiset ovat laskeutuneet Los Angelesiin, ja heitä vastaan pelin sankari Duke taistelee. Kirjoituksessa Duke ei vähästä hätkähdä, vaan avaruusolion ja Duken kohtaamisesta seuraa ammuskelua ja taistelua, kunnes Duke kohtaa avaruusolioiden "pomon", joka "saastutti luontoa". Duke onnistuu tuhoamaan kaikki oliot ja "metsä oli turvassa". Näin kirjoittaja sitoo lopuksi kertomuksensa tehtävänannon mukaisesti metsään ja samalla liittää kertomukseensa luonnonsuojelullisen juonteen: vihollinen saastuttaa metsää, sankari pelastaa sen.

METSÄN TUNNEPERÄINEN ARVIOINTI

Suuria eroja on siinä, missä merkityksessä metsien suojelu nähdään kuudesluokkalaisten kirjoituksissa: onko metsän tuhoaminen haitta metsää hyödyntävälle tai siitä nauttivalle ihmiselle vai uhkaako metsän hävittäminen metsää ja sen asukkaita itseään. Kuten edellisessä luvussa Metsän monet merkitykset ilmeni, metsä on osalle kuudesluokkalaisista merkityksellinen oma paikka, jonne he vetäytyvät oleilemaan yksin tai jossa he leikkivät ja kuvittelevat. He saattavat myös kuvailla ihanteellisena pitämäänsä metsää ja kertoa, mitä kaikkea siellä voi tehdä. Lisäksi muutamat kirjoittajat käyvät metsässä marjastamassa ja metsästävässä. Monille heistä on yhteistä, että heille merkityksellinen metsä on tuhottu tai

he pelkäävät sen tuhoutuvan jonain päivänä. Metsään kohdistuvat tuhotoimenpiteet aiheuttavat surua siellä viihtyville lapsille. Tällaista reagointia ihmiselle tutun ympäristön häviämistä kohtaan kutsutaan ympäristöpsykologiassa ympäristön tunneperäiseksi arvioinniksi (Aura, Horelli, Korpela 1997, 125).

Lapsille lähi- ja leikkimetsien katoaminen on arkista todellisuutta. Sen tiedostaa myös ähtäriläinen tyttö kuvatessaan omaa ihannemetsäänsä: "Nautin päivittäin luonnosta koska tiedän että tämä ei voi jatkua ikuisesti, mutta toivoisin että tämä jatkuisi ikuisesti". Tällä tyttö viittaa pelkoonsa, että metsä tullaan tuhoamaan jonain päivänä: "Pelkään että jonain päivänä sinne tulee metsäkoneet ja tuhoavat minun ihanne metsäni". (K122.) Myös ähtäriläinen poika ottaa kantaa metsien kaatamiseen kuvattuaan ensin metsää oivallisena rauhoittumis- ja mietiskelypaikkana: "Mutta silloin, kuin puhutaan metsien kaadosta, on asia eri. Silloin kannattaa pysähtyä ja ajatella, että miksi?" (K129.)

Ympäristöön voi liittyä voimakkaita tunne- ja merkityssisältöjä. Merkityksellisiin paikkoihin kiinnittyy runsaasti erilaisia yhteisiä tai henkilökohtaisia merkityksiä. (Aura, Horelli, Korpela 1997, 121.) Kulttuurisesti ymmärretty ympäristö voidaan kokea minuuden jatkeena, jolloin muutokset ympäristössä ovat kuin muutoksia itsessä: lähimetsän kadotessa katoaa jotakin itsestä (Aura, Horelli, Korpela 1997, 123). Ympäristön tunneperäinen arviointi on erityisen voimakasta silloin, kun tuttu ympäristö ei enää vastaa odotuksia (Aura, Horelli, Korpela 1997, 125). Tilasta tulee subjektiivisesti koettu paikka, kun ihminen luo siihen tunnesiteen ja antaa sille omia merkityksiään. Tällöin esimerkiksi asunnosta tulee koti ja metsästä vaikkapa oma lähi- tai leikkimetsä. Paikkoihin liittyvät tunnesiteet ja muistot voivat olla keskeisellä sijalla minäkokemuksen jatkuvuuden ja eheyden tuottamisessa sekä ylläpitämisessä. (Aura, Horelli, Korpela 1997, 127.)

Tällaisesta merkityksellisestä paikasta kertoo rovaniemeläinen tyttö kirjoituksessaan *Olipa kerran metsä...* (K11), joka kertoo metsästä, jonka keskellä oli lampi. Vaikka kirjoitus on kertomuksen muotoon valettu ja on kirjoitettu mennyttä aikamuotoa käyttäen, on sisältö realistinen ja tekstissä on omakohtaisuuden sekä kantaottavuuden tuntu. Kirjoittaja kuvailee, millaista oli istua lammen vierelle kaatuneen puun päällä ja havainnoida ympäröivää luontoa. Hiljaisuudessa kuulee kuinka linnut laulavat ja eläimet käyvät juomassa lamesta. Mustikan kypsymisen aikaan voi syödä mustikoita ja kuunnella jälleen lintujen laulua. Lopulta metsä kuitenkin tuhoutuu sinne tulleiden traktoreiden ja työmiesten toi-

mesta. Metsä kaadetaan, lampi täytetään sementillä ja paikalle tehdään autotie sekä rakennetaan taloja. Kirjoittaja kommentoi lopuksi: ”Kaikkein parhain mietiskelypaikka oli tuhattu.” (K11.)

Kirjoittajalle metsä on romanttinen ja esteettinen elämysten paikka, jossa ihminen voi käydä virkistäytymässä nauttien luonnon antimista, kuten mustikoista ja linnunlaulusta. Filosofin Juhani Pietarinen on hahmotellut neljä erilaista asennoitumistapaa metsään (Pietarinen 1987, 323–331). Rovaniemeläisen koululaisen kirjoituksessaan ilmituoma suhtautuminen muistuttaa Pietarisen *humanistista* perusasennetta, jossa metsillä on ihmisen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeä välineellinen arvo. Metsillä on suuri merkitys ihmisille esteettisenä, elämyksiä tuottavana ja sivistävänä paikkana. (Pietarinen 1987, 325–327.) Juuri tässä merkityksessä rovaniemeläinen kirjoittaja suree metsän tuhoamista, sillä ihmisen – kenties kirjoittajan itsensä – kannalta mieluisa virkistäytymispaikka hävitettiin.

Myös aineellisessa hyötykäytössä olevien metsien hävitystä surraan. Esimerkiksi rovaniemeläispojalla oli tapana käydä soraonttuun jääneessä pienessä metsikössä marjastamassa. Metsikkö kuitenkin hävitettiin, mitä poika kommentoi kirjoittamalla ”ja siinä meni hyvä marjapaikka”. (K114.) Toinen rovaniemeläispoika puolestaan on käynyt isoisänsä kanssa ”lintumetsällä” metsästävässä. Metsästäjien suosima eläimiä kuhissut paikka kaadettiin pois eivätkä ”vanhat ihmiset näe sitä enää täydessä kukoistuksessaan”. (K113.)

Metsä on tuskin ollut näille pojille isovanhempineen ja marjastuskavereineen vain hyötykäytössä oleva paikka. Isoisänsä kanssa metsällä käyneelle se on ollut tärkeä eri sukupolvien yhteisen tekemisen paikka. Metsässä isoisä on voinut opastaa metsälläolon saloihin ja luonnon tarkkailuun. Hän on voinut kertoa jos jonkinlaisia metsästästarinoita ja sattumuksia metsässä. Poika huomioi nimenomaan isoisänsä näkökulman metsän häviämiseen korostaessaan, etteivät vanhat ihmiset näe metsää enää kukoistavana. Kirjoituksen viimeinen lause viittaa juuri vanhojen ihmisten kunnioittamiseen. Metsä oli pojalle yhteisöllisesti merkityksellinen paikka, jonka menetystä hän suree nimenomaan isoisänsä näkökulmasta.

ITSEISARVOINEN METSÄ

Helveen hahmotteleman nuorten uuden ekologisen maailmankuvan kannalta kiinnostava on joukko fiktiivisiä kertomuksia, runoja ja mielipidekirjoituksia, joissa metsään kohdistuvat tuhotoimet nähdään nimenomaan metsän ja sen asukkaiden kannalta negatiivisina (K1-K20, K70, K72, K89, K85, K96, K125, K130b, K140a, K148). Ihminen ja metsä asetetaan jyrkästi vastakkain: Ihminen aiheuttaa toimillaan kärsimystä metsän puille, kasveille ja eläimille, minkä vuoksi kirjoittajien mielestä metsä tulee paremmin toimeen kokonaan ilman ihmistä.

Kutsun näitä kirjoituksia luonnonsuojelukirjoituksiksi, sillä ne sisältävät suoria tai epäsuoria kannanottoja luonnon ja metsien puolesta niiden tuhoamista vastaan. Uhka kohdistuu metsään itseensä ja sen asukkaisiin. Näkökulma on lähes poikkeuksetta metsän, puiden tai eläinten eikä esimerkiksi metsää hyödyntävän tai muuten luonnosta nauttivan ihmisen. Kannanotot voivat olla hyvin suorasukaisia tai ilmetä epäsuorasti.

Olipa kerran eräs metsä

Luonnonsuojelukertomukset sijoittuvat yleensä epämääräiseen aikaan. Yhdeksän kertomusta alkaa sadun konventionaalilla avauksella ”Olipa kerran” (K1, K3, K6, K9, K10, K17-19 ja K70) ja yksi fraasilla ”Eräänä päivänä” (K72). Ylihärmäläisen tytön kirjoitus käynnistyy kertomuksen tapahtumapaikan sijainnin määrittelyllä: ”Kaukana Intianmerellä oli saari.” (K4). Samoin rovaniemeläinen tyttö aloittaa kertomuksensa ”Kaukana, vuorien ja merten takana - -” (K12). Nämäkin aloitustavat vastaavat perinteistä sadun aloitusta, jossa tapahtumat sijoittuvat epämääräiseen aikaan ja paikkaan.

Ahmoaaralainen poika sen sijaan aloittaa suoraan tapahtumamiljöön konkreettisesta ja tarkasta kuvailusta: ”Oksavaaran metsä on noin 10 neliökilometrin korkuinen.” (K2), kun taas karkkilalainen tyttö lähtee liikkeelle kertomuksensa päähahmosta: ”Nimeni on Betel ja olen rodultani Alaskan malamuuksi ja iältäni 1 vuotta ja 2 viikkoa.” (K5). Tämä kirjoitus poikkeaa muista myös päiväkirjamaisessa muodossaan ja siinä, että kertomuksessa mainitaan tarkkoja aikamääreitä: ”Oli vuosi 1979”, ”Kesäkuu 1980”, ”Syyskuu 1986”. Tapahtumien näyttämön, metsän, kuvaus seuraa tässä kertomuksessa myöhemmin ja silloinkin fragmentaarisesti. Poikkeuksellinen aloitus on karunkilaisen pojan kertomuksessa *Pieni*

suuri seikkailu, jossa kirjoittaja ensimmäisessä lauseessa ikään kuin puhuttelee lukijaa: ”Tervetuloa suurien seikkailujen metsään - -” (K20).

Tapahtumapaikkana kirjoituksissa on yksiselitteisesti metsä, mutta metsän olemus ja sijainti jäävät usein hyvin viitteellisiksi. Joissakin kirjoituksissa metsällä on tietty nimi jo kertomuksen otsikossa, kuten ahmovaaralaisen pojan kirjoituksessa *Oksavaaran metsä* (K2). Kannelmäen ala-asteen oppilaan lyhyessä kirjoituksessa *Metsä* saa metsä attribuutikseen ”sysimetsä” -nimityksen (K17). Luonnonsuojelukirjoitusten lyhyimmässä kertomuksessa *Olipa kerran* sonkakoskelainen poika kirjoittaa 200 vuotta vanhasta metsästä, joka on ”maapallon viimeinen” (K1). Usein kirjoituksissa puhutaan kuitenkin vain eräästä metsästä tai vain metsästä. Esimerkiksi rovaniemeläisen pojan kirjoituksessa metsää, sen asukkaita tai kasvistoa ei kuvailla eikä edes luetella, kertomus vain alkaa: ”Olipa kerran metsä - -” (K9), jonka jälkeen huomion keskipisteeseen tulevat toiminta ja kertomuksen päähenkilöt Antti ja Mari.

Metsää voidaan kutsua kirjoituksessa jollakin sen olemusta kuvaavalla nimellä, joka jo itsessään on kannanotto. Näin esimerkiksi tammisaarelaisen tytön kirjoituksessa *Rauhanmetsä* (K6), jossa kirjoittaja viittaa otsikolla metsän ja sen asukkaiden auvoiseen elämään ennen ihmisen aiheuttamaa uhkaa. Rantavitikan ala-asteen oppilaan kuvaama metsä saa kirjoituksessa nimikseen ”ikimetsä” ja ”arniometsä”, joiden vastakohtana kertomuksessa käytetään myös termiä ”teollisuusmetsä” (K12). Luonnonsuojelullista näkökulmaa korostaa se, että kertomuksessa arnio- ja ikimetsä on puolustamisen arvoinen, kun taas teollisuusmetsää saa surutta kaataa: ”- - heidän pitikin kaataa erästä teollisuusmetsää. - No, ei ihminen sentään niin tyhmä ole, että kaataisi arniometsää, ajatteli Pipsa”.

Kolme kertomuksista sijoittuu sademetsään (K3, K4, K18). Jokaisen otsikkona on *Sademetsä*. Muuten olisikin vaikeata arvata kertomusten sijoittuvan eksoottiseen ympäristöön, sillä ainuttakaan vierasta eläin- tai kasvilajia ei näissä kirjoituksissa mainita nimeltä. Sademetsän olemusta kuvaillaan lyhyesti vain eläinten ja puiden kautta: ”Siellä asui monia kasvi ja eläin lajeja.” (K3), ”Saarella asui ihan tavallisia sademetsän eläimiä.” (K4), ”Olipa kerran sademetsä siellä oli paljon puita erillaisia puita.” (K18). Kenties sademetsän erityisolemus suomalaisen metsäluontoon verrattuna tulee epäsuorasti esiin kahden kirjoittajan mainitsemassa puu-, kasvi- ja eläinlajien moninaisuudessa. Kotoisempien metsien

kuvailussa useimmat eivät ole sen monisanaisempia, lukuun ottamatta rovaniemeläistä tyttöä:

Kaukana, vuorien ja merten takana oli suurensuuri, ikivanha aarniometsä. Kaikki puut olivat äärettömän paksuja ja korkeita, naava riippui niiden oksilla. Purot solisivat somasti ja ilma oli puhdasta ja raikasta. (K12).

Kirjoittaja luettelee runsaasti myös metsän asukkaita:

Metsän asukit, linnut, pienet ja suuret, oravat, jänöt, karhut, ketut, ilvekset, ahmat ja monet muut metsän eläimet elivät sovun vallitessa, onnellisina. (K12).

Eläimet ja puut ovat tärkeimpiä metsän merkitsijöitä lasten kirjoituksissa. Miljööön kuvauksessa pitäydytään yleensä puiden olemassaolon mainitsemisessa ja eläinlajien luettelemisessa: ”Siellä asuu paljon eläimiä. Hirviä, jäniksiä ja muita metsän eläimiä. Siellä on paksuja isoja puita.” (K2), ”Olipa kerran metsä, jossa asusti paljon eläimiä. - - Linnut visersivät kauniisti joka aamu. Puut suhisivat - -.” (K6), ”Olipa kerran sysimetsä siellä asui paljon lehmuksia.” (K17), ”Olipa kerran Metsä jossa asui paljon erillaisia eläimiä.” (K19).

Joissakin kirjoituksissa metsää ei sen kummemmin kuvailla, mutta sen ominaisuuksista voi tulla vihjeitä pitkin kirjoitusta. Vaikka kirjoituksissa ei kuvailtaisikaan metsää, luetellaan yleensä eläimet, jotka siellä asuvat. Ylikannuslainen poika ei kommentoi metsän olemusta mitenkään, mutta mainitsee monia metsän eläimiä kirjoituksessaan *Aavepuu* siinä vaiheessa, kun nämä joutuvat pakenemaan metsästä: ”Jänikset ja oravat loikkivat pois pesäkoloistansa, hirvet ja peurat hyppivät pois ruokapaikoiltaan. Jopa karhu juoksi muristen pois.” (K70). Kirjoituksessaan *Metsän salaisuus* (K5) karkkilalaisen tytön kertomuksen keskipisteenä on Betel-koira, eivätkä metsäneläimet kuulu kertomuksen hahmoihin. Kirjoituksen loppuun tyttö on kuitenkin yhyttänyt luettelon metsäneläimistä, kuin osoittaakseen tietävänsä, että metsässä on kyseisiä eläimiä. Betel-koira ajaa tuhotöissä olevat ihmiset pois metsästä haukkumalla: ”Kun haukahdin pari kertaa ihmiset pelästyivät, koska metsässä piti olla vain peuroja, jäniksiä, pari kettua ja vähän pieniä eläimiä.” (K5).

Puulajeista kerran mainituksi tulevat lehmus, koivu, kuusi ja mänty. (K5, K17, K20, K72.) Tammi saa kaksi mainintaa. Muutoin kertomuksissa puhutaan yleisesti vain puista. Muitakin metsään kuuluvia seikkoja mainitaan joissakin kirjoituksissa: puro, lampi, järvi, marjat, sienet, mäyrän kolo ja lehdet (K5, K10, K12, K20). Karunkilaisen pojan kirjoituksessa

Pieni suuri seikkailu kerronnan lomassa vilisee monenlaisia metsäluontoon kuuluvia asioita, kuten pusikko, nurmikko, ruohikko, ampiaispesä ja marjapensas (K20).

Ihminen uhkaa metsän eläimiä ja puita

Kuudesluokkalaisten luonnonsuojelukertomuksissa eläinten ja puiden korostettua asemaa metsän merkitsijöinä selittää niiden näkökulma. Kerronta tapahtuu useimmiten juuri eläinten, puiden tai metsän näkökulmasta, lukuun ottamatta muutamaa kertomusta, joiden pääroolissa on peikko (K12), ihmiset (K3, K9) tai kyläläiset (K10).

Kertomuksessa *Oksavaaran metsässä* (K2) päähahmoina ovat Kuningas hirvi ja Jänö, joiden dialogin kautta lukijalle käy selväksi kertomuksen näkökulma heti kirjoituksen alussa. Ensin hirvi ja jänis juttelevat arkisista asioista keskenään kuin ihmiset ikään:

- Hei Kuningas! Mitä Kuningattarelle ja lapsille kuuluu? Jänö kysyy Kuningas hirteltä. - Ihan hyvää! Lapset kasvavat vinhaa vauhtia (K2).

Keskustelun kuluessa ilmenee molempien huoli metsän kohtalosta:

- Oletko muuten kuullut jyrinää tuolta metsän reunalta? - Kyllä olen. Ja olen huolissani metsän tilanteesta. Kumpi ihmiset lopettaisivat tuon melskaamisen ja toivottavasti emme joudu muuttamaan täältä. (K2.)

Tässä, kuten monessa muussakin kirjoituksessa eläinten onnellinen aika päättyy ihmisen tai koneiden aiheuttamaan meluun, joka on tuhotöiden alkamisen merkki. Ahmovaaralaisen pojan kertomuksella on onnellinen loppu. Eläimet järjestävät neuvonpidon ja nousevat yhdessä vastarintaan koneita kuljettavaa kahta työmiestä vastaan. Viholliskuva ei ole ehdoton, sillä kirjoittaja kuvaa myös työmiesten keskustelua ja ihmetystä eläinten vastustaessa heitä: ”Mitäköhän eläimet haluavat? Osoittavat mieltään – Ha ha ha eläimetkö haha Mitä teemme. Emmehän voi ajaa eläinten päälle.” (K2). Kuten keskustelusta ilmenee, työmiehet eivät olekaan tunteettomia ja julmia. Tilanne raukeaa, kun työmiehet päällikkönsä käskystä poistuvat paikalta: ”On puita muuallakin”.

Tyypillistä lasten kerronnalle on, että elämä metsässä kuvataan kirjoituksissa hyvin sopusointuiseksi ennen uhkaavien ja tuhoisien tapahtumien alkamista. Yleensä tällainen rikumattoman rauhan tunnelma luodaan heti kertomuksen alussa, jotta shokkiefekti olisi

tehokkaampi meluisien raivauskoneiden tai julman ihmisen ilmestyessä näyttämölle. Näin esimerkiksi heti ensimmäisen lauseen jälkeen kertomuksessa *Rauhanmetsä*:

Kukaan ei koskaan ollut pilannut metsän rauhaa vahingoittamalla metsän kaunista elämää. Linnut visersivät kauniisti joka aamu, puut suhisivat tuulessa ja kaikki oli rauhallista kunnes, kunnes eräänä kauniina kevätpäivänä ihminen ilmestyi metsään - - (K6).

Kirjoittaja luo vihollisesta tarkan kuvauksen, jossa määrittelee metsän rauhaa uhkaavan henkilön mieheksi. Kirjoittaja kehystää miehen monenlaisilla ominaisuuksilla: hänellä on viikset, päässään ”eläintennahkahattu” ja jalassaan ”pitkävartiset saapikkaat”. Lisäksi hänellä on kädessään puunhakkuutarvikkeita ja myöhemmin käy ilmi, että hän kantaa mukanaan myös asetta. Huomionarvoista on, ettei mies välineistään huolimatta pärjää metsässä vaan karhun pelästyttämänä hän juoksee metsässä ympäriinsä ja lopulta eksyy. Viholliskuva ei ole mustavalkoinen, sillä lopulta eläimet auttavat syvästi katuvaan miehen takaisin paikkaan, jonne tämä selvästi sopii paremmin:

Mies oli hämillään, kun näki, että eläimet halusivat hänen seuraavan heitä. No, kumminkin niin tapahtui. Siinä samassa he tulivat kaupunkiin ja mies oli niin kiitollinen, että hän lupasi ettei koskaan enää tuhoaisi mitään (K6).

Ihmisen tuhoava toiminta aiheuttaa kirjoituksissa lähes aina harmia eläimille ja puille; niin myös ylihärmäläisen tytön kertomuksessa *Sademetsä*:

Ihmiset alkoivat kaadella eläinten asuinpuita ja monet linnut joutuivat muuttamaan. Kun ihmiset olivat lähteneet, jäi jäljelle vain tyhjiä puutomia alueita (K4).

Kirjoituksen lopussa metsä asukkaineen toipuu ihmisten tunkeilusta, mutta kirjoittajan viesti on selvä: ”Sademetsän eläimet viihtyivät paremmin ilman ihmisiä”. Ihmisen läsnäolo ei ole metsän kannalta toivottavaa.

Tämä ilmenee myös vantaalaistytön kirjoituksesta (K62), jossa ihanteellista aarniometsää kuvailee pieni menninkäinen. Kirjoituksen alussa metsästä annetaan tyypilliseen tapaan idyllinen vaikutelma:

Olipa kerran metsä, jossa kaikki sai kasvaa mielin määrin. Puut venyivät pituutta ja paksuutta, linnut lauloivat, metsälampi loiskutteli iloisesti. Se oli aarniometsä, niin aivan oikea aarniometsä - -. (K62.)

Tällä kertaa ihminen työkoneineen ei saavu tuhoamaan metsää vaan kerronta jatkuu kuvaillen rauhallista ja sopusointuista elämää metsässä. Metsässä on kuusia, kantoja, marjoja ja eläinten pesiä. Puut humisevat tarinoitaan ja menninkäiset heittelevät toisiaan leikkisästi männynkävyillä. Metsässä asuu muutama "kontiokin", mutta niihin törmää vain harvoin. Ketunpoikaset saavat olla rauhassa, sillä "ihmisiä ei metsässä ole ollut vuosisatoihin". Tästä menninkäinen on hyvillään: "Oikeastaan olen iloinen ettei täällä ole ihmisiä, sillä silloin eivät käävät, kelopuut ja harvinaiset metsot säilyisi täällä". Ilma on metsässä puhdasta, mistä todisteena kuusissa kasvaa naavaa. Jopa sudet ja peurat asuvat metsässä sopusoinnussa keskenään. Lammella uiskentelee sorsapariskunta ja metsän asukkaat kokoontuvat kuuntelemaan, kun sammakoiden "sekakuoro" konsertoi. Ongelmia aiheuttaa lähinnä luonto itse, sillä joskus salama voi aiheuttaa metsäpalon, josta luonto kuitenkin selviää omin avuin. Kaiken tämän auvoisen ja omaehtoisen elämän kuvailun jälkeen kirjoittaja pistää menninkäisen lopuksi varoittamaan ihmistä suorasukaisesti: "No nyt kun tunnet tämän metsämme ja jos joskus löydät tänne aarniometsään, niin älä häiritse rauhaamme!".

Ihminen ja idyllinen metsä ovat perustavanlaatuisesti toisensa poissulkevia. Metsän ihanteellisuus johtuu vain ja ainoastaan siitä seikasta, ettei ihminen ole häirinnyt sen elämää. Jos ihminen astuisi jalallaan metsään, olisi aarniometsän ihanuus hetkessä ohi. Ketunpojat eivät saisi olla rauhassa ja kelopuut, käävät, naava sekä metsot saisivat ihmiseltä kyytiä. Ilma saastuisi alta aikayksikön eivätkä sudet, karhut tai peurat enää käyskentelisi metsässä huolettomina. Ylipäätään metsä ei olisi voinut kehittyä niin idylliseksi, ellei ihminen olisi ollut sieltä poissa vuosisatoja. Samaa seikkaa korostaa epäsuorasti kertomus *Aarnio metsä* (K93), jossa myös kuvaillaan idyllistä metsää. Ihmisen poissaolo käy kirjoituksesta epäsuorasti ilmi, sillä ensimmäisessä lauseessa kirjoittaja ilmaisee näkökulmansa: "Olipa kerran metsä jossa kukaan ei ollut koskaan käynyt". Lukija ymmärtää, että "kukaan" viittaa nimenomaan ihmiseen. Metsä on täynnä elämää:

Se oli metsä jossa asui sateenkaarenvärisiä lintuja ja pieniä kullankiiltäviä perhosia. Siellä oli tosi rehevää siellä kasvoi ikivanhoja puita ja paljon kukkia ruoho oli vihreää ja muut kasvit kukoistivat. Metsän pitivät kunnossa eläimet siellä asuikin paljon eläimiä asui kettuja, jäniksiä ja paljon muita.

Ihmistä ei kertaakaan mainita ensimmäisen lauseen vihjeen jälkeen, mutta ilmiselvästi kyseessä on ilman ihmistä kukoistava aarniometsä. Ihmisen saapuminen merkitsisi samaa kuin se merkitsi ylihärmäläistyön aiemmin kuvatussa kertomuksessa sademetsästä (K4), jossa ihmisten jäljiltä metsään jäi vain tyhjiä puuttomia alueita.

Tällaisesta näkemyksestä kertoo myös helsinkiläispoika kirjoituksessaan, jossa ihminen aiheuttaa puille ja eläimille järkyttävän ja totaalisen tuhon: ”Mutta yhtäkkiä tuli ihmiset ja kaatoi kaikki puut alas. Kaikki eläimet kuolivat sukupuuttoon ja puitten tilalle tuli peltoa” (K18). Kertomuksessa ei ole varsinaisesti onnellista loppua peruuttamattoman tuhon ja kuoleman vuoksi, sillä eläimethän kuolivat sukupuuttoon. Loppu edustaa jonkinlaista kompromissia: ”ihmiset tulivat järkiinsä”, he kasvattavat metsän uudelleen. Tässä tapauksessa ihminen on tuhovoimastaan huolimatta kykenevä katumukseen ja muutokseen.

Kuudesluokkalaisilla on voimakas näkemys ihmisestä metsän kannalta pahantahtoisena ja tuhoavana voimana. Hyvin mustavalkoisen näkemyksen metsän ja ihmisen suhteesta antaa karunkilainen poika kertomuksessaan *Pieni suuri seikkailu* (K20). Siinä karhunpentu kokee karun kohtalon metsätyökoneen saapuessa tuhoamaan metsää: ”Pentu murskaantui yhden metsänkaatokoneen rattaisiin joihin jäi vain paksu veri vana”. Kertomuksen rakenne tukee sanomaa tehokkaasti. Kirjoituksen alku toimii yleismaailmallisena johdatuksena lajien väliseen kamppailuun elintilasta ja ihminen asetetaan heti aluksi metsää itsekkäästi hyväksikäyttäväksi viholliseksi.

Tervetuloa suurien seikkailujen metsään missä vallitsee vain luonnonlaki. Minne maapallon jo täyttänyt laji homo sapiens ei montaa kertaa ole sormeaan pistänyt. Muuta kuin silloin kun he saapuvat konein ja muiden katastrofiaseidensa kanssa tuhoamaan metsää. Viemällä heikoimmiltaan kodin (K20).

Synkkiä tapahtumia profetoivan alun jälkeen poika siirtyy kuvaamaan pienen ja viattoman karhunpoikasen elämää metsässä. Vaikka kerronta tapahtuu nyt iloisessa ja kevyessä sävyssä, varjostaa johdanto-osuus pennun puuhia. Kirjoittaja on ennalta määrännyt sille julman kohtalon. Hän pyrkii tehostamaan kertomuksensa lopussa tapahtuvaa pennun järkyttävää kuolemaa kirjoituksen pitkällä keskikohdalla, jossa kuvaa seikkaperäisesti karhunpennun päivää. Lukija saattaa jopa unohtaa alun profetian lukiessaan, kuinka pentu ihmettelee loikkivaa sammakkoa tai sen joutuessa ampiaisten pistämäksi. Kesken kaiken sen elämä saa verisen lopun ihmisen toimesta. Tätä seikkaa kirjoittaja korostaa vielä siten, ettei mai-

nitse ihmistä lainkaan metsätyökoneen kuljettajana vaan kone murskaa karhupennun alleen kasvottomana, tunteettomana ja vailla sääliä. Viimeisessä lauseessa kirjoittaja vakuuttaa epäuskoista ja järkyttynyttä lukijaansa: ”Kyllä. Tällaisia tarinoita on paljon ja niiden kertomiseen menisi liiaksikin aikaa joten lopetamme tähän”. Poiketen monesta muusta kirjoituksesta kertomuksella on onneton loppu eläinten ja metsän kannalta. Viholliskuva on ehdoton. Ihmistä edustavien kasvottomien ja tunteettomien koneiden kanssa ei voi neuvotella.

Työkoneiden toiminnalle ei anneta mitään rationaalista syytä vaan koneiden ainoa tarkoitus on hävittää ja tuhota: ”Työkoneita joiden tehtävä oli hävittää metsä tuhota se täydellisesti” (K20). Joissakin kertomuksissa, joissa hyvä vastaan paha -asetelma ei ole näin jyrkkä, annetaan ihmisen toiminnalle jokin ainakin ihmisen kannalta ymmärrettävä syy. Näin esimerkiksi Rantavitikan ala-asteen oppilaan kertomuksessa *Olipa kerran metsä...*, jossa Pipsa-peikko estää ihmisiä kaatamasta ikivanhaa aarniometsää. Syynä tuhoavalle toiminnalle on rakennusfirman puuntarve ja lopulta selviää kaiken lisäksi, että firma on erehtynyt metsästä. (K12.) Myös toisessa samasta koulusta lähetetyssä kirjoituksessa *Olipa kerran metsä...* (K10) annetaan epäsuorasti järkevä syy yrityksille tuhota kylän läheinen metsä, jota kyläläiset yhdessä puolustavat. Puutehtaan johtaja innostuu metsän nähdessään niin, että jo seuraavana päivänä moottorisahat surisevat metsässä. Tuhon aiheuttavan ihmisen, puutehtaan johtajan, asemasta voimme päätellä hänen tarkoituksensa, vaikkei kirjoittaja sitä suoranaisesti selitäkään.

Sen sijaan lohduton on kertomus pienestä kanista inhalaisen tytön kertomuksessa *Urhea Kukka* (K89). Kukka elelee onnellisena syksyisessä metsässä emonsa kanssa, kunnes emo yllättäen joutuu metsästäjän ampumaksi: ”Yht’äkkiä kuuluu koiran haukuntaa. Emo lähtee juoksemaan pakoon, mutta liian myöhään. Kuului vain kova laukaisu, joka rikkoi metsän hiljaisuuden. Kukka hiipi emonsa luo, joka hengitti raskaasti”. Viimeisinä sanoinaan emo varoittaa Kukka-kania: ”Yritä varoa metsämiehiä ja muutenkin ihmisiä. He ovat pahoja, pahoja, paho...”. Kukka lyöttäytyy yksin yksinäisen siilin kanssa ja vähän aikaa elämä metsässä näyttää sujuvan, kunnes siili löytää lajikumppanin elämäntoverikseen. Kukka jää jälleen yksin ja lähtee ”siihen suuntaan johon ei ollut koskaan mennyt”. Pahaksi onneksi Kukka päätyy maantielle ja auton yliajamaksi. Sen korvissa kaikuu vain emon viimeiseksi henkäisemä varoitus: ”ovat pahoja pahoja pa...”. Niin Kukka-kanin tarina on päättynyt ja se vaipuu uneen, ”josta ei koskaan herännyt”.

Inhimilliset eläimet ja puut

Kuudesluokkalaisten kirjoituksista ilmenee lasten tapa inhimillistää eläimet. Esimerkiksi edellä mainitussa kertomuksessa Kukka-kani emoineen ja siili-ystävineen on ihmiseen verrannollinen tunteva ja ajatteleva olento. Eläinten inhimillistäminen tulee esiin hyvin myös kertomuksesta *Oksavaaran metsässä* (K2), jossa "Kuningas hirvi" ja "Jänö" juttelevat perheistään kuin huolekkaat ihmisvanhemmat ikään. Ihmisestä puolestaan luodaan välillä hyvinkin mustavalkoinen viholliskuva: hän on kasvoton ja tunteeton, aggressiivinen ja käyttää pelottavia tuhoavia koneita. Nykyajan lapset saavat ensikosketuksensa eläimiin ensisijaisesti joko lemmikkieläinten kautta tai kokonaan symbolisina olentoina tutustuen puhuviin ja ihmisenkaltaisiin eläimiin sarjakuvien ja piirrosfilmien kautta. Nuoria eläinaktivisteja on syytetty nimenomaan eläinten inhimillistämisestä. Kriitikot ovat nähneet eläinaktivistit kaupungistuneina sekä luonnosta että maaseudusta vieraantuneina keskenkasvuisina huligaaneina, joiden käsitykset eläimistä perustuvat Disney-filmeihin tai lemmikkieläimiin. Lisensiaatintyössään Pirita Juppi kuitenkin osoittaa, että eläinten inhimillistäminen on pikemminkin valtakulttuurille tyypillinen suhtautumistapa eläimiin. Käytännössä tämä ilmenee esimerkiksi lemmikkieläinten kohteluna enemmänkin lapsina kuin eläiminä. (Juppi 2002, 200–201, 71.) Eläinten ja lasten katsotaankin usein kuuluvan ikään kuin yhteen. Näin esimerkiksi eläinaiheisten runojen katsotaan yleensä kuuluvan lastenkirjallisuuteen, samoin eläinaiheinen kansanrunous on monesti laskettu lastenperinteen piiriin. (Ilomäki ja Lauhakangas 2002, 15, 24.)

Ihmismäisesti käyttäytyvät eläimet ovat olennainen osa länsimaista populaarikulttuuria. Lähes kaikille tuttuja liikuttavia eläinhahmoja ovat muun muassa Bambi ja Dumbo sekä sankarillinen ihmisen uskollinen ystävä Lassie ja ihmisen huonosta kohtelusta kärsivä Willy-valas, jonka kiltti pikkupoika päättää toimittaa takaisin mereen. Populaarikulttuurissa esiintyy myös pelottava ja hirviömäinen eläin, kuten tappajahai. Disneymäiset luontodokumentit puolestaan voivat kuvata eläinten elämää kuin inhimillisenä kertomuksena: huolekkaat eläinvanhemmat kantavat vastuuta pennuistaan, joiden viatonta telmimistä ja leikkejä seurataan hiukan huvittuneena. Populaarikulttuurin eläinhahmoja tutkineen Elisa Aaltolan mukaan eläintarinoiden analysointi on tärkeätä, jos halutaan selvittää länsimaisen ihmisen luontosuhdetta. Eläintarinat muokkaavat ja rakentavat käsitystämme eläimistä. Tapamme kohdella eläintä riippuu siitä kulttuurisesta kuvasta, joka meillä eläimistä on. Stereotyyppiset eläinhahmot ohjaavat mielikuviamme eläimistä. Populaarikulttuuri on mu-

kana vaikuttamassa siihen, millainen kukin eläinlaji mielestämme on ja kuinka siihen tulee suhtautua. Esimerkiksi norsut, hylkeet, valaat, delfiinit, pandat, peurat ja jänikset herättävät tavallisimmin myötätuntoa. Tällainen myötätunto muuttaa ihmisen suhdetta näihin eläimiin niin, että niistä tulee "tabueläimiä", joiden metsästämistä ei katsota hyvällä silmällä. Sen sijaan pelottavina tai inhottavina pidettyjä eläimiä, kuten käärmeitä ja rottia saa surutta tappaa. (Aaltola 2000, 6.)

Ympäristöestetiikka Marcia Muelder Eaton puhuu luonnon arvostamisen imaginatiivisesta mallista kognitiivisen mallin vastapoolina. Kun kognitiivinen malli korostaa luontoa koskevan tiedon merkitystä eettisessä ja esteettisessä suhtautumisessa luontoon, imaginatiivinen malli ottaa huomioon mielikuvituksen merkityksen luontokokemuksissa. Aivan kuten Aaltola, myös Muelder Eaton katsoo, että fiktio muokkaa suuresti tapaa, jolla kulttuuri havaitsee ja käsittää ympäristön; esimerkiksi myytit ja legendat ovat muokanneet luontoa koskevia asenteita ja uskomuksia. Kysymys kuuluukin, miten fiktio ja muut taidemuodot muokkaavat luontoa koskevaa ajattelua? (Muelder Eaton 2003, 91–92.) Luontoa koskevan mielikuvituksen tulisi Muelder Eatonin mukaan perustua luontoa koskevaan tieteelliseen tietoon, sillä muuten vaarana on, että fiktion ohjaama mielikuvitus johtaa vahingollisiin tekoihin. Esimerkkinä fiktion valtavasta voimasta luontoon kohdistuvan ajattelun muokkaajana Muelder Eatonilla on *Bambi*, itävaltalaisen Felix Saltenin kirja ja Walt Disneyn pohjalta tekemä elokuvaklassikko. Laajasti tunnetun klassikon seurauksena peuraa on vaikeata olla näkemättä liikuttavana ja viattomana luontokappaleena. Joillakin alueilla peurojen liiallisesta suojelusta on seurannut peurakannan räjähdysmäinen kasvu, jolloin peuroista on itse asiassa tullut tuhoeläimiä. Muelder Eaton väittää, että emme voi olla katso-matta peuraa näkemättä sitä samalla viattomana ja jalona Bambina. Hänen mukaansa meillä on taipumus reagoida fiktiivisten esitysten mukaisesti. Fiktiolla puolestaan on taipumus sekä ihannoida että demonisoida, ja kumpikin vaihtoehto johtaa väärin käsityksiin. (Muelder Eaton 2003, 96–97.)

Myös Elisa Aaltola analysoi *Bambin* vaikutusta länsimaiseen eläin kuvaan ja luontosuhteeseen. *Bambin* vaikutus on ollut niin selvä ja voimakas, että yleisesti puhutaan "bambisyn-droomasta", jolla viitataan idealistiseen eläinrakkauteen. Aaltolan mukaan *Bambi* tuo suor-sukaisesti esille sen, miten eläintarinat vaikuttavat eläimiä koskeviin moraalipäätök-siimme. Laajentaisin tämän vaikutuksen koskemaan suhdettamme luontoon yleensä ja las-ten metsäkertomuksia erityisesti, sillä *Bambin* tarina havainnollistaa myös kuudesluokka-

laisten luonnonsuojelukertomusten kannalta oleellisia seikkoja. Lainaan tähän Aaltolan juonitiivistelmän *Bambista*:

Bambi kertoo tarinan peuran kasvamisesta kohti aikuisuutta. Peura nimeltä Bambi syntyy *keskelle idyllistä metsäeläinten yhteisöä*. Elämä on aluksi onnellista ja harmonista, *kunnes ihminen saapuu* eläinten valtakuntaan koirineen ja aseineen ja *tappaa Bambin emon*. Orvosta Bambista kasvaa aikuinen uros, joka löytää itselleen kumppanin. *Ihminen kuitenkin tuhoaa hetken kestäneen onnellisuuden saapumalla metsään uudelleen ja polttaen koko valtakunnan maan tasalle*. Lopulta metsä kasvaa takaisin ja eläinten yhteisössä on kaikki jälleen hyvin. *Bambi on oppinut, että ihminen on eläinyhteisön ainut uhka, ja että ihmistä välttämällä on luonnon idylli säilytettävissä*. (Aaltola 2000, 8. Kurs. minun.)

Juonitiivistelmästä voi havaita selvän yhdenmukaisuuden kuudesluokkalaisten luonnonsuojelukerronnan kanssa: metsä kuvataan eläinten paratiisimaisena idyllinä, jonka ihminen joko tuhoaa tai uhkaa tuhota. Eläimet elävät rauhaisassa sopusoinnussa keskenään, myös sudet ja peurat rinnakkain. Jotkut kuudesluokkalaisista ovat vieneet ihmisen "demonisoinnin" astetta pitemmälle kuin *Bambissa*: ei riitä, että Kukka-kanin emon tappaa metsästäjä, myös Kukka-kani itse kuolee ihmisen toimesta (K89). Kukka-kani ja pieni karhunpentu (K20) eivät edes saa mahdollisuutta oppia, että ihmistä on vältettävä tämän pahuuden vuoksi, sillä ne kumpikin kuolevat kasvottoman ihmisen toimesta. Aaltola tulkitsee *Bambin* kertomuksena ihmisen ja eläimen suhteesta, jossa perinteinen asetelma on kääntynyt pääläelleen: eläinten yhteisö edustaa paratiisimaista rauhaa, jonka rikkoo kasvoton ja paha ihminen. *Bambin* maailmassa eläin on hyvä ja ihminen paha. *Bambissa*, kuten kuudesluokkalaisten kertomuksissakin eläinten yhteisössä vallitsee niin harmoninen sopusointu, etteivät edes petoeläimet aiheuta muille eläimille tuskaa. Näin luonto edustaa hyvyyttä ja rauhaa, ihminen ja kulttuuri puolestaan pahuutta. Aaltola huomioi myös, että kesytetyt eläimet kuuluvat ihmisen ja kulttuurin kanssa samaan pahuuden territorioon: kesytetyt metsästyskoirat ajavat raivokkaasti takaa metsän eläimiä. (Aaltola 2000, 9-10.) Samoin myös Kukka-kanin emon ampumista edeltää metsästyskoirien haukunta. Koira ei olekaan kiltin ihmisisännän urhoollinen ja uskollinen ystävä (Lassie) vaan pahan vihollis-ihmisen aggressiivinen apulainen.

Aaltola katsoo *Bambin* kautta hahmottuvan uuden luontosuhteen liittyvän muutoksiin länsimaisessa arvo- ja ajattelumaailmassa. Luonnon ja eläinten arvon korostaminen näyttäisi aina liittyvän jollain tavalla ihmisen minäkuvaan. Aikakausina, jolloin minäkuva on vahva ja usko ihmisen järkeen on voimakas, suhtaudutaan luontoon välineellisesti ja halveksien.

Pettymykset ihmisjärjessä aiheuttavat taas luonnon itseisarvon kohoamisen. (Aaltola 2000, 10–11.) Tällaisen tulkinnan mukaan elämme juuri nyt aikakautta, jolloin ihmisen järkeen ja teknologiseen edistykseen kohdistuu voimakasta kritiikkiä. Sen merkkejä ovat eläin- ja ympäristöaktivismi sekä Helveen hahmottelema uusi vihreä maailmankuva.

Bambin ja muiden vastaavien eläintarinoiden esittämä vaihtoehtoinen tulkinta ihmisen ja luonnon suhteesta ei kuitenkaan ratkaise erästä ongelmaa. Luontoa kunnioittava asenne ei poista ihmisen ja luonnon välistä jyrkkää kahtiajakoa. Päinvastoin ihmisen "demonisointi" asettaa hänet voimakkaasti luonnosta erilleen; kehittyneen teknologiansa kanssa hän on täysin ulkopuolella luonnosta. (Aaltola 2000, 11–12.) Samanlainen asenne näyttää olevan osalla luonnonsuojelukertomusten kirjoittajista: metsää uhkaava ihminen on useissa lasten kirjoituksissa yksiselitteisesti paha, kun taas metsä asukkaineen edustaa vain positiivisia seikkoja. Metsä tulee paremmin ilman ihmistä toimeen, ja metsän kehittyminen eläinten ja kasvien paratiisiksi suorastaan edellyttää ihmisen poissaoloa luonnosta. Kaikilla kuudesluokkalaisilla ei kuitenkaan ole näin jyrkkää linjaa vaan heillä esiintyy myös maltillisempia tulkintoja ihmisen ja luonnon suhteesta. Monessa kertomuksessa ihminen esitetään lopulta sympaattisena ja hieman tyhmänä hahmona tai ainakin hänen metsää tuhoavalle toiminnalleen on jokin rationaalinen syy. Usein ihmisen kanssa voi neuvotella ja hän saattaa jopa katua pahoja tekojaan. Lopputulos on joka tapauksessa se, että katuva ja sympaattinenkin ihminen saatellaan metsästä hänelle huomattavasti paremmin sopivaan ympäristöön, kaupunkiin. Näin ihminen jää luonnosta erilliseksi olennoksi.

Aina metsänväki ei ole sopuisa ja anteeksiantava. Eräässä kirjoituksessa liikemies saapuu arvioimaan metsää, johon aikoo rakentaa paperitehtaan. Hänen rikkomuksensa metsää kohtaan on kaksinkertainen, sillä samalla hän haluaa myös metsästä. Metsänväen rangaistus on kova: hirvi lävistää hänet sarvillaan ja liikemies kuolee. (K19.)

Eläinten lisäksi myös puut voidaan inhimillistää. Näin esimerkiksi kolmessa kertomuksessa puut ovat tuntevia, puhe- ja ilmaisukykyisiä olentoja, kuten aiemmissa kertomuksissa eläimet. Metsään kohdistuva uhka on uhka nimenomaan puille. Kirjoittajat ohjaavat lukijan tunteet niiden puolelle: ”Eräänä päivänä tulee miehiä kaatamaan puita, mutta tammi rupeaa itkemään - -.” (K17). Kertomuksessa puiden pelastukseksi koituu luonnon vastaisku. Kun pilvi kuulee, kuinka tammi itkee, se saapuu paikalle ja sinkoa salamoita puunhakkaajien päälle, jolloin nämä pakenevat paikalta. Kertomuksessa *Aavepuu* (K70) metsä on piilo-

paikka monille eläimille "metsästäjien kivääreiltä". Kaikki metsän asukkaat ovat onnellisia, kunnes "eräänä päivänä metsäkone tuli ja alkoi raivata puita". Eläimet pakenevat metsästä, ja puiden kohtaloksi jää jäädä odottamaan tulevaa tuhoa: "Vain puut jäivät odottamaan milloin kone kaataisi heidät." (K70). Eräs vanha puu päättää kuitenkin toimia ja huutaa metsäkoneenkuljettajille: "Lopettakaa metsän tuhoaminen! Viekää koneenne pois älkääkää tulko takaisin!". Tästä säikähtäneinä miehet pakenevat paikalta. Metsälle käy hyvin, sillä se julistetaan luonnonsuojelualueeksi ja eläimetkin palaavat takaisin.

Metsän ongelma on ähtäriläisen Inhan aseman koulun oppilaan kertomus puista, jotka lopulta järjestävät juhlan niitä kaatamaan tulleelle katuvalle metsurille (K72). Kaksi metsuria merkitsee puita kaatamista varten. Puut puhkeavat suuriääniseen itkuun metsureiden poistuttua ja viisaan tammen johdolla puut neuvottelevat, kuinka tulisi toimia. Kun toinen metsureista saapuu kaatamaan puita, pyytää tammi, ettei hän tekisi sitä. Metsurille selitetään, mitä kaikkea pahaa hänen toimintansa metsässä aiheuttaa, jolloin hämmästynyt metsuri lupaa, ettei enää koskaan kaada " - - liian nuoria puita. Hän sanoi että ei ollut ennen ajatellutkaan että puillakin on elämä ja että niihin voi sattua jos ne kaadetaan. Metsuri melkein purskahti itkuun - -" (K72). Metsuri on oppinut läksynsä: "Koska hän nyt tiesi että puillakin voi olla tunteet". Kertomuksen opetus tuntuu olevan, että vain tietämättömyyttään ihminen vahingoittaa metsää ja hänen kanssaan on mahdollista rauhanomaisin keinoin neuvotella ja sopia asioista. Viholliskuva ei ole mustavalkoinen, mutta ihminen ei joka tapauksessa kuulu luontoon.

Ihminen metsän puolustajana

Aivan kaikkia luonnonsuojelukertomuksia ei ole kerrottu eläinten tai puiden näkökulmasta vaan myös ihmisen. Jo aikaisemmin mainituksi tullut Rantavitikan ala-asteen oppilas kuvaa kirjoituksessaan *Olipa kerran metsä...* (K10) puutehtaan johtajan uhkaavat toimet metsän keskellä sijaitsevan kylän ja sen ihmisasukkaiden näkökulmasta. Asukkaat elävät harmonista yhteiseloä ympäröivän luonnon kanssa, jota tehtaanjohtaja uhkaa. Kyläläiset poimivat metsästä marjoja ja sieniiä sekä hakevat metsässä sijaitsevasta järvestä vettä. Kaiken tämän aikoo johtaja tuhota, mutta silloin "Kyläläiset lähtivät marssimaan moottorisahojen suuntaan - -" (K10). Kylän ihmiset torjuvat yhdessä elämäntavalleen aiheutetun uhan. Näin ensinnäkin ihmiset kuvataan luonnon keskellä asuviksi ja sitä hyödyntäviksi. Nämä ihmiset elävät sopu-soinnussa luonnon kanssa; he eivät tuhoa metsää tai tapa metsäneläimiä

vaan keräävät harmittomasti marjoja ja sieniä sekä hakevat vettä järvestä. Toiseksi moottorisahoja vastaan kapinointi osoittaa, että metsää hyödyntävä ihminen voidaan nähdä myös luontoa suojelevana hahmona. Runossa *Metsä-runo* (K15) ihmisten aiheuttama uhka kohdistuu puihin. Runo kertoo unohtumattomasta metsästä, jonka pahat ihmiset haluavat tuhota. Puut valittavat, mutta ihmiset jatkavat tuhoamista: ” - - mut ihmiset vain kiristivät tuhon tahtia”. Puiden onneksi laakson ihmiset alkavat kapinoida ”miehiä” vastaan, jolloin nämä poistuvat koneineen. Metsää tuhoavat ihmiset ovat ehdottoman pahoja, sillä tekevät tuhojaan silkkää pahuuttaan: ”Sen tahtoivat pahat ihmiset pahuuttaan pilata.” Toisaalta runo tuo esiin myös metsää puolustavat ihmiset, jotka sen pelastavatkin tuholta. Näin kaikki ihmiset eivät ole ehdottoman pahoja.

Kirjoituksessa *Sademetsä* (K3) ylihärmäläinen poika kertoo lentokoneen kuljettajasta, joka putoaa koneellaan keskelle sademetsää Afrikassa. Sattumalta kuski tippuu keskelle laitonta sademetsän hakkuuta ja dynamiittipötköt aseinaan kuljettaja lopettaa laittomuudet alkunsa.

Meni puoli tuntia kun poliisit ja pelastusmiehet saapuivat paikalle. Rosvot vietiin vankilaan ja kuljettaja vietiin kotiin. Kuljettaja oli pelastanut vahingossa sademetsän (K3).

Kertomus on itse asiassa lentokoneen kuljettajan sankaritarina ja sademetsään kohdistuva uhka on vain sivujuoni. Kirjoittajalle on kuitenkin "laiton sademetsän hakkuu" käsitteenä tuttu ja hänen sankarinsa toimii tällaista sademetsän tuhoamista vastaan saadessaan siihen sattuman kautta mahdollisuuden. Näin ihmiset näyttävät jakautuvan kahteen kastiin: toiset tuhoavat metsää, kun taas toiset pyrkivät suojelemaan sitä.

Tuoppanjoen koulun oppilaan kertomus *Pisara, pieni metsäkauris* (K86) on asetelmiltaan harvinaisen moniulotteinen. Kirjoittaja kertoo Bambia kovasti muistuttavasta nuoresta metsäkauriista, joka elää emänsä kanssa kauniissa "ikimetsässä". Kuvaus Pisarasta tuo elävästi mieleen suurisilmäisen ja pitkäjalkaisen Bambin: "Se hoiperteli pitkällä jaloillaan emänsä luo". Kuten *Bambissa*, myös tässä kertomuksessa nuoren metsäkauriin emä kuolee. Huomiota herättää se, ettei emä päätäkään päiviään ihmisen toimesta, vaan suden:

Pisara ei kuullut eikä nähnyt mitä yöllä tapahtui. Suden ulvonta, huojuvat puut, eläimen huuto... Aamulla se selvisi pienelle metsäkauris Pisaralle. Emä oli poissa.

Metsä ei olekaan rikkumattoman rauhan idylli, paratiisi, jossa petoeläimet elelevät saaliseläinten kanssa rauhaisasti kaikki toisiaan autellen. Huolimatta tästä myös uhkaava ihmisen esiintyy kertomuksen metsässä. Vanha hirviuros varoittaa orvoksi jäänyttä Pisaraa ihmisestä:

"Ole varovainen. Täälläpäin on nähty ihmisiä" hirvi varoitti. "Ihmisiä? Keitäs ne on?" kysyi Pisara. "Ihmiset antavat meille ruokaa, mutta voivat olla joskus vaarallisia", hirvi selitti ja lähti kävelemään sammalpolkua pitkin.

Pian Pisara kohtaakin nämä toisaalta kiltit, mutta toisaalta vaaralliset ihmiset. Ihmiset piirittävät Pisaran sen kulkiessa metsässä. He eivät kuitenkaan ole vihollisia vaan pieni tyttö ja iäkäs mies, jotka suhtautuvat Pisaraan lempeästi. Tyttö katselee kaurista kuin Disney-elokuvan Bambia: "Voi kun on söpö". Iäkäs mies puolestaan rauhoittelee Pisaraa: "Älä pelkää. Me autamme sinua". Ihmiset antavat Pisaralle heinää syötäväksi ja pian se saa jatkaa matkaansa. Pisara on saanut nyt käsityksen, että ihmisiin voi luottaa, ja se ajattelee, että "Ihmisethän on kivoja!". Pisara saa karvaan opetuksen ihmisen kaksijakoisuudesta, josta hirvi varoitti. Yhtäkkiä se kuulee aseiden laukeavan ja ihmettelee ääntä, jota ei ole ennen kuullut. Silloin puiden takaa ilmestyy mies "outo kapine kädessään". Kyseessä on tietysti ase. Pisara ei tätä tajua, vaan luottavaisin mielin lähtee juoksemaan miehen luokse, luullen saavansa lisää heinää. Metsästäjän reaktio on raaka: "- Mikäs räpäle sinä olet? Möreä ääninen mies kysyi. - Sinusta saan hyvän paistin! Mies murahti". Metsästäjä usuttaa koiransa kauriin kimppuun: "Puskii, Rekku". Pisaran pelastukseksi koituvat kiltit ihmiset, tyttö ja vanha mies. He vievät Pisaran turvaan, josta se palautetaan takaisin ikimetsään elämään yhdessä muiden eläinten kanssa: "- Nyt tuoksuu ikimetsä, se ajatteli ja lähti iloisesti kertomaan tapahtumaa vanhalle hirvelle ja mäyrälle!!!".

Kertomuksessa luonto ei siis ole yksiselitteisen hyvä, jota vastaan asettuisi kasvoton, paha ihminen. Myös luonnossa itsessään on kasvotonta paha suden hahmoon pukeutuneena. Ihminen puolestaan on kaksijakoinen olento: toisaalta se suojelee ja auttaa luontoa, mutta toisaalta myös uhkaa sitä. Paha ihminen on metsästäjä ja sen apurina toimii kesytetty eläin, Rekku-niminen koira. Ihminen määrittyy selkeästi mieheksi ja miehisyttä korostaa metsästäjän möreä ääni. Jos vihollisen sukupuoli ylipäättään mainitaan luonnonsuojelukertomuksissa, määritellään tuhoa aiheuttava ihminen muissakin kirjoituksissa mieheksi. Metsään saapuva mies voi olla metsuri, työmies, liikemies tai metsästäjä. Metsäkauris Pisarasta kertovan kertomuksen lopussa ei saada lopullista ratkaisua metsän tilanteeseen, sillä met-

sästäjä koirineen voi palata metsään, mutta toisaalta lähettyvillä ovat edelleen myös kiltit ja auttavaiset ihmiset.

LAPSET YMPÄRISTÖKASVATUKSEN KOHTEINA

Aiemmin analysoiduissa luonnonsuojelukertomuksissa metsää tuhoava toiminta kohdistui ennen kaikkea metsässä paratiisimaista elämää viettäviin eläimiin sekä siellä kasvaviin puihin. Uhka konkretisoitui metsän kaatamisena, jolloin eläimet menettivät kotinsa. Uhka saattoi ilmetä myös metsästäjän hahmossa. Osassa luonnonsuojelukertomuksista näkökulma on laajempi. Vaikka metsiin kohdistuva uhka edelleen ilmenee ennen kaikkea puiden kaatamisena, nähdään ongelma myös muiden kuin eläinten ja puiden kannalta, jopa globaalina asiana.

Kalajokelainen poika määrittelee kirjoituksensa *Sademetsien kohtalo* ”informaatio iskuksi”, tosin hiukan humoristisessa mielessä lyhyehkön kirjoituksensa päätteeksi: ”Ja nyt kaikki varmaan tietävät sademetsästä melkein kaiken joten lopetan tämän informaatio iskun.” (K7). Poika aloittaa aineensa sademetsien uhanalaisuutta korostavalla tosiasialla: ”Sademetsät ovat häipyvä luonnonvara”. Samankaltaisia faktoja kirjoitus sisältää useita. Kenties koulussa on puhuttu sademetsien tuhoutumisen aiheuttamasta ekologisista ongelmista tai ehkä poika on nähnyt aihetta käsittelevän luontodokumentin. Kirjoittaja korostaa sademetsien merkitystä niissä asuville eläimille: kun sademetsiä tuhotaan, niissä asuvat eläimet kuolevat. Kirjoittaja tietää kuitenkin, että sademetsien tuhoamisesta aiheutuu myös laajempaa vahinkoa: ilmasto muuttuu. Luonnon tasapainoa uhkaava toiminta määritetty näin globaaliksi ongelmaksi.

Syyliseksi ja vastuunkantajaksi poika osoittaa kirjoituksessaan ihmisen: ”- - meidän ihmisten on hoidettava sademetsää, eikä hakata sitä poltto puiksi. Muuten seurauksena on hirveä katastroofi”. ”Katastroofi” merkitsee eläinten asuinpaikan tuhoutumista ja niiden kuolemista sekä ilmaston muuttumista. Edelleen sademetsien hävittäminen merkitsee luonnon kiertokulun vaurioitumista ilmaa puhdistavien viherkasvien tuhoutuessa. Poika on ymmärtänyt ympäristökasvatuksen korostaman kestävän kehityksen periaatteen kirjoittaessaan: ”Ja sademetsien hoitaminen ei tapahdu sanomalla simpisalabim. Meidän on tehtävä työtä työtä ja vielä kerran työtä. Sillä jos sademetsä kuolee se ei kasva heti takaisin.” Poika

vaatii koko ihmiskukuntaa yhdessä kantamaan vastuun sademetsistä ja samalla yhteisestä ympäristöstä: "Joten meidän ihmisten on hoidettava sademetsää - -". (K7.)

Yhteiskunnassamme on tapahtunut viime vuosikymmenien kuluessa "vihertymistä"; ympäristöasiat ovat nousseet keskeisiksi ihmisten huolenaiheiden joukossa. Kasvanutta tietoisuutta luonnon kestokyvyn rajoista pidetään yhtenä keskeisimmistä maailmankuvaamme viime vuosikymmeninä muuttaneista tekijöistä. Luonnon ja ihmisen välinen suhde on uudelleenarvioinnin kohteena: luonnolla katsotaan olevan aiempaa enemmän oikeuksia ja luonnon hyväksikäyttöön suhtaudutaan kriittisesti. Ympäristönsuojelun kannattamisesta on tullut sosiaalinen normi, sillä lähes kaikki ovat asenteiden tasolla huolestuneita ympäristöstä ja ilmoittautuvat sen suojelijoiksi. Vaikka asenteiden tasolla ympäristönsuojelua kannatetaan, käytännön toimiin ihmiset ryhtyvät ympäristön suojelemiseksi harvoin. He kokevat yksilön vaikutusmahdollisuudet kovin pieniksi saasteongelmien ja ydinonnettomuuksien ratkaisemisessa. (Mikkola 1997.)

Julkisuudessa alettiin kiinnittää 1980- ja 1990-lukujen taiteessa yhä enemmän huomiota globaaleihin ympäristöongelmiin sekä luonnon monimuotoisuuden säilymiseen (Mikkola 1997, 106). Aikakaudesta puhutaan jopa "ympäristöbuumina", jonka eräänä huipentumana pidetään Brundtlandin komission *Yhteinen tulevaisuutemme* -raporttia. Luonnonsuojelijoiden näkökulmasta "ympäristöbuumi" näyttäytyi kuitenkin vain kauniina juhlapuheina ja "ympäripyöreänä ekopesuna". Brundtlandin komission lanseeraamasta muotitermistä "kestävä kehitys" tuli siitäkin luonnonsuojelijoiden keskuudessa pilkkasana. (Heimonen ja Kaaro 1999, 202.) Suomessa samaan aikaan esillä olivat erityisesti erämaiden ja vanhojen metsien suojeleminen. (Mikkola 1997, 106.)

Olipa kerran metsä -kirjoituskilpailun järjestänyt Luonto-Liitto osallistui voimakkaasti vanhojen metsien suojelukeskusteluun eikä vain puheiden tasolla vaan myös toimimalla aktiivisesti vanhojen metsien suojelemisen puolesta. Aktiivisen metsiensuojelun alkuna pidetään yleensä ns. Talaskankaan taistelua vuonna 1988, josta myös Luonto-Liiton metsäaktivismi sai alkunsa. Talaskankaalla ilmeni ensi kertaa luonnonsuojelun uusi piirre: luonnon monimuotoisuuden merkityksen korostaminen. Biodiversiteetti tieteellisenä käsitteenä oli esitelty vuonna 1986 kansainvälisessä tutkijakonferenssissa Washingtonissa. Nyt biodiversiteetti rantautui Suomeen professori Olli Järvisen ilmoittaessa, että Talaskankaan metsistä oli löydetty kaksi uutta Suomelle ennen tuntematonta sienisääskilajia. Talaskankaan

hakkuiden vastustaminen perusteltiin näin ennen kaikkea luonnon monimuotoisuuden säilyttämisellä. (Heimonen ja Kaaro 1999, 188–191.) Vasta metsähallituksen ja luonnonsuojelijoiden kiista Valtimon ja Kuhmon rajalla sijaitsevista Porkkasalon metsistä vuosina 1991–1992 merkitsi käännekohtaa sekä metsiensuojelulle että metsäaktivismille. Porkkasalon myötä käynnistettiin toden teolla aarniometsäkartoitukset ja niitä tekemään palkattiin juuri metsäaktivisteja. Porkkasalo myös nosti keskustelun luonnon monimuotoisuudesta suuren yleisön tietoisuuteen. (Heimonen ja Kaaro 1999, 204–205.)

Kampanjoiminen uhanalaisten lajien pelastamiseksi kalskahti kuitenkin maakunnissa vahvasti kaupunkilaiselta. Monimuotoisuuden korostaminen aiheutti sen, että 1990-luvun kuluessa metsiensuojelu alettiin nähdä suojelualueilla asuvien "tavallisten" ihmisten keskuudessa uhkana talousmetsille ja näin ollen omalle elinkeinolle sekä toimeentulolle. Aarniometsäkartoitukset ja -suojelu alettiin käsittää niin, ettei näihin metsiin enää suojelupäätöksen jälkeen ollut asiaa. Suojelupäätös ymmärrettiin hoitamattomuutena ja metsätuhoalaisten armoille jättämisenä. Paikallinen näkökulma poikkesi suuresti luonnonsuojelijoiden näkökulmasta. (Lehtinen 1994, 152.) Kahden Joensuun yliopiston tutkijan taholta LuontoLiiton metsäaktivisteja syytettiin uskonservatiiveiksi, jotka olivat biologisoineet metsiensuojelun ja sivuuttaneet täysin ihmisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksen. (Heimonen ja Kaaro 1999, 210.)

Kuudesluokkalaisiin 1990-luvun metsiensuojelukeskustelu on vaikuttanut ainakin siten, että monessa lasten luonnonsuojelukirjoituksessa kerrotaan juuri aarnio- tai ikimetsästä, jota ihminen koneineen uhkaa. Kuudesluokkalaiset ovat ymmärtäneet, että vanhoja luonnontilaisia metsiä pidetään luonnonsuojelullisessa mielessä kaikkein arvokkaimpina.

Eräs nimenomaan lasten ja nuorten ajatteluun vaikuttava tekijä on ympäristökasvatus. Ympäristöön liittyviä asioita on kouluopetuksessa käsitelty aina, sillä lähiympäristöä on pidetty sopivana lähtökohtana erityisesti alkuopetuksessa (Suomela ja Tani 2004, 54). Näkökulma oli vanhassa kansakoulussa paikallisessa elinpiirissä, kun taas nykyisen ympäristökasvatuksen lähtökohta on jopa koko maapalloa koskevissa kysymyksissä. Varsinaisen ympäristökasvatuksen lähtökohta maassamme on 1970-luvun alkupuolisko, jolloin käynnistettiin pohjoismainen ympäristökasvatusprojekti. Suomi oli tässä työssä aktiivisesti mukana ja aloitti ympäristökasvatuksen kokeilutoiminnan ala- ja yläasteilla. 1980-luvulla ym-

päristökasvatuksesta tuli eräs koulun kasvatustavoitteista ja siitä tehtiin ns. läpäisyaine, joka tuli ottaa huomioon kaikkien aineiden opetuksessa. (Nyström 1992, 90–92.)

1980-luvun lopulla julkaistu YK:n Ympäristön ja kehityksen maailmankomission (ns. Brundtland-komissio) raportti asetti yhteiskunnallisen toiminnan perustaksi pyrkimyksen kestäväan kehitykseen. Raportti vaikutti ympäristökasvatuksen tavoitteisiin siten, että sen perustaksi otettiin kestäväan kehityksen periaate. Käytännössä ympäristökasvatuksella on pyritty siihen, että oppilaat osaisivat ennakoida ja havaita ihmisen toiminnasta aiheutuvia ympäristömuutoksia luonnossa ja ympäristössä laajemminkin. Biologian ja maantiedon opettajilla on ollut keskeinen rooli ympäristökasvatuksen toteuttajina kouluissa. (Nyström 1992, 90–92.) Vaikka koulujen on nähty olevan keskeisiä ympäristökasvattajia, on ympäristökasvatus itse asiassa huomattavasti laajemmalle ulottuva asia. Kouluopetuksen ulkopuolella tapahtuu myös ympäristökasvatusta: luonnonsuojelujärjestöjen toimesta ja kodeissa sekä joukkotiedotusvälineiden kautta. (Venäläinen 1992, 18.)

Kuudesluokkalaisten metsäkertomusten kohdalla on oleellista pohtia ympäristökasvatuksen merkitystä kirjoituksiin, sillä tapahtuihan niiden kirjoittaminen juuri koulussa ja yhden ympäristökasvatusta harjoittavan tahon, Luonto-Liiton aloitteesta. Muutamissa kirjoituksissa oppilaat itse ovat ottaneet ympäristökasvatuksen yhdeksi kertomuksensa kehukseksi. Karunkilainen tyttö antaa esimerkin koulussa tapahtuvasta ympäristökasvatuksesta kertomuksessaan *Tutkimusretki* (K149). Siinä "ekaluokkalaiset" pääsevät opettajansa johdolla tietopainotteiselle retkelle metsään. Oppilaat etenevät metsässä sievässä jonossa. He ovat ottaneet myös muistiinpanovälineet mukaan kirjatakseen havaintonsa ylös. Opettaja jakaa seikkaperäistä tietoa metsän eläimistä, esimerkiksi karhun ja siilin talvehtimistoimenpiteistä. Retken aikana oppilaat saavat nähdä aivan oikean jäniksen ja myös oravan: " - Tuolla se on Maija osoittaa pientä ruskeaa oravaa, joka istuu puussa säikähtyneenä. Kaikki kirjoittavat joitakin tietoja siitä ja näyttävät opettajalle". Retki on kerrassaan onnistunut ja sen päätyttyä oppilaat kysyvät opettajalta innokkaina: "Tullaanhan me pian uudestaan?". Opettaja lupaa, että metsään palataan "vaikka ensi viikolla". Kertomuksessa koulun ympäristökasvatus näyttäytyy lasten kannalta positiivisena, toisaalta tietopainotteisena ja opettajajohtoisena, toisaalta kokemuksen kautta oppimisena keskellä oikeata luontoa.

Kiinnostava ristiriita on nokialaisen tytön kertomuksessa *Ja niin se alkoi* (K33). Kertomuksen minä istuu koululuokassa ja huokaisee tympääntyneenä: "Voi ei se alkaa taas. Äh siis ympäntunti". Näin kertomuksen viitekehyyksiksi hahmottuu juuri se ala-asteen oppiaine, johon ympäristökasvatus erityisesti sisältyy. Se miksi kirjoituksen minä suhtautuu kielteisesti ympäristöoppiin, selittyy ympäristökasvatuksen sisällön ja kertojan perhetaustan ristiriidalla:

Miten mä voisin keskittyä johonkin sademetsiin jos mun faija on kymmenen-vuotta sitten kaatanu sademetsää alas maan tasalle. Eli kun ope tuli luokkaan ja alko taas kerran höpöttään sademetsistä niin mäpä keskityin ihan muuhun.

Kertoja käyttää ympäristöopintunnin mieluummin kuvittelemiseen: mielikuvituksessaan hän pakenee todellisuutta fiktiiviseen sademetsään, jossa kohtaa populaarikulttuurista tutut hahmot, Tarzanin ja Cheetahin. Kertomuksen minälle sademetsien globaalit ongelmat aiheuttavat ahdistusta. Opettajan puhuessa sademetsistä, kirjoituksen minä ei voi olla ajattelematta isäänsä, joka on saanut perheelle elannon hakkaamalla sademetsiä. Kirjoittaja tuo esiin ympäristökasvatuksen sisäisen ristiriitaisuuden, sillä kertomuksen minä ei ole ainut, joka suhtautuu kriittisesti ympäristökasvatukseen. Eila Louhimaa kritisoi väitöskirjassaan institutionaalista ympäristökasvatusta nimenomaan sen kaksijakoisesta viestistä, että taloudellinen kasvu ja ympäristönsuojelu ovat yhteen sovitettavissa. Todellisuuden kanssa suuressa riidassa on tämä institutionaalisen ympäristökasvatuksen viljelemä konsensushenkinen näkemys ympäristönsuojelusta ja siitä, että ympäristönsuojelukiistat voidaan mielekkäällä tavalla ratkaista. Näiden ristiriitojen vuoksi ympäristökasvatuksen on väitetty aiheuttavan jopa avuttomuuden tunnetta ja apatiaa lapsissa. (Louhimaa 2002, 28, 32.)

Myös muun tahon kuin koulun antama ympäristökasvatus toimii kuudesluokkalaisten kertomusten kehyksenä. Tuusniemeläinen tyttö kertoo Sannasta ja Katjasta, jotka ovat lähdössä luontokerhon kanssa metsään (K146). Tyttöjen reaktiot retkeä kohtaan eroavat toisistaan kuin päivä yöstä:

- Jess! Tänään on se päivä, jolloin me menemme retkelle metsään! huusi Sanna.
- Minua ei kyllä huvita lähteä minnekkään metsäretkelle, sanoi Katja, joka aina ros-kasi luontoa ja inhosi kaikkea mikä liittyi metsään

Selviää, että Katja osallistuu luontokerhon toimintaan vain äitinsä pakottamana. Retkellä on kuitenkin vaikutuksensa Katjaan ja kertomuksella on opettavainen, ympäristökasvatuk-

sen merkitystä korostava sanoma. Luontokerhon tavoite toteutuu ja metsätien päätyessä Katja on oppinut arvostamaan luontoa ja sen eläimiä:

- Ja nyt olen huomannut että metsä on niin hirmuisen kaunis. Äsken kun lähdin ojan luota huomasin olevani eksyksissä, ja kun kuljin yksin metsässä, huomasin todellakin miten kaunis metsä on. Ja siellä on myös mukavaa tutkia lintujen pesintää ja tarkkailla myös vesimyyriä.

Jotkut kirjoittajat ovat tajunneet lisäksi kotikasvatuksen ja vanhempien esimerkin merkityksen ympäristökasvatuksessa. Jyväskyläläisen tytön kertomuksen fiktiivinen minä tiivistää asian lyhyesti ja ytimekkäästi: "Äiti lintu hullu ja isä metsänvahti ei lapsestakaan voi tulla kun luonnonsuojelija joka inhoaa aitoja turkiksia" (K120).

Samaan aikaan yhteiskunnan yleisen vihertymisen kanssa tapahtui 1990-luvulla muutos koulun ympäristökasvatuksen tavoitteissa. Vuoden 1994 koulujen opetussuunnitelmiin kirjattiin ympäristökasvatuksen tavoitteeksi, että oppilaat oppivat huolehtimaan luonnon *monimuotoisuudesta* ja edistämään kestävästä kehitystä (Wolff 2004, 23). Opetussuunnitelmassa huomioitiin siis luonnonsuojelussa tapahtunut painopisteen muutos: biodiversiteetin-käsitteen rantautuminen Suomeen ja luonnon itseisarvon merkitys. Kun 1970- ja 1980-luvuilla ala-asteilla ympäristökasvatus oli sisällytetty erityisesti Ympäristöoppi -nimiseen kouluaineeseen, sen tilalle tuli nyt ympäristö- ja luonnontieto, jota opetettiin ensimmäisestä luokasta kuudenteen luokkaan. Uudessa oppiaineessa ympäristön käsite liitettiin voimakkaasti luontoon ja fyysiseen ympäristöön yleensä. Ympäristö tarkoittaa 1990-luvun opetussuunnitelmassa eliöiden elinympäristöä, oppilaan omaa lähiympäristöä, rakennettua ympäristöä luonnon vastakohtana, ihmisten erilaisia elinympäristöjä sekä ympäristöä suojelun kohteena. Oppikirjoissa ympäristön tämänkaltainen määrittely ilmenee siten, että yleensä niissä ympäristöllä tarkoitetaan luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä tai omaa lähiympäristöä. Kaikkien näiden kohdalla käsitellään ympäristöongelmia ja etsitään niiden ratkaisukeinoja. (Suominen ja Tani 2004, 55.)

Luonnon monimuotoisuuden merkityksen ja globaalit ympäristöongelmat huomioi helsinkiläinen Kannelmäen ala-asteen oppilas kirjoituksessaan *Sademetsä* (K13), jossa asenne metsien tuhoajia kohtaan on syyttävä ja suorasukainen. Kirjoittajan mukaan sademetsiä ei ole enää lainkaan olemassa vuonna 2032, jos niiden tuhoamista jatketaan entisenlaiseen tahtiin. Kirjoittajan tekstistä löytyy jostakin omaksuttua tietoa, kuten hyvin yleinen lause

”sademetsät ovat maapallon keuhkot” selvästi kertoo. Tällä lauseella hän määrittelee sademetsien ongelman myös globaaliksi, koko luomakuntaa koskevaksi asiaksi. Erityisen huolissaan kirjoittaja on sademetsissä sukupuuttoon kuolevista pienistä ”ötököistä” ja muista eläimistä, joita hänen mukaansa sademetsistä löytyy eniten. Näin poika lähestyy luonnontieteellistä luontosuhdetta, jossa luonto näyttäytyy lajistoryhmittäisenä ja eriasteisia uhanalaisia eläin- tai eliölajeja sisältävänä systeeminä (Lehtinen 1994, 159). Suora kommentti löytyy kirjoituksen lopusta, jossa kirjoittaja kertoo oman mielipiteensä asioista minämuodossa: ”Minun mielestäni on tyhmää hakata sademetsiä - -”. Syyllisiä ovat puunhakkaajat, joiden toiminta selittyy rahalla. Puunhakkaajien mielestä sademetsien hakkaaminen on ”kivaa”, sillä he saavat siitä hyvän ”liksan”. (K13.) Jälleen uhka metsille onkin uhka itse asiassa puille, sillä metsien tuhoaminen konkretisoituu puiden hakkaamisessa.

Runossa *Metsäruno* (K14) kirjoittaja kuvaa kaukaista synkkää ja mustaa metsää, jonne on vaikeata löytää. Tämän vuoksi metsä kannattaa kuvitella mielessään sen sijaan, että lähtisi etsimään sitä. Kuvitelmissa metsä voi olla kaunis ja puhdas, jota se ei todellisuudessa ole: ”Mutta oikeasti tuo metsä on ruma ja likainen.” (K14.) Kirjoittaja on luonut runoonsa kiinnostavan rakenteen, joka tukee sen sanomaa oivallisesti. Aluksi hän kuvaa vaikeasti löydettävän synkän ja mustan metsän. Sen jälkeen tunnelma vaihtuu valoisammaksi kirjoittajan kuvaillessa mielikuvitusmetsää, joka on puhdas ja kaunis ja jossa eläimetkin elävät rauhassa. Lopuksi tyttö palauttaa lukijan maan pinnalle ja muistuttaa tällaisen metsän olevan vain epätodellinen haavekuva, sillä todellisuudessa metsä on ihmisten vuoksi ruma ja likainen. Tässä viitataan ilmiselvästi luonnon saastumiseen ihmisen toimesta. Kuten aiemmin mainittu kalajokelainen poika kirjoitti ”informaatio iskussa” *Sademetsien kohtalo* (K7), myös tämä helsinkiläisrunoilija laskee itsekin kuuluvansa syyllisiin ihmisiin, sillä hän kirjoittaa: ”Syy on tietenkin meidän ihmisten”. Runossa metsään kohdistuva uhka ei poikkeuksellisesti ole puiden kaataminen vaan saasteet.

Lyhyessä kirjoituksessaan (K8) rovaniemeläinen poika vertaa metsien tilannetta ennen ja nykyään. Aikaisemmin metsiä oli hänen mukaansa paljon ja ne antoivat ihmisille elannon. Nykyisin ihmiset kaatavat puita yhä enemmän ja metsien tilalle rakennetaan kaupunkeja. Kirjoittajan sävy aiheeseensa on neutraali, mutta lopussa hän paljastaa asenteensa: ”Kun metsiä kaadetaan niin eläimiä kuolee samalla. Suur kaupunkeihin joudutaan rakentamaan puistoja koska siellä on niin vähän puita”. Poika on sisäistänyt koulun oppikirjojen sano-

man siitä, että rakennettu ympäristö on luonnon vastakohta ja sen suoranainen uhka, sillä ihmiset rakentavat metsien tilalle kaupunkeja.

Hieman vitsikkäässä runossa *Olipa kerran metsä* (K16) kirjoittaja kertoo myrkyllisestä tuolista, joka heitetään metsään. Välinpitämätön roskaaminen aiheuttaa tuhoisat seuraukset, sillä metsä kuolee myrkkujen vuoksi ja se poltetaan. Poltettaessa puista irtoaa tuolista peräisin olevaa myrkyllistä kaasua, jonka seurauksena kaikki metsurit kuolevat. Kirjoittajan kannanotot ilmenevät epäsuorasti: ihmiset viskaavat myrkyllisen tuolin välinpitämättömästi metsään, jolloin metsä kuolee. Lopulta paha saa palkkansa ja kaikki metsurit kuolevat. Metsurien saama rangaistus tuntuu lukijasta yllättävältä, sillä he eivät lyhyessä runossa ole varsinaisesti syyllistyneet mihinkään rikokseen luontoa vastaan eivätkä he edes tule mainituiksi ennen kuolemaansa. Kirjoittajalla itsellään on niin selkeä käsitys siitä, että metsurit ovat pahin uhka metsille, ettei hänen tarvitse perustella ratkaisuaan.

Järvenpääläisen tytön nimetön runo (K130b) on toinen kirjoituksista, jotka hän on kirjoituskilpailuun lähettänyt. Ensimmäinen on pitkäkö omakohtainen kertomus *Metsä* (K130a) tytön kodin lähistöllä sijaitsevasta metsästä. Kertomuksen jälkeen seuraa runo, jossa tyttö kehottaa pelastamaan metsää: "Sankarit, metsän pelastajat, missä viivytte onnen noutajat. Metsänne kaadetaan, sen tarinoille nauretaan". Runossa ei kerrota kuka tai ketkä metsää kaatavat, mutta lintujen pesät ovat vaarassa: "paha käy kiinni lintujen pesiin". Metsän kaataminen tulkitaan yksioikoisesti pahaksi. Ihmisten aiheuttamasta pahasta huolimatta apuun kutsutaan myös ihmisiä: "Ihmiset auttakaa, metsä pelastakaa". Eläimetkin hälytetään apujoukoiksi: "Eläimet auttakaa, metsä pelastakaa, linnut auttamaan, metsää yhdessä pelastamaan". Lopussa paljastuu, että apua kutsuvat paikalle laulaen niin puut, linnut kuin eläimetkin. Metsän pelastaminen on siis kaikille - myös ihmisille - yhteinen projekti.

VI. MEDIAKULTTUURI METSÄSSÄ

Läheskään kaikki tutkimukseeni kuuluvat kuudesluokkalaiset eivät kirjoituksessaan kerro metsästä. Voidaan väittää, ettei metsä ole heille ollut riittävän kiinnostava tai tuttu aihe. Kennet Lundström viittaa omassa tutkielmassaan siihen, kuinka nykylasten leikit ovat siirtyneet metsästä ja luonnonhelmasta sisätiloihin television, videoiden, elokuvien ja tietokoneiden pariin. (Lundström 1998, 26–27.) Heljä Pantzar puolestaan katsoo sosiologisten nuorisotutkimusten perusteella, että luonto ei kuulu nuorisokulttuuriin oikeastaan lainkaan. Myös hän viittaa uuteen teknologiaan ja ennen kaikkea populaarikulttuuriin nuoria enemmän kiinnostavina vapaa-ajan virikkeinä. (Pantzar 1998, 3).

Kuudesluokkalaisten ikävaihe, orastava murrosikä, ilmenee ikätovereiden ja nuorisokulttuurin merkityksen kasvamisessa: kavereiden mielipiteillä alkaa olla suurempi merkitys kuin vanhempien ja opettajien. Samoin joukkotiedotusvälineiden kautta hahmottuva maailma saa yhä enemmän jalansijaa varhaisnuorten ajattelussa. On havaittavissa, että esimerkiksi lasten ja nuorten keskinäisessä kanssakäymisessä ovat monet eri mediat tiiviisti mukana. Jokin suosittu televisiosarja, tietokonepeli tai elokuva voi olla seuraavana päivänä lasten leikkien kehyksenä. (Virtanen 1988, 292–293.) Tampereen yliopiston mediakulttuurin professori Mikko Lehtonen kirjoittaa sukupolvien välille kasvavasta syvenevästä kuilusta, joka johtuu pääasiassa *medioitumiseksi* kutsutusta ilmiöstä. Ilmiöllä tarkoitetaan arkkemme ja kokemusmaailmamme kasvavaa mediavälitteisyyttä. Nykylapset ja -nuoret rakentavat maailmankuvansa entistä vähemmän välittömän elinympäristön, koulun ja vanhempien, varaan. Sen sijaan median ja ikätovereiden osuus kasvattajina on merkittävä. (Lehtonen 2003, 16.)

Kuudesluokkalaisten metsäkirjoituksista kulttuurimme ja yhteiskuntamme medioituminen nousee voimakkaasti esiin. Kirjoituksista melkoinen osa on saanut innoituksensa ja aiheensa suoraan jostakin televisiosarjasta, elokuvasta, sarjakuvasta, tietokonepelistä tai kirjasta. Näissä kirjoituksissa metsä toimii näyttämönä jännittäville tapahtumilla jääden itse täysin toissijaiseen asemaan muuhun kerrontaan nähden. Kahdeksassatoista kirjoituksessa seikkailee populaarikulttuurista tuttuja hahmoja tai kertomuksessa on populaarikulttuurista omaksuttu juoni (K23-37, K42 ja K45).

Esimerkiksi nokialaisen tytön kirjoituksessa *Ja niin se alkoi* (K33) kirjoituksen kertoja kohtaa sademetsässä Tarzanin ja Cheetahin. Karunkilaisen pojan kirjoituksessa *Duke Nuke ja luonto* (K37) puolestaan seikkailee tietokonepelistä Duke Nukem tuttu asesankari Duke. Rautavaaralaisen tytön kertomuksessa *Satumetsä* (K30) kertoja lyö päänsä kallioon ja joutuu satumetsään, jossa hän kohtaa ”kaikki satu olennot”. Näitä satuolentoja ovat Walt Disneyn tuotannosta tutut Tupu, Hupu ja Lupu, sekä Aku Ankka, Hessu Hopo ja Mikki Hiiri. Disneyn hahmot esittäytyvät myös kirjoituksessa *Tikun ja Takun seikkailu Aku-Ankan metsässä* (K40), jossa Aku tarjoaa grillaamiaan pihvejä Tikulle ja Takulle.

Inhan ala-asteen oppilaan kertomuksessa *Ufojen sademetsä vierailu* (K34) avaruusoliot tutustuvat Tarzaniin. Aluksi tapahtumamiljöö kuvataan yksityiskohtaisesti, kun inhalainen poika kuvailee rauhallista aamua ”syvällä sademetsän sisällä”. Linnut laulavat, möly-apinayhdyskunta elämöi ja yöeläimet käyvät yöpuulle. Rauhan rikkoo lentävän lautasen laskeutuminen sademetsään. Avaruusoliot ovat tulleet keräämään eläinlajeja mukaansa, mutta pahaksi onneksi muukalaisten ”pomoa” puraisee hämähäkki. Edes mukana oleva ”proffa” ei osaa auttaa. Silloin Tarzan saapuu paikalle ja valistaa joukkoa, ettei hämähäkin puraisu ole hengenvaarallinen. Avaruusoliot päättävät jättää eläimet rauhaan ja poistuvat paikalta.

Tällaisissa kertomuksissa metsä ei saa käytännössä osakseen minkäänlaista huomiota. Metsän ainut merkitys tulee ilmi epäsuorasti: metsä itsessään ei ole kirjoittajalle riittävän kiinnostava aihe. Tällainen kirjoitus on esimerkiksi iiläisen pojan *Sherwoodin metsässä* (K35), joka itse asiassa on toisinto Robin Hoodista, Sherwoodin metsässä asuneesta köyhien hyväksi ryöstelevästä lainsuojattomasta, josta on tehty niin elokuvia, televisiosarjoja kuin kirjojakin. Metsä mainitaan vain kerran, kertomuksen ensimmäisessä lauseessa: ”Eräänä aamuna Sherwoodin metsässä”. Kirjoituksessa kuvataan, kuinka Nottinghamin sheriffi miehineen vangitsee Robin Hoodin joukkion ja vain Hood itse jää vapaaksi. Kertomus loppuu ikään kuin kesken:

Myös Robin Hood kuulee kuulutuksen, hän päättää mennä katsomaan ketä siellä hirtetään. Ei mitenkään Robinin ihmeeksi siellä on: Pikku John, munkki Tuck ja muut. Voitte itse suunnilleen arvata mitä tapahtui.... (K35.)

Näin loppu jää avoimeksi. Lukija voi itse kuvitella loput tai hän voi jäädä odottamaan jatko-osaa, sillä kertomuksen loppu on kuin jonkin televisiosarjan jaksosta, joka päättyy

dramaattiseen kohtaukseen, jotta katsoja jaksaisi katsoa seuraavan jakson ensi viikolla. Kirjoituskilpailun tehtävänanto on tuonut pojalle mieleen kertomuksen Sherwoodin metsässä asuvasta Robin Hoodista joukkoineen, mutta itse metsä ei ole kiinnostanut kirjoittajaa riittävästi. Hän ei myöskään ole väkimmäisesti pyrkinyt kirjoituksensa lopuksi saattamaan kertomustaan tehtävänannon mukaisesti metsä-aiheeseen, kuten jotkut lapsista ovat tehneet.

Kertomuksena metsästä ei myöskään voi pitää helsinkiläisen Kannelmäen ala-asteen oppilaan kirjoitusta *Tikun ja Takun seikkailu Aku-Ankan metsässä* (K40). Sanaa metsä ei mainita kirjoituksessa muualla kuin otsikossa. Kirjoituksen huomio on Walt Disneyn hahmoissa Tikussa, Takussa ja Aku Ankassa sekä Akun grillaamissa pihveissä, joita Aku tarjoaa oraville. Kenties Aku Ankka kuuluu kirjoittajan mielilukemistoon ja kirjoitus on muokaelma jostakin hänen lukemastaan Aku Ankka -sarjakuvalehden tarinasta. Metsää kohtaan kirjoittaja ei ole tuntenut riittävää mielenkiintoa eikä Aku Ankastakaan ole muistunut mieleen sopivaa tarinaa metsään liittyen. Oravat ja niiden asuinpaikka, metsä, ovat tarjonneet etäisen yhteyden kirjoituskilpailun tehtävänantoon.

Disneyhahmot tavataan myös rautavaaralaisen tytön *Satumetsässä* (K30). Rasimäen ala-asteen oppilas on kirjoittanut kertomuksensa ensimmäistä persoonamuotoa käyttäen. Kertojana toimii 11-vuotias Emma, joka on riidellyt siskonsa Miian kanssa. Kiukustuneena Emma kävelee metsään, jossa lyö päänsä tippuessaan kalliolta. Hän herää satumetsästä, jossa tapaa Aku Ankan, Tupun, Hupun ja Lupun, Mikki Hiiren sekä Hessu Hopon, joita kirjoittaja kuvailee ”satu olennoiksi”. ”Satumetsässä” soi iloinen musiikki ja kaikki ovat iloisia ja onnellisia. Lopulta Hessu tönäisee Emman vahingossa kalliolta alas ja samassa lumous särkyä. Emma on jälleen arkitodellisuudessa, mutta riita Miia-siskon kanssa on unohtunut. Kirjoittajan käsitys sadusta ja satumetsästä viittaa näin Disneyn tuotantoon, ei esimerkiksi perinteisiä satuhahmoja, kuten menninkäisiä, haltijoita, keijukaisia tai peikkoja sisältävään sadustoon.

Tällaiset kirjoitukset ovat tutkimukseni kysymyksenasettelun kannalta monella tapaa ongelmallisia, sillä niissä metsä on selvästi toissijaisessa asemassa muuhun sisältöön nähden. Metsä toimii näyttämönä seikkailuille, joiden juoni tai henkilöhahmot ovat peräisin jostakin viestintälähteestä. Tapahtumat ja henkilöt ovat huomion keskipisteessä metsän jäädessä taka-alalle. Pohdin jopa, tulisiko teemaan kuuluvat kirjoitukset jättää tutkimuksen ulko-

puolelle metsään kohdistuvan huomion vähäisyyden vuoksi. Tällainen rajausta olisi mielestäni kuitenkin vaarallinen, sillä se olisi tarkoitushakuinen ja johdattelisi tekemään yksipuolisia johtopäätöksiä kuudesluokkalaisten metsäkerronnasta.

Kirjoitukset kertovat niin olennaisella tavalla kuudesluokkalaisten ajattelusta, että niiden ohittaminen antaisi väärän kuvan heidän tavastaan merkityksellistää metsä. Se, että he ovat liittäneet metsän itseään enemmän kiinnostavaan elokuvaan tai muuhun viestintälähteeseen, kertoo jotakin heidän suhteestaan metsään ja luontoon yleisemminkin.

INTERTEKSTUAALISIA VIITTAUKSIA

Kaikissa kirjoituksissa viittaukset niiden lähteisiin eivät ole suoria. Viitteet eivät jää vain jonkun tutun hahmon mainitsemisen tasolle, kuten useassa edellä kuvatussa kirjoituksessa. Joissakin kertomuksissa erityisesti niiden juoni on paljastava, sillä tapahtumien kulku muistuttaa suosittua televisiosarjaa, elokuvaa tai nuortenkirjaa. Kertomukset näyttävät noudattavan tiettyä seikkailugenreä, mutta niiden lähdeä tai lähteitä on mahdotonta – ja myös tarpeetonta – selvittää. Kulttuurimme on kyllästetty viittauksilla muihin "teksteihin" eikä voida ajatella kertomusta, jossa ei olisi viitettä toisiin kertomuksiin. Kirjallisuustieteessä tekstien välisiä suhteita tai tiloja on käsitteellistetty 1960-luvulta saakka termillä intertekstuaalisuus, joka on peräisin Julia Kristevalta (Ks. esim. Makkonen 1991, 18). Ilmiönä intertekstuaalisuus on kuitenkin huomattavasti tätä vanhempi (Worton & Still 1995, 2).

Laajassa mielessä intertekstuaalisuutta voidaan pitää kaiken kommunikaation ehtona, sillä kielenkäyttö ylipäätään on luonteeltaan intertekstuaalista. Kieli edeltää yksilöä eikä merkityksellistämistä voisi olla ilman ennalta olemassa olevia muotoja, konventioita ja koodoja. Ei vain kirjallisuus, vaan kaikki kulttuuri on intertekstuaalista. Intertekstuaalisuuden teorian mukaan tekstien tuottajat ovat aina ensin tekstien lukijoita ennen kuin heistä tulee niiden tuottajia. Tästä seuraa, että tekstit ovat väistämättä täynnä viittauksia, lainauksia ja vaikutteita muista teksteistä. Toisaalta myös lukija tuo mukanaan erilaisia tekstejä tulkitilanteeseen. Intertekstuaalisuudessa ei ole kyse vain tekstien mahdollisesti sisältämisestä suorista lainauksista, sillä kysymyksessä on huomattavasti laajempi asia. Keskeistä ei ole jonkun intertekstuaalisen lähteen tai vaikutuksien jäljittäminen vaan yleisemmän diskursii-

visen rakenteen, kuten genren hahmottaminen. Intertekstuaalisuuden tutkiminen on kuitenkin usein jäänyt juuri erilaisten viittausten metsästämissä ja alkuperäisten lähteiden löytämisen tasolle. Mikko Lehtonen täydentää ajatusta intertekstuaalisuudesta ottamalla huomioon "tekstien" lisäksi nykykulttuurin intermediaalisuuden, jolla hän viittaa monien eri medioiden rinnakkaiseen olemassaoloon. (Lehtonen 2000, 180–182.) Intermediaalisuus ilmenee hyvin kuudesluokkalaisten kertomuksissa, sillä niissä on vaikutteita monista medioista: elokuvista, televisiosarjoista, kirjoista, sarjakuvista ja tietokonepeleistä.

Nokialaistytön kirjoitus *Buaron Amatson* (K31) on hyvä esimerkki intertekstuaalisuuden monitasoisesta ilmenemisestä lasten kerronnassa. Sekä juoni että päähenkilöt on omaksuttu tietystä lähteestä, mutta lisäksi kirjoituksessa on vaikutteita muualtakin. Kirjoituksessa sademetsä on petollisuuden ja kavaluuden näyttämö sekä mystinen muinaisten mayojen ja asteekkien asuinpaikka. Kertomuksen päähenkilö on arkeologi-Sarah, joka saapuu "Amatsonille" kuuluisan isänsä, tohtori Gerardin kanssa etsimään muinaista mayatemppeleitä. Sademetsässä he joutuvat Gerardin pitkäaikaisen ja hyvän ystävän, Desmond Bagleyn, petämiksi. Bagley paljastuu mafiosoksi ja viimeiseksi jäljelle jääneeksi "asteekiksi" sekä salaperäiseksi "metsän pimeydeksi", joka yrittää tuhota koko sademetsän saadakseen Buaron voimat itselleen.

Sarah ja tohtori Gerard etsivät muinaista temppeleitä luonnontukijoista, arkeologeista ja "paikallisista" koostuvan retkikunnan seurassa. Sademetsän keskeltä kertomuksen sankarit löytää mayojen porraspyramidin, jonka laella on temppeleitä. Arkeologina Sarah ihmettelee, kuinka Amatsonilla voi olla mayatemppeleitä, sillä "Mayathan asuivat Mesoamerikassa. Olivatko asteekit varastaneet heidän rakennustyyliä?". Temppeleiden sisäänkäynnin yläpuolelle ilmestyy Sarahin tervetulleeksi toivottava kaiverrus. Sisällä Sarah kohtaa salaperäisen tietäjän, joka kertoo Buaron temppeleiden tarinan sekä "asteekkien" ja mayojen välisestä vihanpidosta. Sademetsän voima on peräisin mayojen aikoinaan rakentamasta Buaron temppeleistä. Kertomus huipentuu metsän pimeyden ja viimeisen "asteekin" Desmond Bagleyn käymään taisteluun tietäjää ja Sarahia vastaan. "Valon ja pimeyden" taistelu päättyy lopulta Sarahin voittoon. Samalla uhkaava pimeys väistyy sademetsän yltä.

Sarah huomasi kuinka valon voima kukoisti sademetsässä. Jokainen kasvi näytti tuntevan luonnon voiman. Ensikertaa ihminen tunsivat olevansa jonkun suuremman ulkopuolella, se kai saa nykyäänkin meidät kateellisiksi.

Nokialaistytön kertomuksessa sademetsä jää täysin tapahtumien ja henkilöhahmojen takalalle. Se toimii jännittävien ja salaperäisten tapahtumien näyttämönä. Maantieteellisestä sijainnista saa melko tarkan käsityksen: kertomuksen alussa kaarrellaan lentokoneella Ecuadorin ilmatilassa ja myöhemmin soudetaan veneillä Amatsonijokea pitkin. Jo kirjoituksen nimi Buaron Amatson paikantaa tapahtumat Amatsonin sademetsiin. Ainuttakaan sademetsän kasvia tai eläinlajia ei kirjoituksessa mainita. Seikkailussa on kyse ihmisten välisistä kiistoista eikä metsä edes välillisesti aiheuta seikkailijoille hankaluuksia. Kirjoittaja antaa epäsuorasti sademetsästä mystisen vaikutelman sen kätkiessä sisäänsä mayatempppelin, jossa asustaa ikivanha tietäjä. ”Metsän pimeyden” tai ”viimeisen asteekin”, Desmond Bagleyn hahmo on sekin kovin salaperäinen, samoin hänen ja mayatempppelin tietäjän välinen kaksinkamppailu. Sademetsä herättää ihailua ja kertomuksesta välittyy myönteinen kuva metsästä, vaikka se sisältääkin paljon salaperäisyyksiä. Pahuus on peräisin ihmisestä, kavalasta Desmond Bagleysta, ei metsästä.

Kirjoituksen pääosin moitteeton kieliasu ja hyvin hallittu tyylilaji viestivät hyvästä kirjoittajasta ja paljon jännitys- ja seikkailukirjallisuutta lukeneesta 12-vuotiaasta. Tarinan vihollisen nimi on paljastava, sillä Desmond Bagley on todellisuudessa vuosina 1923-1983 elänyt englantilainen seikkailu- ja jännityskirjailija. Eräs hänen teoksensa on erityisen merkityksellinen nokialaisen Myllyhaan ala-asteen oppilaan kertomuksen kannalta. Bagleyn teoksessa *Vivero* (1970) seikkaillaan sademetsässä Meksikossa. Kirjan päähenkilö ”harmaa pieni mies”, kirjanpitäjä Jeremy Wheale seuraa veljensä murhaajaa Devonista Englannista Meksikoon Jukatanin trooppiseen viidakkoon asti auttaessaan kahta arkeologia etsimään muinaisten mayojen kadonnutta kaupunkia, josta pitäisi löytyä tarunhohtoinen mayojen kulta-aarre. Kahden keskenään kilpailevan arkeologin kaunaisten suhteiden lisäksi vaikeuksia aiheuttaa mafioso Jack Gatt, joka seuraa seuruetta aarteen toivossa sademetsään saakka.

Bagleyn kirja on selvästi toiminut nokialaistytön innoituksen lähteenä, mutta vain eräänä niistä. Kirjoituksessa on viitteitä myös muualta saatuihin vaikutteisiin, sillä Bagleyn kirjassa ei tapahdu sellaista kovin ”mystistä” kuin *Buaron Amatsonissa* esimerkiksi tietäjän ja viimeisen ”asteekin” kaksintaistelu. Bagleyn kirjassa mainitaan mayat, mutta atsteekeista kirjoittaja on saanut tietää muualta. Mielenkiintoista on se, miten kirjoittaja on kääntänyt pääläelleen Bagleyn kirjan miehisen asetelman. Nokialaistytön kirjoituksen sankari on nainen, arkeologi-Sarah, joka lopulta pelastaa koko sademetsän sitä uhkaavalta mieheltä,

”viimeiseltä asteekilta”. *Viveron* henkilögalleria puolestaan koostuu miehistä ja muutaman ohimennen mainitun naisen lisäksi kirjassa on vain yksi keskeinen naishahmo, toisen arkeologin vaimo rouva Halstead. Läpi koko kirjan varsin avuttomaksi kuvattuun rouvaan kohdistuu miehinen katse, jonka kautta arvioidaan muun muassa hänen fyysistä ulkomuotoaan. Lisäksi Bagleyn kirjassa viidakko kuvataan ahdistavaksi ja pelottavaksi paikaksi, kun taas nokialaistyttö kuvaa sen kunnioittavassa ja myönteisessä hengessä.

Ilomantsilainen poika puolestaan on sijoittanut omaan kertomukseensa (K23) tanskalaisen Sven Hasselin toiseen maailmansotaan paikantuvien sotapokkareiden hahmot *Portan*, *Pikkukoveljen*, *Julius Heiden*, *Barcelona-Blomin* ja *legioonalaisen* (Ks. Smith 1997). Kirjoittaja on siirtänyt heidät sotamiljööstä trooppiseen metsään, ja näin hän on saanut sidottua kertomuksensa kirjoituskilpailun tehtävänannon mukaisesti metsään. Poika on muuttanut Hasselin sotilaat "arkeologiseurueeksi". Tämä seurue tunkeutuu "synkkiin sademetsiin", jonne "ei kannattanut mennä". Sademetsässä elää nimittäin "villiheimo nimeltä tanssivat apinat", joka oli tunnettu raakuudestaan. "Arkeologiseuruetta" poika luonnehtii lauseella: "He eivät pelkää mitään, kun on ruokaa ja naisia". Lause viittaa selvästi alkuperäiseen lähteeseensä, Hasselin kirjoihin. Kerrontaan sekoittuu muitakin kirjoista omaksuttuja piirteitä; esimerkiksi sademetsän alkuasukkaat asettavat seurueen tielle "ansoja, kuten miinoja". Lopulta heimo ja seurue kuitenkin ystäväystyvät Portan pelastettua villiheimon päällikön. Luvuttuaan ensin olla kertomatta villiheimosta kenellekään, jatkaa "arkeologiseurue" matkaansa "kohti vaaroja määränpäähänään koti".

Pojan kertomuksessa ilmenee kaksi piirrettä, jotka nousevat esiin muissakin populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa kertomuksissa. Ensinnäkin pojalla on kertomuksensa lähteenä jokin hänelle juuri kertomuksen kirjoitushetkellä ajankohtainen viestintälähde, tässä tapauksessa Sven Hasselin kirja tai kirjat. Toiseksi poika on sijoittanut Hasselin hahmot populaarikulttuurista tuttuun sademetsäseikkailuun, jossa "valkoinen mies" lähtee itselleen vieraaseen ja eksoottiseen sademetsään suorittamaan jotakin tehtävää. Sademetsässä hän joutuu monenlaisiin vaikeuksiin, joita hänen eteensä asettaa luonto itse vaarallisten eläinten ja kasvien muodossa tai toiset ihmiset. Sademetsissä elävät alkuperäiskansat kuvataan alkeellisina. Kun Hasselin kirjat eivät ole tarjonneet luonnollista yhteyttä metsään, on kirjoittaja ottanut käyttöönsä tällaisen populaarikulttuurista tutun sademetsäteeman ja yhdistänyt kertomuksessaan tietyn lähteen, Hasselin kirjat, tiettyyn genreen, sademetsäseikkailuun.

POPULAARIKULTTUURIN METSÄKUVIA

John Fiske katsoo, että intertekstuaalisuuden muodoista merkittävin on genre. Hän määrittelee sen kulttuuriseksi käytänteeksi, joka pyrkii tuomaan järjestystä kulttuurissamme kiertäviin teksteihin ja merkityksiin. Tämä tapahtuu geneeristen konventioiden kautta: genre muodostaa erilaisten konventioiden verkoston. Näin genre ohjaa niin tekstin tuottamista kuin tulkitsemista. (Fiske 1987, 109–111.) Genre on kerronnallisen järjestelmän muoto, joka säätelee kerronnan potentiaaleja ja vaikuttaa siihen, kuinka merkitsijöitä ja diskursseja muotoillaan, järjestellään ja muunnellaan kerronnallisessa prosessissa. Ajatus genren intertekstuaalisuudesta purkaa tekstien ja kontekstien välistä erottelua ja tekee selvemmäksi sen, ettei tekstien tuottaminen ole koskaan puhtaasti uuden luomista, vaan olemassa olevien mallien hyväksikäyttöä. Genren käsite tuo esiin sen, että huomiota on kiinnitettävä tekstien lisäksi niiden lukemiseen, sillä genre on kuin ohje, jonka mukaan teksti luetaan ja tulkitaan. (Lehtonen 1996, 183–185.) Kuudesluokkalaisten populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa kertomuksissa kiinnostavia eivät olleet ne kirjoitukset, joissa intertekstuaaliset viitteet ovat suoria. Kiinnostavia ovat ne kertomukset, jotka näyttävät noudattavan tiettyä seikkailugenreä.

Avaimena tälle tulkinnalleni on se, että lähes poikkeuksetta populaarikulttuurista vaikutteita saaneet kertomukset sijoittuvat afrikkalaiseen tai eteläamerikkalaiseen viidakkoon ja sademetsään. Vielä oleellisempaa on, että näissä kertomuksissa ihmiset saapuvat tutkijoiden tai tutkimusmatkailijoiden roolissa sademetsään tai viidakkoon suorittamaan jotakin tehtävää, kuten etsimään aarretta. Eksoottinen tropiikki on populaarikulttuurissa suosittu miljö. Länsimaista Afrikka -kuvaa kolonialistisen kirjallisuuden kautta tutkineen Olli Löytyn mukaan sinne sijoittuvat seikkailut, tutkimusmatkailijoiden raporteista ja päiväkirjoista vaikutteita saaneet romaanit ja erityisesti pojille suunnatut seikkailukirjat ovat oleellinen osa populaarikulttuurin historiaa (Löytty 1995, 143). Katson, että Löytyn tutkimien kirjallisuuden lisäksi monet elokuvat, sarjakuvat ja televisiosarjat osallistuvat oleellisesti eivät vain Afrikka -kuvan vaan ylipäätään sademetsä- ja viidakkokuvan muokkaamiseen.

Edgar Rice Burroughsin luoma *Tarzan* on esimerkki siitä, kuinka populaarikulttuuri muokkaa kuvaamme Afrikasta - ja samalla afrikkalaisesta luonnosta. Myös suomalaislapsille tuttu lautapeli *Afrikan tähti* tekee selväksi, mistä Afrikkaan menemisessä on kyse: sinne mennään "maa-, meri- tai ilmaitse" etsimään aarretta, Afrikan tähteä. Matkan var-

rella rosvot väijyvät keskenään kilpailevia aarteenetsijöitä, joiden tehtävänä on voittaa kallisarvoinen timantti itselleen ja toimittaa se pois viidakosta. Löytyn mukaan pelin juoni on kuin suoraan kolonialismin historiasta. (Löytty 1997, 13–14.) Samankaltaista aarteenetsintä -kaavaa toistavat kuudesluokkalaisetkin kertomuksissaan. *Tarzan* puolestaan tiivistää monia 1900-luvulle tyypillisiä ajattelutapoja länsimaisten suhteesta "muihin". Viidakossa "valkoinen mies" näyttäytyy yliverlaisena taikauskosiin ja barbaarisiin "alkuasukkaisiin" nähden. He sopivat parhaiten sivistyneestä maailmasta saapuneiden herrojen tarvikkeiden kantajiksi ja joutavat ensimmäisinä leijonan tai krokotiilin kitaan. Heillä on myös taipumus tippua helpoimmin vuoren jyrkänteeltä rotkoon. Joissakin kuudesluokkalaisten populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa kirjoituksissa sademetsän alkuperäisasukkaat kuvataan tällaisina tietämättöminä hölmöinä. Esimerkiksi ylihärmäläispoika viljelee vähättelevää tyyliä kuvatessaan Amatsonin sademetsissä asuvia "alkuasukkaita", joita kertomuksen yhdysvaltalainen sankari seikkailullaan kohtaa. Hän ei anna suurtakaan painoarvoa "alkuasukkaiden" kokemuksille "hirviöistä": "Scott ei tietenkään uskonut juoruja; alkuasukkaat olivat voineet luoda kertomuksen aivan omasta päästään." (K28.) Heidät voidaan kuvata myös raakoina villi-ihmisinä: "Elelipä kerran synkissä sademetsissä villiheimo nimeltä tanssivat apina. He olivat tunnettuja raakuudestaan - -." (K23). Muutamissa kertomuksissa he toimivat metsään saapuvien seikkailijoiden oppaina ja apulaisina.

Kuudesluokkalaisten kertomuksissa sademetsään ja viidakkoon matkaava länsimainen ihminen on yleensä tutkimusmatkailija tai tutkija. Tällaisen genren taustalla on nähtävissä tropiikkiin aikoinaan kohdistuneet todelliset tutkimusmatkat ja niihin perustuvat päiväkirjat sekä kirjat, jotka puolestaan innoittivat niin romaaneihin kuin elokuvainkin. Kuvaukset tutkimusmatkoista korostavat viidakkoa valkoisen miehen persoonallisuus- tai miehuus-testinä, joka karaisee luonnetta. (Löytty 1997, 53–54.) Aihe on tuttu nykyisestä populaarikulttuurista, jossa eksoottiseen metsään lähdetään seikkailemaan ja sieltä etsitään usein muinaisia aarteita. Aarteen etsintään liittyy ihmisten välinen kilpailu ja kavaluus. Metsässä sankari joutuu taistelemaan petollisia roistoja vastaan, jotka haluavat aarteen itselleen hinnalla millä hyvänsä. Tällaisia elokuvia ovat muun muassa suosittu *Indiana Jones* -elokuvat (1981, 1984) sekä *Vihreän timantin metsästy*s (1984). Luontodokumenteissa puolestaan luonnontutkijat samoavat sademetsissä eksoottisten kasvien ja eläinten perässä.

Sademetsä sopii myös romanttisten tapahtumien näyttämöksi. Esimerkkinä lajityypistä käy usein Suomen televisiossa esitetty Kolumbian syrjäseuduille sijoittuva Robert Zemeckis'n ohjaama elokuva *Vihreän timantin metsästys* (1984). Elokuvasa ujo ja epävarma kirjailijatar Joan Wilder päätyy Kolumbian viidakkoon etsimään aarretta ja pelastamaan roistojen sieppaamaa siskoaan. Viidakossa avuton sankaritar saa avukseen karskin ja salaperäisen aartenmetsästäjä-Jackin, joka osoittautuu kirjailijattaren unelmien prinssiksi.

Kyseisen elokuvan kannalta on kiinnostava kaarinalaisen tytön kirjoitus *Metsäkirjoitus: Sademetsä* (K32), jonka päähenkilö on Camilla Strömmer, eläintutkija Helsingin Luonnontieteellisestä museosta. Hänet on kutsuttu sademetsään tutkimaan eläimiä ja kasveja. Camilla joutuu monenlaisiin kommelluksiin niin viidakossa kuin savannilla. Hän astuu esimerkiksi vahingossa metsästäjän ansaan ja päätyy roikkumaan puuhun köydellä kiinnitettyyn verkkoon. Pahaksi onneksi köysi alkaa katketa ja nälkäinen leijona saapuu puun alapuolelle odottamaan pian putoavaa saalista. Viime hetkellä kuuluu tarzanmainen huuto ”ooliolioo” ja ”paikallinen asukki” Sam saapuu lüaanilla viidakkoveistään heiluttaen pelastamaan Camillan. Camilla rakastuu veijarimaiseen ”paikalliseen asukkiin”. Kirjoittajan intressit ovatkin juuri kertomuksensa sankarittaren ja ”paikallisen asukin” välille sytyvässä romanttisessa rakkaudessa. Kerronta on humoristista ja tyyliä voisi kuvailla romanttiseksi seikkailukomediaksi samaan tapaan kuin elokuvaa *Vihreän timantin metsästys*.

Ongelmallinen sademetsä ja sen asukkaat

Osassa populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa fiktiivisissä kertomuksissa metsä kuvataan kokonaisuudessaan ihmiselle ongelmallisena paikkana (K23, K25-K28, K31, K32, K36, K41 ja K42). Kulttuurissamme viidakko onkin yleisesti tunnettu mutkikkouden symboli. (Lehtonen 1996, 19). Tutkijoiden tai tutkimusmatkailijoiden roolissa sademetsään tai viidakkoon tehtävää suorittamaan saapuneet ihmiset joutuvat metsän sekä sen asukkaiden kanssa konfliktiin. Vaikeuksia aiheuttavat vaaralliset metsäeläimet, kuten käärmeet ja leijonat. Häiritseviä saattavat olla lisäksi apinat ja lepakot. Myös itse metsämaasto voi olla vaarallinen. Selviytyäkseen sademetsässä ihminen tarvitsee usein nykyteknologiaa avukseen; esimerkiksi eräässä kertomuksessa leijonalaumaa puuhun paennut mies hälyttää itselleen apua kännykällä (K41).

Kertomuksessa *Olipa kerran metsä* (K25) tutkimusmatkailijat Alan ja Leo etsivät aarretta "sankasta sademetsästä" Afrikassa. Jo aiemmin sademetsä on ollut tukijoille ongelmallinen, sillä ensimmäinen retki epäonnistui myrkyllisen käärmeen purtua Leo'a jalkaan. Tällä kertaa Alan tippuu suohon ja lähes hukkuu. Lisäksi kuristajakäärme on kuristaa hänet. Näin sekä metsän maasto (suo) että siellä elävät eläimet (käärmeet) aiheuttavat vaikeuksia. Alanin ja Leon tutkimusmatka lopulta onnistuu ja he saavat käsiinsä muinaisten viidakon asukkaiden metsään kätkemän kultalippaan. Lipas löytyy luolan sisältä kammioista. Kammio alkaa yhtäkkiä sortua, mutta toverukset selviytyvät viime hetkellä ulos luolasta aarrelipas mukanaan. Näin he voivat palata kotimaahansa sankareina: "Kotikaupungissaan Leo ja Alan antoivat aarteen kaupungin museolle ja saivat huomattavan palkkion." Seikkailu Afrikassa oli tutkijoille keino saada mainetta ja kunniaa.

Seikkailu tuo monessa kohdassa mieleen *Steven Spielbergin* ohjaamat suositut *Indiana Jones* -elokuvat, joista kahdessa elokuvien sankari Indiana Jones seikkailee myös sademetsässä. On huomionarvoista, että Indiana Jones on arkeologian professori, joka metsästäää muinaisia kadonneita aarteita milloin mistäkin maailman kolkasta, välillä myös viidakoista. Monessa kuudesluokkalaisen kirjoituksessa seikkailijat ovat tutkijoita tai vielä täsmällisemmin nimenomaan arkeologeja. Erityisesti elokuvan *Kadonneen aarteen metsästäjät* (1981) alku on kiinnostava. Esitän tässä omin sanoin tiivistelmän elokuvan johdannosta:

Indiana Jones johtaa retkikuntaa jossakin Etelä-Amerikan sademetsässä. Retkikuntaan kuuluu kantajina alkuperäisasukkaita, jotka taikauskaisina pelkäävät matkan määränpäättä, muinaista temppeleitä. Lopulta he pakenevatkin paikalta. Jones hamuaa temppeleistä kultaista patsasta. Muinainen temppeleitä löytyy vanhasta kaivoksesta, josta huhujen mukaan kukaan ei ole päässyt elävänä ulos. Jones onnistuu pääsemään pyhättöön, jossa jalustalla seisoo tavoiteltu kultainen patsas. Temppeleitä alkaa sortua, kun Jones nostaa patsaan jalustalta pois. Viime hetkellä hän pääsee ulos luolasta. Myöhemmin elokuvassa selviää, että Jones olisi lahjoittanut esineen Kansallismuseolle. Suunnitelman sotkee roistomainen Belloq, joka myy aarteita pimeästi eteenpäin. Hän nappaa patsaan Jonesilta, joka joutuu palaamaan tyhjin käsin yliopistoon luennoimaan arkeologiaa.

Erityisesti Alanin ja Leon löytämä aarrekammio luolassa, sen sortuminen, pako sieltä ja aarteiden luovuttaminen museolle (K25) muistuttavat *Kadonneen aarteen metsästäjien* alkua.

Ylihärmäläisen tytön kertomuksessa *Olipa kerran metsä...* (K26) kolme "eläinten tutkijaa" joutuvat hekin eläinten ahdistelemiksi: vihainen urosleijona ajaa heidät puuhun pakoon, jossa kalkkarokäärme matelee uhkaavasti heitä kohti. He joutuvat viettämään yönsä puussa, jossa tarkkailevat "lepakkoja ja muita yöeläimiä". Apinat ja käärmeetkin ovat "heidän harmikseen" hereillä. Kaikeksi onneksi hotellin huonepalvelun hälyttämä helikopteri saapuu pelastamaan retkueen. Tässä kertomuksessa sivistys ei ole kaukana. Luontoa tutkijat lähtevät tutkimaan kätevästi vuokratulla autolla ja kameratkin on muistettu ottaa mukaan. Hotelli uima-altaineen ja helikoptereineen on turvallisesti tutkijoiden lähettyvillä ja hotellin huonepalvelu heidät lopulta pelastaakin seikkailultaan. Eksoottinen luonto on tutkijoille vieras paikka, jossa he joutuvat konfliktiin sen asukkaiden kanssa. Eläimet, joita heidän pitäisi tutkia, osoittautuvat vaarallisiksi, kuten leijona ja kalkkarokäärme, tai häiritseviksi, kuten apinat ja lepakot.

Metsän ja eläinten lisäksi ihmiset aiheuttavat toisilleen ongelmia. Eksoottisessa metsässä pätee vain viidakon laki, sillä siellä ihmiset ovat vaarallisia ja petollisia. Näin käy tutkimusmatkailijoille Jake Hendersonille ja James Taylorille ylihärmäläistytön kertomuksessa *Seikkailu sademetsässä* (K27). He saavat huomata metsän synkän puolen tultuaan petetyiksi. Työkseen sademetsiä ja niiden elämää tutkivat Henderson ja Taylor lähtevät työmatkalle Afrikkaan. Siellä heitä odottavat uudet työtoverit Nick Hunter ja Isaak Mattson, jotka osoittautuvat huijareiksi. Nämä juottavat pahaa-aavistamattomille Jakelle ja Jamesille unilääkettä ja väärentävät tutkimusretkeä varten laaditun kartan. Väärennettyä karttaa seurattessaan James ja Jake eksyvät:

Kun he kulkivat metsässä heistä tuntui oudolta. "- Ikään kuin olisimme väärällä reitillä." James sanoi. "- Niin minustakin tuntuu mutta kartassa käsketään mennä eteenpäin."

Metsä ja eläimien läsnäolo siellä kuvataan pelottavana Jaken ja Jamesin eksyessä sinne: "He kulkivat ja kulkivat ja metsä vain synkkeni eikä aukiota löytynyt. Ilta pimenei ja eläimet alkoivat heräillä". Metsästä kuuluu myös outoa, pelkoa herättävää rapinaa. Tavallisesta metsän rapinasta poikkeava ääni ennakoikin gepardin hyökkäystä Jamesin kimppuun. Jake pakenee paikalta ja jättää ystävänsä gepardin saaliiksi. Metsässä vaanii myös muita petoja, joista Jake ei kuitenkaan jaksa enää välittää nukahtaessaan puuta vasten vielä järkyttynään toverinsa kohtalosta: "Hän istui puun viereen vaikka tiesi että joku peto voisi hänet siitä huomata". Metsä on vaarallinen petetyiksi joutuneille kaveruksille. Ilman asian-

mukaista karttaa he eksyvät ja joutuvat vaikeuksiin. Vaikka seikkailussa on kyse ihmisten välisestä konfliktista, on metsä kuitenkin se, joka lopullisesti aiheuttaa vaarat ja vaikeudet.

Sademetsän muodostamaa ongelmallista aluetta pyritään hallitsemaan voimakkaasti monenlaisilla teknologisilla välineillä ylihärmäläispojan kertomuksessa *Olipa kerran metsä* (K28). Amatsoni-joen varrella sijaitsevassa sademetsässä on jotakin pahasti pielessä ja USA:n hallitus on lähettänyt FBI-agentti Scottin retkikuntineen selvittämään asiaa. Sademetsässä he kohtaavat raadeltuja "alkuasukkaita" sekä näitä raadelleita velociraptor-dinosauruksia. Kaiken takana ovat paranormaalit seikat: Ufot ovat laskeutuneet sademetsään ja tuoneet dinosauruksia sinne.

Retkikunta on varustautunut seikkailuunsa perusteellisesti:

Varmuuden vuoksi retkikunta otti mukaansa huipputeknologiaa, kuten satelliittipuhelimet, jokaiselle lähetin, lämpökiikarit, pientä virtuaaliky-päätä muistuttavat yönäkölinsit, joita pidettiin otsalla, mutta ne asetettiin silmille pimeässä. - - Mukana oli myös tehokas kannettava tietokone. Tietokone pystyi tunnistamaan lähes kaikki olemassa olevat tiedetyt eläimet. Pienet videokamerat, jotka tallensivat tiedot DVD-levyille, olivat myös osa varustusta.

Aseet eivät jää muusta huipputeknologiasta jälkeen:

Aseet olivat myös hyviä. Jokaisella jäsenellä oli pistooli ja kivääri, jolla voi ampua joko tehokkaita myrkkypatruunoita tai nukutuspatruunoja.

Asenne sademetsää kohtaan on selvä: ”valkoisella miehellä” on oltava mukanaan melkoinen teknologiavarustus hallitakseen itselleen selvästi vierasta, villiä ja eksoottista sademetsää. Kirjoittaja on rakentanut kertomukseensa voimakkaan vastakkainasettelun pääasiassa amerikkalaisen retkikunnan ja sademetsässä asuvien ”alkuasukkaiden”, ”shai-shuluheimon” välille. Hän muistaa myös monessa kohdassa kirjoittaa vähättelevään sävyyn ”alkuasukkaista”. Näin retkikunta edustaa modernia sivistystä, sademetsä puolestaan asukkaineen alkukantaista ja villiä. Metsän merkitys tulee tässä samoin kuin muissa sademetsää ongelmien ja vaarojen kenttänä kuvaavissa kertomuksissa lähelle suomalaista jälkijättöistä ja syrjäistä metsäkulmaa, "takapajulaa" (Vilppula 1996, 294).

METSÄKIRJOITUKSET MEDIALORENA

Eero Julkunen on tutkinut lasten ja nuorten *medialorea* eli joukkotiedotusperinnettä (1989). Medialorella Julkunen tarkoittaa joukkotiedotuksen elämää suullisena ja tapaperinteenä. Lapset ja nuoret eivät ole ainoita ”mediaperinteen” kannattajia, sillä myös aikuisilla on oma tapansa käyttää medialorea. Lasten ja nuorten keskuudessa on tavallista esimerkiksi referoida toisille television sarjafilmejä ja elokuvia. Julkunen jakaa lasten ja nuorten medialoren kerrontaan ja esityksiin. Kerrontaan sisältyvät sarjafilmiin ja elokuvien referoiminen sekä viihdeohjelmien vitsien ja mainosten kertailu, kun taas esityksiin kuuluvat näytelmät ja leikit, jotka pohjautuvat joukkotiedotukseen. Erityisesti koulu luo Julkusen mukaan otolliset puitteet tällaiselle lasten- ja nuorten medialorelle. (Julkunen 1989, 49.)

Suuri osa lasten leikeistä saa Julkusen mukaan vaikutteita joukkotiedotuksesta. Siitä voidaan lainata esimerkiksi henkilöahmot, kokonaisia juonikuvioita tai ihmissuhdeverkostoja. Huomionarvoista populaarikulttuurista vaikutteita saaneiden kirjoitusten kannalta on, että Julkusen mukaan tällainen leikki ei koskaan ole pelkkä kopio vaan yhdistelmä monesta eri aineksestä tuloksena ainutlaatuinen tuotos. Samoin tutkimusaineistooni kuuluvat populaari- tai mediakulttuurikirjoitukset ovat ainutlaatuisia yhdistelmiä, joiden alkuperäisiä lähteitä on usein mahdotonta selvittää. Eräs medialoren ominaispiirre on, että se viittaa käyttötilanteensa ulkopuolelle, sillä sen näkymättömänä osapuolena on aina viestintälähde tai -lähteet. Jotta medialoren merkityksiä pystyy ylipäättään ymmärtämään, on tunnettava tämä näkymätön osapuoli, viestintälähde. Jos tämä ei ole mahdollista, on pyrittävä konstruoimaan se mielessään. Medialore on luonteeltaan myös fragmentaarista, lyhyttä ja siinä korostuu visuaalisuus. Kerronnasta puuttuvat pitkät eppiset kokonaisuudet ja henkilöahmojen kuvailu on pinnallista. (Julkunen 1989, 51, 60–61.)

Aineistooni kuuluvia eri medioista vaikutteita saaneita kirjoituksia voidaan mielestäni pitää kirjallisena medialorena. Kirjoitettu medialore näyttää aineistoni perusteella jakautuvan kahtia. Jotkut kertomuksista ovat pitkiä ja monipolvisia sisältäen myös pitkiä eppisiä kokonaisuuksia ja yksityiskohtaista henkilöahmojen kuvailua. Esimerkkeinä tällaisista kirjoituksista ovat 161 riviä pitkä *Buaron Amatson* (K31) ja 448 rivinen *Olipa kerran metsä* (K28). Kummassakin juonikuvio on monimutkainen ja tapahtumat polveilevia. Varsinkin ensin mainitussa henkilöahmojen kuvaus on tarkkaa. Näissä kirjoituksissa ei henkilöahmoja tai juonta ole omaksuttu suoraan mistään viestintälähteestä, sillä niissä on yhdistelty

ja sekoiteltu erilaisia aineksia omaa mielikuvitusta käyttäen. Joidenkin kirjoitusten ominaisuudet puolestaan sopivat hyvin Julkusen kuvaaman suullisen medialoren ominaisuuksiin: ne ovat lyhyitä, fragmentaarisia, henkilöhahmojen kuvaus pinnallista ja pitkät eepiset kokonaisuudet puuttuvat. Tällaisia kirjoituksia ovat erityisesti sellaiset, joissa on suoraan jostakin viestintälähteestä otetut henkilöhahmot. Esimerkiksi tietokonepeliin Duke Nukem pohjautuva 30 riviä pitkä *Duke Nuke ja luonto* (K37) on kerronnaltaan hajanaista eikä päähenkilöä, Dukea, kuvailla lainkaan. Erot kirjoituksissa johtuvat pitkälti kirjoittajien kielellisistä kyvyistä, sillä monipolvisia tapahtumia ja tarkasti kuvailtuja henkilöhahmoja sisältävät pitkät kirjoitukset ovat kielellisesti kyvykkäämpien koululaisten tuotoksia.

Koulussa tapahtuva ainekirjoittaminen näyttää tarjoavan kirjallisen kanavan välitunneilla kaveripiirissä suullisesti välittyvälle medialorelle. Oppitunnilla tapahtuva ainekirjoittaminen opettajan valvovan silmän alla luo välituntien epävirallisesta kaveriporukan suullisesta kanssakäymisestä poikkeavat puitteet medialorelle. Hyville kirjoittajille ainekirjoittaminen antaa mahdollisuuden käyttää mielikuvitustaan ja kirjoittaa rauhassa pitkiä, monipolvisia kertomuksia, joiden pohjana on jokin televisiosarja, elokuva tai muu viestintälähde. Välitunnilla tovereiden kesken tuskin kenelläkään on mahdollisuutta saada tällaisten kertomusten vaativaa pitkä suunvuoroa.

Varhaisnuorten televisiokokemuksista sosiaalipsykologian väitöskirjansa tehnyt Juha Kytömäki (2000) kiinnostui varhaisnuorten television ja videon katseluun liittyvästä vilkkaasta vuorovaikutuksesta. Sarjafilmeistä käytiin hänen havaintojensa mukaan jatkuvaa keskustelua koulussa ja vapaa-aikana. Elokuvia katsottiin yhdessä videolta ja niistä syntyi sekä keskustelua että suurta innostusta. (Kytömäki 2001, 50.) Kytömäen mukaan varhaisnuorilla on vankka käsitys universaalista oikean ja hyvän elokuvan tai sarjafilmin määritelmästä ja keskusteluihin osallistuminen onkin samalla toisten arvostelukyvyn arviointia. Kytömäki liittyy vilkkaan ja innokkaan elokuvista ja sarjafilmeistä käytävän keskustelun lasten ja varhaisnuorten identiteetin rakentamiseen. Suuri osa lasten arvostamista elokuvista ja sarjafilmeistä voidaan luokitella Kytömäen mukaan sankaritarinoiksi ja seikkailukertomuksiksi, jotka kertovat sosiaalisen identiteetin saavuttamisesta. Tarinan valinta ja siitä kertominen on varhaisnuorelle riskialtista, sillä samalla hän kertoo jotakin itsestään ja asettaa itsensä muiden arvioitavaksi. Kytömäki katsoo, että nykymaailmassa oppiminen perustuu pääasiassa mediatietoon. Näin varhaisnuorten keskustelun ja identiteetin rakentamisen pohjana oleva populaarikulttuuri palauttaa kadotetun kyläyhteisön, joka aikaisem-

min toimi oppimisen perustana. Tässä Kytömäki yhtyy englantilaisen psykologin Grant Noblen teoksessaan *Children in front of the small screen* (1975) esittämään näkemykseen, että televisio, sen esittämät sarjafilmit, näytelmät ja elokuvat toimivat sosiaalisen oppimisen välineinä. (Kytömäki 2001, 56–57.)

Folkloristit varovat tekemästä kovin suoraviivaisia rinnastuksia joukkoviestimien tai populaarikulttuurin ja aikaisemman kansankulttuurin funktioista. Vaikka todetaan populaarikulttuurin vastaavan talonpoikaisen ja sääty-yhteiskunnan henkistä kansankulttuuria, tehdään selvä ero entisen ja nykyisen kansankulttuurin välille niiden tuottamisen tavoissa. Puhutaan kollektiivisista tarpeista, joita aiemmin tyydyttivät spontaanit, monenkirjavat ja vailla keskitettyä valtaa olleet instituutiot, kun taas nykyisin näitä tarpeita tyydyttävät viihdeteollisuus ja joukkotiedotusvälineet, joita yhteiskuntamme vallassaolijat hallitsevat. Merkittävänä erona entiseen on ennen kaikkea populaarikulttuurin tuottajan ja kuluttajan suhde, jossa tuottaja pyrkii maksimoimaan tuotteensa kulutuksen pääasiassa taloudellisen hyödyn vuoksi. (Perinteentutkimuksen terminologia 2001, 46.)

Eero Julkunen puolestaan katsoo medialoren toimivan ihmisiä yhdistävänä tekijänä pitkälle eriytyneessä ja eristynyttä elämäntapaa suosivassa kulttuurissamme. Se myös sopii anonyymiutensa ja neutraaliutensa puolesta henkilökohtaisuuksia välttelevään nykykulttuuriin. Toisaalta medialore myös tarjoaa mahdollisuuden itseilmaisuuksiin ja se on todellisuuden haltuunottoa tai todellisuuden uudelleenahmottamista. (Julkunen 1989, 62.) Julkusen väitteeseen medialoren neutraaliudesta on vaikea yhtyä. Medialore taustanaan mitä moninaisimmat viestintälähteet voi olla kaikkea muuta kuin neutraalia käyttötilanteestaan ja yhteydestään riippuen. Kuvaava on tässä luvussa aiemmin analysoimani nokialaistytön kertomus *Buaron Amatson* (K31), jossa tyttö oli kääntänyt kirjoituksensa päälähteen, Desmond Bagleyn kirjan miehisen asetelman päälähteen ja asettanut kertomuksensa sankariksi naisen.

Edellä kuvaamaani taustaa vasten aineistooni kuuluvat eri medioista vaikutteita saaneet kirjoitukset eivät ole yllätys vaan kuvastavat samaa ilmiötä, jonka muiden muassa Lehtonen, Julkunen ja Kytömäki ovat havainneet. Lapsille metsän yhdistäminen suosikkielokuvaan, televisiosarjaan, tietokonepeliin, sarjakuvaan tai kirjaan on mitä luonnollisinta, vaikka aikuisesta tuntuu yllättävältä lukea nimellä *Olipa kerran metsä* (K28) otsikoitua kirjoitusta, jossa USA:n hallitukselta komennuksen saanut FBI-agentti seikkailee Etelä-

Amerikan sademetsässä dinosaurusten ja avaruusolioiden seassa. Paljastavaa on, että vain kaksi kirjoitusta, joissa on häivähdys tästä lasten maailmaan olennaisesti kuuluvasta mediakulttuurista, on päässyt siihen *Sieppo*-lehden numeroon, johon valittiin parhaimpia ”metsäjuttuja”. Varsinaisten voittajien tai kunniamainintojen saajien joukossa eivät nämä kaksi kirjoitusta kuitenkaan ole. (Ks. *Sieppo* 3/98, 21–22.) Lasten odotetaan kirjoittavan metsästä jollakin muulla tavalla, usein ”roskakulttuuriksikin” mielletty massa- tai populaarikulttuuri ei kuulu hyviin kirjoituksiin. Aikuiset mittaavat lastenkulttuuria omien mittapuidensa mukaan: tosi, oikea ja kaunis saattavat olla lapsille aivan eri asioita kuin aikuisille (Rönneberg 1990, 8–9, 25).

Nyky- ja erityisesti lastenperinteeseen voimakkaasti vaikuttava populaarikulttuuri ja yhteiskunnan modernisoituminen on folkloristiikassa perinteisesti nähty huolestuttavana ilmiönä, sillä joukkoviestinnän vaikutuksia folkloreen on pidetty tuhoisina. Suuri osa vanhasta perinteestä onkin nykykulttuurin paineessa kadonnut. (Virtanen 1988, 291–293.) Populaarikulttuuria on pidetty lähes aina uhkana myös nuorille. Tukholman yliopiston lasten- ja nuortenkirjallisuuden professorin Ulf Boëthiuksen mukaan nuorten käyttäytymistä koskevat ns. moraalipaniikit ovat usein itse asiassa mediapaniikkeja. Populaarikulttuuria on pidetty vaarallisena ja viettelevänä, todellisuudentajua vääristävänä. Toisen maailmansodan jälkeen vaarallisina pidettiin sarjakuvia, 1980-luvulla vuorossa olivat videot ja 1990-luvulta alkaen huomion keskipisteessä ovat olleet erityisesti tietokonepelit ja internet. Mediapaniikit kohdistuvat nuoriin erityisesti siksi, että he ikänsä puolesta edustavat modernia ja he innostuvat sekä omaksuvat uusia medioita ja tuotteita helpoimmin. (Boëthius 1995, 39, 44, 47–48.)

Folkloristeista myönteistä suhtautumista populaarikulttuuriin edusti Matti Kuusi, jonka myötä populaarikulttuurin tutkimus käynnistyi suomalaisessa folkloristiikassa 1960-luvulla (Koski 1996, 22). Kuusi erotti populaarikulttuurista poploren käsitteen, joka hänen mukaansa kuuluu folkloristisen tutkimuksen piiriin. Sanat ”folk” ja ”pop” palautuvat kumpikin ”kansaa” tarkoittaviin sanoihin ja useimmille folkloren ilmiöille löytyy vastine poploren piiristä. Poplore on kollektiiviperinnettä siinä missä folklorenkin. Ilmiöt ovat näin rinnakkaisia, mutteivät samoja. Folklore perustuu suulliseen viestintään, kun taas poplore joukkoviestintään. Kuusi rinnastaa toisiinsa folkloren ja poploren ilmiöistä esimerkiksi kansanlaulun ja iskelmän, sankarieepoksen ja villin lännen elokuvan sekä kansanmusiikin ja populaarimusiikin. (Kuusi 1975, 9–11.) Sittemmin on varottu tekemästä kovin suoravi-

vaisia rinnastuksia vanhojen perinteenlajien ja joukkoviestinnän välille. Mahdollisimman neutraalisti voidaan joka tapauksessa todeta, että joukkoviestintä synnyttää tarpeen ilmaista asioita suullisesti tai epävirallisesti. Uudet mediat vaikuttavat jatkuvasti suulliseen perinteeseen, mutta toisaalta taas populaarikulttuuri käyttää kansanperinteessä esiintyviä juoni-motiiveja ja tehokeinoja. Joukkotiedotusvälineiden ja viihdeteollisuuden voidaan katsoa tyydyttävän ainakin osittain samoja tarpeita kuin ”kansanomaisten instituutioiden” aikaisemmin. (Virtanen 1988, 292–293.)

Medioista vaikutteita ammentaneet lasten kirjoittamat metsäkertomukset eivät anna aihetta joutua mediapaniikin valtaan. Osa kirjoituksista on toki kieliopillisesti varsin heikkotasoisia ja kerronnaltaan hämmentävän fragmentaarisia. Syy ei välttämättä ole populaarikulttuurissa, sillä huonosti kirjoitettuja kirjoituksia on myös muiden teemojen joukossa. Kuten Julkunen katsoo, medialore tarjoaa väylän niin itseilmaisulle kuin todellisuuden haltuunotolle ja uudelleentulkinnalle. Näin on myös tässä käsittelemieni metsäkirjoitusten kohdalla. Kulttuurimme suorastaan pursuilee median kautta kanavoituvia kertomuksia ja on esitettykin, että elämme *tarinayhteiskunnassa* informaatioyhteiskunnan sijaan (Jensen 1999). Ei tarvitse kuin avata televisio tai vilkaista kaupan kassajonossa lehtihyllyjä tämän havaitakseen. Eri tieteenaloilla 1980-luvulla alkaneen ns. narratiivisen käänteen myötä kertomusten kulttuurista merkitystä on alettu korostaa. Narratiivisen ajattelun ja tutkimuksen mukaan kertominen on ihmiselle ominainen tapa tuottaa merkityksiä ja ymmärtää maailmaa. Kertominen, kertomus tai kerronta eivät ole todellisuuden heijastusta vaan enemmänkin tapa tulkita todellisuutta tai ne ovat jopa osa sitä. Kertomus ja kerronta tarjoavat tulkinnan koetulle, eletylle ja nähdylle. Kertominen on tapa tuottaa merkityksiä ja näin tehdä maailma ymmärrettäväksi. Kerronta puolestaan voidaan nähdä prosessina, jossa kertomus tuotetaan kulttuurisesti määräytyneiden kerronnallisten mallien ja ilmaisukeinojen avulla. (Ukkonen 2003.)

Lasten mediakulttuuriteemaan kuuluvien metsäkertomusten kannalta narratiivinen näkemys on kiinnostava. Metsäkertomuksissaan lapset tuottavat tulkintoja siitä todellisuudesta, jossa elivät vuonna 1997. He eivät tuota pelkästään tulkintoja erilaisista metsistä, vaikka tekevät sitäkin. Kirjoittamalla kantaaottavia luonnonsuojelukirjoituksia he osallistuvat laajempaan *metsädiskurssiin*, ympäristönsuojelukeskusteluun. Populaarikulttuurista vaikutteita saaneissa kirjoituksissa metsällä on kenties vähäisempi rooli kuin monissa muissa kirjoituskilpailuun osallistuneissa kirjoituksissa, mutta niissä lasten kokema mediapainot-

teinen todellisuus saa sille kuuluvan aseman. Näillä kertomuksillaan lapset kiistävät heille asetetun tehtävän kirjoittaa metsästä ja mieluummin kertovat itselleen tärkeämmästä todellisuudesta: televisiosarjoista, elokuvista, sarjakuvista, kirjoista, tietokonepeleistä.

VII. MISTÄ LAPSET KIRJOITTIVAT?

Tutkimuksen jälkeen on aika arvioida, mistä lapset itse asiassa kirjoittivat osallistuessaan *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailuun vuonna 1997. Onnistuiko Luonto-Liiton tavoite ja pohtivatko lapset omaa suhdettaan metsäluontoon? Oliko metsä kirjoituskilpailuun osallistuneille kuudesluokkalaisille merkityksellinen, merkittävä paikka?

Kaikkia lapsia metsä ei kiinnostanut riittävästi, eivätkä heidän kirjoituksensa liity metsään millään tavalla. Tällainen on esimerkiksi pirkkalaisen Naisten Matkan ala-asteen oppilaan kertomus *Satu linnun matkassa* (K151), jossa kertoja muuttuu linnuksi ja lentää satulinnun mukana, kunnes kaksi nuolta tappaa heidät. Kirjoitukset voivat heijastella kaikkea muuta kuin metsän merkityksiä, kuten kauhajokelaisen pojan kertomus "karkkimetsästä" (K150). Tällä kirjoittajalla on ollut mielessään karkkipäivä, kun hän kirjoituksessaan luettelee, mitä makeisia söi kuvaamassaan karkkimetsässä. Jotkut kirjoittajat puolestaan kertovat selvästi itselleen tärkeästä harrastuksesta. Näin esimerkiksi Palojoen ala-asteen oppilas kertoo ratsastusharrastuksesta kertomuksessaan *Kiintoisa ratsastus metsässä!* (K136). Osaan kuudesluokkalaisista on vaikuttanut voimakkaasti kirjoituskilpailun ajankohta, myöhäinen syksy, ja he ovat kirjoittaneet tuleva joulunaika mielessään joulukuusen hakureissusta, äidin jouluostoksista sekä piparkakkujen leipomisesta (K154) tai Korvatunturille sijoitetun kertomuksen joulupukista ja -tontuista (K147). Joissakin kirjoituksissa puolestaan on havaittavissa selvää tehtävänannon kiistämistä. Kuhmoisilaisen pojan kirjoituksen *Kelohonka kertoo* (K138) voi tulkita ironiseksi: "Minä lähdin kerran metsään telттаilemaan. Otin mukaan varuiksi Huskvarna moottorisahan, kirveen, vesurin, köyttä, HK:n sinistä, kaljaa kaksi koppaa Holsteenina, ja Regenttieniä". Kertoja matkaa honkametsään traktorilla, pysyttää teltan ja käy nukkumaan. Hän herää lauluun: "Aa tuuti lullaa anna pisun tullaa" ja saa havaita kelohongan juttelevan hänelle. Silloin kertoja sahaa moottorisahalla puun kappaleiksi, tekee siitä polttopuuta ja lähtee kotiinsa.

Populaarikulttuurista vaikutteita saaneet kirjoitukset kertovat nekin jostakin muusta kuin omakohtaisesta suhteesta metsäluontoon. Niissä metsän merkitykset ovat täysin kulttuurin välittämiä, eivätkä ne perustu omiin kokemuksiin. Lähes kaikki näistä populaarikulttuuri-

teemaan kuuluvista kirjoituksista kertovat vieraasta, eksoottisesta luonnosta - eivät kotimaisesta, kirjoittajille tutummasta metsästä. Nämä kirjoittajat eivät ole katsoneet suomalaista metsää eivätkä omia mahdollisia kokemuksiaan ja muistojaan siitä kiinnostavaksi aiheeksi kirjoituskilpailuun. Sen sijaan he ovat kertoneet itselleen metsää enemmän merkityksellisistä televisiosarjoista, tietokonepeleistä, elokuvista, sarjakuvista ja kirjoista. Nämä kirjoitukset viestivät osaltaan kirjoittajiensa mediavälitteisestä todellisuudesta.

Osalle oman aikamme lapsista metsä kuuluu jokapäiväisenä osana elämään. Tästä kertovat seitsemäntoista kuudesluokkalaisen kirjoittamaa omakohtaista metsäkertomusta. Kirjoittajien kuvaama metsä sijaitsee muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta oman kodin läheisyydessä. Omakohtaiset kertomukset ja kuvaukset osoittavat, että metsä on edelleen tärkeä leikkipaikka. Leikit, joita lapset metsässä leikkivät ovat osittain samoja, joita lapset ovat leikkineet jo 1900-luvun alkupuoliskolla: majojen rakentaminen, samoilu ja retkeily, uiminen, risujen veistely ja kaarnaveneen tekeminen ovat perinteisiä leikkejä metsässä. Osa taas kertoo nimenomaan nykyajan lapsien puuhista metsässä.

Kirjoittajien mukaan metsässä on lukemattomasti tekemistä. Keväisin metsässä voi avalla puroja ja haistella metsän raikasta tuoksua. Kesällä siellä käydään vesisotaa, ollaan piilosilla, rakennetaan salapaikkoja, veistellään risuja tai tehdään kaarnaveneitä, retkeillään ja samoillaan, kiipeillään kallioilla ja puissa, uidaan, tehdään *motocross* -ratoja sekä ylipäättään leikitään kaikenlaisia ulkoleikkejä. Kesällä voi myös tarkkailla muurahaisten ahertamista, kuunnella lintujen laulua ja seurata muuta metsänelämää. Syksyllä kerätään marjoja ja sieniä sekä värikkäitä lehtiä. Talvella lapset hiihtävät, laskettelevat ja luistelevat. Silloin ajetaan moottorikelkalla, lasketaan mäkeä *stigalla* ja noudetaan metsästä isän kanssa joulukuusi. Myös eläinten jälkien seuraaminen on monesta lapsesta kiinnostavaa. Aina metsässä ei tarvitse tehdä mitään erityistä, sillä siellä voi myös vain olla: istua sammalmättäällä ja syödä ketunleipiä. Yksinäinen voi löytää metsästä uusia ystäviä. Metsässä voi myös antaa mielikuvituksensa lentää ja kuvitella sinne keijuja ja tonttuja. Ennen kaikkea metsässä rakennetaan kuitenkin majoja: majan rakentaminen mainitaan ylivoimaisesti useimmiten lasten omakohtaisissa kertomuksissa. Metsä on kasvavan varhaisnuoren identiteetin kehittymiselle tärkeä, sillä se tarjoaa hänelle omaan rauhaan vetäytymisen alueen ja myös vapaiden seikkailujen paikan.

Suomalaisille metsä ei ole mikä tahansa paikka: yhteiskunnassamme se on jatkuvan ja kii-vaankin keskustelun aihe. Polemiikki ilmenee esimerkiksi valtakunnallisesti suurimman lehden Helsingin Sanomien mielipidepalstalla, jossa julkaistaan jatkuvasti kannanottoja metsien suojelun tai niiden taloudellisen hyötykäytön puolesta. Metsää hyödyntävät tahot näkevät metsän uusiutuvana luonnonvarana ja raaka-ainevarastona, jota Suomessa hoide-taan ja huolletaan esimerkillisesti (Härmälä 2004). Luonnonsuojelijat sen sijaan katsovat metsien monimuotoisuuden tuhoutuvan tehometsätalouden puristuksessa (Hovila 2004). Tavalliselle kansalaiselle metsä merkitsee usein auton tai junan ikkunassa ohikiitävää suo-malaista maisemaa, josta tulee tällaisena kansallisena symbolina huolehtia. Viime aikoina ollaankin oltu huolissaan siitä, miltä "pusikoituva" Suomi näyttää harvennusten ja muiden metsätöiden jäljiltä. (Malmberg 2004, 32–42; Neuvonen 2004, 7.) Metsä on suomalaisille tärkeä muistojen ja tunteiden paikka, jonka rauhaan vetäytytään esimerkiksi taakse jää-neellä lapsuuden kotitilalla tai kesämökillä. Järkytys on suuri, jos pysyväksi luultu rakas lapsuuden maisema yhtäkkiä kaadetaan (Lakio 2004). Metsä on suomalaisille myös esteet-tisten elämysten lähde, jonka merkitystä avohakkuiden pelätään vähentävän (Kautiainen 2004).

Kuudesluokkalaisten luonnonsuojelukertomukset heijastavat maassamme käytyä metsä-keskustelua selvästi. Vaikka osassa näistä kirjoituksista metsän tuhoaminen kuvataan ihmi-sen kannalta valitettavana seikkana, lasten myötätunto on pääasiassa metsän ja sen asuk-kaiden puolella. Kuudesluokkalaiset asettavat luonnon ja ihmisen jyrkästi vastakkain: ih-minen ei kuulu luontoon. Metsässä hän aiheuttaa vain tuhoa ja kärsimystä eikä tule siellä toimeen. Aikuisten vallankäytön ja enkulturaation näkökulmista yhteiskunnassa tapahtunut arvojen vihertyminen sekä koulujen kasvatustavoitteeksi asetettu ympäristökasvatus glo-baaleine ympäristöongelmineen on kohdannut koululaisissa vastaanottavaisen maaperän. Lapset ovat omaksuneet sosiaalisiksi normiksi muodostuneen ympäristönsuojelun hyvin ainakin asenteiden tasolla. Suuri vaikutuksensa lasten kirjoituksissa ilmeneviin ympäris-tönsuojelullisiin asenteisiin on myös populaarikulttuurin luomilla inhimillisillä eläimillä ja koskettavilla eläintarinoilla.

Lasten kirjoituksista nousevat esiin myös kulttuurimme muut metsärepresentaatiot. Metsäkirjoitusten vahva sitoutuminen satumaisuuteen ja satuhahmoihin viestii lapsille suunnat-tujen satujen tavasta kuvata metsä kiehtovana ja satumaisena paikkana. Suuri osa esimer-kiksi satukirjallisuudesta sijoittuu metsäiseen ympäristöön ja siellä esiintyvät kansanperin-

teestä tutut hahmot, kuten haltiat, peikot ja menninkäiset. Samat satuhahmot seikkailevat myös kuudesluokkalaisten metsäkirjoituksissa. Populaarikulttuurin tapa kuvata eksoottista metsää länsimaisen ihmisen seikkailujen kenttänä ilmenee lasten kirjoittamista viidakoseikkailuista.

Kulttuuristen tekstien ominaislaatuun kuuluu, etteivät niiden sisältämät merkitykset tyhjene useankaan lukemisen jälkeen. Uusien lukukertojen kautta merkityksiä ilmestyy alati lisää. Metsäkirjoitusten kaikkia merkityksiä ei tähän tutkimukseen ole voitu sisällyttää, sillä niistä läheskään kaikki eivät edes liity metsään.

On aiheellista kysyä, oliko muuta kuin tieteellistä tutkimusta varten tuotettu kirjoituskilpailu sovelias tutkimukselliseen käyttöön ja oliko juuri tämä aineisto sopiva tutkimustehtävääni nähden. Osallistuva havainnointi lasten metsäleikeistä ja -retkistä sekä heidän haastattelemisensa olisivat tuottaneet tästä tutkimuksesta suuresti poikkeavia tuloksia. *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailun etuna oli kuitenkin sen kattavuus ja edustavuus sekä se, etten ollut tutkijan roolissa päässyt millään tavalla vaikuttamaan kirjoitusten sisältöihin. Näin omat käsitykseni, arvoni ja odotukseni lasten metsäsuhteesta vaikuttivat lopputuloksiin todennäköisesti vähemmän kuin haastattelu- ja havainnointitutkimuksessa. *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailun etuna oli nimenomaan sen yllätyksellisyys ja monenlaisuus. Haastatteleamalla lapsia metsästä nämä tuskin olisivat keksineet kertoa populaarikulttuuri- tai ylipäättään fantasia-aiheisia kertomuksia metsästä. Jatkotutkimuksen aihe voisi ollakin se, kuinka puheessa tuotettu metsä eroaa kirjoitetusta metsästä.

Laajasta kirjoituskilpailuaineistosta tuli tutkituksi tässä vain murto-osa. *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailuaineisto tarjoaa jatkossa mahdollisuuksia monenlaisille kysymyksenasetteluille. Esimerkiksi maantieteelliset ja sukupuolen mukaiset vertailut jäivät nyt sivuseikoiksi. Jatkossa voisi tutkia sitä, miten asuinpaikkakunta tai sukupuoli vaikuttavat metsän saamiin merkityksiin. Voisi myös selvittää, kuinka lapset muualla maailmassa merkityksellistävät metsän. Tällainen vertailu voisi kertoa paljonkin suomalaisten "metsäidentiteetistä"; siitä onko suhteemme metsäluontoon todella ainutlaatuinen.

Lasten kirjoittama fiktio puolestaan on vielä harvinaislaatuinen tutkimusaineisto ja -kohde. Se tarjoaa hedelmällisiä lähtökohtia teoreettisille pohdinnoille. Oman tutkimuksensa vaatisi esimerkiksi lasten kirjoittamien kertomusten rakenteiden analysointi.

LÄHTEET

AINEISTO

KESKI-SUOMEN MUISTIARKISTO (KSMA-JYEL), JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON HISTORIAN JA ETNOLOGIAN LAITOS, JYVÄSKYLÄ.

Luonto-Liiton / Siepon *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailuaineisto 1997. Peruskoulun kuudesluokkalaisten käsinkirjoittamat kirjoitukset K1-K156 ja opettajien saatekirjeet SK1-SK12.

KUUEDESLUOKKALAISTEN KIRJOITUKSET

I LUONNONSUOJELU (30 kpl)

- K1 *Olipa kerran*. Poika, Sonkakoski. 8 riviä.
 K2 *Oksavaaran metsässä*. Poika, Tuopanjoen koulu, Ahmovaara. 49 riviä.
 K3 *Sademetsä*. Poika, Ylihärman kirkonkylän ala-aste, Ylihärnä. 31 riviä.
 K4 *Sademetsä*. Tyttö, Ylihärman kirkonkylän ala-aste, Ylihärnä. 22 riviä.
 K5 *Metsän salaisuus*. Tyttö, Haukkamäen ala-aste, Karkkila. 33 riviä.
 K6 *Rauhanmetsä*. Tyttö, Hakarinteen koulu, Tammisaari. 34 riviä.
 K7 *Sademetsien kohtalo*. Poika, Kalajoki. 29 riviä.
 K8 *Olipa kerran metsä...* . Poika, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 9 riviä.
 K9 *Olipa kerran metsä...* . Poika, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 21 riviä.
 K10 *Olipa kerran metsä...* . Tyttö, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 19 riviä.
 K11 *Olipa kerran metsä...* . Tyttö, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 19 riviä.
 K12 *Olipa kerran metsä...* . Tyttö, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 29 riviä.
 K13 *Sademetsä*. Poika, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 31 riviä.
 K14 *Metsäruno*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 22 riviä.
 K15 *Metsä-runo*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 9 riviä.
 K16 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 10 riviä.
 K17 *Metsä*. Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 18 riviä.
 K18 *Sademetsä*. Poika, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 16 riviä.
 K19 *Metsä*. Poika, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 14 riviä.
 K20 *Pieni suuri seikkailu*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 48 riviä.
 K70 *Aavepuu*. Poika, Korpelan ala-aste, Yli-Kannus. 21 riviä.
 K72 *Metsän ongelma*. Tyttö, Inhan aseman koulu, Inha. 47 riviä
 K86 *Pisara, pieni metsäkauris*. Tyttö, Tuopanjoen koulu, Ahmovaara. 69 riviä.
 K89 *Urhea Kukka*. Tyttö, Inha, Ähtäri. 88 riviä.
 K95 *Metsän vintiöt*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 37 riviä.
 K96 *Pieni lintu*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 29 riviä.
 K125 *Puhuva metsä*. Tyttö, Helsinki. 51 riviä (A5-kokoinen paperi).
 K130b Ei otsikkoa. Tyttö, Järvenpää. 25 riviä.
 K140a *Erilainen. Juttu 1*. Tyttö, Helsinki.
 K148 *Metsässä*. Tyttö, Haminan koulu, Ii.

II POPULAARIKULTTUURI (23 kpl)

- K21 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Kiveriön ala-aste, Lahti. 59 riviä.
 K22 *Olipa kerran metsä*. Poika, Sonkajärvi. 10 riviä.
 K23 *Olipa kerran metsä*. Poika, Lehtovaara (Ilomantsi). 22 riviä.
 K24 *Rämehirviö*. Poika, Lohikosken koulu, Jyväskylä. 47 riviä.
 K25 *Olipa kerran metsä*. Tyttö. 81 riviä.
 K26 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Ylihärnä. 58 riviä.
 K27 *Seikkailu sademetsässä*. Tyttö, Ylihärnä. 72 riviä.
 K28 *Olipa kerran metsä*. Poika, Ylihärnä. 448 riviä.

- K29 *Satumetsä*. Poika, Kiveriön ala-aste, Lahti. 60 riviä.
 K30 *Satumetsä*. Tyttö, Rasivaaran ala-aste, Rautavaara. 37 riviä.
 K31 *Buaron Amatson*. Tyttö, Myllyhaan ala-aste, Nokia. 161 riviä.
 K32 *Sademetsä*. Tyttö, Kaarina. 126 riviä.
 K33 *Ja niin se alkoi*. Tyttö, Myllyhaan ala-aste, Nokia. 60 riviä.
 K34 *Ufojen sademetsä vierailu*. Poika, Inha (Ähtäri). 68 riviä.
 K35 *Sherwoodin metsä*. Poika, Haminan koulu, Ii. 55 riviä.
 K36 *Sademetsä*. Poika, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 14 riviä.
 K37 *Duke Nuke ja luonto*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki (Tornio). 30 riviä.
 K38 *Satumetsä*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 11 riviä.
 K39 *Metsä*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 14 riviä.
 K40 *Tikun ja Takun seikkailu Aku Ankan metsässä*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 20 riviä.
 K41 *Amatsoni*. Poika, Tuoparjoen koulu, Ahmovaara (Juuka). 35 riviä.
 K42 *Sademetsä*. Poika, Tuoparjoen koulu, Ahmovaara (Juuka). 50 riviä.
 K45 *Sademetsä*. Poika, Kirkonkylän ala-aste, Ylihärmä. 30 riviä.

III SADEMETSÄ (7 kpl)

- K43 *Olipa kerran metsä*. Sademetsä. Poika, Ylihärmä. 35 riviä.
 K45 *Olipa kerran metsä*. Tyttö. 37 riviä.
 K46 *Sademetsän tuho*. Tyttö, Haukkamäen ala-aste, Karkkila. 37 riviä.
 K47 *Satumetsä*. Tyttö, Ohkolan koulu, Kellokoski. 27 riviä.
 K48 *Satumetsä*. Tyttö, Rasimäen ala-aste, Rautavaara. 24 riviä.
 K49 *Seikkailu sademetsässä*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 20 riviä.
 K50 *Metsä*. Poika, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 6 riviä.

IV SATUMETSÄ (14 kpl)

- K51 *Synkkä havumetsä*. Poika, Lohikosken koulu, Jyväskylä. 54 riviä.
 K52 *Olipa kerran metsä*. Poika, Ylihärmä. 36 riviä.
 K53 *Metsän henki*. Tyttö, Ylikylän koulu, Kaarina. 120 riviä.
 K54 *Metsäonttu Naavaparta*. Tyttö, Mustarannan koulu, Karunki. 32 riviä.
 K55 *Metsän eläimet*. Tyttö, Mustarannan koulu, Karunki. 56 riviä.
 K56 *Metsänhenki*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 54 riviä.
 K57 *Tauski peikko*. Tyttö, Mustarannan koulu, Karunki. 62 riviä.
 K58 *Tipsu ja Tiitus, pikku peikot*. Tyttö, Lehtovaaran ala-aste, Nurmes. 183 riviä.
 K59 *Pikkunoita ja ikimetsän roskat*. Tyttö, Etelänkylän ala-aste, Kalajoki. 59 riviä.
 K60 *Satumetsä*. Tyttö, Haminan koulu, Ii. 180 riviä.
 K61 *Metsäruno*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 12 riviä.
 K62 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Vantaa. 54 riviä.
 K142 *Ennin oma taikametsä*. Tyttö, Korpelan ala-aste, Yli-Kannus.
 K143 *Taikametsä*. Tyttö, Korpelan ala-aste, Yli-Kannus.

V KAUFU (6 kpl)

- K63 *Olipa kerran metsä*. Poika, Sonkajärvi. 19 riviä.
 K64 *Yö kummitusmetsässä*. Poika, Kuhmoisten kirkonkylän ala-aste, Kuhmoinen. 37 riviä.
 K65 *Kummitusmetsä*. Tyttö, Kirkonkylän ala-aste, Kuhmoinen. 91 riviä.
 K66 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 15 riviä.
 K67 *Synkkä metsä*. Tyttö, Ylihärmän kirkonkylän ala-aste, Ylihärmä. 53 riviä.
 K68 *Satumetsä*. Poika, Alapihan ala-aste, Leppävirta. 48 riviä.

VI ELÄVÄ PUU / METSÄ, PUHUVA PUU / KASVIT / ELÄIMET (7 kpl)

- K69 *Metsän kuningas*. Poika, Lohikosken koulu, Jyväskylä. 27 riviä.
 K71 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Ylihärmä. 77 riviä.
 K73 *Pikkukuusi*. Tyttö, Löytyn ympäristökoulu, Ylivieska. 33 riviä.
 K74 *Kolmisilmäinen otus ja puu*. Tyttö, Löytyn ympäristökoulu, Ylivieska. 40 riviä.
 K75 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Kiveriön ala-aste, Lahti. 10 riviä.
 K127 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Lund, Ruotsi.
 K145 *Ilon lintu*. Tyttö, Lohikosken ala-aste, Jyväskylä.

VII ELÄINSADUT (17 kpl)

- K79 *Metsän juhlat*. Tyttö, Tuoparjoen koulu, Ahmovaara. 44 riviä.

- K80 *Tutkimusretki*. Poika, Lohikosken koulu, Jyväskylä. 44 riviä.
 K81 *Olipa kerran metsä...* Poika, Kiveriön ala-aste, Lahti. 23 riviä.
 K82 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Kiveriön ala-aste, Lahti. 69 riviä.
 K83 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Kiveriön ala-aste, Lahti. 42 riviä.
 K84 *Olipa kerran metsä...* Tyttö Kiveriön ala-aste, Lahti. 49 riviä.
 K85 *Syksyn merkki*. Tyttö, Ylikylän koulu, Kaarina. 91 riviä.
 K87 *Metsässä tapahtuu*. Tyttö, Tuopanjoen koulu, Ahmovaara. 111 riviä.
 K88 *Juhannuksena metsässä*. Tyttö, Tuopanjoen koulu, Ahmovaara. 55 riviä.
 K90 *Eläinmetsä*. Tyttö, Haminan koulu, Ii. 55 riviä.
 K91 *Tunnelma syksyisessä metsässä*. Tyttö, Kirkonkylän ala-aste, Kuhmoinen. 78 riviä.
 K92 *Metsässä*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 44 riviä.
 K93 *Aarniometsä*. Tyttö, Löytyn ala-aste, Ympäristökoulu, Ylivieska. 43 riviä.
 K94 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 25 riviä.
 K97 *Surullinen siili*. Tyttö, Mustarannan koulu, Karunki. 71 riviä.
 K98 *Aatun seikkailu metsässä*. Tyttö, Mustarannan koulu, Karunki. 67 riviä.
 K99 *Korpimetsän karvalallus*. Tyttö, Kalajoki. 40 riviä.

VIII METSÄRETKEI / EKSYMINEN / EI SAA MENNÄ METSÄÄN / OLIKIN UNTA (12 kpl)

- K100 *Mustikkametsä*. Poika, Kirkonkylän ala-aste, Ylihärmä. 24 riviä.
 K101 *Puolukkaretki*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 29 riviä.
 K102 *Metsä*. Poika, Kääpälän koulu, Vekarajärvi. 35 riviä.
 K103 *Olipa kerran metsä*. Poika, Ylihärmä. 26 riviä.
 K104 *Olipa kerran metsä*. Poika, 34 riviä.
 K105 *Metsäseikkailu*. Tyttö, Kirkonkylän ala-aste, Ylihärmä. 26 riviä.
 K106 (Ei otsikko). Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 47 riviä.
 K107 *Metsä*. Tyttö, Kannelmäen ala-aste, Helsinki. 33 riviä.
 K108 *Retki aarniometsään*. Tyttö, Kirkonkylän ala-aste, Kuhmoinen. 86 riviä.
 K109 *Olipa kerran metsä*. Poika, Sonkakoski. 9 riviä.
 K110 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Kiveriön ala-aste, Lahti. 125 riviä.
 K111 *Metsäretki*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki. 40 riviä.

IX OMAKOHTAINEN KOKEMUS / REALISTISET KUVAUKSET (17 kpl)

- K112 *Aamulenkillä*. Poika, Haapasalmen koulu, Rasivaara. 22 riviä.
 K113 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan koulu, Rovaniemi. 14 riviä.
 K114 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan koulu, Rovaniemi. 11 riviä.
 K115 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan koulu, Rovaniemi. 16 riviä.
 K116 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan koulu, Rovaniemi. 15 riviä.
 K117 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan koulu, Rovaniemi. 16 riviä.
 K118 *Olipa kerran metsä...* Poika, Rantavitikan koulu, Rovaniemi. 11 riviä.
 K119 *Olipa kerran metsä*. Poika, Sonkakoski. 7 riviä.
 K120 *Rämeseikkailu*. Tyttö, Lohikosken koulu, Jyväskylä. 54 riviä.
 K121 *Minun metsäni!* Tyttö, Inha. 45 riviä.
 K122 *Minun metsäni!* Tyttö, Inha. 24 riviä.
 K123 *Minun metsäni!* Tyttö, Inhan aseman koulu, Inha. 61 riviä.
 K124 *Metsä on hauska paikka*. Tyttö, Inha. 11 riviä.
 K128 *Olipa kerran lähimetsä*. Poika, Kiveriön ala-aste, Lahti. 23 riviä.
 K129 *Minun metsäni*. Poika, Inhan aseman ala-aste. 8 riviä.
 K130a *Metsä*. Tyttö, Järvenpää. 50 riviä.
 K131 *Metsä*. Poika, Sonkakoski. 21 riviä. (Kirjoitettu A4-paperille vaakasuoraan)

X TEEMOITTELEMATTOMAT (20 kpl)

- K76 *Mänty*. Tyttö, Korvenkylän ala-aste, Rauha, Joutseno. 69 riviä.
 K77 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi. 11 riviä.
 K78 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Suosmeren koulu, Vanha-Ulvila. 18 riviä.
 K132 *Sota Suomen metsässä*. Poika, Ylihärmän kirkonkylän ala-aste, Ylihärmä.
 K133 *Tiedemies nimeltä Kalevi*. Poika, Mustarannan koulu, Karunki.
 K134 *Olipa kerran metsä...* Tyttö, Ylihärmä.
 K135 *Olipa kerran metsä*. Poika, Ylihärmän kirkonkylän ala-aste, Ylihärmä.
 K136 *Kiintoisa ratsastus metsässä!* Tyttö, Palojoen ala-aste, Huittinen.
 K137 *Pikkulinnun pelastus*. Tyttö, Marraskoski.

- K138 *Kelohonka kertoo*. Poika, Kuhmoisten kirkonkylän ala-aste, Kuhmoinen.
 K 139 *Olipa kerran Metsä...* . Tyttö, Ylihärmä.
 K140b *Juttu 2.* (Runo). Tyttö, Helsinki.
 K141 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Sonkakoski.
 K144 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Ylihärmä.
 K146 *Olipa kerran metsä*. Tyttö, Tuusniemi.
 K149 *Tutkimusretki*. Tyttö, Mustarannan koulu, Karunki.
 K156 *Olipa kerran metsä...* . Tyttö, Rantavitikan ala-aste, Rovaniemi.

XI EI LIITY METSÄÄN (5 kpl)

- K147 *Satumetsä*. Tyttö, Etelänkylän ala-aste, Kalajoki.
 K150 *"Olipa kerran metsä..."*. Poika, Pukkilan koulu, Kauhajoki.
 K151 Satu linnun matkassa. Tyttö, Naisten matkan ala-aste, Pirkkala.
 K152 Metsäruno. Poika, Kiveriön ala-aste, Lahti.
 K153 Ei otsikkoa. Poika, Pukkilan ala-aste, Kauhajoki.
 K154 Metsäretki. Tyttö, Myllymäen ala-aste, Hämeenlinna.
 K155 Salaperäinen maanalainen asutus. Tyttö, Haminan koulu, Ii.

OPETTAJIEN SAATEKIRJEET

- SK1 Kirkonkylän koulu, 4.b -luokka, luokanopettaja Irmeli Lallukka, Mäntsälä.
 SK2 Pyörön koulu, 2.F-luokan opettaja Irmeli Vihervaara, Kuopio.
 SK3 Lukkarin koulu, Marketta Kovanen, Nurmijärvi.
 SK4 Oikaraisen ala-aste, 5.-6. luokan opettaja Kaija Sälevä, Oikarainen.
 SK5 Hakarinteen koulu, 6.-luokka, Eija Temmes, Tammisaari.
 SK6 Keskustan koulu, Minna Orrenmaa, Kauhava.
 SK7 Sääksjärven koulu, Maarit Koski, Sääksjärvi.
 SK8 Vuorikadun koulu, 4.-luokan opettaja Oili P., Lahti.
 SK9 Rasimäen ala-aste, Heleena Toivanen, Ylä-Luosta.
 SK10 Haapasalmen koulu, 3.-6. luokat, koulun johtaja Martti Nuutinen, Rasivaara.
 SK11 Kannelmäen ala-aste, 4.a -luokka, opettaja Eila Kairtamo, Helsinki.
 SK12 Palojärven koulu, Airi Hyvönen, Huhmari.

PAINETUT LÄHTEET

KIRJALLISUUS:

AALTOLA, ELISA 2000: Bambisyndrooma? Eläinhahmojen merkitys eläinkuvan rakentajina. - Kulttuurintutkimus 17 (2000):1. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. S. 3-14.

AHO, LEENA 1987: Lapsi, luonto ja kasvatus. Helsinki: WSOY.

APO, SATU 1990: Kertomusten sisällön analyysi. - Klaus Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus. S. 62-80.

APO, SATU 1993: Kirjoittavat kertojat. Teemakirjoittaminen – folkloristiikan ”näkömätön” aineistonhankintamenetelmä. - *Elias* 4/95. SKS:n jäsenlehti. Helsinki: SKS. S. 12–15.

APO, SATU 1995: Naisen väki. Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta. Helsinki: Hanki ja jää.

APO, SATU 1997: Mielen metsä. - Matti Torckomäki (toim.), *Minun Suomi*. Helsinki: WSOY. S. 12–49.

APO, SATU 2001: Klassinen satutraditio. - Marja Suojala ja Maija Karjalainen (toim.), *Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Helsinki: Lasten Keskus. S. 12–29.

AURA, SEPPO, HORELLI, LIISA, KORPELA, KALEVI 1997: Ympäristöpsykologian perusteet. Helsinki: WSOY.

BAGLEY, DESMOND 1970 (1968): *Vivero*. Helsinki: WSOY.

BETTELHEIM, BRUNO 1987 (1975): *Satujen lumous*. Helsinki: WSOY.

BOËTHIUS, ULF 1995: Youth, the media and moral panics. - Johan Fornäs & Göran Bolin (toim.), *Youth culture in late modernity*. London: Sage publications. S. 39–57.

ESKOLA, JARI JA SUORANTA, JUHA 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

FISKE, JOHN 1987: *Television culture*. London and New York: Routledge.

FISKE, JOHN 2000 (1990): *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen*. Tampere: Vastapaino.

GALLEN-KALLELA, AKSELI 1955 (1923): *Kallela-kirja: iltapuhdejutelmia*. Toinen painos. Porvoo: WSOY.

GRÖNFORS, MARTTI 1982: Kvalitatiiviset kenttätöyömenetelmät. Helsinki: WSOY.

HAARNI, TUUKKA, KARVINEN, MARKO, KOSKELA, HILLE, TANI, SIRPA 1997: Johdatus nykymaantieteeseen. - Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela ja Sirpa Tani (toim.), *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. S. 9-36.

HART, ROGER 1979: *Children's Experience of Place*. New York: Irvington Publishers, Inc.

HEIMONEN, JYRKI JA KAARO, JANI 1999: Luonto-Liiton historia 1943–1998: jatkosodan varjosta Jerisjärven tielle. Helsinki: Luonto-Liitto.

HELVE, HELENA 1996: "Ystävämme kettu" ja uusi maailmankuva. - Leena Suurpää ja Pia Aaltojärvi (toim.), *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Tietolipas 143. Helsinki: SKS. S. 74–94.

HONKO, LAURI 1981 (1972): *Uskontotieteen näkökulmia*. Helsinki: WSOY.

HORELLI, LIISA 1982: *Ympäristöpsykologia*. Espoo: Weilin + Göös.

HURME, HELENA 1986: *Isoäiti kaksitoistavuotiaan kuvaamana*. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 285. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

HUTTUNEN, KARI E. 1996: *Elämänkaari ja kriisit*. Jyväskylä: Atena.

ILOMÄKI, HENNI JA LAUHAKANGAS, OUTI 2002: *Lukijalle*. - Henni Ilomäki ja Outi Lauhakangas (toim.), *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 885. Helsinki: SKS. S. 7-25.

INHA, INTO KONRAD 1988 (1925): *Suomen maisemia*. Kolmas painos. Helsinki: WSOY.

JENSEN, ROLF 1999: *The Dream Society: how the coming shift from information to imagination will transform your business*. New York: McGraw-Hill.

JULKUNEN, EERO 1989: Lasten ja nuorten joukkotiedotusperinne. - Jyrki Pöysä (toim.), *Betoni kukkii. Kirjoituksia nykyperinteestä*. Tietolipas 115. Helsinki: SKS. S. 49–63.

JÄRVENPÄÄ-SUMMANEN, ANELMA (toim.) 1997: Koivuntuohirunoja: tunnustuksellisia runoja metsistä ja puista. Helsinki: Maaseudun Sivistysliitto.

KARJALAINEN-RIMPPI, KATI, KOVALAINEN, RITVA JA SEPPO, SANNI 1997: Puiden kansa: Polkuja juurille. Opetusmateriaalikansio. Helsinki: Maaseudun Sivistysliitto.

KARJALAINEN, PAULI TAPANI 2004: Ympäristö ulkoa ja sisältä: geografiasta geobiografiaan. - Raine Mäntysalo (toim.), *Paikan heijastuksia. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Ympäristöalan julkaisuja. Oulu: Oulun yliopisto. S. 49–68.

KNUUTTILA, SEPPO 2003: Eksyminen. - *Metsään mieleni*. S. 137–149.

KORKIAKANGAS, PIRJO 1996: Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa. Kansatieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

KORPELA, KALEVI 1996: Mielihyvän tilat. - Leena Suurpää ja Pia Aaltojärvi (toim.), *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Tietolipas 143. Helsinki: SKS. S. 305–317.

KOSKI, KAARINA 1996: Moderni, postmoderni ja nykyperinne. - Eeva-Liisa Kinnunen, Kaarina Koski, Riikka Penttilä ja Minttu Pietilä (toim.), *Vitsistä videoon. Uusia kirjoituksia nykyperinteestä*. Tietolipas 146. Helsinki: SKS.

KOVALAINEN, RITVA JA SEPPO, SANNI 1998: Puiden kansa. Oulu: Hiilinielu - tuotanto.

KROGERUS, TELLERVO 1987: Kansanperinteen metsä. - Jorma Kannila... et al. (toim.), *Sammontakojat. Pentinkulman päivät Urjalassa 1985*. Hämeenlinna: Karisto.

KUUSI, MATTI 1975: Folklore – poplore. - Seppo Knuutila (toim.), *Aika on aikaa... Tutkielmia poploresta*. Helsinki: Gaudeamus.

KUUSIPALO, JUSSI 1996: Suomen metsätyypit. Helsinki: Kirjayhtymä.

KYTÖMÄKI, JUHA 2001: Kertomuksia kertomuksista: fiktion merkityksestä varhaisnuorten kasvussa. - Marjatta Kangassalo ja Juha Suoranta (toim.), *Lasten tietoyhteiskunta*. Vammala: Tampere University Press. S. 49–59.

LAAKSONEN, PEKKA JA METTOMÄKI, SIRKKA-LIISA (toim.) 1994: Metsä ja metsänviljaa. Kalevalaseuran vuosikirja 73. Helsinki: SKS.

LAURÉN, KIRSI 2001: Minä suossa. Suokertomukset yksilön ympäristösuhdetta kuvaamassa. - Tarja Kupiainen, Katja Laitinen, Sinikka Vakimo (toim.), *Minä? Missä? Milloin? Kolmetoista tulkintaa identiteeteistä*. Helsinki: SKS. S. 108–127.

LAURÉN, KIRSI 2002: Kertomusten suomalaisemissa. Muistot ja nostalgia maiseman muodostamisessa. - Alue ja ympäristö 1/2002. Joensuu: Joensuun yliopisto, Alue ja ympäristötutkimuksen seura ry. S. 13–23.

LEHTIPURO, OUTI 1980: Perinteentutkimus tienhaarassa. - Outi Lehtipuro (toim.), *Perinteentutkimuksen perusteita*. Helsinki: WSOY. S. 7-20.

LEHTONEN, MIKKO 1996: Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.

LEHTONEN, MIKKO 2003: Kesähaaveita. - *Opettaja* 24-25. Helsinki: OAJ ry. S.16.

LEHTINEN, ARI AUKUSTI 1991: Northern natures. A study of the forest question emerging within the timber-line conflict in Finland. *Fennia* 169:1. Helsinki: Geographical Society of Finland.

LEHTINEN, ARI AUKUSTI 1994: Satumetsiä ja metsäsatuja. - *Metsä ja metsänviljaa*. S. 151–163.

LOUHIMAA, EILA 2002: Luonnon sosiaalinen konstruointi, ympäristödiskurssit ja ympäristöön orientoiva kasvatus: tutkimus institutionaalisen ympäristökasvatuksen yhteiskunnallisista rakenne-ehdoista ja kulttuuristen mahdollisuuksien kentistä. Oulu: Oulun yliopisto.

LUKKARINEN, VILLE 2004: Kansallisen maiseman vertauskuvallisuus ja ympäristön tila. - Ville Lukkarinen ja Annika Waenerberg, *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan. Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 965. Taidekoti Kirpilän julkaisuja 3. Helsinki: SKS. S. 20–91.

LUNDSTRÖM, KENNET 1999: Skogen som lekplats. - *Budkavlen*. Årgång 78. Turku: Institut för folklivsforskning vid Åbo Akademi. S. 83–89.

LÖFGREN, ORVAR 1992: Svenskarna och skogen. Mark och träd från Linne till Brundtland. Lund: Kungl. Fysiografiska Sällskapet i Lund.

LÖYTTY, OLLI 1995: Tarzan: herras- vai apinamies? - Mikko Lehtonen (toim.), *Aatamin puvussa. Liaanilla Hemingwaysta Königiin*. Julkaisuja 28. Tampere: Tampereen yliopisto. S. 141–160.

LÖYTTY, OLLI 1997: Valkoinen pimeys. Afrikka kolonialistisessa kirjallisuudessa. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 55. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

MAJAMAA, RAIJA 1994: Lönnrotin suhde luontoon. - *Metsä ja metsänviljaa*. S. 36–55.

MAKKONEN, ANNA 1991: Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa? - Auli Viikari (toim.), *Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia*. Tietolipas 121. Helsinki: SKS.

MIKKOLA, HENNA 2002: Sukupolvettomat? Nuoret ikäpolvensa kuvaajina. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 73. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

MIKKOLA, TEIJA 1997: Arvot ja ympäristö. Uuden keskiluokan ympäristöarvot ja -asenteet maailmankuvan muutoksen heijastajina. - Helena Helve (toim.), *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli*. Helsinki: Yliopistopaino. S. 95–139.

MUELDER EATON, MARCIA 2003: Fakta ja fiktio luonnon esteettisessä ymmärtämisessä. - *Metsään mieleni*. S. 91–101.

MÄKINEN, ESA 1999: Talaskangastaisto. - Jyrki Heimonen ja Jani Kaaro (toim.), *Luonto-Liiton historia 1943–1998: jatkosodan varjosta Jerisjärven tielle*. Helsinki: Luonto-Liitto. S. 191-193.

NOBLE, GRANT 1975: Children in front of the small screen. London: Constable.

NYSTRÖM, LARS 1992: Koulu ja ympäristökasvatus. - Anneli Kajanto (toim.), *Ympäristökasvatus*. Vapaaan sivistystyön 33. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. S. 90–96.

PERINTEENTUTKIMUKSEN TERMINOLOGIA 2001 (1998). Helsinki: Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos.

PIAGET, JEAN 1988 (1964): Lapsi maailmansa rakentajana. Helsinki: WSOY.

PIETARINEN, JUHANI 1987: Ihminen ja luonto: neljä perusasennetta. - *Metsä suomalaisten elämässä*. S. 323–331.

PÖYSÄ, JYRKI 1994: Nykyperinteen tutkimus. - Jari Kupiainen ja Erkki Sevänen (toim.), *Kulttuurintutkimus. Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: SKS. S. 226–248.

PÖYSÄ, JYRKI 1997: Jätjän synty. Tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä. SKS:n Toimituksia 669. Helsinki: SKS.

RAIVO, PETRI 1997: Kulttuurimaisema: alue, näkymä vai tapa nähdä. - Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela ja Sirpa Tani (toim.), *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. S. 193–210.

RAUMOLIN, JUSSI 1987: Metsän suojassa: poliittisen antropologian ja geopolitiikan näkökulmia. - Aarne Reunala ja Pekka Virtanen (toim.), *Metsä suomalaisten elämässä*. S. 342–350.

REITALA, AIMO 1987: Metsä suomalaisessa kuvataiteessa. - *Metsä suomalaisten elämässä*. S. 436–444.

REUNALA, AARNE JA VIRTANEN, PEKKA (toim.) 1987: Metsä suomalaisten elämässä. Monitieteellinen seminaari 18.–19.12.1986. Silva Fennica, Vol. 21 no 4. Helsinki: Suomen metsätieteellinen seura.

RÖDSTAM, MONICA 1992: Lapsen kehitys 7-12 -vuotta. Helsinki: Otava.

RÖNNBERG, MARGARETA 1990 (1988/1989): Siistiä! Ns. roskakulttuurista. Helsinki: Like.

SEPÄNMAA, YRJÖ 1981: Tarkoituksenmukaisuus ympäristön kauneuden kriteerinä. – Aarne Kinnunen ja Yrjö Sepänmaa (toim.), *Ympäristöestetiikka*. Suomen Estetiikan Seuran vuosikirja 4. Helsinki: Gaudeamus. S. 199–232.

SEPÄNMAA, YRJÖ, HEIKKILÄ-PALO, LIISA, KAUKIO, VIRPI (toim.) 2003: Metsään mieleni. Helsinki: Maahenki Oy.

SIHVO, HANNES 2003: Vihreän kullan maa. - *Metsään mieleni*. S. 151–161.

SIKALA, ANNA-LEENA 1984: Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 404. Helsinki: SKS.

SILTALA, PIRKKO 1987: Metsän turvallisuus. - Aarne Reunala ja Pekka Virtanen (toim.), *Metsä suomalaisten elämässä*. S. 405-414.

STILL, JUDITH & WORTON, MICHAEL 1995 (1990): Introduction. - Michael Worton & Judith Still (toim.), *Intertextuality: theories and practices*. Manchester and New York: Manchester University Press. S. 1-44.

SUOJALA, MARJA 2001: Taidesatu elää ajassa ja ajattomana. - Marja Suojala ja Maija Karjalainen (toim.), *Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön*. Helsinki: Lasten Keskus. S. 30–55.

SUOJANEN, PÄIVIKKI 1999b: Mitä folkloristiikka on? - Bo Lönnqvist, Elina Kiuru ja Eeva Uusitalo (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot*. Johdatusta etnologiatieteisiin. Tietolipas 155. Helsinki: SKS. S. 34–80.

SUOMELA, LIISA JA TANI, SIRPA 2004: Ympäristön kolme ulottuvuutta. - Hannele Cantell (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus. S. 45–56.

SUOMELA, SUSANNA 2001: Teemasta ja sen tutkimuksesta. - Outi Alanko ja Tiina Käkelä-Puumala (toim.), *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki: SKS. S. 141–162.

SUUTALA, MARIA 1986: Luonto ja kansallinen itsekäsitys. Runeberg, Topelius Lönnrot ja Snellman suomalaisten luontosuhteen kuvaajina. - Juha Manninen ja Ilkka Patoluoto (toim.), *Hyöty, sivistys, kansakunta. Suomalaista aatehistoriaa*. Prometheus-sarja. Oulu: Pohjoinen. S. 237–270.

TANI, SIRPA 1997: Maantiede ja kuvien todellisuudet. - Tuukka Haarni, Marko Karvinen, Hille Koskela ja Sirpa Tani (toim.), *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. S. 211–226.

TARKKA, LOTTE 1994: Metsolan merkki - metsän olento ja kuva vianalaisrunostossa. - *Metsä ja metsänviljaa*. S. 56-102.

TARKKA, LOTTE 1998: Sense of the forest. Nature and gender in Karelian Oral Poetry. - Satu Apo, Aili Nenola, Laura Stark-Arola (ed.), *Gender and folklore. Perspectives on Finnish and Karelian Culture*. Studia Fennica Folkloristica 4. Helsinki: SKS. S. 92-142.

TIMONEN, SENNI 1984: Yksi on tuuli tuttavaista. Yksinäisyydestä kansanlyriikassa. - Kalle Achté ja Katriina Kuusi (toim.), *Yksinäisyys*. Helsinki: Otava. S. 247–262.

TIRRI, RAUNO, LEHTONEN, JUHANI, LEMMETYINEN, RISTO, PIHAKOSKI, SEPPO, PORTIN, PETTER 2001 (1993): *Biologian sanakirja*. Helsinki: Otava.

UUSITALO, LIISA 1992: Asenteiden ja käyttäytymisen ristiriita - haaste ympäristökasvatukselle. - Anneli Kajanto (toim.), *Ympäristökasvatus*. Vapaan sivistystyön 33. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. S. 58–68.

VENÄLÄINEN, MAIJA 1992: Mitä on ympäristökasvatus? - Anneli Kajanto (toim.), *Ympäristökasvatus*. Vapaan sivistystyön 33. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. S. 13–32.

VILPPULA, MATTI 1996: Metsä suomalaisessa kulttuurissa. - Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino, Anneli Lieko (toim.), *Kielestä kiinni*. Helsinki: SKS. S. 286–296.

VIRTANEN, LEEA 1970: Antti pantti pakana: kouluikäisen nykyperinne. Porvoo: WSOY.

VIRTANEN, LEEA 1972: Tytöt, pojat ja tykkääminen. Porvoo, Helsinki: WSOY.

VIRTANEN, LEEA 1984 (1980): Lastenperinne. Helsingin yliopiston Kansanrunoustieteen laitoksen toimitte 6. Toinen muuttumaton painos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

VIRTANEN, LEEA 1988: Suomalainen kansanperinne. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 471. Helsinki: SKS.

VIRTANEN, LEEA 1994: ”Suomen kansa on aina vihannut metsiään”. - *Metsä ja metsänviljaa*. S. 134–140.

VIRTANEN, PEKKA 1987a: Kansanperinteen metsäkuvia. - Aarne Reunala ja Pekka Virtanen (toim.), *Metsä suomalaisten elämässä*. S. 453–474.

VIRTANEN, PEKKA 1987b: Maailman puu, Suomen puu. - Erja Uusitalo (toim.), *Metsän kuva - näyttely Pyynikinlinnassa*. Tampere: Kannus Oy/Pyynikinlinna. S. 22-43.

WOLFF, LILI-ANN 2004: Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. - Hannele Cantell (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus. S. 18- 31.

VUORIKOSKI, TIMO 1994: Katso metsää – kuvia ja kokemuksia. Sara Hildénin taidemuseo 7.5.–21.8.1994. - Päivi Loimaala, Riitta Valoranta (toim.), *Katso metsää: kuvia ja kokemuksia*. Tampere: Sara Hildénin taidemuseo. S. 4-7.

LEHDET

HOVILA, MIKKO 2004: Metsälajiston suojelua voidaan tehostaa. - *Helsingin Sanomat* 28.12.2004. Mieli-pidekirjoitus. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

HÄRMÄLÄ, ESA 2004: Metsien kestävä käyttö ei ole ongelma. - *Helsingin Sanomat*. 22.11.2004. Mieli-pidekirjoitus. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

KAUPPINEN, KAIJA 2004: Tuhoaako tehotalous metsien estetiikan? - *Helsingin Sanomat* 18.3.2004. Mieli-pidekirjoitus. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

KAUTIAINEN, RAILI 2004: Hakkuuaukko tuskin kuvaa unelmametsää. - *Helsingin Sanomat* 22.10. 2004. Mieli-pidekirjoitus. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

LAKIO, LEENA 2004: Avohakkuut järkyttävän laajoja. - *Helsingin sanomat* 16.8.2004. Mieli-pidekirjoitus. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

MALMBERG, ILKKA 2004: Miltä Suomi näyttää? - *Helsingin Sanomat*. Kuukausiliite. Joulukuu 2004. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

NEUVONEN, ANTTI K. 2005: Isänmaamme ankeat kasvot. - *Helsingin Sanomat. Kuukausiliite*. Tammikuu 2005. Helsinki: Helsingin Sanomat Oy.

SIEPPO. Lasten luontolehti 3/1998. Ihanat metsät. Helsinki: Luonto-Liitto.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

HÄNNINEN, MARJA 2003: "Metsä on minulle paljon". Muistellut henkilökohtaiset kertomukset avaimena kirjoittajien savolaiseen metsään ja metsämaisemaan. Julkaisematon folkloristiikan pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

JUPPI, PIRITTA 2002: Terroristeja, Disney-sukupolvea vai eettistä etujoukkoa? Eläinoikeusliike määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Julkaisematon journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto.

LAURÉN, KIRSI 2003: Suon kosketus. Kulttuurinen luontosuhde suokokemuksissa. Julkaisematon perinteentutkimuksen lisensiaatintutkielma. Joensuun yliopisto.

LUNDSTRÖM, KENNET 1998: Skogen som symbol - skogsrekreation som utgångspunkt för symbolstudier. Julkaisematon etnologian pro gradu -tutkielma. Åbo Akademi.

MÄKINEN, MINNA 1996: Kuvia kotiseudusta. Lempääläisnuorten kotiseutumielikuvia piirustusten ja kirjoitusten valossa. Julkaisematon etnologian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

PANTZAR, HELJÄ 1998: Majan rakentajat. Nuorten luontosuhteen rakentumisesta. Julkaisematon liikuntapedagogiikan lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto.

SAARIMAA, RIIKKA 1993: Metsä metsänhoitajan mielessä. Kulttuuriantropologinen tutkimus lounaissuomalaisten metsäammattilaisten metsäkäsityksistä. Julkaisematon uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

SUULLISET TIEDONANNOT:

SOULANTO, MARJO 2003: Keskustelu Marjo Soulannon kanssa 21.1.2003 Helsingissä.

ELEKTRONISET LÄHTEET:

www1: <http://www.luontoliitto.fi/>. Helsinki: Luonto-Liitto ry. Viitattu 5.3.2003.

www2: http://www.edu.hel.fi/koulut/ala-asteet/koulut/e13_kannelmaki.html. Helsinki: Helsingin Kaupungin Opetusvirasto. Viitattu 26.3.2003.

www3: <http://oyk.pkky.fi/~tuopanjoki/koulu.html>. Vaara-Karjalan ja Oppiva Keski-Karjala, Outokumpu ja Polvijärvi -seutukuntien Kansalaisverkko (<http://www.oyk.pkky.fi/>). Viitattu 26.3.2003.

www4: <http://www.riista.fi/>. Helsinki: Metsästäjien Keskusjärjestö. Viitattu 9.1.2005.

KYTÖMÄKI, JUHA 2000 (1999): Täytyy katsoa, jos saa katsoa. Sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos, Helsingin yliopiston verkkojulkaisut.

URL: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosps/vk/kytomaki/taytyyka.html>

SMITH, DAN 1997: Porta's kitchen. URL: <http://www.svenhassel.info/>. Viitattu 10.2.2004

UKKONEN, TAINA 2003: Kertomisen voima. - *Elore* 2/2003, 10.vuosikerta. Joensuu: Suomen Kansaintietouden Tutkijain Seura ry.

URL: http://cc.joensuu.fi/~loristi/2_03/ukk203.html

ELOKUVAT:

INDIANA JONES JA TUOMION TEMPPELI (Indiana Jones And The Temple Of Doom) 1984. Ohjaus Steven Spielberg. USA: Lucasfilms Ltd. & Paramount Pictures.

KADONNEEN AARTEEN METSÄSTÄJÄT (Raiders Of The Lost Ark) 1981. Ohjaus Steven Spielberg. USA: Paramount Pictures.

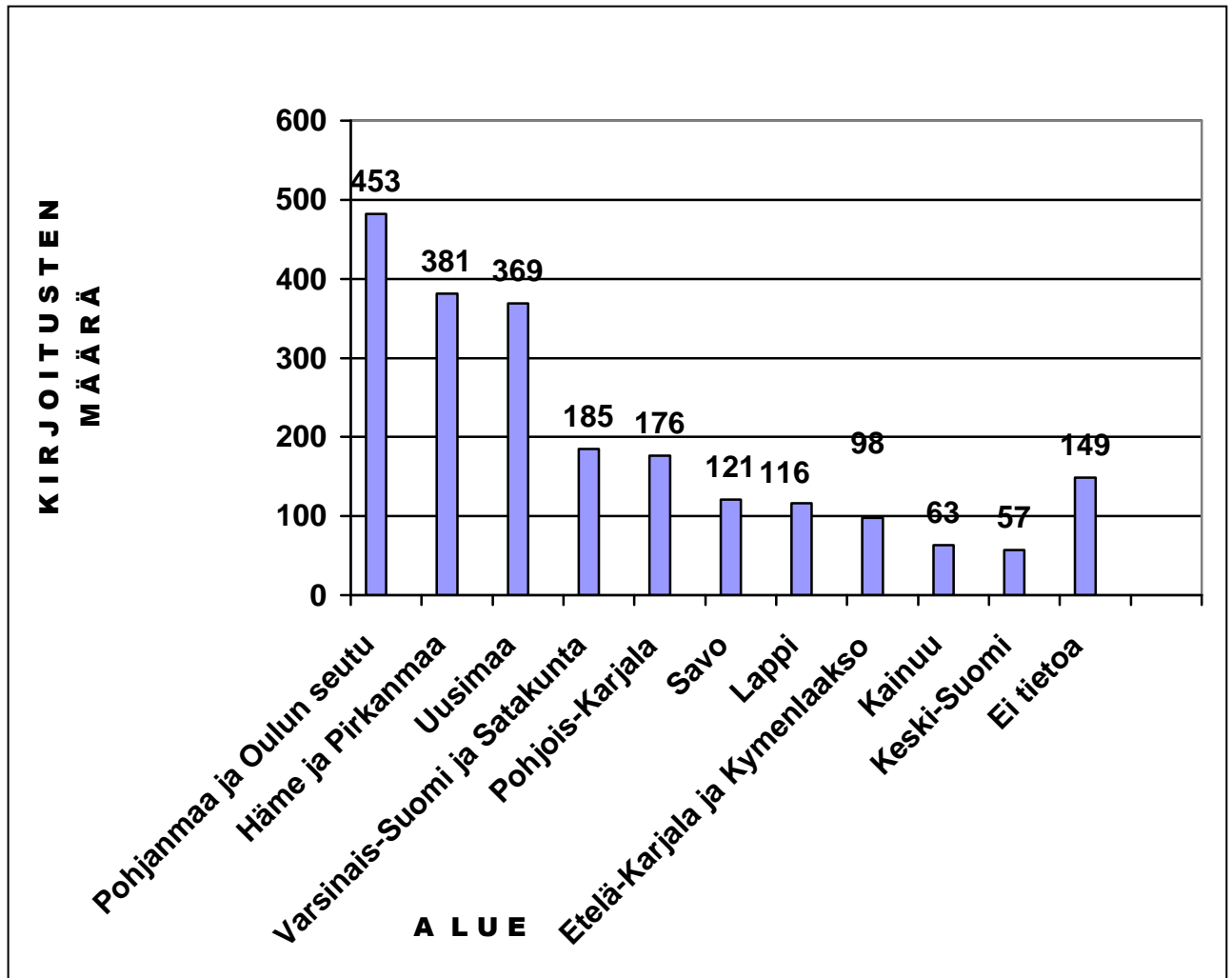
VIHREÄN TIMANTIN METSÄSTYS (Romancing The Stone) 1984. Ohjaus Robert Zemeckis. USA: 20th Century Fox.

TIETOKONEPELIT:

DUKE NUKEM 3D COMPLETE VERSION 1996. Valmistaja 3D Realms. London: Eidos Interactive.

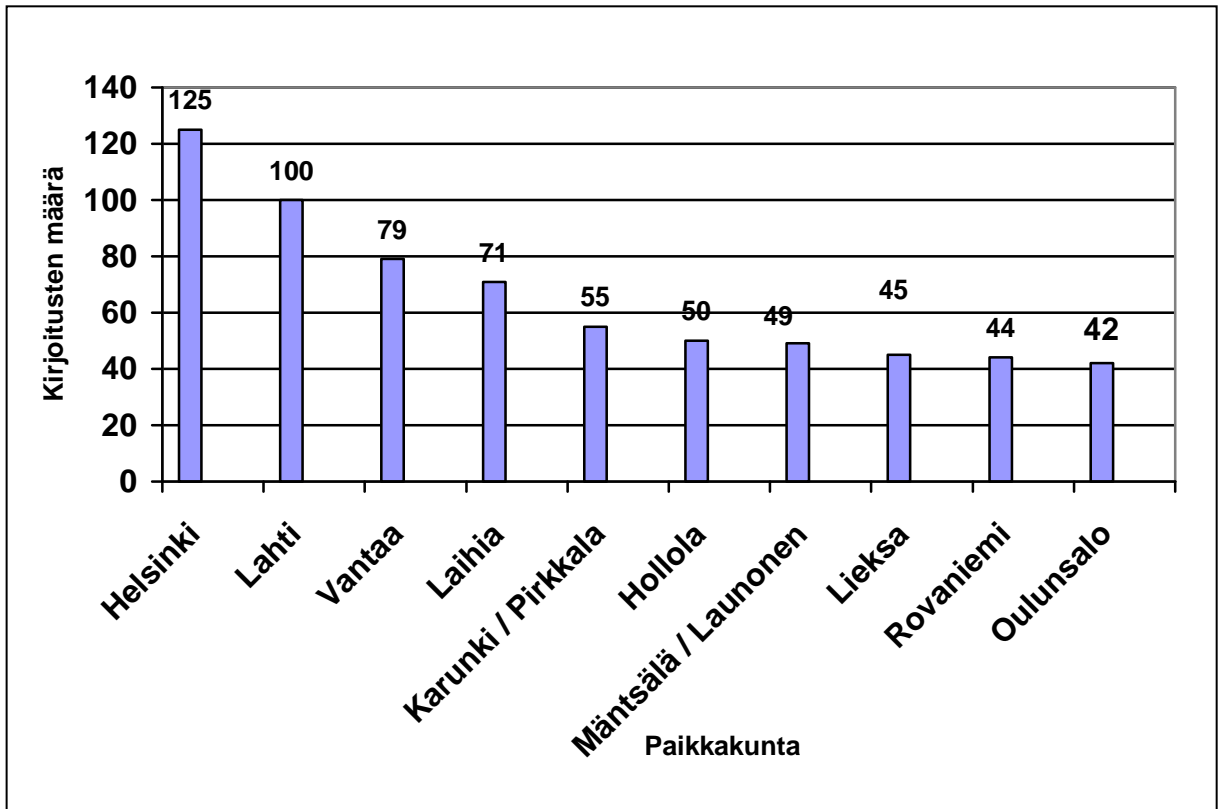
LIITE 1.

Kuvio 1. *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailuun osallistuneiden jakautuminen alueittain.

LIITE2.

Kuvio 2. *Olipa kerran metsä* -kirjoituskilpailuun osallistuneiden paikkakunnat (10 suurinta).

LIITE 1.

Olipa kerran metsä...

Suuri lasten kirjoituskilpailu

Kirjoita metsäjuttu!
Hei 6-13-vuotias! Osallistu suureen suomalaiseen lasten kirjoituskilpailuun. Kirjoita metsäjuttu. Mikä tahansa metsä sopii aiheeksi: lähimetsä, ikimetsä, sademetsä, satumetsä... Juttu voi olla kertomus, kuvaus tai vaikka runo. Tärkeintä on, että kirjoitus on hauska, kaunis, jännittävä, sinun oma metsäjuttusi!

Minäkö Siepon kirjoittajaksi?
Hienoimmat metsäjutut annetaan taiteilijan kuvitettavaksi ja julkaistaan Siepossa, Lasten luontolehdessä! Lasten kirjoittama Sieppo ilmestyy maaliskuussa 1998. Lisäksi on luvassa kivoja palkintoja.

Toimi näin

- Voit pyytää opettajaa järjestämään kirjoitusilanteen koulussa, vaikka äidinkielen tai biologian tunnilla. Tällöin opettaja voi lähettää koko luokan kilpailuryöt.
- Voit kirjoittaa jutun myös itsenäisesti tai luontokerhossa
- Kilpailutyöt tulee lähettää 14.11.1997 mennessä osoitteeseen

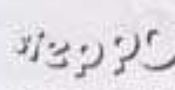
Siepon toimitus
"Olipa kerran metsä..."
PL 226, 00151 Helsinki

Muista merkitä nimesi, ikäsi, puhelinnumerosi ja tarkka osoitteesi!

Jos osallistut kerhon tai koulun kautta, ilmoita myös koulun tai kerhon nimi.

Kilpailun järjestäjät

- Sieppo, Lasten luontolehti
Sieppo julkaisee Luonto-Liiton, liiton ja suuren luontoyhteisön.

- WWF
Maailman Luonnon Säätiö

Lisätietoja kilpailuraautilta:

- * Siepon toimintamiesiteeri Marjo Haapsu-aho, puh. 0422-304332
- * Luonto-Liiton pääsihteeri Toomas Rantanen, puh. (09) 630300
- * WWF:n viestintäpäällikkö Sirpa Pellinen, puh. (09) 77401040

Palkinnot

- 1. palkinto (hienoimmasta jutusta)**
 - Kesäleiril
 - Luonto-Liiton ikimuistoisia lastenlehtiä järjestetään ympäri Suomea kesä-heinäkuussa. Voittaja saa osallistua kirjoitusmatkalle lähinnä olevalle leirille ilmaiseksi. Vaihtoehtopalkintona on
 - kiikarit!**
 - Siepon vuosikerta!
 - Voittaja saa myös lahjaksi Siepon vuosikerran 1998. Sieppo, Lasten luontolehti, on 32 sivua värikästä menoa, luontotarinoita ja puuhia. Vuosikerta sisältää 6 numeroa.
- 2. palkinto**
 - Luontoaiheinen collegepaita!
 - Siepon vuosikerta!
- 3. palkinto**
 - Luontoaiheinen lippisi!
 - Siepon vuosikerta!

* Lisäksi 20 yllätyspalkintoa!
Kaikkien osallistuneiden kesken arvotaan 20 yllätystä: kirjoja, videoita, pikkuylläreitä.

Kirjoituskilpailua tukee **KESKO.**

Green 2000 **K**

LIITE 4. Kuudesluokkalaisten kirjoituksia toisistaan erottavia tekijöitä

IHMISKESKEISYYS

><

- Omakohtaiset
- Realistiset kuvaukset
- Populaarikulttuuri

LUONTOKESKEISYYS

- * Luonnonsuojelu
- * Eläinsadut

FIKTIIVISYYS

><

- Eläinsadut
- Satuhahmoja sisältävät sadut
- Populaarikulttuuri
- Luonnonsuojelu

EI-FIKTIIVISYYS

- * Omakohtaiset
- * Realistiset kuvaukset
- * Luonnonsuojelulliset mielidekirjoitukset

METSÄÄ KUVAILLAAN RUNSASTI

><

- Omakohtaiset
- Luonnonsuojelu
- Osa satuhahmoja sisältävistä

METSÄÄ EI KUVAILLA JUURIKAAN

- * Populaarikulttuuri
- * Eläinsadut
- * Osa satuhahmoja sisältävistä

KANNANOTTOJA

><

- Luonnonsuojelu
- Osa satuhahmoja sisältävistä ja eläinsaduista

EI KANNANOTTOJA

- * Populaarikulttuuri
- * Osa satuhahmoja sisältävistä ja eläinsaduista

MUITA SISÄLLÖLLISESTI EROTTAVIA TEKIJÖITÄ:

- Pelottavuus >< turvallisuus
- kauneus >< rumuus, synkkyys, aavemaisuus
- "antimetsä" >< ihannemetsä
- toiminnallisuus >< kuvailevuus